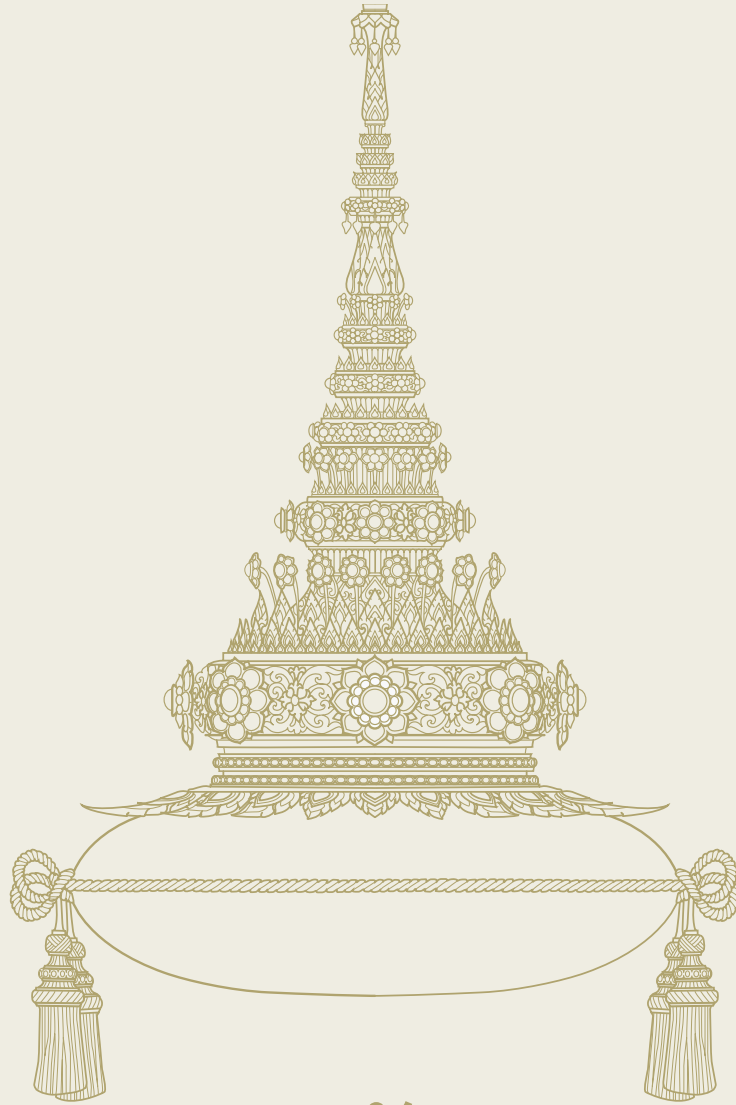

บรมราชูปถัมภกานุสร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บรมราชูปถัมภกานุสร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อาศิรวาท

โคลงต้นบาทกฤษณ

จุฬาราชเจริญจรัสเรือง
สรรเสกศาสตร์สารหลัก
กำจายพระเกียรติจุฬิศ
แรงพระก่อฤๅร้าง
แรกเริ่มการศาสตร์ซ้อง
ข้าราชการพลเรือน
ปัญจมราชพยายาม
ศึกษาทั่วชนชั้นตั้ง
สืบราชัญญูรัชเจ้า
สืบราชกรณียหนูน
จุฬาราชพิพุทธพิสัย
เปนนป็นอุตมเรื่องหล้า
ศักดิ์เดชนเกล้า
แรกประสาธก์ปริญญเกียรติ
อัญญูเมนทรนเรศ
แพทยศาสตร์กลับพื้นห้อง
ปฐมศตพรราชพ้อง
เจ็ดสิบพรรษภูมิพลา
พรรษ์พรรษพระรินรด
เรื่องจุฬาราชเป็องใต้
กฤษดาญชวเลศน้อม
ตริกพระอุปถัมภคุณ
น้อมเศียรกราบบังคม
พระคุณพระลบลิ้นเกล้า

เรื่องวิทย์
สืบสร้าง
จุฬาราชชัย
รฎกเดือน
ในสยาม
เริ่มร้าง
พิพัฒน์ ไทยนา
ต่อคุณ
จอมไทย
เนื่องกล้า
สรรคพิเศษ
แหล่งเรียน
ปกเกิด
ประกาศกอง
รับรัช เลิศแฮ
แห่งจุฬาราช
เพ็ญยศ
ประสิทธิ์ให้
พระเมต-दानา
พระการุณย์
ประณม
คำเช่า
บรมบาท
กว่าฟ้า กว่าดิน

วันตติลกันท์

แม้องค์นรินทรสถิต
ขอโปรดสดับพจนไช
ปวงข้าจุฬาราชมนสมาย
มุ่งมั่นประกอบกิจพิศาล

ศุภทิศสถานใด
คุณเลิศมโหฬาร
ปมิวายสนองการย์
ทนุเทศสยามพูน พิพัฒน์เทอญ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพจน์ อัครวิรุฬห์การ ประพันธ์

คำนำ

ในวาระ ๑๐๐ ปีแห่งการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๖ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๖๐ ประชาคมจุฬาฯ ทั้งหมดล้วนมีความชื่นชมโสมนัส น้อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระมหากษัตริยาธิราชเจ้าในพระบรมราชจักรีวงศ์ ผู้พระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์แก่มหาวิทยาลัย สืบเนื่องมาเป็นเวลาบรรจบครบศตวรรษ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงมีดำริจัดทำหนังสือ *บรมราชูปถัมภ์ภานุสร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย* ขึ้นเพื่อรวบรวมเรื่องราวพระมหากรุณาธิคุณอันหาที่สุดมิได้ของสมเด็จพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ กอปรเป็นสายธารแห่งพระบรมราชูปถัมภ์ ซึ่งได้หล่อเลี้ยงสถานอุดมศึกษาแห่งนี้มา ตั้งแต่ปฐมกำเนิดในการตั้งสำนักวิชาฝึกหัดข้าราชการพลเรือน ที่ได้พัฒนามาเป็น โรงเรียนมหาดเล็ก ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สืบเนื่องมาเป็นโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้เจริญรุดหน้าโดยลำดับมา จาก “*อาภรณ์ประดับพระมหานคร*” สู่วามเป็น “*เสาหลักของแผ่นดิน*” ได้สมดังพระบรมราชประสงค์แห่งพระผู้ทรงสถาปนา

หนังสือ *บรมราชูปถัมภ์ภานุสร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย* มีเนื้อหาแบ่งออกเป็นสองส่วน ในส่วนแรก *บรมราชูปถัมภ์ภานุสร* เป็นบทบันทึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแต่ละรัชสมัย ตั้งแต่รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ที่ทรงมีต่อกิจการของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ส่วนที่สอง *สำนักในพระมหากรุณาธิคุณ* รวบรวมประจักษ์พยานแห่งความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่ประชาคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้แสดงออกในรูปแบบต่างๆ ทั้งนี้ ก็เพื่อเฉลิมพระเกียรติคุณแห่งองค์สมเด็จพระบรมราชูปถัมภ์ ผู้ทรงอุปถัมภ์บำรุงมหาวิทยาลัยให้เจริญวัฒนาอยู่คู่กับสังคมไทยกว่าศตวรรษ และยิ่งความร่วมมือเป็นสุข แผ่นปกสกลจุฬาฯ นับแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน และสืบเนื่องไปในอนาคต

ศาสตราจารย์ ดร.บัณฑิต เอื้ออาภรณ์

อธิการบดี

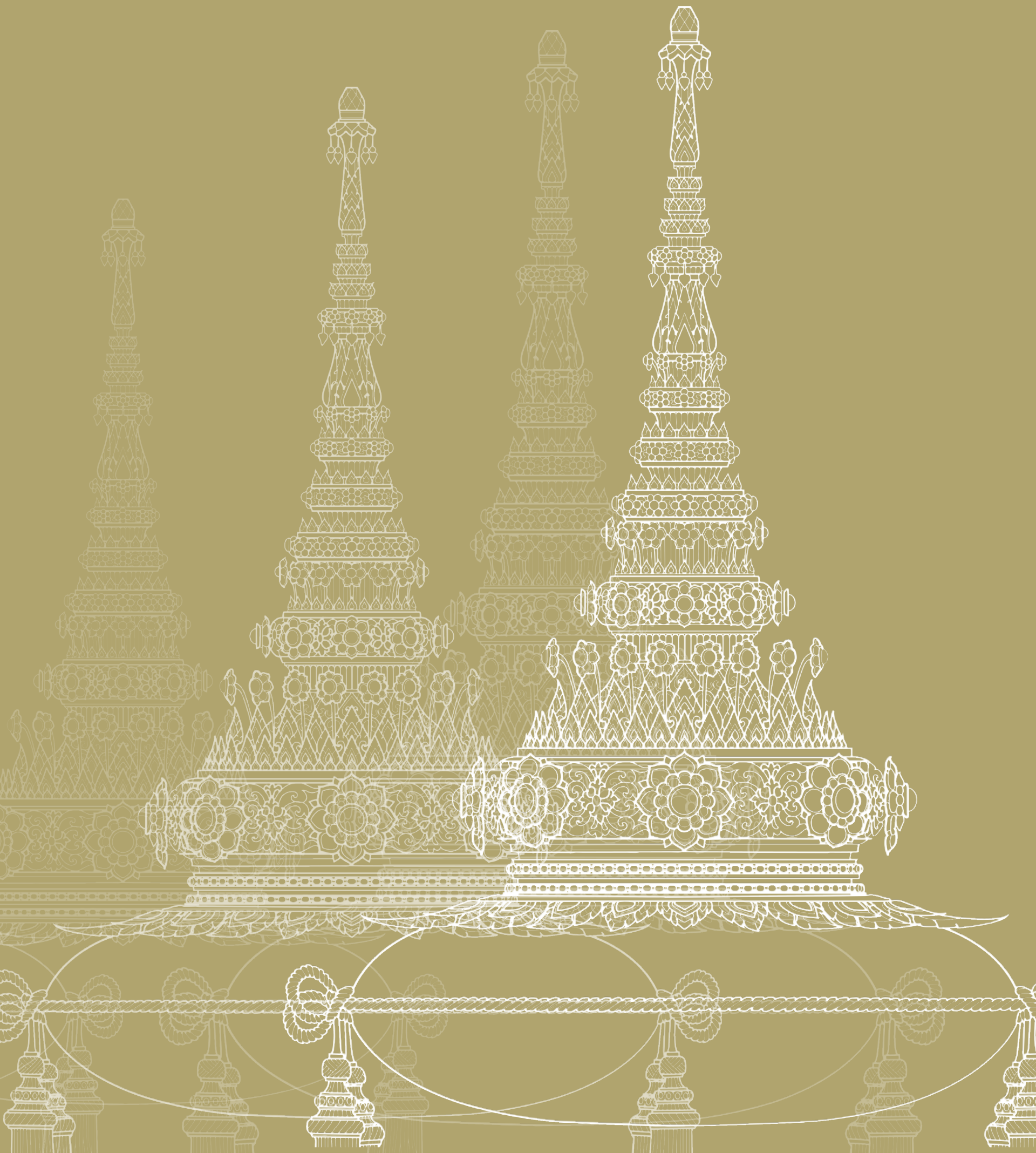

บรมราชาูปถัมภกรำลึก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ก่อกำเนิดได้ด้วยพระราชญาณทัศน์
ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงนำพาสยาม
ก้าวสู่ความเป็นอารยประเทศด้วยการศึกษา พระมหากษัตริย์
ผู้ทรงสืบราชสันตติวงศ์เป็นลำดับมา จึงถือเป็นพระราชภารกิจ
และพระราชทานพระบรมราชาูปถัมภ์แก่มหาวิทยาลัยสง่าพระนครแห่งนี้
ตลอดมาจนวัฒนาถาวรกว่าศตวรรษ

บรมราชูปถัมภ์ภาณุสร

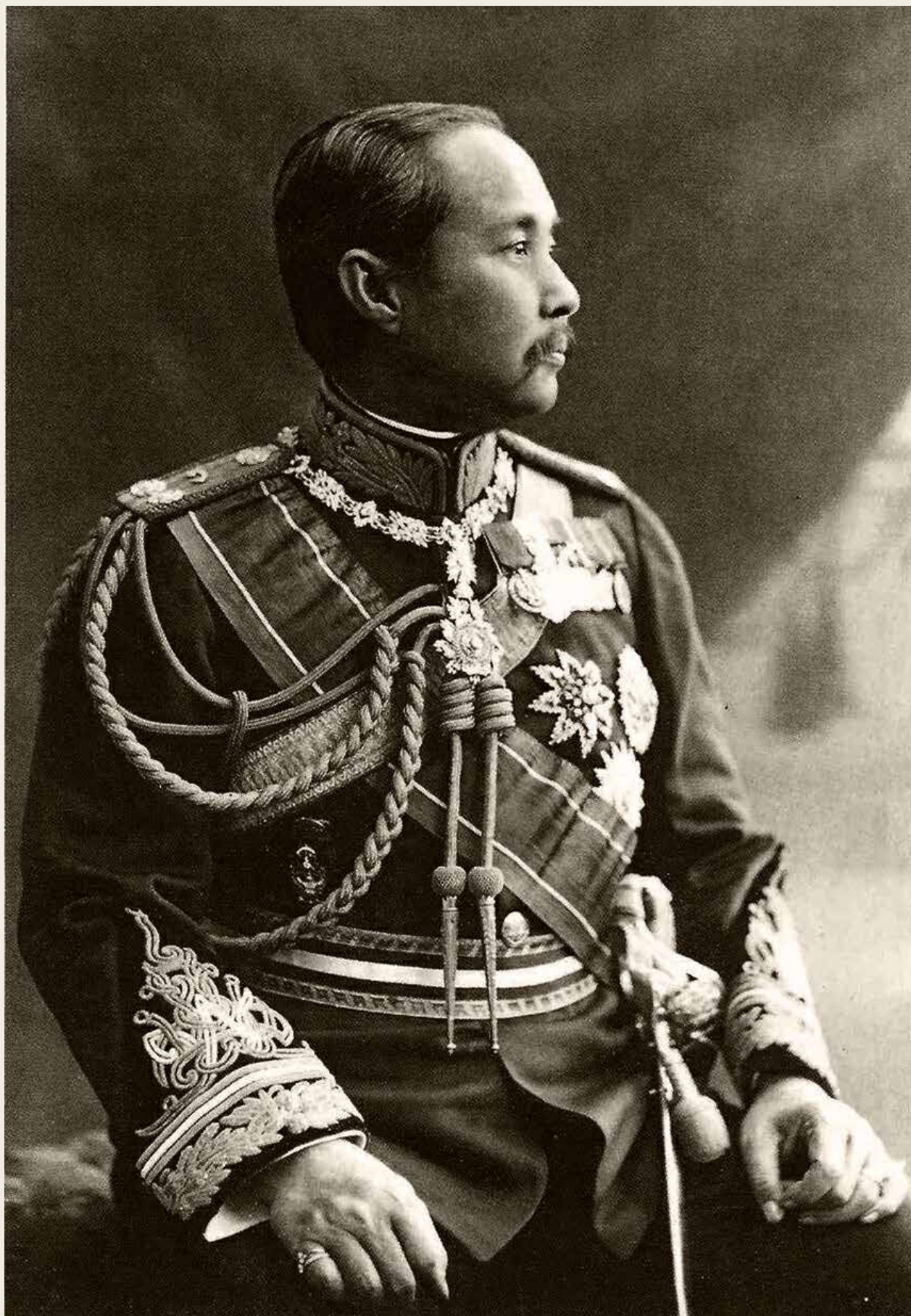
วันที่ ๒๖ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๖๐ เป็นมงคลสมัยครบรอบร้อยปี วันที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สถาปนา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ขึ้นเป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งแรกของสยาม นับเป็นโอกาสอันดีที่ชาวจุฬาฯ ทั้งมวล จักพึงย้อนรำลึกถึงพระมหากษัตริย์ในสมเด็จพระมหากษัตริย์ชาติราชเจ้าในพระบรมราชจักรีวงศ์ทุกพระองค์ นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้นมา ที่ได้พระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์เป็นเอนกประการแก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ด้วยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทุกพระองค์ล้วนทรงสนพระราชหฤทัยในความจำเริญวัฒนาของการอุดมศึกษาของประเทศ โดยการสถาปนาโรงเรียนมหาดเล็กขึ้นเป็นปฐมในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในรัชกาลถัดมา เพื่อให้สยามมีสถาบันอุดมศึกษาที่ได้มาตรฐาน มีอาคารสถานที่อันเหมาะสมแก่การเรียนการสอน ที่ได้พัฒนาองงามไปตามกาลสมัย ให้ทวยราษฎร์ได้มีโอกาสทัดเทียมกันทางการศึกษา ได้เล่าเรียนในมหาวิทยาลัยอันเป็นศรีสง่าแก่พระนคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงเปรียบเสมือนหลักแห่งสังคมไทย สืบมาได้จนทุกวันนี้ ส่วนหนึ่งก็ด้วยพระบรมราชูปถัมภ์ขององค์พระมหากษัตริย์ในพระราชวงศ์จักรี ตลอดจนพระอุปถัมภ์ในพระบรมวงศ์และพระอนุวงศ์ ที่กอปรเป็นความสัมพันธอันสนิทแน่นแฟ้นกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยต่อเนื่องมาเป็นเวลาหกรัชกาล

อุทยานจามจุรีแห่งนี้จึงร่วมเย็นงดงามอยู่ภายใต้ร่มพระบรมโพธิสมภาร นับแต่เมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เลือกที่ดินที่ประทุมวันแห่งนี้เป็นที่ตั้งโรงเรียนฝึกหัดวิชาข้าราชการพลเรือน ตามพระบรมราชปณิธาน ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเจริญรอยตามสมเด็จพระบรมชนกนาถ โดยได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงวางศิลาพระฤกษ์ตึกบัญชาการด้วยพระองค์เอง เมื่อวันที่ ๓ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๕๘ และทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สถาปนาโรงเรียนข้าราชการพลเรือน ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีพุทธศักราช ๒๔๕๙ (พุทธศักราช ๒๔๖๐ ตามการนับศักราชแบบปัจจุบัน) ทั้งยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พระบรมวงศานุวงศ์ทรงกำกับดูแลกิจการของมหาวิทยาลัยตลอดมา มีสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร์

อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าฯ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าฯ กรมขุนเพชรบูรณ์อินทราชัย สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา ดำรงราชานุภาพ และสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาชัยนาทนเรนทร เป็นอาทิ สำหรับพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น ก็ได้เสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทานปริญญาบัตร แก่บัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นปฐมวาระ พร้อมพระราชทานพระบรมราโชวาท อันเป็น แบบแผนของพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของสถาบันอุดมศึกษาทั้งหลายในประเทศสืบมา ส่วนพระบาท สมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ก็ได้ทรงจำเรีญรอยตามแบบอย่างสมเด็จพระมหากษัตริย์ ในรัชกาลก่อน โดยได้เสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย ทั้งยังเสด็จพระราชดำเนินเพื่อทอดพระเนตรกิจการของมหาวิทยาลัยอีกหลายวาระ พร้อมด้วยสมเด็จพระราชชนนีและสมเด็จพระอนุชาธิราช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงได้รับพระบรม ราชูปถัมภ์ในพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มาตั้งแต่ยังเป็นสมเด็จพระอนุชา ธิราชในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลแล้ว ตลอดรัชสมัยอันยาวนานถึง เจ็ดสิบปีของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาภูมิพลอดุลยเดช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้รับ พระราชทานพระมหากุณาธิคุณเป็นเอนกประการ ทั้งการเสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทาน ปริญญาบัตรแก่บัณฑิต การพระราชทานพระบรมราโชวาท การเสด็จพระราชดำเนินทรงดนตรี การพระราชทานเพลงพระราชนิพนธ์ “มหาจุฬาลงกรณ์” การเสด็จพระราชดำเนินมาทรงปลูกต้น จามจุรีพระราชทาน ตลอดจนพระบรมราชูปถัมภ์ในกิจการวิชาการของมหาวิทยาลัยอีกนานัปการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยน้อมรำลึกในพระมหากุณาธิคุณและพระบรมราชูปถัมภ์ของ พระมหากษัตริย์ในพระบรมราชจักรีวงศ์ที่มีต่อเนื่องเรื่อยมาเป็นเวลาถึงหนึ่งร้อยปีนี้เป็นเกียรติภูมิ มิ่งขวัญ และกำลังใจของประชาคมมหาวิทยาลัย ที่จักประกอบกิจเพื่อความเจริญรุ่งเรืองของสังคม ไทยในทุกวิถีทาง ส颂พระราชปณิธานในสมเด็จพระมหากษัตริยาธิราชเจ้าทุกพระองค์ตลอดกาลนาน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ตลอดรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงประกอบพระราชกรณียกิจสำคัญต่อการปฏิรูปบ้านเมืองนานาประการ หนึ่งในพระราชกรณียกิจนั้นสืบเนื่องจากพระราชปณิธานในการพัฒนาการศึกษาของทวยราษฎร์ ในช่วงต้นรัชสมัยนับตั้งแต่แรกเสด็จขึ้นครองราชย์ใน พ.ศ. ๒๔๑๑ ได้ทรงรวบรวมบรรดาทหารมหาดเล็กข้าหลวงรุ่นเยาว์เพื่อจัดตั้งกรมทหารมหาดเล็กราชวัลลภรักษาพระองค์ พ.ศ. ๒๔๑๓ และในระหว่าง พ.ศ. ๒๔๑๓ - ๒๔๑๔ เสด็จประพาสดินแดนใกล้เคียง เพื่อทอดพระเนตรกิจการบ้านเมืองภายใต้การปกครองของชาติตะวันตก หลังจากนั้นจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ส่งนักเรียนไทยไปเล่าเรียนยังต่างประเทศครั้งแรกที่เมืองสิงคโปร์ใน พ.ศ. ๒๔๑๔ และทรงเริ่มวางรากฐานการศึกษาของชาติโดยมีการตั้งโรงเรียนต่างๆ ขึ้นเป็นลำดับ อาทิ โรงเรียนหนังสือไทยในพระบรมมหาราชวัง (พ.ศ. ๒๔๑๔) โรงเรียนกะเด็ตทหารมหาดเล็ก (พ.ศ. ๒๔๑๕) โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ (พ.ศ. ๒๔๒๕) โรงเรียนแผนที (พ.ศ. ๒๔๒๕) และโรงเรียนวัดมหรณพารามอันเป็นโรงเรียนหลวงในพระอาราม ที่จัดขึ้นสำหรับราษฎรทั่วไปเป็นโรงเรียนแรก (พ.ศ. ๒๔๒๗)

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๐ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดการปฏิรูประบบบริหารราชการแผ่นดินครั้งใหญ่อันนำไปสู่การจัดตั้งกระทรวงต่างๆ พร้อมกับมีเสนาบดีกำกับ แทนระบบจตุสดมภ์ที่มีมาแต่โบราณ ใน พ.ศ. ๒๔๓๕ รวมถึงการจัดมณฑลเทศาภิบาลและการตั้งกรมสุขาภิบาลใน พ.ศ. ๒๔๔๐ ประเทศสยามจึงได้เปลี่ยนจากรัฐแบบจารีตมาเป็นรัฐราชการในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์อย่างค่อยเป็นค่อยไปโดยมีการปฏิรูปการศึกษารองรับ

ใน พ.ศ. ๒๔๓๐ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งกรมศึกษาธิการขึ้นเพื่อกำกับดูแลด้านการศึกษา โดยมีพระเจ้านั่งองยาเธอ พระองค์เจ้าดิศวรกุมาร กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ ทรงดำรงตำแหน่งอธิบดี และต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๓๒ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวมกรมศึกษาธิการเข้ากับกรมธรรมการ กรมสังฆการี กรมพยาบาล และกรมพิพิธภัณฑสถาน ตั้งเป็น กระทรวงธรรมการ

ในช่วงเวลาเดียวกันนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียนวิชาชีพอย่างสูงในสาขาต่างๆ เพื่อให้ราษฎรทั่วไปได้มีวิชาชีพ สร้างความเข้มแข็งทางความรู้ความคิดแก่ราษฎรอันจะเป็นประโยชน์แก่ชาติ และสร้างผู้มีความรู้ความสามารถเข้ารับราชการ ได้แก่ โรงเรียนแพทยากร (พ.ศ. ๒๔๓๐) โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ (พ.ศ. ๒๔๓๕) และโรงเรียนกฎหมาย (พ.ศ. ๒๔๔๐) เป็นต้น

ใน พ.ศ. ๒๔๔๐ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินประพาสทวีปยุโรปเพื่อเจริญพระราชไมตรีกับนานาประเทศ นับเป็นพระมหากษัตริย์สยามพระองค์แรกที่ได้เสด็จพระราชดำเนินไปไกลถึงเพียงนั้น ได้ทอดพระเนตรความเจริญต่างๆ ของอารยประเทศในโลกตะวันตกด้วยพระองค์เอง ในวันที่ ๒๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๔๐ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินไป ทอดพระเนตรกิจการของมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด (University of Oxford) ประเทศอังกฤษ ซึ่งในภายหลังได้ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายปริญญานิติศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (Honorary Doctor of Civil Law) แต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวด้วย การเสด็จพระราชดำเนินในครั้งนั้นยังให้เกิดความตื่นตัวในการพัฒนาการศึกษาของสยาม มีการกราบบังคมทูลพระกรุณารายงานความเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษา และแนวทางการพัฒนาการศึกษาในระดับสูงของสยามต่อไปในอนาคตโดยข้าราชการระดับสูง อาทิ พระยาวิสุทธสุริยศักดิ์ (ม.ร.ว. เปีย มาลากุล)^๑ อัครราชทูตสยามประจำประเทศอังกฤษ พระยาสุริยานุวัตร (เกิด บุญนาค) อัครราชทูตสยามประจำประเทศฝรั่งเศส^๒ และเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ (พร บุญนาค) เสนาบดีกระทรวงธรรมการ ที่จักมีบทบาทในการอุดมศึกษาของชาติในสมัยต่อมา^๓

ในวันที่ ๑๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๑ เจ้าพระยาภาสกรวงศ์ได้นำ *โครงการแผนการศึกษาในกรุงสยาม ร.ศ. ๑๑๗*^๔ ของกรมศึกษาธิการขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรมราชวินิจฉัย มีสาระแบ่งเป็น ๒ ภาค คือ ภาค ๑ ว่าด้วยการศึกษาในกรุงเทพฯ และภาค ๒ ว่าด้วยการศึกษาในหัวเมือง ประกอบด้วยแผนการศึกษาและลำดับชั้นโรงเรียน การกำหนดวิชา ตลอดจนรายละเอียดในการจัดการศึกษาในโรงเรียนต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน และสำหรับการศึกษาระดับสูงนั้นได้เสนอแนวทางในการจัดตั้งสถานศึกษาสองแบบที่สำคัญ คือ *สากลวิทยาลัย* และ *ศึกษาสถานพิเศษ*

สากลวิทยาลัย เป็นสถานศึกษาขั้นอุดมศึกษา “*ดีกรีในอิทธิกรต่างๆ แห่งศิลปะวิทยาศาสตร์ แพทย์ ฯลฯ*” ที่จะตั้งขึ้นเมื่อการศึกษาในระดับประถมและมัธยมนั้นมั่นคงเพียงพอแล้ว โดยมีเป้าหมาย

พระยาวิสุทธสุริยศักดิ์
(ม.ร.ว. เปีย มาลากุล)

พระยาสุริยานุวัตร
(เกิด บุญนาค)

เจ้าพระยาภาสกรวงศ์
(พร บุญนาค)

ว่าในประมาณ พ.ศ. ๒๔๖๐ น่าจะมีวิทยาลัยเช่นนี้ประมาณ ๔ แห่ง ได้แก่ “มหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นส่วนวิทยาลัยสำหรับวินัยและศาสตร์ มหาธาตุวิทยาลัยสำหรับกฎหมาย โรงเรียนแพทยากรเป็นวิทยาลัยสำหรับแพทย์ และตั้งโรงเรียนเป็นวิทยาลัยสำหรับวิชา” และสถาปนาสาภกวิทยาลัยทั้งสี่แห่งนี้ในนาม รัตนโกสินทรสาภกวิทยาลัย

ศึกษาศานพิเศษ คือ “โรงเรียนหรือวิทยาลัยพิเศษ ควรจะได้ตั้งขึ้นจำเพาะวิชา จำเพาะความรู้ ตามที่ต้องการ” อันหมายรวมถึงโรงเรียนวิชาชีพชั้นสูง ซึ่งบางแห่งก็มีขึ้นอยู่แล้ว เช่น อาทิจ โรงเรียนแพทยากร โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ โรงเรียนกฎหมาย โรงเรียนทำแผนที่ โรงเรียนการเพาะปลูก โรงเรียนการค้า โรงเรียนการช่างและหัตถกรรม และโรงเรียนฝึกหัดวิชาข้าราชการพลเรือน^๕

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชหัตถเลขาถึงเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ ให้แปลโครงการแผนการศึกษาในกรุงสยาม ร.ศ. ๑๑๗ ดังกล่าวเป็นภาษาอังกฤษ “...เพราะมีภาษาใหม่อยู่ในนั้นมาก... ขอให้คิดอ่านกับเจ้ากรมศึกษาแปลออกเป็นภาษาอังกฤษ เพื่อจะได้ให้เข้าใจง่าย...” แต่การดำเนินการของกระทรวงธรรมการยังล่าช้า ด้วยในขณะนั้นกระทรวงธรรมการกำลังดำเนินการในเรื่องการจัดการศึกษาในหัวเมือง^๖

โรงเรียนฝึกหัดวิชาข้าราชการพลเรือน โรงเรียนมหาดเล็ก และโรงเรียนวิชาชีพชั้นสูง

พระเจ้าน้องยาเธอ
กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ

ใน พ.ศ. ๒๔๔๑ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ตั้งโรงเรียนสำหรับฝึกหัดวิชาข้าราชการพลเรือนขึ้นในกรมมหาดเล็ก ซึ่งได้ปรับปรุงโครงสร้างแล้วเมื่อปีก่อนหน้า “...ให้นักเรียนถวายตัวเป็นมหาดเล็ก มีโอกาสให้เข้าเฝ้าแทนให้ทรงรู้จัก ทั้งให้ศึกษาขนบธรรมเนียมในราชสำนักไปด้วยกันกับความรู้เบื้องต้นสำหรับข้าราชการพลเรือนในกระทรวงต่างๆ แล้วให้ไปสำรองราชการอยู่ตามกระทรวงเสียขั้นหนึ่งก่อน จนทำการทำงานได้ดีถึงขนาด จึงให้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็นขุนนาง ต่อขั้นนั้นก็จะเป็นประโยชน์ทั้งสองอย่างประกอบกัน”^๗ ทั้งนี้ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ ทรงจัดการการศึกษาในโรงเรียนนี้ในเบื้องต้น โดยมีพระยาวิสุทธสุริยศักดิ์ (ม.ร.ว. เปีย มาลากุล) เป็นผู้จัดการโรงเรียน ร่วมกันจัดตั้ง โรงเรียนฝึกหัดวิชาข้าราชการพลเรือน ขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๔๒

ณ สถานที่เรียนเดิมของโรงเรียนราชกุมาร คือ ดิถยวหน้าประตูพินานไชยศรี ในพระบรมมหาราชวัง กำหนดรับนักเรียนอายุ ๑๕ - ๒๐ ปี มีจำนวนจำกัดตามความต้องการของแต่ละกระทรวง มีหลักสูตรการเรียน ๓ ปี โดยปีแรกนักเรียนยังมิได้ถวายตัวเป็นมหาดเล็ก ให้เรียนวิชาเสมียนเป็นความรู้เบื้องต้นของข้าราชการทุกกระทรวงปีที่ ๒ นักเรียนจะถวายตัวเป็นมหาดเล็ก มีการฝึกขนบธรรมเนียมในราชสำนักพร้อมไปกับการเรียนความรู้พิเศษต่างๆ ตามความต้องการของแต่ละกระทรวง และในปีที่ ๓ นักเรียนจึงไปศึกษาราชการในกระทรวงต่างๆ และได้รับตำแหน่งข้าราชการชั้นสัญญาบัตรในกระทรวงนั้น จึงนับว่าสำเร็จการศึกษา

พระยาวิสุทธสุริยศักดิ์ได้ดำเนินกิจการโรงเรียนฝึกหัดวิชาข้าราชการพลเรือนอย่างเรียบร้อย มั่นคงมาจนถึง พ.ศ. ๒๔๔๕ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพทรงเห็นว่าชื่อโรงเรียนนั้นยาว ทำให้คนทั่วไปเรียกชื่อได้ยาก จึงกราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตในการเปลี่ยนชื่อโรงเรียนเป็น **โรงเรียนมหาดเล็ก** เพื่อให้เรียกง่ายขึ้น ดั่งดูคนน้ำใจคนให้เข้ามารับราชการ

ดิถยวข้างประตูพินานไชยศรี พระบรมมหาราชวัง ซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงเรียนมหาดเล็ก

ตราสำหรับโรงเรียนมหาดเล็ก

ตราโรงเรียนมหาดเล็ก
เป็นแบบตราคุณกระดาศ

สนองเบื้องพระยุคลบาทให้มากขึ้น และ “สมแก่ที่นักเรียนได้เปนมหาดเล็ก แลสมกับประเพณีอันมีมาแต่โบราณ ที่ข้าราชการโดยมากยอมได้ถวายตัวศึกษาราชการในกรมมหาดเล็กก่อนไปรับตำแหน่งในราชการกรมอื่นนั้น”^๙

ในวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อ โรงเรียนฝึกหัดวิชาข้าราชการพลเรือน เป็น โรงเรียนมหาดเล็ก และต่อมาในวันที่ ๑๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๔๕ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ใช้ *ตราพระเกี้ยว* คือ พระจุลมงกุฎวางบนเบาะมีพู่ ๓ พู่ และมีรัศมีออกจากพระเกี้ยวทั้งสองข้าง มีกนกเปลวทับบนฉัตรมี ซึ่งเป็นคราหน้าหมวกกรมมหาดเล็กนั้น เป็นตราสำหรับโรงเรียนมหาดเล็กสืบมา

เจ้าพระยาวิจิตรวงศ์วุฒิไกร
(ม.ร.ว. คีรี สุกทัศน์)

ช่วงปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ใน พ.ศ. ๒๔๔๕ พระยาวุฒิไกรบดี (หม่อมราชวงศ์ คีรี สุกทัศน์) ได้รับพระราชทานเลื่อนยศเป็นเจ้าพระยาวิจิตรวงศ์วุฒิไกรใน พ.ศ. ๒๔๔๗) ปลัดทูลฉลองกระทรวงธรรมการ รับตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงธรรมการแทนเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาวิสุทธสุริยศักดิ์ ผู้จัดการโรงเรียนมหาดเล็ก เลื่อนเป็นอธิบดีกรมศึกษาธิการ และปลัดทูลฉลองกระทรวงธรรมการ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเจ้าหมื่นศรีสรรักษ์ (ม.ร.ว. จิตร สุกทัศน์) ภายหลังได้รับพระราชทานราชทินนามเป็นพระยาศรีวรวงศ์) ซึ่งเคยศึกษาในยุโรปเช่นเดียวกับพระยาวิสุทธสุริยศักดิ์ เป็นผู้จัดการโรงเรียนมหาดเล็กสืบต่อมา

พระยาศรีวรวงศ์
(ม.ร.ว. จิตร สุกทัศน์)

ในช่วงเวลานั้น พระยาวิสุทธสุริยศักดิ์ได้ร่าง *ความเห็นที่จะจัดการศึกษา ร.ศ. ๑๒๑* เพื่อเป็นแนวทางการจัดการศึกษาของชาติ ประกอบด้วยเนื้อหาโดยสังเขปในการจัดการศึกษาเป็น ๒ ประเภท คือ *สามัญศึกษา* อันเป็นการศึกษาพื้นฐานภาคบังคับ แบ่งเป็นชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา รับผิดชอบโดยกรมศึกษาธิการ และ *วิสามัญศึกษา* อันการศึกษาความรู้พิเศษเฉพาะด้าน อาทิ วิชาช่าง แพทย์ อาจารย์ ข้าราชการฝ่ายทหารและพลเรือน เป็นต้น ให้เป็นไปตามความต้องการของผู้จัดการศึกษานั้นๆ แต่อาจจัดเป็นประถมศึกษาพิเศษ (เรียนช่าง, เพาะปลูก) มัธยมศึกษาพิเศษ (เช่น โรงเรียนมหาดเล็ก โรงเรียนกฎหมาย โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ โรงเรียนนายร้อยทหารบก โรงเรียนนายร้อยทหารเรือ ฯลฯ) และอุดมศึกษาพิเศษ (ขณะนั้นยังไม่มี) เมื่อนำร่างความเห็นดังกล่าวปรึกษากับผู้รู้ และมีบทบาททางการศึกษาแล้ว พระยาวุฒิไกรบดีจึงได้สรุปโครงการจัดการศึกษาดังกล่าว นำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในวันที่ ๖ กันยายน พ.ศ. ๒๔๔๕^{๑๐}

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงฉายเมื่อเสด็จพระราชดำเนิน ณ ทวีปยุโรปครั้งแรก พ.ศ. ๒๔๔๐

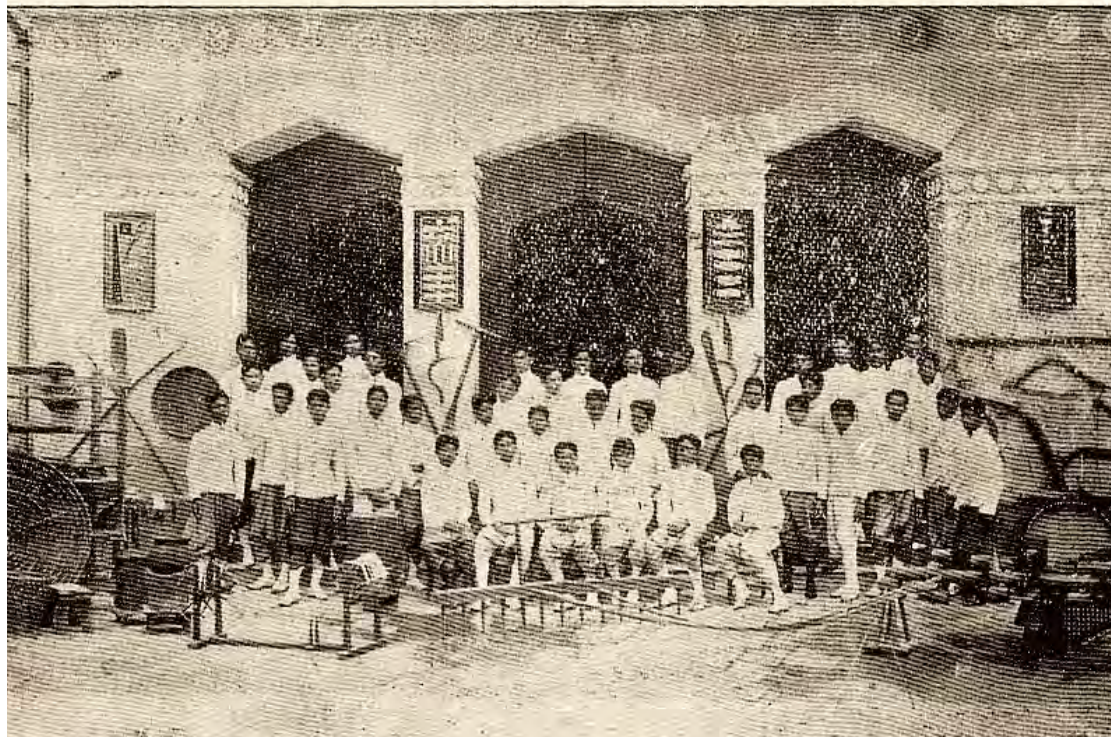

วังใหม่ สร้างขึ้นตามพระบรมราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ที่จะพระราชทานเป็นที่ประทับของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมารองค์แรกแห่งสยามประเทศ ตั้งอยู่บริเวณทุ่งประทุมวัน

โรงเรียนวิชาชีพชั้นสูงต่างๆ ได้พัฒนาไปโดยลำดับควบคู่กันทั้งโรงเรียนในฝ่ายพลเรือนและฝ่ายทหาร ดังเช่นในวิชาฝ่ายทหารและตำรวจ^{๑๑} ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียนนายเรือที่พระราชวังเดิม (พ.ศ. ๒๔๔๓) โรงเรียนนายร้อยตำรวจที่มณฑลนครราชสีมา (พ.ศ. ๒๔๔๔) โรงเรียนนายร้อยทหารบก (พ.ศ. ๒๔๔๖) โรงเรียนนายร้อยตำรวจที่ตำบลห้วยจรเข้ม อำเภอพระปฐมเจดีย์ แขวงเมืองนครชัยศรี (พ.ศ. ๒๔๔๗) ในฝ่ายพลเรือนนั้นได้มีการตั้งโรงเรียนสอนวิชาชีพสาขาต่างๆ อาทิ วิชาช่าง วิชาการเพาะปลูก วิชาการคลอง โรงเรียนวิชาชีพชั้นสูงที่สำคัญโรงเรียนหนึ่ง คือ โรงเรียนเกษตรราธิการ ที่ตั้งขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๕๑ โดยรวมโรงเรียนวิชาช่างสามโรงเรียนที่มีอยู่เดิม ได้แก่ โรงเรียนการคลอง (พ.ศ. ๒๔๔๘) โรงเรียนวิชาการเพาะปลูก (พ.ศ. ๒๔๔๙) และโรงเรียนแผนที่ (พ.ศ. ๒๔๒๕) โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้โรงเรียนเกษตรราธิการ ใช้ “วังใหม่” ที่ตำบลประทุมวันของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมาร เป็นที่ตั้งโรงเรียน^{๑๒} โรงเรียนวิชาชีพชั้นสูงในฝ่ายพลเรือนดังกล่าวเหล่านี้ ส่วนหนึ่งได้รวมเข้ากับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในเวลาต่อมา

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช
เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมาร

โรงเรียนเกษตรราธิการ ณ วังใหม่

มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์
และมหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด
ในประเทศอังกฤษ

การสร้างพระบรมรูปทรงม้า ณ กรุงปารีส
ประเทศฝรั่งเศส

กำเนิดการอุดมศึกษาในช่วงปลายรัชสมัย

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสทวีปยุโรปครั้งที่สองใน พ.ศ. ๒๔๕๐ เพื่อฟื้นฟูพระพลานามัย และเพื่อเจริญพระราชไมตรีกับนานาอารยประเทศ แต่พระองค์ยังคงแสดงความสนพระราชหฤทัยในการพัฒนาการอุดมศึกษาของชาติอย่างต่อเนื่อง แม้จะเป็นการเสด็จประพาสส่วนพระองค์ ก็ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรมหาวิทยาลัย ทั้งในประเทศเยอรมนีและประเทศอังกฤษ ในวันที่ ๒๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๐ มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ (University of Cambridge) ประเทศอังกฤษ ได้ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายปริญญานิติศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (Doctor of Law) อีกด้วย

การเสด็จประพาสทวีปยุโรปในครั้งนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงเป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดินแทนพระองค์ พระราชกรณียกิจสำคัญยิ่งประการหนึ่งในครั้งนั้นของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร คือการทรงเป็นประธานในการเรียโรทูททรัพย์จากปวงชนชาวสยาม เพื่อจัดสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์พระบรมรูปทรงม้า ในมหามงคลสมัยที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจักทรงครองสิริราชสมบัติมาครบ ๔๐ ปี ใน พ.ศ. ๒๔๕๑ เสมอด้วยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถแห่งกรุงศรีอยุธยา อันเป็นเวลายาวนานยิ่งกว่ารัชสมัยสมเด็จพระบูรพมหากษัตริย์ในประวัติศาสตร์ชาติสยาม

พระบรมรูปทรงม้านั้น สร้างขึ้นตามพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเลือกแบบและเลือกชนิดโลหะ ตลอดจนประทับเป็นแบบให้นายช่างปั้นหุ่น ที่โรงหล่อซูสแฟร์ (Susse Frères Fondeur) ขณะประทับอยู่ที่กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ในระหว่างการเสด็จประพาสทวีปยุโรปเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐ พระบรมรูปทรงม้าหล่อด้วยสำริด บนฐานสำริด ประดิษฐานบนแท่นรองทำด้วยหินอ่อน สูง ๖ เมตร บริเวณกลางลานพระราชวังดุสิต สุดถนนราชดำเนินนอก พระบรมรูปมีราคาค่าก่อสร้างทั้งสิ้นประมาณสองแสนบาท ทว่าพสกนิกรชาวสยามสามารถเรียโรทูททรัพย์รวบรวมกันเป็นเงินทุนพระขวัญได้มากถึงหนึ่งล้านสองแสนบาท สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร จึงโปรดเกล้าฯ ให้นำเงินส่วนที่เหลือเป็นจำนวนหนึ่งล้านบาทฝากธนาคารไว้ เงินอันเป็นที่รู้จักกันในนาม เงินทางม้า นี้ จักมีบทบาทยิ่งในรัชกาลถัดมา เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเงินดังกล่าวแก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการสร้างอาคารเพื่อการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัย

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ฉลองพระองค์ครุยนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์

พระราชพิธีเปิดผ้าคลุมพระบรมรูปทรงม้า เนื่องในพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก ณ พระลานพระราชวังดุสิต วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๑

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดผ้าคลุมพระบรมราชานุสาวรีย์พระบรมรูปทรงม้า ในพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๑ จากนั้นพลสกลนิกรได้ร่วมกันจัดงานสมโภชเพื่อแสดงความจงรักภักดี ณ บริเวณลานพระบรมรูปทรงม้าสืบมา

ในปีเดียวกันนั้น การอุดมศึกษาในสยามก็เริ่มเป็นรูปเป็นร่างชัดเจนขึ้นสมดังพระบรมราชประสงค์ ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว วันที่ ๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๑ มีประกาศ (อธิบายความนักเรียนอุดมศึกษาตามความในพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร ร.ศ. ๑๒๔) เพื่อกำหนดคุณสมบัติผู้ที่ได้รับการยกเว้น มิต้องถูกเกณฑ์ทหารเมื่ออายุครบเกณฑ์ ตลอดเวลาที่ศึกษาอยู่จนมีอายุถึง ๓๐ ปี โดยระบุว่า นักเรียนวิชาชั้นอุดมศึกษา คือ “นักเรียนที่เรียนวิชาการ ซึ่งเป็นวิชาชั้นสูงกว่าชั้นมัธยมศึกษาในกระทรวงธรรมการ เป็นนักเรียนอยู่ในโรงเรียนหรือในราชการ ได้ตั้งขึ้นเป็นผู้ที่สอบความรู้หนังสือวิชาขั้นต้น ซึ่งเทียบวิชาไม่ต่ำกว่าชั้นมัธยมบริบูรณ์นั้นได้แล้ว และได้ประกาศพระบรมราชโองการ ในหนังสือราชกิจจานุเบกษา ให้กำหนดขึ้นแล้วว่า นักเรียนวิชาการอย่างนั้นที่นั้นเป็นนักเรียนชั้นอุดมศึกษา...”

ทั้งนี้ในวันเดียวกัน ได้มีประกาศ กำหนดนักเรียนวิชาชั้นอุดมศึกษา ตามความในพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร ร.ศ. ๑๒๔ ซึ่งได้ระบุว่า มีนักเรียนวิชาอุดมศึกษาในโรงเรียนหรือกระทรวงต่างๆ ได้แก่ นักเรียนฝึกหัดอาจารย์ และนักเรียนราชแพทยาลัยในกระทรวงธรรมการ นักเรียนราชการฝ่ายพลเรือนในโรงเรียนมหาดเล็ก (เป็นอิสระไม่ขึ้นกับกระทรวงหนึ่งกระทรวงใด) นักเรียนแผนกที่ นักเรียนการคลอง และนักเรียนการเพาะปลูกในโรงเรียนกระทรวงเกษตรราธิการ และนักเรียนอำเภอ นักเรียนอัยการ นักเรียนสรรพากร นักเรียนป่าไม้ในกระทรวงมหาดไทย^{๑๓}

พระราชดำริเรื่องที่ตั้งมหาวิทยาลัย

การจัดตั้งมหาวิทยาลัยซึ่งจะสถาปนาขึ้นจากสถานศึกษาในระดับอุดมศึกษาดังกล่าวมาแล้วนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรินเบื้องต้นว่า น่าจะใช้ที่หลวงหน้าวัดราชบูรณะ ซึ่งขณะนั้นใช้เป็นโรงเรียนมัธยมและสามัคยาจารย์สมาคมอยู่ (ปัจจุบันคือบริเวณโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยและวิทยาลัยเพาะช่าง) แต่การณ์ปรากฏว่า เมื่อได้เสด็จพระราชดำเนินไปที่สามัคยาจารย์สมาคมก่อนจะเสด็จสวรรคตใน พ.ศ. ๒๔๕๓ ไม่นานนัก ทรงพบว่าที่หลวงหน้าวัดราชบูรณะนั้นไม่กว้างขวางเท่าที่ทรงคาด ไม่ใหญ่โตพอที่จะเป็นมหาวิทยาลัยในอนาคตได้ จึงทรงมีพระราชกระแส ความว่า

ภาพพิมพ์ที่ระลึกรมอบให้ผู้ถวายเงินสร้างพระบรมรูปทรงม้า

“ที่จะคิดให้เป็นมหาวิทยาลัยนั้นต้องไปจับที่ประทุมวัน เพราะพื้นที่กว้างใหญ่ มีทางที่จะเปิดให้กว้างขวางสำหรับการข้างหน้าได้ และที่ไผ่ลิงห์โตก็มีเป็นทุนอยู่แล้ว”^{๑๔}

ที่ประทุมวันคือที่ดินหลวงบริเวณตำบลประทุมวัน มีอาณาเขตตั้งแต่ถนนสระประทุม (ถนนพระรามที่ ๑) ไปจรดถนนตรง (ถนนพระรามที่ ๔) ใกล้กับพระราชวังประทุมวันที่สร้างขึ้นในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ประทุมวันเป็นที่นาที่สวนผืนใหญ่ทางทิศตะวันออกของพระนคร นอกเขตคลองผดุงกรุงเกษมออกมา โดยที่ในราว พ.ศ. ๒๔๒๐ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ซื้อที่ดินจากราชฎารวบรวมเป็นแปลงใหญ่ ที่แปลงด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือใช้สร้าง *วังใหม่* พระราชทานสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมาร ส่วนที่เหลือทำคูน้ำคันดินเป็นตาตารางอย่างสมัยใหม่ แล้วให้ราชฎารวบรวมเข้าทำสวน เป็นสมบัติของพระคลังข้างที่สืบมา อันเป็นการเตรียมการที่จะขยายพระนครออกมาทางทิศตะวันออกในช่วงปลายรัชสมัย ซึ่งในขณะนั้นพระนครกำลังขยายตัวออกไปทางทิศเหนืออันเป็นผลมาจากการสร้างพระราชวังดุสิต และทางทิศใต้ ทางย่านบางรัก บ้านทวย ตามความเจริญของการพาณิชย์และอุตสาหกรรม พระราชดำริที่จะพระราชทานที่ดินที่ประทุมวันสำหรับสร้างมหาวิทยาลัยในอนาคต จึงนำไปสู่การสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้เป็น “*อาภรณ์ประดับพระนคร*” มีที่ตั้งอันใหญ่โตสง่างามตั้งอยู่ชานพระนคร เพื่อให้มีความสงบสงัดเหมาะแก่การศึกษาเล่าเรียน ดุจดั่งมหาวิทยาลัยเก่าแก่อย่างมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ดในประเทศอังกฤษ ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรมา

ในวันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคต ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต เมื่อพระชนมายุ ๕๘ พรรษา ทรงครองสิริราชสมบัติยาวนานถึง ๔๒ ปีเศษ ยิ่งความวิบิโยอันใหญ่หลวงพันประมาณในหมู่อาณาประชาราษฎร์ อย่างไรก็ตาม สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร ผู้ได้เสด็จผ่านพิภพต่อมา ก็ได้ทรงสืบสานพระราชปณิธานและพระราชดำริของสมเด็จพระบรมชนกนาถในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะพระราชดำริเกี่ยวกับการอุดมศึกษาซึ่งได้ทรงเป็นองค์พระบรมราชูปถัมภ์สืบมา

ที่ประทุมวัน คือที่ดินหลวงบริเวณตำบลประทุมวัน มีอาณาเขตตั้งแต่ถนนสระประทุม (ถนนพระรามที่ ๑) ไปจรดถนนตรง (ถนนพระรามที่ ๔) ใกล้กับพระราชวังประทุมวัน

(หน้าซ้าย) บริเวณจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในแผนที่กรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๔๗๕

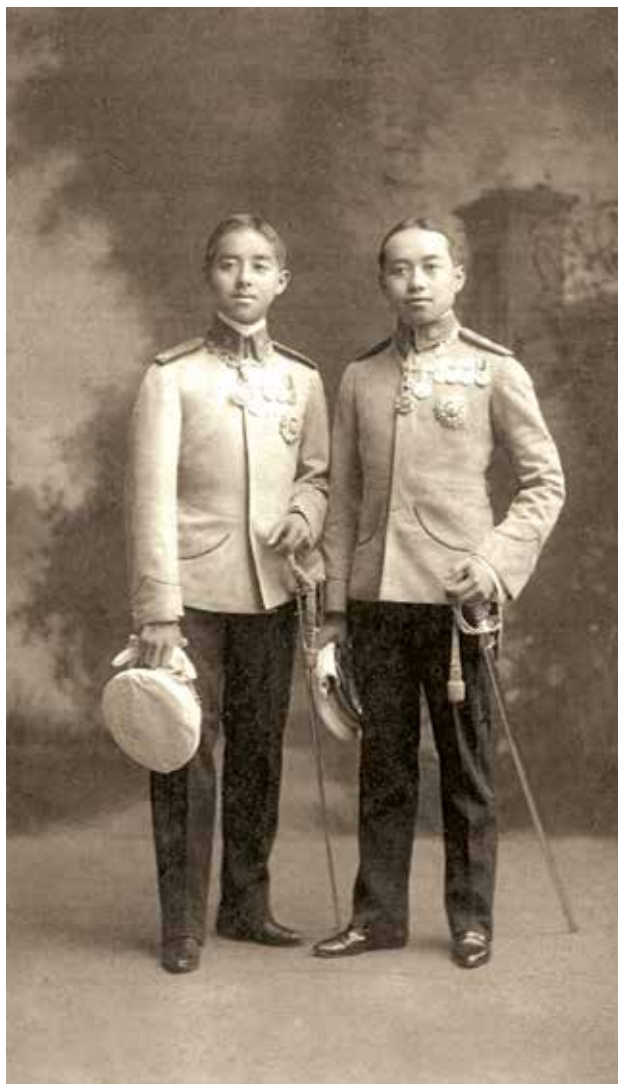

พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระราชกรณียกิจแรกของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว หลังการเสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติในวันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ คือการพัฒนาการศึกษาของสยาม ตามพระบรมราชปณิธานในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมชนกาธิราช ดังปรากฏในประกาศกระแสพระบรมราชโองการ เรื่องการเล่าเรียนของประเทศสยาม เมื่อเดือนกันยายน รัตนโกสินทรศก ๑๒๙ ส่วนการอุดมศึกษานั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดเปลี่ยนแปลงแก้ไขให้ราษฎรทั่วไปสามารถเข้าศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็กได้ ไม่จำกัดอยู่เฉพาะผู้ที่ต้องการเข้ารับราชการ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมสถาปนาโรงเรียนขนาดเล็กขึ้นเป็น *โรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว* เพื่อเป็นอนุสาวรีย์ที่เป็นถาวรประโยชน์ เฉลิมพระเกียรติยศแด่สมเด็จพระบรมชนกาธิราช อันเป็นก้าวแรกเพื่อเตรียมพร้อมสู่การสถาปนาขึ้นเป็น *จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย* สถานอุดมศึกษาแห่งแรกของชาวสยาม

การจัดการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในช่วงต้นนั้น^๑ ในเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ผู้จัดการโรงเรียนขนาดเล็กคือเจ้าหมื่นศรีศรีรักรักษ์ (ม.ร.ว. จิตร สุกทัศน์) ไปกราบทูลปรึกษา สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมขุนพิษณุโลกประชานาถ^๒ ซึ่งทรงดำรงตำแหน่งเสนาธิการทหารบก ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๒ และได้ทรงจัดตั้งโรงเรียนเสนาธิการพร้อมทั้งทรงวางแนวทางหลักสูตรการศึกษาโรงเรียนเสนาธิการขึ้นแล้ว สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอพระองค์นั้นมีพระดำริว่าควรนำเงินที่ราษฎรได้เรียกรังสรรค์สร้างพระบรมรูปทรงม้าซึ่งพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ เคยทรงหารือว่าจะใช้สร้างมหาวิทยาลัยที่เรียกว่า “University” ตามแบบอย่างประเทศอังกฤษ มาใช้ดำเนินการขยายกิจการโรงเรียนขนาดเล็กให้กว้างขวางออกไป เป็นโรงเรียนชั้นอุดมศึกษาอย่างในประเทศเยอรมนีและประเทศฝรั่งเศส ที่เรียกว่า “School of Science” โดยแบ่งเป็นแผนกวิชาต่างๆ เพื่อให้นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาออกไปจะยังสามารถวางตัวเป็นขนาดเล็กได้ หรือจะออกไปรับราชการในกระทรวงต่างๆ ก็ได้ อีกทั้งควรรับสมัครบุคคลทั่วไปไม่กำหนดชาติตระกูล ตามความในหนังสือกราบบังคมทูลพระกรุณาของเจ้าหมื่นศรีศรีรักรักษ์ ลงวันที่ ๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ ความตอนหนึ่งว่า

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ เมื่อครั้งยังทรงศึกษา ณ ทวีปยุโรป

“...โรงเรียนมหาดเล็ก ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตั้งไว้ จะให้ล้มเลิกก็เป็นการเสียพระเกียรติยศ ประจวบกับสมัยที่จะจัดการใช้เงินที่ราษฎรถวายให้เป็นพระเกียรติยศ ควรจะใช้เงินรายนี้จัดการโรงเรียนมหาดเล็กให้เป็นพระเกียรติยศ จะเรียกชื่อว่า โรงเรียนมหาดเล็กของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ฤๅอย่างไรก็ได้ แล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า...”^๓

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราชวินิจฉัยตามกระแสพระดำริในสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ สถาปนา โรงเรียนมหาดเล็กขึ้นเป็น โรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ วาระแรกแห่งรัชกาล ในวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๓ โดยได้นำเงินที่เหลือจากการที่ราษฎรเรียไรสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์พระบรมรูปทรงม้าเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๑ มาเป็นเงินทุนสร้างอนุสาวรีย์ที่เป็นถาวรประโยชน์เฉลิมพระเกียรติยศแด่สมเด็จพระบรมชนกาทิราช ตามความในประกาศพระบรมราชโองการ ดังนี้

ประกาศตั้งโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

มีพระบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระมกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ประกาศให้ทราบทั่วกันว่า สำนักฝึกหัดวิชาข้าราชการฝ่ายพลเรือน ซึ่งสมเด็จพระชนกนารถ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชดำริห์เริ่มตั้งขึ้นโดยพระราชปรารภที่จะทรงจัดการปกครองพระราชอาณาจักรให้ทันกาลสมัย จึงได้ทรงจัดการกระทรวงมหาดไทย รวมหัวเมืองซึ่งแยกย้ายสังกัดอยู่ในกระทรวงต่างๆ ตามความสดวกในสมัยเดิม ให้สังกัดอยู่แห่งเดียวกัน เพื่อจัดการปกครองให้ลงระเบียบแบบอย่างเปนนั่นหนึ่งอันเดียวกัน แลทรงพระกรุณา

โปรดเกล้าฯ ให้จัดการฝึกหัดกุลบุตรสำหรับรับราชการปกครองขึ้นในกระทรวงมหาดไทย ตั้งแต่รัตนโกสินทรศก ๑๑๘ ครั้นการปกครองหัวเมืองซึ่งได้จัดตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่รัตนโกสินทรศก ๑๑๖ ดำเนินมาเป็นรูปเรียบร้อยขึ้น ความต้องการฝึกหัดกุลบุตรสำหรับรับราชการยิ่งขึ้น จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แยกการฝึกหัดวิชาข้าราชการฝ่ายพลเรือนจากกระทรวงมหาดไทยตั้งเป็นโรงเรียนขึ้นต่างหาก เรียกว่าโรงเรียนมหาดเล็ก ตั้งแต่รัตนโกสินทรศก ๑๒๑ มีกรรมการจัดการลงเป็นรูปแล้ว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลิกกรรมการ มีผู้จัดการโดยลำพังต่อมา ตั้งแต่รัตนโกสินทรศก ๑๒๖ โรงเรียนนั้นได้ฝึกหัดกุลบุตรเข้ารับราชการเป็นต้นรากของกระทรวงมหาดไทยเพียงพอแก่ความต้องการแล้ว มีแต่จะขยายวิชาให้สูงขึ้นต่อไป

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระราชดำริหว่า บัดนี้การปกครองท้องที่กึ่งระเบียบแบบแผนอยู่แล้ว เป็นอันมิใช่ว่าการปกครองนั้น เป็นเฉพาะหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทยแลนครบาล กระทรวงอื่น ๆ ย่อมมีหน้าที่ซึ่งจะจัดการ เป็นการอาศัยซึ่งกันและกัน แลรับผิดชอบด้วยกันทั่วทั้งพระราชอาณาจักร รวมนับว่าเป็นการปกครองของรัฐบาลอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่การฝึกหัดข้าราชการฝ่ายพลเรือนสำหรับส่งคนออกไปรับราชการกระทรวงมหาดไทยกระทรวงเดียวนั้น หาพอเพียงแก่ราชการปกครองพระราชอาณาจักรทุกวันนี้ไม่ สมควรจะขยายการโรงเรียนให้กว้างขวางออกไป สำหรับส่งคนไปรับราชการทุกกระทรวงทบวงการ จัดการโรงเรียนให้เป็นพแนกวิทยาต่างๆ เช่น กฎหมาย ปกครอง การต่างประเทศ การเกษตร การช่าง แลการแพทย์ เป็นต้น ด้วยทรงทราบพระราชประสงค์ของสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ซึ่งทรงเริ่มจัดการเล่าเรียนสำหรับจัดการปกครองทั่วไปโดยตระหนักดังนี้ แต่การที่จะจัดการโรงเรียนเช่นนี้ เป็นการใหญ่ต้องการทุนรอนเพิ่มเติมขึ้นอีกเป็นอันมาก จึงมีพระราชปรารภว่า เงินซึ่งราษฎรเรียไรกันสร้างพระบรมรูปทรงม้าเป็นอนุสาวรีย์ ถวายแด่สมเด็จพระบรมชนกนารถ ปิยะมหาราชของประชาราษฎร คงมี

หน้าแรกของประกาศตั้งโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในหนังสือราชกิจจานุเบกษา

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
เมื่อครั้งยังดำรงพระราชอิสริยยศ
เป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช
เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร

เหลืออยู่จากการสร้างพระบรมรูปมีจำนวนนับด้วยแสนบาท สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงได้ทรงพระราชดำริไว้แล้วที่จะจัดการสร้างสิ่งถาวรวัตถุอันจะแผ่สาธารณประโยชน์ตอบแทนพระราชทานแก่ราษฎร แต่ยังไม่ได้ออกประกาศใดนั้น ควรจะจัดการให้เป็นประโยชน์ตามพระราชประสงค์ต่อไป จึงทรงพระราชดำริว่า ประโยชน์สิ่งใดไม่ยิ่งกว่าการปกครองราษฎรให้มีความสุขความเจริญ สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงได้ทรงเริ่มจัดการโรงเรียนไว้สำหรับกุลบุตรที่จะรับราชการฝ่ายพลเรือนตั้งนี้แล้ว ควรจะขยายการให้กว้างขวางต่อไปตามพระราชประสงค์ ทูตที่เหลือจากการที่ราษฎรเรียไรกันสร้างอนุสาวรีย์ปิยะมหาราช ควรจะใช้ในการจัดการโรงเรียนนี้ แต่การโรงเรียนนี้ย่อมเกี่ยวข้องกับกระทรวงทบวงกรมทั่วไป จึงควรจะมีกรรมการดำริห์แลจัดการให้เป็นรูปก่อน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกโรงเรียนมหาดเล็กเป็นโรงเรียนข้าราชการพลเรือน พระราชทานนามปรากฏว่า “โรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว” เหตุด้วยพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ได้ทรงพระราชดำริห์เริ่มตั้งขึ้นไว้ แลจะใช้ทุนที่ราษฎรทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อเป็นพระเกียรติยศในพระบรมนามาภิไธยด้วย แลให้มีกรรมการเป็นสภาอันหนึ่ง มีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นพระบรมราชูปถัมภ์แห่งโรงเรียนนี้ ในสมาชิกของกรรมการจัดการโรงเรียนนี้ ให้มีสภานายกผู้หนึ่งสำหรับวินิจฉัยกิจการก่อนที่จะนำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณา แลมีเลขานุการสำหรับเป็นผู้จัดการตามคำสั่งสภานายก แลให้เสนาบดีกระทรวงซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวกับราชการที่จะต้องปฎิบัติในสภานั้นเป็นสมาชิกพิเศษของสภานี้ ตามเวลาที่จะมีกิจอันเกี่ยวเนื่องกัน

แลนักเรียนก่อนที่จะออกรับราชการนั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาต ให้ถวายตัวเป็นมหาดเล็กตามพระราชประเพณีเดิม

ประกาศมา ณ วันที่ ๑ มกราคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๙ เป็นวันที่ ๕๒ ในรัชกาลปัตยุบันนี้

สมเด็จพระเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ
กรมขุนพิษณุโลกประชานาถ

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมหลวงดำรงราชานุภาพ

พระยาศรีวรวงศ์
(ม.ร.ว. จิตร สุทัศน์)

พระไพศาลศิลปศาสตร์
(สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา)

พระยาริสุทธสุริยศักดิ์
(ม.ร.ว. เปีย มาลากุล)

สภาจัดการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีหน้าที่สำคัญในการเตรียมความพร้อม เพื่อการยกฐานะของโรงเรียนแห่งนี้เป็นมหาวิทยาลัยต่อไป โดยมีการประชุมวินิจฉัยกิจการต่างๆ ก่อนที่จะนำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณา คณะกรรมการ ประกอบด้วยบุคคลสำคัญที่เป็นกำลังหลักในด้านการจัดการศึกษามาตั้งแต่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้แก่ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมขุนพิษณุโลกประชานาถ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ พระยาศรีวรวงศ์ (ม.ร.ว. จิตร สุทัศน์) พระไพศาลศิลปศาสตร์ (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา) และพระยาริสุทธสุริยศักดิ์ (ม.ร.ว. เปีย มาลากุล)^๕ ต่อมาได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ตั้งกรรมการเพิ่มเติม ได้แก่ เจ้าพระยาอภัยราชา มหายุติธรรมธร (ม.ร.ว. ลภ สุทัศน์) และหลวงพินิตินินัย (บุญช่วย วณิกกุล)

เจ้าพระยาอภัยราชา
มหายุติธรรมธร
(ม.ร.ว. ลภ สุทัศน์)

ในเบื้องต้น ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ตั้งพระยาศรีวรวงศ์ (ม.ร.ว. จิตร สุทัศน์) ซึ่งเป็นผู้จัดการโรงเรียนมหาดเล็กมาตั้งแต่เมื่อครั้งเป็นเจ้าหมื่นศรีสรรักษ์ เป็นผู้บัญชาการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๒๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๕ จนถึง พ.ศ. ๒๔๕๗ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา) ปลัดทูลฉลองกระทรวงธรรมการ ดำรงตำแหน่งดังกล่าวแทนสืบต่อมา^๖

หลวงพินิตินินัย
(บุญช่วย วณิกกุล)

ผู้บัญชาการ คณาจารย์ และนักเรียน
โรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ
ที่ด้านหน้าวังใหม่ หรือวังวินเซอร์
ซึ่งเป็นที่ทำการของโรงเรียนในระยะเริ่มต้น

พระบรมราชูปถัมภ์ที่พระราชทานแก่ โรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

เมื่อแรกสถาปนานั้น โรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้จัดการสอนตามหลักสูตรเดิมของโรงเรียนมหาดเล็ก ซึ่งมีที่มาจาก การเปลี่ยนแปลงหน้าที่ใน กรมมหาดเล็ก ให้ “เวรเดช” เป็นที่สอบคัดเลือกและรวบรวมมหาดเล็กที่ยังไม่ได้ประจำการในเวรอื่น และบุตรข้าราชการทั้งหลายให้ได้เข้ารับการศึกษาล่าเรียนสำหรับถวายตัวเป็นมหาดเล็กต่อไป หรือ รับคัดเลือกเข้าเป็นข้าราชการในแต่ละกระทรวง เรียกว่า หลักสูตรวิชาชั้นสำรองนายเวร (ภายหลัง เรียกว่า วิชารัฐศึกษา หรือ วิชารัฐประศาสน์) มีการสอนวิชาสำคัญเกี่ยวกับการปกครอง กฎหมาย ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภาษาอื่น รวมทั้งการฝึกหัดวิธีทหาร เป็นต้น

หลังจากในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีการประกาศกำหนดนักเรียน ชั้นอุดมศึกษาเพิ่มเติมมาเป็นลำดับ” ครั้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสถาปนา

โรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๔ และทรงรับโรงเรียนกฎหมายไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ สังกัดกระทรวงยุติธรรม” เมื่อวันที่ ๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๔ แล้ว ในเวลานั้นจึงได้ประกาศกำหนดนักเรียนชั้นอุดมศึกษาเพิ่มเติม เพื่อให้โรงเรียนกฎหมายในโรงเรียนกฎหมายในกระทรวงยุติธรรมเป็นนักเรียนชั้นอุดมศึกษาอีกแห่งหนึ่ง” ดังนั้นใน พ.ศ. ๒๔๕๔ จึงมีนักเรียนในโรงเรียนชั้นอุดมศึกษาในหน่วยงานต่างๆ รวม ๑๒ โรงเรียน^{๑๑} ได้แก่ นักเรียนราชการฝ่ายพลเรือนในโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ นักเรียนฝึกหัดอาจารย์ใน กระทรวงธรรมการ นักเรียนราชแพทยาลัยในกระทรวงธรรมการ นักเรียนแผนที่ในกระทรวงกลาโหม นักเรียนการคลัง นักเรียนเพาะปลูก และนักเรียนโลหกิจในโรงเรียนกระทรวงเกษตรราธิการ นักเรียนอำเภอ นักเรียนอัยการ นักเรียนสรรพากร นักเรียนป่าไม้ในกระทรวงมหาดไทย และนักเรียนกฎหมายในกระทรวงยุติธรรม

ใน พ.ศ. ๒๔๕๖ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้แก้ไขการกำหนดนักเรียนชั้น อุดมศึกษาใหม่^{๑๒} ทั้งนี้ ได้ประกาศให้เฉพาะนักเรียนแผนกต่างๆ ซึ่งรวมในโรงเรียนข้าราชการพลเรือน ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ในพระบรมมหาราชวัง และที่วังประทุมวัน) นักเรียน โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ สังกัดกระทรวงธรรมการ (ที่บ้านสมเด็จเจ้าพระยา) นักเรียนโรงเรียน ราชแพทยาลัย สังกัดกระทรวงธรรมการ (ที่โรงศิริราชพยาบาล) และนักเรียนโรงเรียนกฎหมาย สังกัดกระทรวงยุติธรรม (ที่เชิงสะพานผ่านพิภพลีลา) เป็นนักเรียนชั้นอุดมศึกษา^{๑๓}

ในเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๕๕ สภากิจการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการประชุมเพื่อพิจารณาแนวทางการจัดการศึกษา ดังนั้นที่ความ ตกลงว่าด้วยการคิดจัดการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนตามความตกลงของที่ประชุมสภากรรมการ ความตอนหนึ่งว่า

“...ส่วนการที่จะฝึกสอนในโรงเรียนนี้ จะจัดเป็น โรงเรียนอุดมศึกษา สอนวิชาความรู้เฉพาะ อย่าง กำหนดไว้ในความมุ่งหมายของโรงเรียนว่า จะมี ๘ แผนก ได้แก่ ๑ การปกครอง ๒ กฎหมาย ๓ การทูต ๔ การช่าง ๕ การแพทย์ ๖ การเพาะปลูก ๗ การค้าขาย ๘ การเป็นครู แต่ในระยะ แรกเริ่มนี้ ได้จัดการสอนตามโรงเรียนมหาดเล็กเดิม คือ หลักสูตรวิชาชั้นสำรวจนายเวร ดังได้ ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว เมื่อวันที่ ๑๑ สิงหาคม ร.ศ. ๑๓๐ และกำลังจะตั้งการสอน วิชา ช่าง (Engineer) ขึ้นเป็นแผนกวิชาแรก คงจะได้ตั้งขึ้นในต้นศก ๑๓๒ ใช้โรงเรียนของกระทรวง เกษตรราธิการ ซึ่งจะเลิกเสียชั่วคราวเป็นโรงเรียนการช่างนั้น ส่วนโรงเรียนอื่นๆ ที่อยู่ในความมุ่งหมาย

ตราสำหรับโรงเรียนข้าราชการ พลเรือนของพระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ตราประจำชาติ สำหรับโรงเรียน
ข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ของสภา ตกลงให้เจ้ากระทรวงจัดไปตามเดิมก่อน จนกว่าจะปลูกสร้างโรงเรียนใหญ่สำเร็จแล้ว จึงค่อยรวบรวมโรงเรียนที่มีอยู่แล้ว หรือตั้งขึ้นใหม่ ตามที่สภาได้กำหนดหมายไว้ ตามสมควรแก่ เวลาที่จะเป็นประโยชน์แก่การงานต่อไป”^{๑๓}

ใน พ.ศ. ๒๔๕๖ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ นายกษัตริย์จัดการโรงเรียน ข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้กราบบังคมทูลพระกรุณาขอ พระราชทานพระบรมราชานุญาตในการใช้ตราประจำชาติรูปพระจุลมงกุฎวางบนเบาะซึ่งเคย ใช้เป็นตราโรงเรียนมหาดเล็กเดิม ให้เป็นตราโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในทำนองเดียวกันต่อไป โดยเปลี่ยนอักษรชื่อโดยรอบตราประจำชาติ จาก คำว่า “โรงเรียนมหาดเล็ก” เป็น “โรงเรียนข้าราชการพลเรือน” อีกทั้งกราบบังคมทูลขอพระราชทาน พระบรมราชานุญาตให้เพิ่มพระเกียรติทำด้วยเงิน สำหรับประดับอกเสื้อเป็นเกียรติยศ และเป็นที่ระลึกที่ ได้รับพระบรมราชูปถัมภ์เล่าเรียนในโรงเรียน แทนการใช้ดุมมหาดเล็กที่มีมาแต่เดิม พระบาท สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานพระบรม ราชานุญาตให้ใช้ตราประจำชาติและเพิ่มพระเกียรติดังกล่าว ตั้งแต่วันที่ ๒๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๗ สืบมา^{๑๔}

แนวพระราชดำริเกี่ยวกับโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา) ผู้บัญชาการโรงเรียนข้าราชการ พลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในช่วง พ.ศ. ๒๔๕๗ – ๒๔๕๙ ได้บันทึกการ เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน กล่าวถึงพระราชดำริ เกี่ยวแก่โรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ ในขณะนั้น ดีพิมพ์หลายปีให้หลังในหนังสือ มหาวิทยาลัย ฉบับพิเศษ พ.ศ. ๒๔๘๑ เพื่อบันทึกเรื่องราวให้แก่อนุชนรุ่นหลัง มีความโดยละเอียดว่า

คำนับ ท่านบรรณาธิการ

ท่านมีแก่ใจขอให้ฉันมีส่วนในมหาวิทยาลัยฉบับพิเศษ ซึ่งจะลงเกี่ยวกับประวัติ มหาวิทยาลัย ฉันขอขอบใจท่าน เรื่องประวัติมหาวิทยาลัยนี้ฉันมีผู้รวบรวมอยู่แล้ว ฉันก็ได้ ช่วยเหลือบ้างเท่าที่อยู่ในความทรงจำ นอกนั้นควรจะหาได้จากบันทึกและสถิติที่มีอยู่ใน

เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี
(สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา)
ผู้บัญชาการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อยังทรงศึกษาอยู่ ณ มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด ประเทศอังกฤษ

มหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด

มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์

มหาวิทยาลัยนั่นเอง ในที่นี้เพื่อสนองความมีแง่ใจของท่าน ฉันนำเอาเรื่องเกร็ดๆ ที่จะหาไม่ได้จากบันทึกใดๆ มาเป็นก้านลให้แก่ท่านบ้างเล็กน้อย

โรงเรียนข้าราชการพลเรือน ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อันเป็นรากเหง้าแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีประวัติที่แจ่มอยู่แล้วว่าเป็นพระราชปฏิญาณคุณในพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อสนองพระราชประสงค์แห่งองค์พระบรมชนกนาถ แต่ชื่อของโรงเรียนยังจำกัดว่าจะฝึกหัดคนเฉพาะใช้ราชการ

ต่อมาเมื่อการศึกษาของบ้านเมืองได้ก้าวเข้าสู่ความกว้างขวาง ที่ต้องการแม่อุดมศึกษาให้แก่พลเมืองผู้มีปัญญาความสามารถ ไม่ว่าจะไปประกอบอาชีพใดๆ แม้ที่ไม่ใช่ราชการ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงมีพระราชดำรัสแก่ฉัน ผู้เป็นเสนาบดีกระทรวงธรรมการเวลานั้นว่า “ชื่อของวิทยาลัยนั้นยังสอดตัว อาจทำให้คนเข้าใจผิดว่าจะฝึกหัดให้เข้าทำราชการเท่านั้น แทนที่จะเข้าใจว่าเป็นตลาดวิชา ใครปรารถนาอะไรก็มาซื้อหาเอาได้ไม่ว่าจะเข้าทำราชการหรือไปทำงานส่วนตัวในบริษัทใดๆ หรือในหน้าที่พลเมืองทั่วไปได้” มีพระราชดำรัสถามฉันว่า “จัดตั้งเป็นมหาวิทยาลัยเสียทีเดียวไม่ได้หรือ? จะเป็นตลาดวิชาให้คนเข้าใจถูกเสียทีเดียว”

ที่ฉันกล่าวข้างต้นว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องเกร็ด จะค้นหาจากบันทึกใดๆ ไม่ได้ทั้งนั้น ก็เป็นเพียงพระราชปฏิสันถาร เป็นการหารือกับเสนาบดีของท่านในทึร์ใหญ่ฐาน คือที่พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ในเวลาประทับ ณ ที่นั้น

ฉันได้กราบบังคมทูลสนองพระราชปรารภว่า ถ้าถือเอาออกซ์ฟอร์ดหรือเคมบริดจ์เป็นมาตรฐานเราก็ยังไม่พร้อมที่จะสถาปนามหาวิทยาลัย จะต้องลงทุนรอนมากมายนัก ทั้งเงินทั้งคนของเรายังไม่พร้อม แต่ถ้าจะลดหย่อนลงมาเพียงมหาวิทยาลัยรุ่นใหม่ๆ ซึ่งกำลังเกิดขึ้นสะพรั่งราวกับเห็ด ทั้งในตะวันตกและตะวันออก เราก็พอทำได้ มหาวิทยาลัยใหม่ๆ กำลังเกิดขึ้นในประเทศอังกฤษแทบทุกมณฑล ในตะวันออกก็เกิดสะพรั่งในประเทศญี่ปุ่นและอินเดีย แม้ที่ฮ่องกงก็ยังตั้งมหาวิทยาลัยได้ มหาวิทยาลัยใหม่ๆ นี้เปรียบเทียบเป็นโรงเรียนกลางวัน แต่ออกซ์ฟอร์ด เคมบริดจ์ เปรียบเหมือนเป็นโรงเรียนประจำต่อยอดจากบัลลังก์สกุลของอังกฤษ การจัดต้องแพงกว่ากันมาก เมื่อคิดเทียบจำนวนนักเรียนเป็นหัวละเล็กน้อยในการลงทุนให้การศึกษาแก่เขา

มหาวิทยาลัยเก่าของอังกฤษเท่ากับเป็นที่ประทับใจที่ประทับใจว่าคนนี้ออกไปทำงานอะไร ๆ ก็ไว้ใจได้ เขาเป็นสุภาพบุรุษโดยสมบูรณ์แล้ว แต่มหาวิทยาลัยใหม่จะประทับใจให้ได้แต่เพียงว่า คนนี้มีวิชาเอนจิเนียร์ แพทย์ กฎหมาย วิทยาศาสตร์ อักษรศาสตร์ ฯลฯ ประถม และมีมัธยมศึกษาของเราใช้แผนโรงเรียนกลางวันอยู่แล้ว เมื่อตั้งมหาวิทยาลัยก็ต้องไปแผนนั้นด้วย การมีหอสำหรับรับนักเรียนประจำบ้างนั้น ไม่ทำให้มหาวิทยาลัยเปลี่ยนแผน เช่นเดียวกับการมีโรงเรียนประจำเล่นสองสามโรงเรียน ไม่ทำให้เราขึ้นชื่อว่าใช้แผนโรงเรียนประจำ

พระราชดำรัสต่อไปนั้นว่า แผนบปสิกลูกกลุ้มมีแต่ของอังกฤษ ซึ่งเจ้าของอวดนัก ได้ทำมานานนักหนาแล้ว นอกจากนั้นทั้งบนภาคพื้นยุโรปและอเมริกาก็ต้องใช้แผนโรงเรียนกลางวัน เราทุนน้อย จะให้ได้งานมากก็ต้องเลือกเอาข้างใต้อยู่คนเดียวเอง ว่าแต่ว่าจะถึงเวลาที่เราจะตั้งมหาวิทยาลัยสมัยใหม่กับเขาบ้างได้หรือยัง?

ฉันสนองพระราชปจฉาว่า จำนวนนักเรียนจบมัธยมบริบูรณ์ของเราอย่างน้อยมาก โรงเรียนข้าราชการพลเรือนยังต้องรับผู้จบมัธยมหก ในแง่นี้แ่งเดียวก็อาจมีผู้ค้านได้ว่ายังไม่ถึงเวลา แต่การศึกษาของเราทุกส่วนได้ดำเนินตามพระราชโบายที่เร่งเวลาและไปหน้าเวลาทั้งนั้น เป็นการปฏิบัติทางล่อให้เกิดนิมิต แทนที่จะคอยแต่ตั้งสับปลายขึ้นรับนิมิต

พระราชดำรัสต่อไปนั้นว่า นี่คือนิธิธรรมของประเทศจัดใหม่ ซึ่งต้องตัดทางลัดเพื่อให้ถึงที่หมายทันเขา จะไปมัวคอยให้นิมิตเกิดเสียก่อนแล้วจึงขยับตัวตามอย่างไรได้? ประเทศจัดก่อนเขาจำเป็นอยู่เองจะต้องเดินตามหนทาง ซึ่งต้องอ้อมวกวน เพราะต้องคิดเอาเองไม่มีแบบอย่างต้องตรัสรู้ต่อยอดจากที่รู้กันแล้ว ก่อนตรัสรู้ต้องทมิฬทมิฬถูกไปตามเพลงของการค้นคว้า ฉะนั้น นิธิธรรมของเขาก็คอยดูนิมิตคือนิมิตว่ามีอะไรเกิดขึ้น จะได้ไหวตัวตามโดยจัดตั้งสับปลายรับให้พอเหมาะ เดินเถิดอย่าคอยเวลาเลย อยากรู้เสียเราก็ต้องการมหาวิทยาลัย ตั้งเสียเดี๋ยวนี้ทีเดียว จะได้เป็นตลาดวิชาของเมืองไทย ไม่เป็นแต่เพียงที่เพาะข้าราชการไว้ใช้

ต่อจากนี้ก็มีประกาศกระทรวงธรรมการออกมาในราชกิจจานุเบกษา ดำเนินกระแสพระบรมราชโองการ สถาปนาโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขึ้นเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในพระบรมนามาภิไธยแห่งพระปิยมหาราชพระองค์นั่นเอง

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ฉลองพระองค์ครุยเนติบัณฑิตสยาม
หนึ่งในต้นแบบครุยซึ่งทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นในรัชกาลนั้น

แบบเรียนสำหรับโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ

เสนาบดีกระทรวงธรรมการเวลานั้นถูกกระทรวงพระคลังหาว่าคอมมิตรัฐบาล หรือพารัฐบาลเข้าปึงในทางเงิน แต่ขอท่านทั้งหลายจงระลึกถึงพระคุณของล้นเกล้าฯ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า ถ้าท่านไม่ทรงสถาปนามหาวิทยาลัยแต่ครั้งนั้น เดียวนี้เราจะอยู่ที่ไหน?

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง
ธรรมศักดิ์มนตรี ๑๕

ด้วยความสนพระราชหฤทัยขององค์พระประมุขดังกล่าว สภาจัดการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ และเสนาบดีกระทรวงธรรมการในช่วงรัชสมัยได้ร่วมกันวางรากฐานของโรงเรียนในด้านต่างๆ ทั้งหลักสูตร การเรียนการสอน การคัดเลือกนักเรียนเข้าศึกษา ทุนการศึกษา เครื่องแบบ ตรา วิทยฐานะ ตลอดจนจนอาคารสถานที่ซึ่งได้เป็นรากฐานของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในเวลาต่อมา ตัวอย่างเช่น ในวันที่ ๒๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๗ ที่ประชุมสภาจัดการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ^{๑๖} ได้กำหนดประเภทนักเรียนโดยภูมิวิชาเป็น ๒ ประเภท คือ *นิสสิต* คือนักเรียนที่สอบไล่ได้ประโยคมัธยมบริบูรณ์แล้วเข้าศึกษาเป็นนักเรียนชั้นสูงตามหลักสูตร เพื่อสอบวิชาเป็นบัณฑิตของสำนัก และ *ศิษย์* คือนักเรียนที่สอบได้วิชาขั้นต้นของโรงเรียน และเข้าเรียนตามหลักสูตรขั้นต่ำ เพื่อสอบไล่เอาแต่ประกาศนียบัตรของสำนัก ส่วนนักเรียนในโรงเรียนกฎหมายชั้นศิษย์แต่เดิมนั้น เมื่อสอบไล่ได้เคยเรียกว่า บัณฑิต มาแล้ว จึงตกลงให้คงใช้ชื่อนั้นตามธรรมเนียมเดิมไปก่อน และโดยเหตุนี้ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างนักเรียนที่สำเร็จจากโรงเรียนกฎหมาย กับโรงเรียนในแผนกวิชาอื่นซึ่งเมื่อสำเร็จการศึกษายังมีได้ชื่อว่าเป็นบัณฑิต ที่ประชุมจึงได้พิจารณาแนวทางเพื่อให้นักเรียนสามัญในแผนกอื่นๆ ได้มีโอกาสสอบประโยคบัณฑิตได้ทั่วหน้า โดยจัดให้มีการสอบไล่ประโยคมัธยมบริบูรณ์ขึ้นในโรงเรียนสำหรับนักเรียนชั้นศิษย์ เพื่อให้ได้เลื่อนขึ้นเป็นนิสสิตซึ่งจะสามารถเรียนและสอบไล่ประโยคบัณฑิตได้ต่อไป ส่วนนักเรียนที่จบหลักสูตรในแผนกอื่นนอกจากโรงเรียนกฎหมายและได้ออกไปทำงานแล้วนั้น ควรยกให้เป็นบัณฑิตโดยจะได้รับพระราชทาน เข็มโรงเรียนข้าราชการพลเรือน สำหรับประดับเข็มบนอกเสื้อข้างซ้ายตามพระราชกำหนด เป็นต้น

ในเดือนกุมภาพันธ์ ร.ศ. ๑๓๑ พระยาวิสุทธสุริยศักดิ์ (ม.ร.ว. เปี้ย มาลากุล) เสนาบดีกระทรวงธรรมการได้ร่าง “ระเบียบการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า

เจ้าอยู่หัว” เสนอต่อพระยาศรียรวงศ์ ผู้บัญชาการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ^{๑๗} อันมีเนื้อหาส่วนหนึ่งกล่าวถึงพระบรมราชูปถัมภ์ในเรื่องทุนการศึกษา โดยแบ่งการสนับสนุนนักเรียนออกเป็นสามประเภท คือ

“ก. นักเรียนสมัค คือนักเรียนที่ไม่ได้รับผลประโยชน์เป็นส่วนเบี่ยงเลียงหรือทุนเล่าเรียนจากโรงเรียน

ข. นักเรียนหลวง คือนักเรียนที่ได้รับพระราชทานเบี้ยเลี้ยงของหลวงในระหว่างที่เล่าเรียนอยู่ และเมื่อสำเร็จการเล่าเรียนแล้ว อยู่ในอำนาจที่รัฐบาลจะเรียกเข้ามารับตำแหน่งในราชการได้เมื่อใด ๆ ภายในกำหนดปีที่โรงเรียนพแนกต่าง ๆ ได้กำหนดไว้ในระเบียบพิเศษเฉพาะพแนกนั้น ๆ

ค. นักเรียนราชูปถัมภ์ คือนักเรียนที่มีอุปนิสัยและสติปัญญาฉลาดหลักแหลม สมควรได้รับพระบรมราชูปถัมภ์เป็นพิเศษ จะได้รับพระราชทานทุนเล่าเรียนไม่น้อยกว่าเดือนละ ๒๐ บาท นักเรียนราชูปถัมภ์นี้จะเลือกจากชั้นนิสิตที่เท่านั้น และโรงเรียนพแนกใดจะมีนักเรียนประเภทนี้เท่าใด จะได้กำหนดเป็นครั้งเป็นคราว ตามที่โรงเรียนพแนกนั้นจะเห็นสมควร”

ระเบียบการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ ซึ่งต่อมาได้จัดพิมพ์เพื่อประกาศใช้เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๗ ยังได้ระบุถึงพระบรมราชานุญาตให้นักเรียนชั้นนิสิตและศิษย์ใช้เสื้อครุยหรือหมวก “เพื่อเป็นเกียรติยศในเวลาอยู่ในโรงเรียน” และพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นักเรียนแต่งเครื่องยศ คือให้ใช้เครื่องแต่งตัวอย่างข้าราชการในพระราชสำนักเป็นเครื่องแบบ โดยกำหนดสีประจำแผนกวิชาไว้ ดังนี้

๑ พแนกวิชาครู	สีเหลือง
๒ พแนกวิชาแพทย์	สีเขียวแก่
๓ พแนกกฎหมาย	สีขาว
๔ พแนกรัฐประศาสนศึกษา	สีดำ
๕ พแนกการทูต	สีกรมท่า
๖ พแนกพานิชการ	สีฟ้า
๗ พแนกการกสิกรรม	สีเขียวอ่อน
๘ พแนกยंत्रศึกษา	สีเลือดหมู ^{๑๘}

การกำหนดสีประจำแผนกดังกล่าว จึงเป็นรากฐานของการกำหนดสีประจำคณะต่างๆ ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยสืบมา

เครื่องแบบนักเรียนโรงเรียนข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๔๕๓ - ๒๔๕๙

เครื่องแบบนิสิต พ.ศ. ๒๔๕๙ - ๒๔๗๖

เข็มโรงเรียนข้าราชการพลเรือน

ต่อมาในวันที่ ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๗ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ตราพระราชกำหนด เข็มโรงเรียนข้าราชการพลเรือน อันเป็นเข็มรูป พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งทำด้วยเงินล้วน โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่ควรได้รับพระราชทาน เข็มนี้เพื่อประดับอกเสื้อข้างซ้ายหรือขวาไว้ว่า ผู้ที่ประดับเข็มที่อกเสื้อข้างซ้าย ได้แก่ นักเรียนที่ สอบไล่ได้เป็นบัณฑิต และผู้ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นบัณฑิตพิเศษ รวมทั้งพนักงาน ประจำโรงเรียนซึ่งได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ประดับเข็มนี้ซึ่งนับว่าเป็นบัณฑิตพิเศษ (ตลอดเวลาที่มีตำแหน่งเท่านั้น) ส่วนผู้ที่ประดับเข็มนี้บนอกเสื้อข้างขวา ได้แก่ นักเรียนที่สอบไล่ได้ ประกาศนียบัตรและรับราชการแล้วไม่น้อยกว่า ๓ ปี อีกทั้งต้องเป็นผู้ที่เจ้ากระทรวงที่นักเรียนนั้น รับราชการอยู่มีความเห็นชอบด้วยว่ารับราชการเรียบร้อยดี แต่ถ้าออกจากราชการไปด้วยเหตุอื่นซึ่ง มิได้รับพระราชทานเบี้ยบำนาญจะประดับเข็มนี้อีกต่อไปไม่ได้ นอกจากนี้ ผู้ที่ประดับเข็มดังกล่าว แล้วทุกประเภท ถ้าต้องออกจากราชการด้วยมีความผิด อาจจะถูกห้ามไม่ให้ประดับเข็มนี้ได้อีก^{๑๔}

ที่ตั้งมหาวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์

ในเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๕๕ สภาจัดการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระ จุฬจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประชุมเพื่อพิจารณาแนวทางการจัดการศึกษาในเรื่องสำคัญหลายประการ รวมถึงการจัดหาชัยภูมิที่ตั้งที่เหมาะสม ดังปรากฏในบันทึกความตกลงว่าด้วยการคิดจัดการโรงเรียน ข้าราชการพลเรือนฯ ตามความตกลงของที่ประชุมสภากรรมการฯ ความตอนหนึ่งว่า

“สถานที่ซึ่งจะสร้างโรงเรียนนั้น สภาได้เลือกหาทุกแห่งที่เหมาะสมเห็นว่าที่ตำบลประทุมวัน ของพระคลังข้างที่ อันเป็นพระราชดำริมาแต่เดิมของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นชัยภูมิที่เหมาะสม มีถนนพญาไทอยู่ระหว่าง และวังประทุมวันกับโรงเรียนเกษตรเดิมนั้นในพื้นที่ เป็นที่อยู่ท่ามกลางพระนคร ด้านตะวันออก ตกถนนสนามม้า ยาว ๓๕ เส้น ด้านตะวันตก ตกคลอง สวนหลวง ยาว ๓๒ เส้น ด้านเหนือ ตกถนนบำรุงเมือง ยาว ๓๔ เส้น ๓ วา และด้านใต้ ตกถนน หัวลำโพงนอก ยาว ๓๖ เส้น เมื่อสภาได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลี พระบาท ทรงพระมหากรุณาอย่างล้นเหลือ พระราชทานที่รายนี้ให้เช่าเท่าผลประโยชน์ของพระคลัง ข้างที่ที่ได้อยู่เดิมนั้น และพระราชทานให้เช่าโดยไม่มีกำหนดปี นับเป็นพระบรมราชูปถัมภ์ส่วน พระองค์เป็นอย่างยิ่งส่วนหนึ่ง”^{๑๕}

ที่ดินที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ กระทรวงธรรมการเช่าสำหรับเป็นที่ตั้งโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ นั้น เป็นที่ดินที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้จัดซื้อไว้ตั้งแต่ช่วงต้นรัชกาล ตามพระบรมราโชบายที่จะขยายพระนครออกมาทางทิศตะวันออก เป็นที่ดินแปลงใหญ่ถึง ๑,๓๐๙ ไร่ เรียกว่าที่สระประทุม โดยได้พระราชทานพื้นที่มุมด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของที่ดินเป็นที่สร้างวัง (พระตำหนักวังใหม่ หรือวังวินด์เซอร์) สำหรับพระราชทานสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมาร ส่วนพื้นที่ที่เหลือแบ่งเป็นแปลง มีระบบถนนและคูคลองรูปดาตาตรงอย่างเป็นระเบียบให้ราษฎรเช่าทำสวน ไม้ดอก ไม้ผล และเก็บเงินค่าเช่าพระราชทานบาทบริจาริกา ในพระองค์ โดยมีพระคลังข้างที่เป็นผู้ดูแลสืบมาจนสิ้นรัชกาล พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ ณ ที่ดินแปลงนี้โดยคิดค่าเช่าในอัตราต่ำ นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างสูงสำหรับสถานศึกษาที่ได้ตั้งขึ้นใหม่

พระตำหนักวังใหม่

สำหรับอาคารเรียนนั้น โรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ ได้ใช้อาคารพระตำหนักวังใหม่ (วังวินด์เซอร์) เป็นห้องเรียน ห้องบรรยาย และห้องทดลองวิทยาศาสตร์ และได้ใช้เรือนบริวารอันเป็นเรือนแถวไม้ ได้ถูกสูงเป็นหอพักนิสิตและห้องบรรยายเสริมไปในขั้นต้น จนถึง พ.ศ. ๒๔๕๖ สภากิจการโรงเรียน ข้าราชการพลเรือนฯ ได้เตรียมการที่จะสถาปนาโรงเรียนเป็นมหาวิทยาลัยในอนาคต จึงเริ่มพิจารณา โครงการสร้างอาคารที่จะใช้เป็นทั้งสำนักงานของผู้บัญชาการ ตลอดจนห้องเรียนและหอประชุมสำหรับ นิสิตและคณาจารย์ เรียกนามในเบื้องต้นว่า สภาคารมหาวิทยาลัย (ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น ตึกบัญชาการหรืออาคารมหาจุฬาลงกรณ์ ในปัจจุบัน) โดยที่สภากิจการโรงเรียนข้าราชการ พลเรือนฯ ได้ให้พระยาศรีวรวงศ์ (ม.ร.ว. จิตร สุทัศน์) วางผังบริเวณของมหาวิทยาลัยในอนาคต และให้นายเอ็ดเวิร์ด ฮีลี (Edward Healey) สถาปนิกชาวอังกฤษซึ่งเคยรับราชการในกระทรวง ธรรมการ เป็นผู้ออกแบบอาคารดังกล่าว

บริเวณจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในแผนที่กรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๔๗๕

ทัศนียภาพโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ จากแบบที่คณะกรรมการประกวด (พ.ศ. ๒๔๕๖) โดย นายเอ็ดเวิร์ด ฮีลีย์

การเสด็จพระราชดำเนินทรงวางศิลาพระฤกษ์ตึกบัญชาการ

ในวันจันทร์ที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๘ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินมาทรงวางศิลาฤกษ์ตึกบัญชาการ โรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระดำรงราชานุภาพ นายกสภากรรมการจัดการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้กราบบังคมทูลพระกรุณารายงานความเป็นมาในการก่อสร้างโรงเรียนข้าราชการพลเรือน ซึ่งจักได้รับสถาปนาเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในเวลาต่อมา

คำกราบบังคมทูลของนายกสภากรรมการจัดการโรงเรียนข้าราชการพลเรือน ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพระราชพิธีก่อพระฤกษ์

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

จำเดิมแต่ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท เสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติสนองพระองค์สมเด็จพระบรมชนกนาถ ก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาโรงเรียนมหาดเล็ก ซึ่งสมเด็จพระบรมชนกนาถได้ทรงเริ่มตั้งขึ้นแล้ว เป็นโรงเรียนชั้นอุดมศึกษาสอนวิชาหลายแผนก มีแผนก รัฐศาสตร์ศึกษาเป็นอาทิ พระราชทานนามว่า โรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อเฉลิมพระบรมนามาภิไธย และสนองพระเดชพระคุณให้สมพระบรมราชประสงค์ในสมเด็จพระบรมชนกาธิราชเจ้า อันนี้เป็นปฐมราชกรณียกิจสำคัญส่วนหนึ่ง บัดนี้การโรงเรียนข้าราชการพลเรือนได้เป็นรูปขึ้นโดยพระบรมราชูปถัมภ์ จนได้เริ่มการปลูกสร้างอย่างถาวร ได้เสด็จมาประทับอยู่ในท่ามกลางพระบรมวงศานุวงศ์เสนามาตย์ราชเสวกบริพาร ณ ที่นี้ เพื่อจะทรงวางพระฤกษ์ให้เป็นศิริสวัสดิ์พิพัฒนามงคลแก่มหาวิทยาลัย อันจะได้เป็นหลักเฉลิมพระนครสืบไป ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสกราบบังคมทูลรายงานการโรงเรียนข้าราชการพลเรือน โดยควรแก่เวลา ดังต่อไปนี้

โรงเรียนมหาดเล็กซึ่งได้เป็นรากเง้ามูลแห่งโรงเรียนข้าราชการพลเรือนนี้ ได้เริ่มตั้งขึ้นเมื่อพระพุทธศักราช ๒๔๔๕ อาศัยเหตุที่พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงพระปิยมหาราช ได้ทรงพระราชปรารภถึงการจัดการปกครองมณฑลหัวเมืองตามพระราชบัญญัติปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๔๐ ว่า ราชการที่ขึ้นจากชั้นขุนหมื่น นายเวร โดยปรกติย่อมไม่อาจรอบรู้ในหลักแห่งรัฐศาสตร์นโยบาย และไม่เข้าใจขนบธรรมเนียมในพระราชฐานส่วนมหาดเล็กซึ่งได้โอกาสศึกษาข้าราชการในพระราชสำนักแล้ว และเป็นมหาดเล็กรายงานฝึกหัดจนมีความสามารถ

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ออกรับราชการมีตำแหน่งในกระทรวงทบวงกรมตามโบราณราชประเพณีนั้น บัดนี้วิธีราชการก็ได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว ราชการไม่ได้ว่าในท้องพระโรงเหมือนแต่ก่อน ต้องแบ่งแยกการงานเป็น กระทรวง กำหนดความรับผิดชอบเป็นชั้นๆ ละเอียดยิ่งขึ้น เจ้ากระทรวงต่างก็แสวงหานักเรียนซึ่งมีภูมิรู้เข้า ฝึกหัดราชการตามกระทรวง มหาดเล็กในชั้นหลังนั้นหาได้มีโอกาสเรียนข้อราชการทั่วไปเหมือนดังแต่ก่อนไม่ ทรงพระราชดำริห์โดยพระปฤชาญาณอันสุชุมที่จะทรงแก้ไขการฝึกหัดข้าราชการโดยควรแก่ความต้องการแห่ง สมัย แก่ความบกพร่องทั้งสองสถานประสมประสานให้เหมาะกัน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียน มหาดเล็กขึ้นสำหรับฝึกสอนบุตรข้าราชการและนักเรียนที่มีภูมิรู้วิชาสามัญเป็นมัยอมมาแล้วให้รอบรู้ในวิชา รัฐประศาสน์พระราชนิยมธรรมเนียมในพระราชสำนักโดยควรแก่หน้าที่ สำหรับส่งออกไปเป็นมหาดเล็กรายงาน แล้วเข้าตำแหน่งราชการตามวุฒิความสามารถในกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ มีกระทรวงปกครองท้องที่ เป็นต้น

ครั้นมาถึงรัชสมัยแห่งใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรงตระหนักด้วยพระญาณที่ทัศนะสอดส่องถึงวิถีการอันพึง เป็นไปในสมัยนี้โดยถูกต้องแจ่มชัด พอเสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติ จึงได้มีประกาศพระบรมราชโองการ ลง วันที่ ๑ มกราคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๓ อันเป็นวันที่ ๕๒ ในรัชกาลแห่งใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ให้สถาปนาโรงเรียนมหาดเล็กเป็นโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขยายการเรียนให้ กว้างขวางออกไป แบ่งแยกวิชาเป็นพแนกๆ เช่น กฎหมาย รัฐประศาสน์ การต่างประเทศ การเกษตร การช่าง การครุ และการแพทย์ เป็นต้น โดยควรแก่เวลาที่จะจัดได้สำหรับฝึกหัดข้าราชการ ส่งออกรับราชการตามกระทรวง ทบวงกรมต่าง ๆ ทั่วไป ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีกรรมการเป็นสภาอันหนึ่งสำหรับวินิจฉัยกิจการ ก่อนที่จะ นำความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณา และให้เสนาบดีกระทรวงซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวกับราชการที่จะต้องปฤชษาในสภา อันนี้เป็นสมาชิกพิเศษของสภานี้ ตามเวลาที่จะมีกิจอันเกี่ยวเนื่องกัน โปรดเกล้าฯ พระราชทานเงินที่ราษฎรเรียไร กันสร้างพระบรมรูปเป็นอนุสาวรีย์ในสมเด็จพระบรมชนกนาถพระปิยมหาราช ซึ่งยังเหลืออยู่นับทั้งดอกเบี้ยรวมกัน ในปีปัจจุบันนี้เป็นเงิน ๔๘๒,๖๗๒ บาท ๔๗ สตางค์ เป็นทุนสำหรับทำการปลูกสร้างโรงเรียนต่อไปกับโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชกำหนดเพิ่มโรงเรียนข้าราชการพลเรือน สำหรับพระราชทานเป็นบำเหน็จแก่นักเรียน ผู้เรียนวิชา สำเร็จจากโรงเรียน และผู้ทรงคุณวุฒิสมควรได้รับความยกย่องเป็นชั้นบัณฑิตพิเศษด้วย

สภากรรมการโรงเรียนได้ดำเนินการตามพระบรมราชโองการ และด้วยกำลังแห่งพระบรมราชูปถัมภ์ได้จัด โรงเรียนมหาดเล็กเดิมเป็นพแนกรัฐประศาสน์ ส่วนโรงเรียนอื่นๆ ซึ่งสมควรจะสมทบเข้าเป็นพแนกของโรงเรียน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินเข้าสู่มุขด้านตะวันออกเฉียงใต้ ตึกบัญชาการ โรงเรียนข้าราชการพลเรือน ๑ เพื่อทรงประกอบพระราชพิธีก่อศิลาพระฤกษ์ ในวันที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๘

ข้าราชการพลเรือน อื่นกระทรวงต่าง ๆ ได้จัดตั้งขึ้นบ้างแล้วนั้น ที่อยู่ในบังคับบัญชาของกระทรวงใดก็ได้ขอให้คงจัดไปตามเดิมก่อน คือโรงเรียนกฎหมายอยู่ในบังคับบัญชาของกระทรวงยุติธรรม โรงเรียนฝึกหัดครูกับโรงเรียนราชแพทยาลัยอยู่ในบังคับบัญชาของกระทรวงธรรมการ ในขั้นต้นนี้เพียงแต่รวบรวมระเบียบการของโรงเรียนนั้นให้ลงรูป และพิมพ์เป็นเล่มเดียวกันขึ้นไว้ เรียกว่าระเบียบการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พอให้ได้ความรู้สึกรู้ว่าพวกนั้น ๆ ของโรงเรียนข้าราชการพลเรือน อันจะรวมกันเข้าเป็นมหาวิทยาลัยนั้นมีอยู่แล้ว เป็นแต่ยังแยกตั้งอยู่ในที่ต่าง ๆ และการบังคับบัญชายังหาได้รวมกันไม่ สมุหระเบียนการอันรวมกันนี้ได้พิมพ์ขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อพระพุทธศักราช ๒๔๕๗ มีโรงเรียน ๔ แผนก คือแผนกรัฐศาสตรศึกษาซึ่งอยู่ในพระบรมมหาราชวัง และอยู่ในหน้าที่บังคับบัญชาของสภากรรณการโดยตรง กับแผนกกฎหมายซึ่งตั้งอยู่ตั้งใกล้กระทรวงยุติธรรม อยู่ในบังคับบัญชาของกระทรวงยุติธรรม และแผนกฝึกหัดครูซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านสมเด็จพระเจ้าพระยา แผนกราชแพทยาลัยซึ่งตั้งอยู่ที่วังหลังทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา ทั้งสองแห่งอยู่ในบังคับบัญชาของกระทรวงธรรมการ ในระหว่างศก ๒๔๕๗ เมื่อกำลังรวบรวมพิมพ์ระเบียบการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนนั่นเอง ได้จัดโรงเรียนที่วังประทุมวันซึ่งเดิมเป็นโรงเรียนกระทรวงเกษตร โอนมาสมทบกับโรงเรียนข้าราชการพลเรือนแผนกชั้นตรีศึกษาขึ้นอีกแผนกหนึ่ง การจัดโรงเรียนชั้นตรีศึกษาที่ประทุมวันนี้ ทั้งสถานที่และจำนวนอาจารย์จำนวนนักเรียนให้ห้องที่จะรวมโรงเรียนแผนกอื่นเข้ามาสมทบกันได้อีกด้วย สภากรรณการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนจึงได้รับโอนโรงเรียนฝึกหัดครูจากกระทรวงธรรมการมารวมตั้งที่วังประทุมวัน จัดเป็นแผนกครูศึกษาแต่ต้นศก ๒๔๕๘ ต่อมาในศกนี้เองประจวบคราวที่ควรจะยกโรงเรียนแผนกรัฐศาสตรศึกษาในพระบรมมหาราชวังไปสมทบกันที่โรงเรียนประทุมวันได้ เพื่อให้เป็นการรวมทุนรวมคนและรวมกำลังสอดด้วยประการต่างๆ ตั้งรูปการด้วยวิธีรวมกันไปแต่บัดนี้ทีเดียว จึงได้ย้ายโรงเรียนรัฐศาสตรศึกษาในพระบรมมหาราชวังไปสมทบที่โรงเรียนประทุมวันเมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม ศกนี้ อันเป็นเวลาเปิดภาคเรียนภาค ๒ ของปี เพราะฉะนั้นในปีปัจจุบันนี้โรงเรียนที่อยู่ในบังคับบัญชาโดยตรงของสภากรรณการอันได้สมทบรวมกันตั้งที่ตำบลประทุมวันแล้วนั้นจึงมี ๓ แผนก คือ แผนกรัฐศาสตรศึกษา มีนักเรียนรวม ๘๐ คน แผนกชั้นตรีศึกษามีนักเรียนรวม ๘๑ คน กับแผนกครูศึกษามีนักเรียนรวม ๑๐๔ คน รวมทั้ง ๓ แผนกมีนักเรียน ๒๖๕ คน

ในการจัดตั้งโรงเรียนข้าราชการพลเรือน อันจะเป็นมหาวิทยาลัยสำหรับพระนครนี้ มีความขัดข้องข้อสำคัญมาแต่แรกเรื่องหนึ่ง คือเรื่องภูมิที่ๆ จะสร้างโรงเรียน เพราะโรงเรียนทั้งหลายที่มารวมกันเข้าเป็นโรงเรียนข้าราชการพลเรือน ตั้งแยกย้ายอยู่ในที่ต่างๆ ไม่มีโรงเรียนใดซึ่งภูมิที่จะพอ หรือจะเหมาะแก่การที่จะรวมตั้งเป็นมหาวิทยาลัยได้ จะหาที่ใหม่ให้เหมาะก็เหลือกำลัง กรรมการปรึกษากันมีวิธีที่จะทำประการใดที่จะแก้ไขความ

ขัดข้องเรื่องภูมิที่ทำให้สำเร็จสะดวกได้ เมื่อความทราบได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้สร้างโรงเรียนในเขตที่พระคลังข้างที่ที่สระประทุมนี้ มีกำหนดเนื้อที่ถึง ๑,๓๐๙ ไร่ ทิศวันออกจดถนนสนามม้า ทิศวันตกจดคลองสวนหลวง ทิศเหนือจดถนนสระประทุม ทิศใต้จดถนนหัวลำโพง

อาศัยพระมหากรุณาทั้งนี้ อันเป็นพระมหากรุณาโดยทรงสละประโยชน์ในส่วนพระองค์เพื่อประโยชน์แก่บ้านเมือง จึงปลดเปลื้องความขัดข้องข้อสำคัญ มีภูมิที่ทั้งเหมาะและพอแก่การตั้งมหาวิทยาลัยได้ เมื่อการปลูกสร้างในที่นี้แล้วเสร็จ ได้ขยายการสอนครบแผนก โรงเรียนข้าราชการพลเรือนจะมีนักเรียนได้ ๑,๐๐๐ คน ดึกที่ลงมือสร้างอยู่แล้วหลังนี้เป็นแต่ส่วนหนึ่ง เมื่อเสร็จแล้วจะจุนักเรียนได้ ๕๐๐ คน จะเป็นโอกาสรับโรงเรียนแผนกอื่นๆ มาสมทบเพื่อรวมกำลังดังความมุ่งหมายได้อีก คำนวณพื้นที่แห่งดึกหลังนี้นับทั้งสองชั้นเป็น ๔,๖๖๐ ตารางเมตร บริษัทครุเซอร์เป็นผู้รับทำในราคา ๔๓๖,๐๐๐ บาท ได้เริ่มก่อสร้างมาแต่วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๕๗ กำหนดสัญญาว่าจะแล้วใน ๑๘ เดือน

บัดนี้ได้ศฤงคารเนื่องในโอกาสขัตติยมงคลสมัยเฉลิมพระชนมพรรษา ซึ่งประชาชนทุกชาติทุกชั้น บรรดาศักดิ์ มีเอกฉันทพร้อมใจกันถวายพระพรในได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ขอให้ทรงพระเจริญสรรพศิริสวัสดิ พิพัฒนามงคลพระชนมายุศุขทุกประการ ในเวลาอุดมฤกษ์อันนี้ ข้าพระพุทธเจ้าขออัญเชิญได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ทรงวางศิลาพระฤกษ์ เพื่อเป็นศิริสวัสดิพิพัฒนามงคลแก่โรงเรียนข้าราชการพลเรือนต่อไป ด้วยอำนาจพระบรมราชูปถัมภ์และพระบรมราโชบาย สภากรรมการจัดการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนเชื่อมั่นด้วยเกล้าฯ ว่าการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนจะได้สำเร็จเป็นมหาวิทยาลัยได้ดังพระราชประสงค์

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ^{๒๑}

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระดำรงราชานุภาพ นายกสภาจัดการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ
ทรงกราบบังคมทูลพระกรุณาถวายรายงานต่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในวาระนี้ สภากรรมการจัดการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ ได้ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเข็มบัณฑิต โรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พร้อมคำกราบบังคมทูลพระกรุณาว่า

**คำกราบบังคมทูลของสภากรรมการทูลเกล้าฯ ถวายเข็มบัณฑิต
โรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
วันที่ ๓ มกราคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๘**

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ด้วยเข็มบัณฑิตสำหรับโรงเรียนข้าราชการพลเรือน ซึ่งสร้างขึ้นตามพระราชบัญญัตินั้น บัดนี้สร้างเสร็จทันที่จะพระราชทานในวันเสด็จพระราชดำเนินรื้อพระฤกษ์โรงเรียนข้าราชการพลเรือนในวันนี้ได้ กรรมการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนปฤกษาเห็นด้วยเกล้าฯ พร้อมกันว่า ถ้าทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ทรงรับเข็มนั้นเป็นเครื่องบูชาพระคุณธรรมที่จะทูลเกล้าฯ ถวายเฉพาะพระองค์ก่อน จะเป็นเกียรติยศแก่โรงเรียนเป็นอันมาก

เข็มบัณฑิตในเวลานี้กำหนดเป็น ๓ อย่าง คือ เข็มรัฐรัฐประศาสน์บัณฑิตอย่างหนึ่ง เข็มธรรมศาสตร์บัณฑิตอย่างหนึ่ง เข็มครุบัณฑิตอย่างหนึ่ง เมื่อกรรมการปฤกษากันว่าจะควรถวายเข็มบัณฑิตอย่างไร กรรมการมีความเห็นพร้อมกันว่า ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรงพระคุณธรรมบริบูรณ์ทั้ง ๓ อย่าง ทรงปกครองพระราชอาณาจักรด้วยรัฐธำภิบาลนโยบายอันสุขุมคัมภีรภาพ ยังประโยชน์ให้บังเกิดแก่มหาชนยิ่งกว่าผู้อื่นๆ ส่วนธรรมศาสตร์นั้นแล้ว ก็ทรงรอบรู้ชำนาญเนติบัณฑิตทั้งหลายได้พร้อมกันยกย่องพระเกียรติยศเป็นเนติบัณฑิตเป็นพยานอยู่ ส่วนครุศาสตร์นั้น ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรงพระคุณธรรมในพระปรีชาญาณที่รอบรู้ปรากฏทั่วไป แม้ในนาๆ ประเทศ นอกจากนี้ยังได้ทรงบำเพ็ญอาจารย์วัตรให้บังเกิดประโยชน์แก่มหาชนอีกเป็นอันมาก แม้จะยกตัวอย่างแต่เรื่องเดียว เพียงเทศนาปลุกใจเสือป่าที่พระราชทาน ก็ประกอบด้วยคุณธรรมอย่างลึกซึ้ง อันไขว้สยผู้อื่นอันมิได้ทรงอาจารย์คุณเป็นอย่างสูงจะนิพนธ์ได้ อาศรัยเหตุทั้งปวงนี้กรรมการเห็นพร้อมกันว่าควรจะทูลเกล้าฯ ถวายเข็มบัณฑิตทั้ง ๓ อย่าง จึงจะสมกับพระคุณธรรม จึงพร้อมกันให้ข้าพระพุทธเจ้ากราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตถวายเข็มบัณฑิตทั้ง ๓ อย่าง ในวันเสด็จรื้อพระฤกษ์โรงเรียน ก่อนที่ผู้อื่นจะได้รับพระราชทาน

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ^{๒๒}

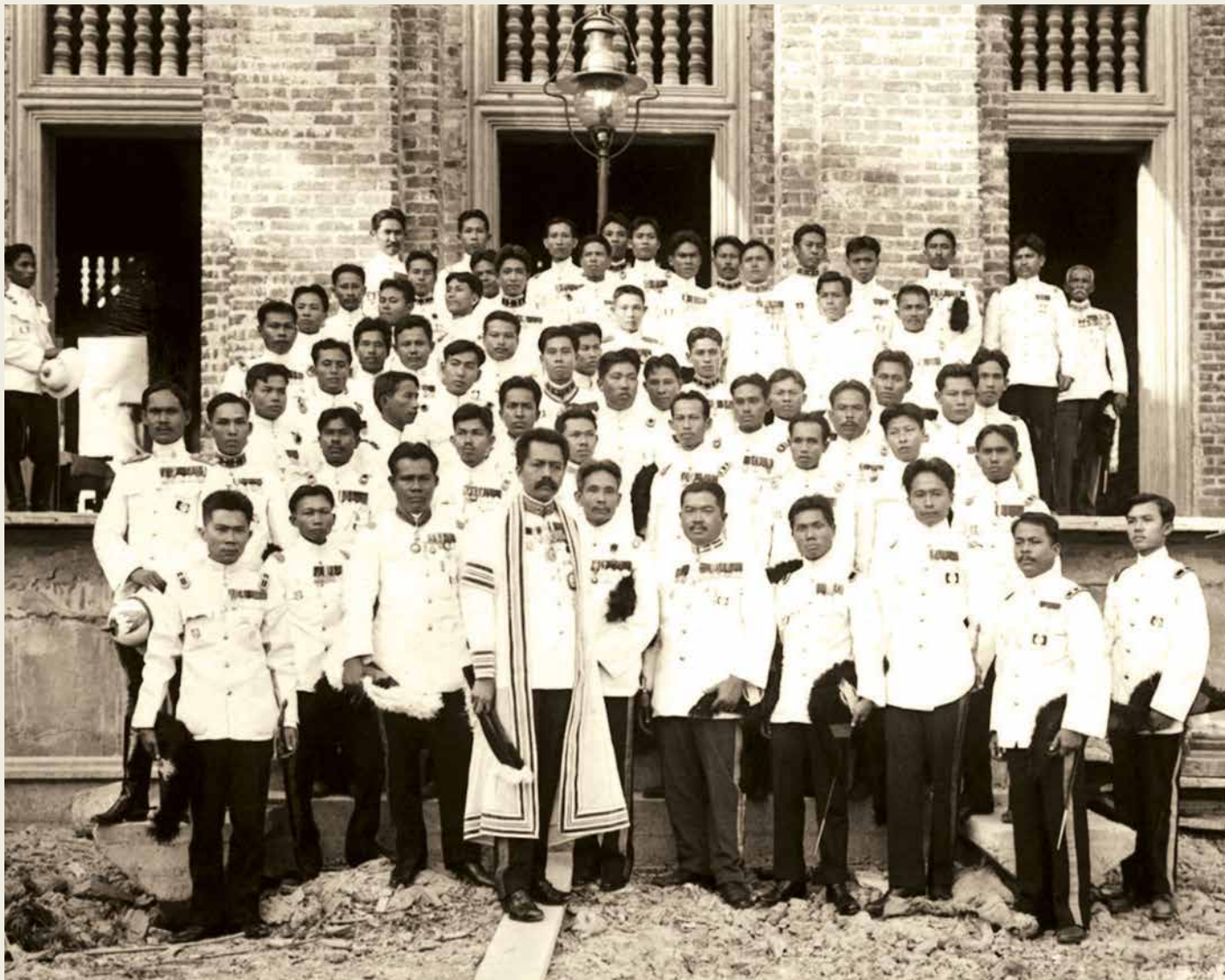
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชดำรัสตอบผู้ที่ร่วมในการพระราชพิธีสำคัญในวันนั้น แสดงถึงพระราชประสงค์ที่จะสืบสานพระราชปณิธานในสมเด็จพระบรมชนกาธิราช ในการพัฒนาการศึกษาของสยามให้เจริญก้าวหน้าไปถึงขั้นอุดมศึกษาต่อไปในอนาคต

พระราชดำรัสตอบในวันพระราชพิธีก่อพระฤกษ์โรงเรียนข้าราชการพลเรือน ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

วันจันทร์ที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๘

วันนี้เรายินดีเป็นที่สุดที่ได้รับอนุญาตให้มาวางศิลาฤกษ์ สำหรับมหาวิทยาลัยนี้ เพราะเป็นกิจอันหนึ่งซึ่งเราปรารถนาอยู่นานแล้ว ที่จะยังการให้เป็นผลสำเร็จตามพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ได้ทรงพระราชปรารภมานานแล้ว ในเรื่องที่จะให้มีมหาวิทยาลัยขึ้นสำหรับเป็นสถานอุดมศึกษาของชาวสยาม แต่ในรัชสมัยของพระองค์ยังมีเหตุติดขัดซึ่งการยังจะดำเนินไปไม่ได้ตลอดไปร่ง ตัวเราผู้เป็นรัชทายาทจึงรู้สึกเป็นหน้าที่อันหนึ่งที่จะต้องทำการนั้นให้สำเร็จตามพระราชประสงค์ โดยรู้ว่าเมื่อได้ทำสำเร็จแล้วจะเป็นเครื่องเพิ่มพูนพระเกียรติยศ เป็นราชานุสาวรีย์ เป็นที่คำนึงถึงพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราชของชาติไทยเรา เป็นการสมควรยิ่งนักที่จะสร้างพระราชานุสาวรีย์อันใหญ่และถาวรเช่นนี้ ทั้งจะได้เป็นเครื่องที่จะทำให้บังเกิดประโยชน์แก่ชาติไทยไม่มีเวลาเสื่อมสูญด้วย เรามีความยินดีที่ได้เห็นการดำเนินล่วงมาได้มากแล้ว ในบัดนี้เราจะได้วางศิลาฤกษ์ด้วยความหวังที่จะแลเห็นความดั่งงามในอนาคตกาลแห่งมหาวิทยาลัยนี้ ส่วนการที่ดำเนินไปได้จนเป็นรูปถึงเพียงนี้แล้ว ก็ด้วยอาศัยความอุสาหะแห่งบรรดาผู้มีหน้าที่เป็นครูอาจารย์สั่งสอนในโรงเรียนนี้ กรรมการที่ได้รับมอบหน้าที่ไปจากเราให้เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน จึงได้รับความชอบใจจากเราแล้วและขอให้แสดงความชอบใจของเรานี้แก่ครูอาจารย์ทั้งหลายที่พยายามทำการตามหน้าที่อย่างสามารถด้วย

ขอจงมีความเจริญศิริสวัสดิพิพัฒนามงคลร่วมกัน ความมุ่งหมายและกิจการซึ่งต่างก็ตั้งหน้าพยายาม เพื่อให้เป็นความดีความงามแก่มหาวิทยาลัยในเบื้องหน้านั้น ก็ขอให้ได้เป็นผลสำเร็จสมปรารถนาโดยเร็วเทอญฯ^๓

คณาจารย์และนักเรียนเก่าโรงเรียนมหาดเล็ก ที่มาเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทในพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์ฯ ณ โรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ

การประดิษฐานโรงเรียนข้าราชการพลเรือน ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขึ้นเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำเนินการมาได้ระยะหนึ่ง ก็ถึงเวลาที่จะสถาปนาโรงเรียนดังกล่าวขึ้นเป็นสถาบันอุดมศึกษาในนาม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตามพระราชปณิธานในสมเด็จพระปิยมหาราช ในวันที่ ๒๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๙ พระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา) ได้กราบบังคมทูลพระกรุณาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องการดำเนินการให้โรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเปลี่ยนสถานะเป็นมหาวิทยาลัย^{๒๔} โดยมีแนวความคิดเห็นว่าควรตั้ง *กรมมหาวิทยาลัย* ขึ้นต่อกระทรวงธรรมการ โดยให้รวมโรงเรียนข้าราชการพลเรือนเข้ากับโรงเรียนราชแพทยาลัย โดยมีพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ารังสิตประยูรศักดิ์ กรมหมื่นชัยนาทนเรนทร ทรงดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมมหาวิทยาลัย เพราะทรงเป็นผู้บัญชาการโรงเรียนราชแพทยาลัยมาแต่เดิม ส่วนผู้บัญชาการมหาวิทยาลัยที่ประดิษฐานขึ้นใหม่นั้นควรเป็นมหาอำมาตย์ตรี พระยานุกิจวิจิตร (สันทนต์ เทพหัสดิน ณ อยุธยา) ซึ่งเป็นเจ้ากรมกรมวิสามัญศึกษา มาก่อน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดรูปการอุดมศึกษาของสยาม ตามแนวทางที่พระยาธรรมศักดิ์มนตรีได้กราบบังคมทูล และในวันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๙ ก็มีพระบรมราชโองการให้ประดิษฐานโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีการประกาศกระทรวงธรรมการในการรวมโรงเรียนราชแพทยาลัยเข้ากับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การตั้งกรมมหาวิทยาลัย รวมทั้งการตั้งอธิบดีกรมมหาวิทยาลัยและตั้งผู้บัญชาการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในเดือนต่อมา^{๒๕}

ประกาศประดิษฐานโรงเรียนข้าราชการพลเรือน ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขึ้นเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และโอนไปขึ้นอยู่ในกระทรวงธรรมการ

มีพระบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ประกาศให้ทราบทั่วกันว่า โรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้ทรงพระราชดำริให้จัดตั้งขึ้น และได้โปรดเกล้าฯ พระราชทานเงินที่เหลือจากการเรียไรสร้างอนุสาวรีย์ปิยมหาราช เปนเงินทุนของโรงเรียน โดยมีพระราชประสงค์จะจัดให้เป็นสำนักเรียนของผู้ที่รับราชการในทางพลเรือนนั้น การงานของโรงเรียนนี้ได้ดำเนินมาโดยลำดับ ได้มีนักเรียนจากโรงเรียนนี้ออกรับราชการเปนอันมาก

บัดนี้ทรงพระราชดำริเห็นสมควรจะขยายการศึกษาในโรงเรียนนี้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น คือไม่เฉพาะสำหรับผู้ที่จะเล่าเรียนเพื่อรับราชการเท่านั้น ผู้ใดที่มีความประสงค์จะศึกษาวิชาชั้นสูงก็ให้เข้าเรียนในโรงเรียนนี้ได้ทั่วกัน เหตุฉะนั้น ควรประดิษฐานขึ้นเป็นชั้นมหาวิทยาลัย ให้เหมาะแก่ความต้องการแห่งสมัยเสียทีเดียว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประดิษฐานโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เปนมหาวิทยาลัย พระราชทานนามว่า “จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” เพื่อเป็นอนุสาวรีย์สมพระเกียรติแห่งพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง และมหาวิทยาลัยนี้ให้ขึ้นอยู่ในกระทรวงธรรมการ ให้เสนาบดีกระทรวงนั้น ซึ่งมีหน้าที่ดูแลการศึกษาทั่วไปอยู่แล้ว เป็นผู้รับผิดชอบแต่บัดนี้ ส่วนกรรมการจัดการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนนั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปนกรรมการที่ปรึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนี้

ประกาศมา ณ วันที่ ๒๖ มีนาคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๙ เปนวันที่ ๒๓๒๘ ในรัชกาลปัตยุบันนี้^{๖๖}

ตึกบัญชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้ารังสิตประยูรศักดิ์ กรมหมื่นชัยนาทนเรนทร

ดร.เอ.จี. เอลลิส (Dr.A.G. Ellis)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในระยะแรกประดิษฐาน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อแรกสถาปนานั้นประกอบด้วย ๓ คณะวิชาที่ตั้งขึ้นแล้วแต่เดิม คือ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ และคณะที่ตั้งขึ้นใหม่เพิ่มอีก ๑ คณะ คือ คณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยในครั้งนั้นมีพระยาอนุกิจวิธูร (สันทัต เทพหัสดิน ณ อยุธยา) เป็นผู้บัญชาการมหาวิทยาลัย^{๒๗} (ภายหลังเรียกว่าตำแหน่งอธิการบดี) โดยมีสภาจัดการมหาวิทยาลัยที่มีพระบรมวงศ์ได้แก่ สมเด็จพระอนุชาธิราช เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ และ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ ทรงเป็นสมาชิก กำกับดูแลกิจการของมหาวิทยาลัยอย่างใกล้ชิด

พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้ารังสิตประยูรศักดิ์ กรมหมื่นชัยนาทนเรนทร ทรงดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมมหาวิทยาลัย ได้ทรงปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาแพทย์ เพิ่มระยะเวลาการศึกษาเป็น ๖ ปี โดยนิสิตจะเรียนวิทยาศาสตร์พื้นฐานที่คณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ก่อนจะ “ข้ามฟาก” ไปเรียนวิชาแพทย์ที่ศิริราชพยาบาลต่อไป นอกจากนี้ยังได้เสด็จไปทอดพระเนตรการแพทย์สาธารณสุขในประเทศฟิลิปปินส์ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการศึกษาแพทย์ในสยาม จากนั้นมูลนิธิรอกกีเฟลเลอร์ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทางวิชาการของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในระยะแรก โดยได้ส่งอาจารย์มาประจำที่โรงเรียนราชแพทยาลัย หนึ่งในนั้นคือศาสตราจารย์ นายแพทย์ อัลเลอร์ กัสติน เอลลิส (Prof. Dr. Aller Gustin Ellis, M.D.)^{๒๘} ศาสตราจารย์ทางพยาธิวิทยา ซึ่งภายหลังได้เป็นอธิการบดีท่านแรกของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก กรมขุนเพ็ชรบูรณ์อินทราชัย สมเด็จพระเจ้าฟ้าอาจารย์ พระองค์แรกของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทรงดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์สอนวิชาภาษาอังกฤษ และวิชาภาษาไทย ที่คณะรัฐประศาสนศาสตร์ รวมเวลาประมาณ ๕ ปี โดยเริ่มทรงงานเมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๑ ในโอกาสนี้บรรดาคณาจารย์และนิสิตพร้อมใจกันตั้งแถวรับเสด็จ และได้จัดงานเลี้ยงรับรองเฉลิมฉลองในวันที่ ๑๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๑ ด้วย ในระหว่างนั้นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทรงเป็นที่ปรึกษาโรงเรียนเพาะช่างอีกตำแหน่งหนึ่ง ตั้งแต่วันที่ ๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๒ ด้วยทรงมีพื้นฐานความรู้ทางวิชาช่างที่ทรงโปรดอย่างยิ่งมาแต่ทรงพระเยาว์^{๒๙}

สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ามหิตลอดุลยเดช กรมขุนสงขลานครินทร์ สมเด็จพระเจ้าฟ้าอาจารย์พระองค์ที่สองของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทรงเป็นผู้แทนของสยามร่วมกับเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา) ในการเจรจากับมูลนิธิร็อกกีเฟลเลอร์ เพื่อขอความช่วยเหลือด้านการขยายหลักสูตรแพทยศาสตร์ให้ถึงระดับปริญญา โดยมีโรงพยาบาลศิริราชเป็นโรงพยาบาลฝึกหัด นำไปสู่ความร่วมมืออย่างจริงจังใน พ.ศ. ๒๔๖๖ ขณะที่ทรงดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมมหาวิทยาลัย ทำให้คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาลสามารถมีปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิตเทียบเท่าระดับสากลเป็นครั้งแรกได้ใน พ.ศ. ๒๔๗๑ ทั้งนี้ ในเวลาต่อมามูลนิธิร็อกกีเฟลเลอร์ได้ขยายความช่วยเหลือแก่โรงเรียนพยาบาล และคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ด้วย^{๓๐}

ในด้านการเรียนการสอน สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ามหิตลอดุลยเดช กรมขุนสงขลานครินทร์ทรงสอนวิชาชีววิทยาเกี่ยวกับกายวิภาคศาสตร์ของสัตว์ที่มีกระดูกสันหลัง และวิชาประวัติศาสตร์แก่นิสิตเตรียมแพทย์ ในคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ก่อนนิสิตจะข้ามฟากไปศึกษาต่อในคณะแพทยศาสตร์ที่ศิริราชพยาบาล ในช่วง พ.ศ. ๒๔๖๗ – ๒๔๖๘ นอกจากนี้ยังทรงเป็นข้าหลวงสำรวจการศึกษาทั่วไปอีกตำแหน่งหนึ่ง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗ และได้ทรงพระนิพนธ์ “รายงานความเห็นเรื่องโครงการมหาวิทยาลัย” ขึ้นในปลายปี พ.ศ. ๒๔๗๑ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งต่อมาได้พระราชทานแก่คณะกรรมการดำรงรูปการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแต่งตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔ เพื่อนำไปประกอบการพิจารณาแนวทางในการปรับปรุงการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัย ตลอดจนพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นทุนการศึกษาแก่นักเรียนแพทย์ เป็นต้น^{๓๑}

สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก กรมขุนเพ็ชรบูรณ์อินทราชัย

สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ามหิตลอดุลยเดช กรมขุนสงขลานครินทร์

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นพระบรมราชาูปถัมภ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สืบต่อจากสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้วยความเอาพระราชหฤทัยใส่ตลอดช่วงรัชสมัย อีกทั้งทรงมีกำลังสำคัญอีกพระองค์หนึ่งในการทะนุบำรุงการอุดมศึกษาของชาติ คือสมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ามหิตลลิตกุลเดชะ กรมหลวงสงขลานครินทร์^๑

ในระยะแรกของการเสด็จขึ้นครองราชสมบัตินั้น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้รับการสถาปนาขึ้นแล้วเป็นปีที่ ๘ นับจากวันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๙ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี ทรงเยี่ยมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นครั้งแรก ณ คณะแพทยศาสตร์ ในวันที่ ๒๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๐ และเสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมคณะรัฐประศาสนศาสตร์ และคณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในวันที่ ๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๐ ในครั้งนั้นทรงลงพระปรมาภิไธย และมีพระราชกระแสบันทึกในสมุดเยี่ยม ความว่า

**พระราชกระแสบันทึกพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
ในโอกาสเสด็จฯ เยี่ยมคณะรัฐประศาสนศาสตร์ และคณะวิศวกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
วันที่ ๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๐**

ได้มาเยี่ยมมหาวิทยาลัยนี้ ได้แลเห็นสถานที่ใหญ่โต เหมาะสำหรับที่จะเป็นมหาวิทยาลัยที่ใหญ่โตอันหนึ่งในทางตะวันออก แต่เท่าที่ได้เห็น รู้สึกว่ามีนักเรียนน้อยมาก ที่จริงวิชาที่สอนก็น่าจะเป็นประโยชน์ในทางอาชีพ แต่รู้สึกว่าคนไทยยังไม่ใส่ใจความจำเป็นในการที่จะเรียนวิชาชีพขั้นสูงต่อไป เมื่อเรียนวิชาสามัญจบแล้ว ด้วยเหตุนี้จึงมีนักเรียนน้อยไป หวังว่าต่อไปมหาวิทยาลัยนี้จะเจริญขึ้นกว่านี้

ประชาธิปก พร.

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ลงพระปรมาภิไธยในสมุดเยี่ยมของมหาวิทยาลัย ในการเสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ ๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๐

นอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังทรงมีพระราชปรารภถึงกิจการมหาวิทยาลัย ดังในพระราชดำรัสตอบพระบรมวงศานุวงศ์และข้าทูลละอองธุลีพระบาทฝ่ายหน้า ในวันคล้ายวันพระบรมราชาภิเษก วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๐ ความตอนหนึ่งว่า

“การมหาวิทยาลัยนั้น โดยเหตุขัดข้องบางประการ การงานแผนกนี้ยังหาเจริญขึ้นเท่าที่เราปรารถนาจะให้เห็นไม่ นอกจากในแผนกเวชศึกษา ซึ่งได้รับความช่วยเหลือนอกราชการ เช่นจากรอกกีเฟลเลอร์มูลนิธิ และจากพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการพ่อค้าคฤหาสน์อื่น ๆ นั้น ได้ช่วยนำกิจการให้เจริญขึ้นรวดเร็วกว่าแผนกอื่น ๆ อันเราใคร่จะกล่าวชมในที่นี้ การร่วมมือระหว่างรัฐบาลของเรากับรอกกีเฟลเลอร์มูลนิธิได้ดำเนินมาได้ผลอันควรพอใจ และเราหวังว่าจะยังผลให้บังเกิดต่อไปได้อีกในอนาคตเป็นอเนกประการ”^๒

การพระราชทานปริญญาบัตร

ตั้งแต่ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้วยความพยายามและความทุ่มเทของสมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ามหิตลอดุลเดช กรมหลวงสงขลานครินทร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้รับความร่วมมือช่วยเหลือจากมูลนิธิรอกกีเฟลเลอร์ (The Rockefeller Foundation) ในการพัฒนาหลักสูตรแพทยศาสตร์ที่ดำเนินการสืบเนื่องมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๔ และขยายไปยังคณะวิชาอื่น อาทิ โรงเรียนพยาบาล รวมทั้งคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ใน พ.ศ. ๒๔๖๖ ยังผลให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยสามารถยกระดับการเรียนการสอนทุกสาขาวิชาเทียบชั้นมาตรฐานสากล และมีการประสาทประกาศนียบัตรเสมอมา

ครั้นถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยสามารถผลิตบัณฑิตแพทยศาสตร์เป็นครั้งแรก ตามหลักสูตรที่ริเริ่มโดยมูลนิธิร็อกกีเฟลเลอร์ สำเร็จการศึกษา รุ่นแรกและรุ่นที่สอง ในปีการศึกษา ๒๔๗๑ - ๒๔๗๒ ตามลำดับ ได้รวม ๓๔ คน^๓ บัณฑิตแพทย์สองรุ่นแรกนี้ ได้ผ่านการปฏิบัติงานในชนบทและเป็นแพทย์ประจำบ้านตามหลักสูตรมาระยะหนึ่งด้วย จึงเป็นที่ประจักษ์ในความรู้ความสามารถ^๔ แต่ยังไม่มีความหมายรองรับให้ประกอบวิชาชีพได้ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัต เสนาบดีกระทรวงธรรมการในขณะนั้นได้กราบบังคมทูลพระกรุณา พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ปริญญาแพทย์ชั้น Medicinæ Baccalaureus แก่นักเรียนคณะแพทยศาสตร์ ซึ่งในระยะแรกเรียกว่า เวชขบัณฑิต พิธีพระราชทานปริญญาบัตร จึงได้จัดขึ้นในเวลาต่อมา^๕

อนึ่ง พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัต ได้ทรงเคยเป็นราชเลขานุการในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และทรงมีหน้าที่โดยตรงในการจัดการภารกิจที่สืบเนื่องมาให้ลุล่วง คือการกำหนดรูปแบบครุวิทยฐานะ ดังระบุในข้อ ๑๓ ของระเบียบการ “โรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว” ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราขึ้น ดังนั้นจึงทรงทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายร่างพระราชกำหนดเสด็จครุจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประกอบกับแบบครุวิทยฐานะในเบื้องต้น ในที่ประชุมเสนาบดีสภา

สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิตลอลดลเดช กรมหลวงสงขลานครินทร์

นายจอห์น เดวิส ร็อกกีเฟลเลอร์ (John Davison Rockefeller) ผู้ก่อตั้ง มูลนิธิร็อกกีเฟลเลอร์

สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิตลอลดลเดช กรมหลวงสงขลานครินทร์ ทรงฉายพระรูปร่วมกับแพทย์ปริญญา รุ่นที่ ๑ ซึ่งมีจำนวน ๑๘ คน และคณาจารย์ที่มูลนิธิร็อกกีเฟลเลอร์ส่งมาช่วยพัฒนาการศึกษาทางการแพทย์ของไทย

ที่ ๓๑๖ ๑๖๕๔

ที่ ๓/๑๕๘ พระที่นั่งอัมพรสถาน

วันที่ ๕ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๗๐
ถึง พระองค์เจ้ากนิษฐา,

ตามหนังสือที่ ๕๓/๑๙๙๙ ลงวันที่ ๒๕ เดือน
ก่อน, ขออนุญาตให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยให้ปริญญา
แพทยชั้น *Medicinae Baccalaureus* แก่
เวียงคณแพทยศาสตร์ ๑๘ คน ซึ่งสอบไล่ได้ใน
พ.ศ. ๒๔๗๑ คราวหนึ่งเป็นพิเศษ ดังเหตุผลที่
แจ้งมานั้น, ทราบแล้ว อนุญาต.

ปรีดี พนมยงค์

พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
พระราชทานพระบรมราชานุมัติปริญญาแพทยชั้น *Medicinae Baccalaureus*

ครั้งแรกเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๓ ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระบรมราชานุมัติแล้วจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศพระราชกำหนดเลื้อยครุย บัณฑิตของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยใน พ.ศ. ๒๔๗๓ ประกอบด้วยแบบเลื้อยครุยบัณฑิต ๔ ประเภท ได้แก่ บัณฑิตชั้นเอก ชั้นโท ชั้นตรี และครุยบัณฑิตพิเศษ คือ ครุยพระบรมราชูปถัมภ์ ซึ่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัยจะทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายในการพิธีพระราชทานปริญญาบัตรครั้งแรก

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี ได้เสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทานปริญญาบัตร ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในวันที่ ๒๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๓ นับเป็นการพระราชทานปริญญาบัตรครั้งแรกแห่งสยาม แพทยศาสตร์บัณฑิต สองรุ่นแรกได้เข้ารับพระราชทานปริญญาบัตรพร้อมกันในครั้งนั้น อีกทั้งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์เป็นครั้งแรก ให้แก่ศาสตราจารย์อุปการคุณ นายแพทย์ อัลเลอร์ กัสติน เอลลิส (Prof. Dr. Aller Gustin Ellis, M.D.)^๖ ผู้แทนมูลนิธิรอกกีเฟลเลอร์ ซึ่งเป็นคนบดีคณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล และปริญญามหาบัณฑิตกิตติมศักดิ์แก่ พระยาภะรตราชา (หม่อมหลวงทศทิศ อิศรเสนา) คนบดีคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ด้วย

รูปแบบพิธีพระราชทานปริญญาบัตร จัดขึ้นอย่างพระราชพิธี^๗ มีพระบรมวงศานุวงศ์เสด็จ มาร่วมในพิธี อาทิ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ และสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงเพชรบุรีราชสิรินธร ตลอดจนเจ้านายและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่จากกระทรวงทุกกระทรวง ทูตานุทูตและผู้แทน สถานศึกษาต่างๆ เป็นสักขีพยานแห่งความก้าวหน้าทางวิชาการในระดับอุดมศึกษาแห่งสยาม อีกทั้งมีการประกาศลงในหนังสือพิมพ์เชิงุอาจารย์และนิตินิตเก่าของมหาวิทยาลัย และหน่วยงาน ต่างๆ เข้าร่วมในพิธีด้วย^๘

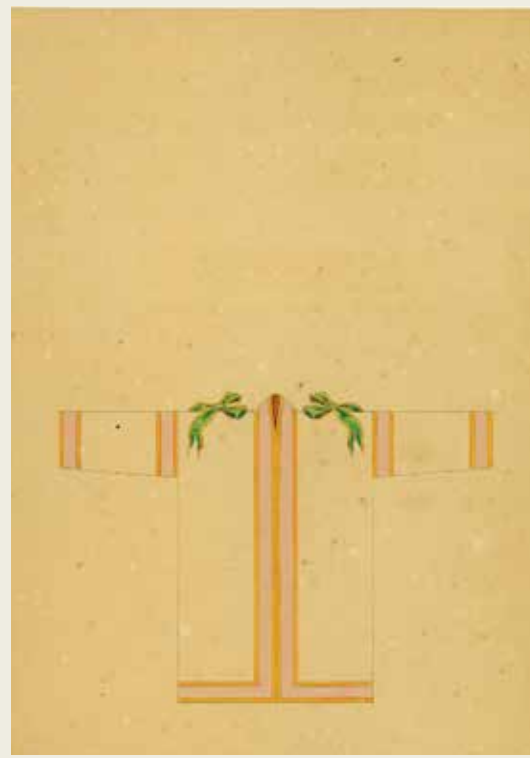
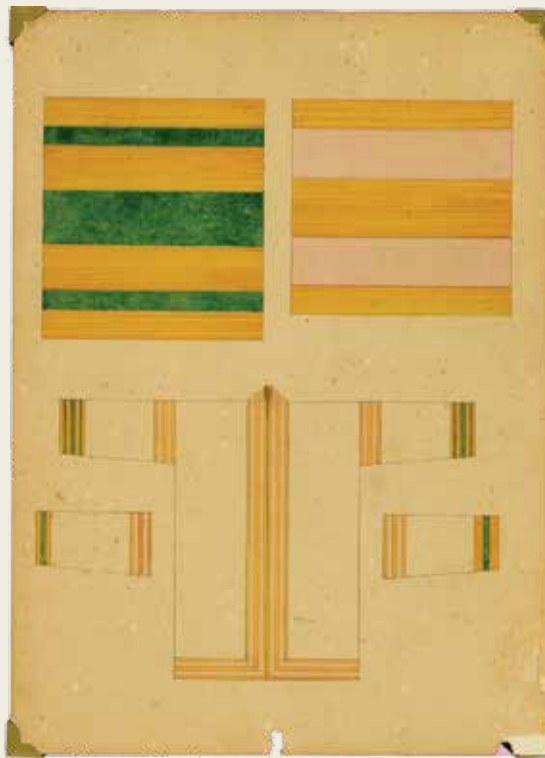
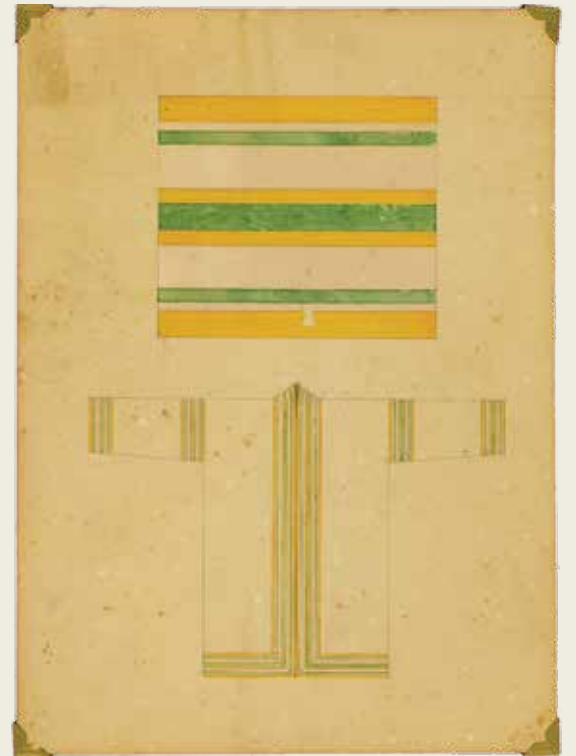
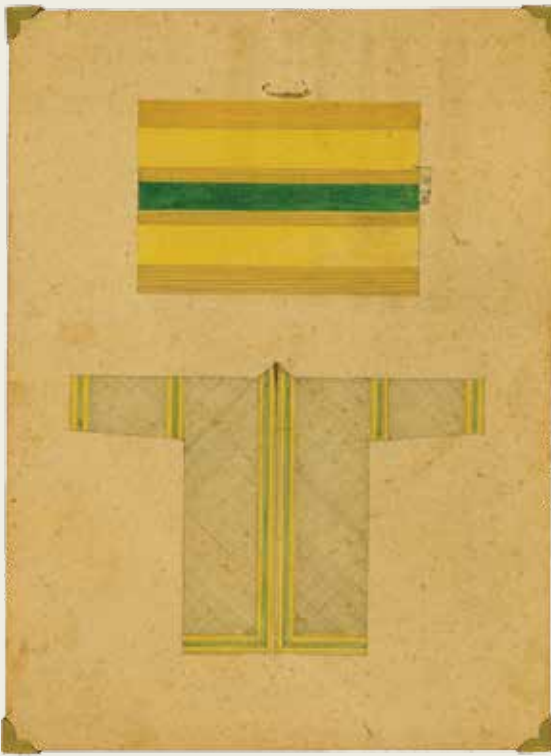
ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร เมื่อวันที่ ๒๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๓ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัยได้ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายฉลองพระองค์ครุยบัณฑิตพิเศษแด่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในฐานะพระบรมราชูปถัมภ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปฐมวาระ ก่อนการพระราชทานปริญญาบัตรและการพระราชทานพระบรมราโชวาทแก่บัณฑิต

พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัต กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร

พระยาภะรตราชา (หม่อมหลวงทศทิศ อิศรเสนา)

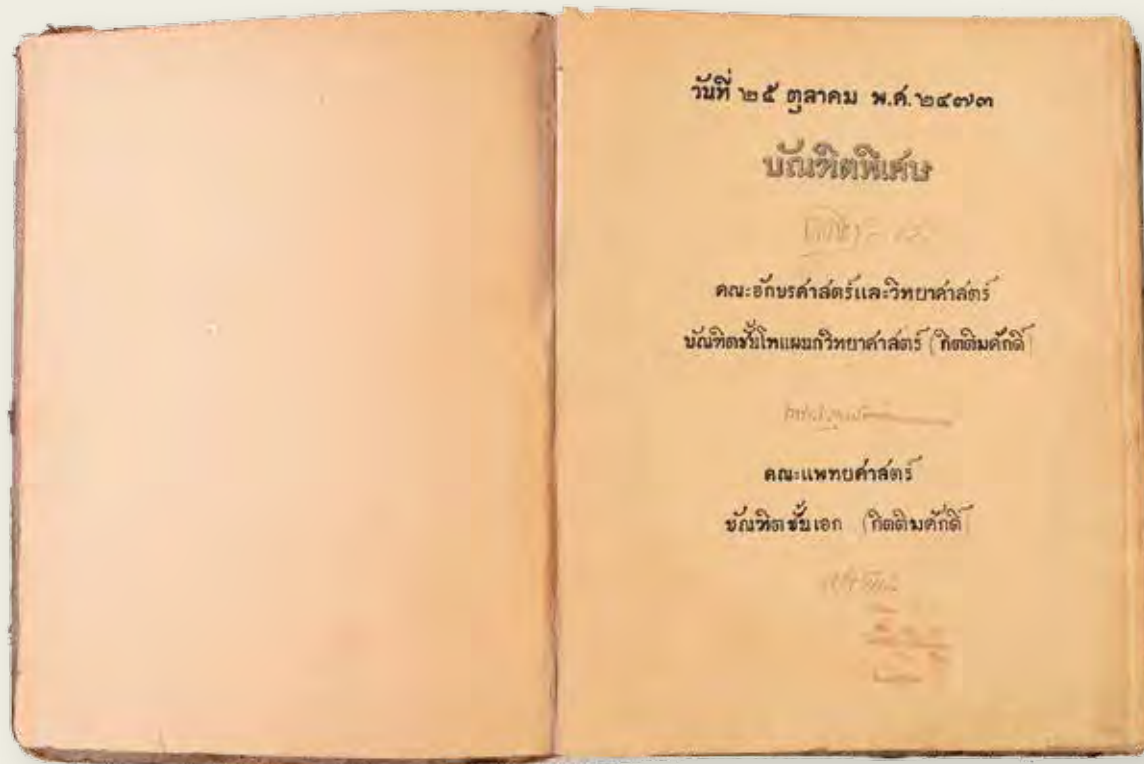
แบบร่างเสื้อครูจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งจัดทำขึ้นประกอบพระบรมราชวินิจฉัย

พระบรมราโชวาท
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
ในการพระราชทานประกาศนียบัตรแก่
เวชชบัณฑิต ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
วันที่ ๒๕ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๗๓

ข้าพเจ้ามีความยินดีเป็นอย่างยิ่ง ที่ได้มีโอกาสมาให้ปริญญาแก่นักเรียนมหาวิทยาลัยเป็นครั้งแรกในวันนี้ นับว่าเป็นวันสำคัญสำหรับประวัติการของมหาวิทยาลัย และโดยเหตุนี้ นับว่าเป็นวันสำคัญในประวัติการของประเทศสยามด้วย เพราะว่า ไม่ว่าประเทศใดๆ ความเจริญของประเทศนั้นย่อมวัดด้วยความเจริญของการศึกษานั้นอย่างหนึ่งในประเทศสยามนี้ ต้องนับว่า การมหาวิทยาลัยยังล่าช้าอยู่มาก ที่เป็นเช่นนั้นก็ด้วยเหตุผลหลายประการคือ การที่จะตั้งมหาวิทยาลัยให้ใหญ่โตนั้น ถ้าเอาเงินถมลงไปก็อาจทำได้ แต่ถ้าวิชาที่สอนนั้นประชาชนยังไม่ต้องการ หรือสอนไปไม่เป็นประโยชน์ในทางอาชีพของเราแล้ว การที่จะตั้งเช่นนั้นก็หาเป็นประโยชน์ไม่ ตามที่เป็นมาแล้วคนไทยเราแต่ก่อนนี้ยังไม่รู้สึกความประสงค์ที่จะเรียนวิชาขั้นสูงขึ้นไป โดยมากมักอยากเริ่มทำงานเร็วๆ บางทีเรียนจบยังไม่ถึงมัธยมบริบูรณ์ ก็อยากทำงานเสียแล้ว เพราะฉะนั้น จึงไม่อยากจะเรียนในมหาวิทยาลัยหรือวิชาอื่นต่อไป บัดนี้ เมื่อได้ฟังรายงานที่เสนาบดีกระทรวงธรรมการอ่านมา ก็ปรากฏว่าคนไทยเรารู้สึกความประสงค์ที่จะเรียนวิชาขั้นสูงต่อไปเพื่อจะทำการอาชีพได้ดียิ่งขึ้น เพราะฉะนั้นในต่อไปข้างหน้าคงจะมีความจำเป็นต้องบำรุงมหาวิทยาลัยให้เจริญยิ่งขึ้นกว่าที่เป็นมาแล้ว อีกอย่างหนึ่งก็ต้องยอมรับว่า สำหรับประเทศสยามเราต้องทำอะไรหลายอย่าง มีการบำรุงหลายอย่างหลายทาง จะเลือกเพียงอย่างเดียวก็ไม่ได้ จะมุ่งถมเงินทางศึกษาอย่างเดียวก็ไม่ได้ด้วยเหตุนี้ การที่จะจับจ่ายต้องระวังมาก ต้องคิดให้รอบคอบเสียก่อน จึงจะตกลงทำไปได้

ฉลองพระองค์ครุยบัณฑิตพิเศษ ซึ่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ ณ พิพิธภัณฑ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

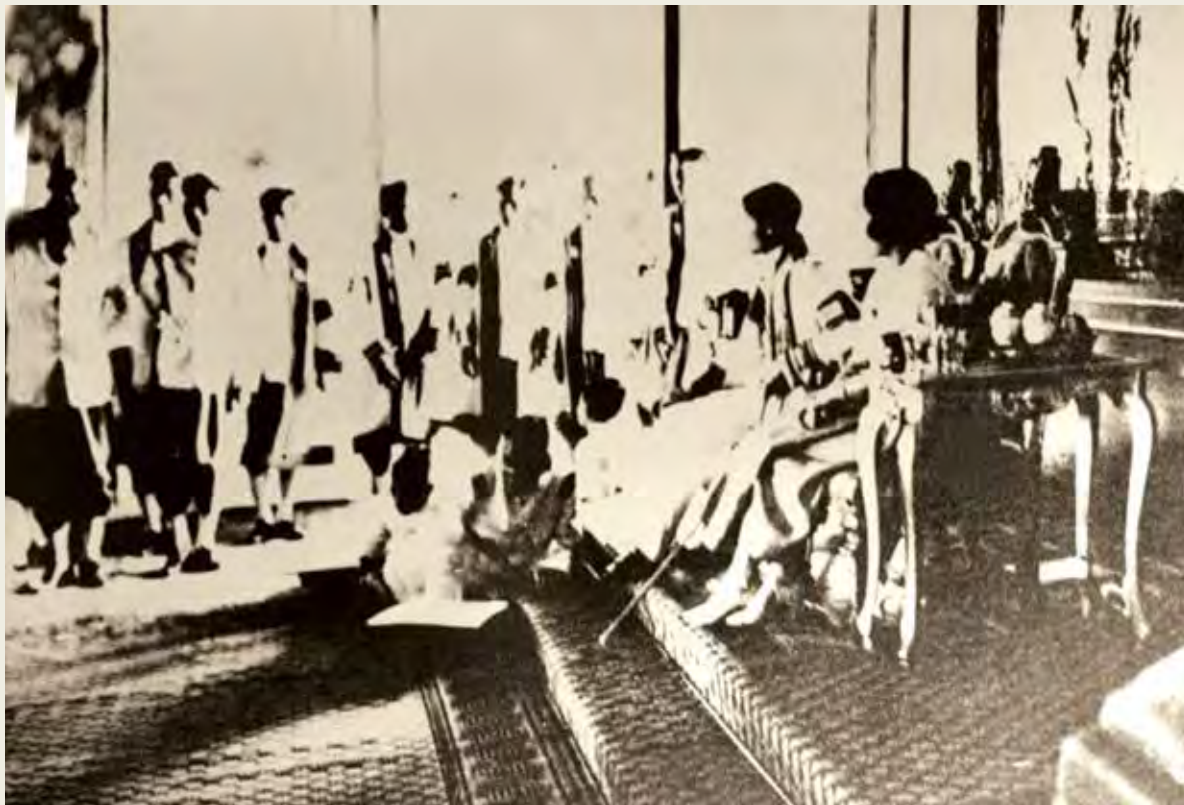

พระปรมาภิไธยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว บัณฑิตพิเศษ
ลายมือชื่อพระยาภะรตราชา (หม่อมหลวงทศทิศ อิศรเสนา) ผู้บัญชาการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บัณฑิตชั้นโทแผนกวิทยาศาสตร์ (กิตติมศักดิ์) และ
ศาสตราจารย์ นายแพทย์ เอ. จี. เอลลิส อธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บัณฑิตชั้นเอก (กิตติมศักดิ์) คณะแพทยศาสตร์
ในสมุดทะเบียนบัณฑิตกิตติมศักดิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

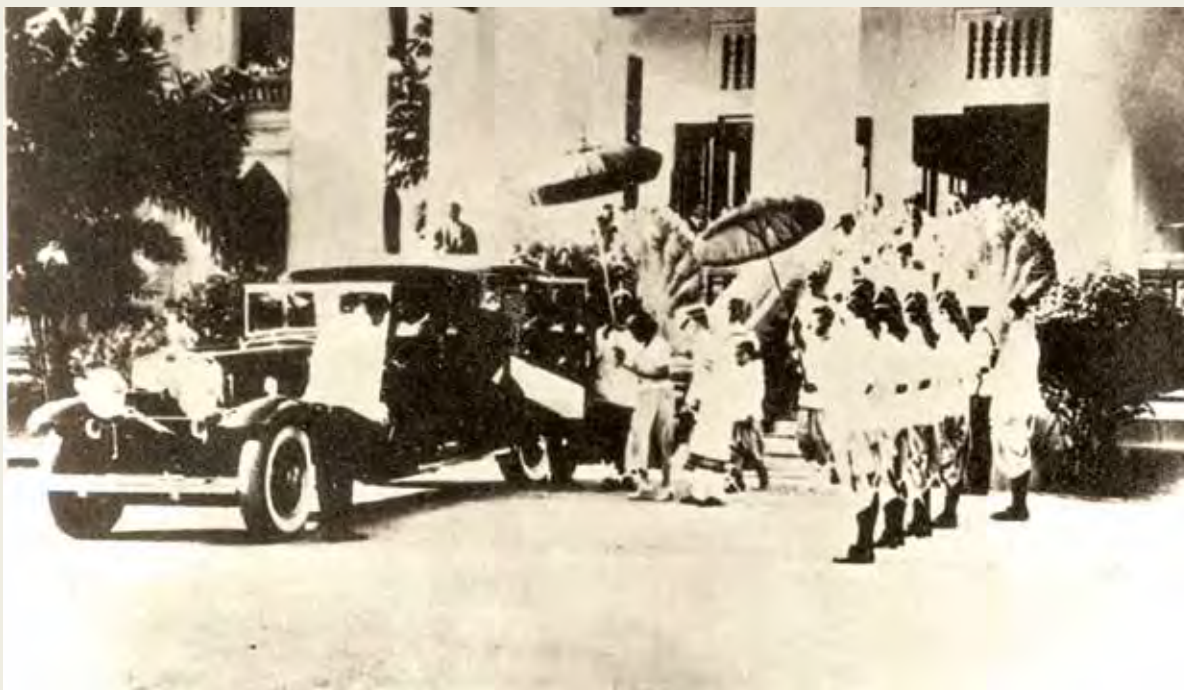
ในเรื่องมหาวิทยาลัย ก่อนที่จะเจริญไปได้ย่อมต้องทราบว่า วิชาอย่างไรเป็นประโยชน์แก่ประเทศสยาม ประชาชนต้องการจะเรียนอะไร เป็นต้น ส่วนมหาวิทยาลัยนั้นในเวลานี้เจริญขึ้นมาถึงเท่านี้ ก็ได้อาศัยทุนทรัพย์ของบุคคลช่วยเหลือเป็นอันมาก มีเจ้าฟ้ากรมหลวงสงขลานครินทร์ เป็นอาทิ ข้าพเจ้าเชื่อว่า มหาวิทยาลัยคงจะรู้สึกขอบพระเดชพระคุณเป็นอันมากเสมอ นอกจากนั้นยังได้รับความช่วยเหลือของรอกกีเฟลเลอร์มูลนิธิ ทำให้เราสามารถตั้งคณะแพทยศาสตร์เป็นปีกแผ่น ได้อาจารย์ที่ดีได้สถานที่เล่าเรียน จึงสามารถที่จะทำการสั่งสอนได้ผลดีตามที่เป็นอย่างนี้ เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าเชื่อว่าประเทศสยามนี้คงจะรู้สึกคุณของผู้ที่ได้อุปการะแก่มหาวิทยาลัยเป็นอันมาก การที่จะปลูกฝังความนิยมในมหาวิทยาลัยต่อไปนั้น ข้อสำคัญอยู่ที่อาจารย์และนักเรียนเอง นักเรียนที่เรียนจบไปแล้วได้ประพฤติตนแสดงให้เห็นว่าการเรียนในมหาวิทยาลัยนั้นเป็นผลดีจริง ทำการงานเป็นผลดีเช่นนั้นแล้ว ก็ย่อมจะมีผู้นิยมมากขึ้น บัดนี้ ได้ยินคำสาบานของนักเรียนคณะแพทยศาสตร์ เป็นที่จับใจเป็นอันมาก ถ้าพวกนักเรียนคณะแพทยศาสตร์นี้ประพฤติตนตามคำสาบานนั้นทุกประการ ก็เชื่อว่าจะนำชื่อเสียงมาสู่มหาวิทยาลัยเป็นอันมาก

เพราะฉะนั้น ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขอให้พรแก่บรรดาอาจารย์ทั้งปวงของมหาวิทยาลัย บรรดานักเรียนทั้งที่ ได้รับปริญญาบัตรในวันนี้และกำลังเล่าเรียนต่อไป ขอให้มีความสุข ความเจริญ ปราศจากโรคภัย ทุกประการ ทำการใดๆ จงสมปรารถนา ทุกประการ^๑

หลังจากนั้นสภากรรมการจัดการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (สภามหาวิทยาลัยในปัจจุบัน) ได้เสนอต่อกระทรวงธรรมการเพื่อกราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต ในการสงวนธรรมเนียมการพระราชทานปริญญาบัตรเป็นการเฉพาะหน้าพระที่นั่ง หรือมีการถวายปริญญา ต่อเบื้องหน้าพระบรมรูปและมีผู้แทนพระองค์เสมอไป พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ถือเป็นธรรมเนียมสืบมา

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี
เสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
วันที่ ๒๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๓

เมื่อเสร็จสิ้นการพระราชทานปริญญาบัตร ณ ตึกบัญชาการแล้ว เสด็จพระราชดำเนินกลับ

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี เสด็จพระราชดำเนิน ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๑๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๔

พระบรมราชาโชวาท
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
ในการพระราชทานประกาศนียบัตร
แก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
วันที่ ๑๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๔

ข้าพเจ้ามีความยินดีเป็นอันมาก ที่ได้มีโอกาสมาให้ปริญญาประกาศนียบัตร และรางวัลในมหาวิทยาลัยในวันนี้อีกครั้งหนึ่ง และอยากจะขอเตือนพวกนักเรียนที่ได้รับปริญญาและประกาศนียบัตรทั้งปวงว่า ปริญญาและประกาศนียบัตรที่ดีที่ได้ไปนั้น พวกเจ้าทั้งหลายไม่ควรจะนึกว่าเป็นบุญแก่ที่จะไปไหลลาภยศ หรือไขเอาทรัพย์สินเงินทอง ให้ลงมาจากสวรรค์ได้ ประกาศนียบัตรหรือปริญญาที่ดี จะมีราคานั้นก็ด้วยเหตุ ๒-๓ ประการ ประการหนึ่งนั้น ถ้าวิชาที่เราเรียนได้ปริญญาหรือประกาศนียบัตรไป เป็นสิ่งที่ต้องการและเป็นอาชีพที่จะเป็นประโยชน์แก่ประชาชนและแก่ประเทศปริญญาหรือประกาศนียบัตรเหล่านั้น ก็ย่อมเป็นสิ่งที่มีความหมาย เช่น เวลานี้ปริญญาแพทยก็ย่อมมีราคาแพง เพราะในประเศสยามเราต้องการแพทย์อีกมาก แต่ถ้าภายหลัง ถ้าเรามีแพทย์พอแล้วหรือมากเกินไป ราคาของวิชานั้นก็อาจตกต่ำไปได้ เพราะวิชาทุกอย่างก็เหมือนของซื้อขายธรรมดาเมื่อมีคนต้องการมากก็มีราคาแพง อย่านึกว่าเราได้ประกาศนียบัตรไปแล้วจะทำให้เราเป็นทวดาผู้วิเศษนั้นไม่ได้ นั่นต้องแล้วแต่ความต้องการของประเทศบ้านเมือง การที่มหาวิทยาลัยจะจัดการเรียนการศึกษาวិชาต่างๆ ก็ย่อมต้องคำนึงถึงในข้อนี้ว่า ปริญญานั้นต้องให้เป็นประโยชน์เป็นสิ่งที่มีความหมายแก่ผู้เรียนรู้ออกไป เช่นนี้เป็นต้น เราจะต้องปริญญาภาษาเอสกีไมซัน ก็ไม่มีประโยชน์แน่นอน เพราะฉะนั้น การทำอะไรลง

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี

ไปนั้น จะสู้มสู้มทำไม่ได้เหมือนกัน ต้องเลือกบำรุงในสิ่งที่เชื่อว่าผู้ได้ไปจะใช้เป็นประโยชน์ได้ สิ่งใดไม่เหมาะก็ ต้องเปลี่ยนให้เหมาะแก่ความต้องการของราชการและของประชาชน อีกประการหนึ่ง ปริญญาที่ได้ไปนั้นที่จะเป็น ประโยชน์และมีราคาก็อยู่ที่ตัวผู้ได้ไปเอง ถ้าผู้ได้ไปไม่ทำความพยายาม นี้กว่าจะอาศัยเกะปริญญาให้ยกตัวเหาะ ขึ้นไปนั้นเป็นของทำไม่ได้ ลากหรือทรัพย์สินทั้งหลายก็จะได้มาด้วยความพยายามทั้งนั้น ถ้านอนเฉยๆ ไม่ทำ อะไร จะให้คนเอาเงินทอง ลากยศมาส่งให้ขึ้นเป็นหวังไม่ได้ เราต้องใช้ความพยายามตลอดไป ประกาศนียบัตรเป็น แต่เครื่องหมายที่ให้เห็นว่า เรามีความรู้ในวิชานั้นเท่านั้นเอง การที่เราจะเอาวิชาไปใช้ให้เป็นประโยชน์หรือไม่อยู่ที่ ตัวผู้ได้ไป ถ้าเราไม่ใช้ความพยายามก็จะเป็นอย่างที่เราบอกท่านย่อมน่าไว้ว่า “วิชาท่วมหัว เอาตัวไม่รอด” เราจะต้อง ทำความพยายามเองด้วย พยายามขยันขันแข็ง พยายามเรียนต่อ ศึกษาต่อไป ไม่ใช่ว่าได้ปริญญาไปแผ่นหนึ่งก็ เป็นอันว่าพอแล้ว เราต้องคิดต่อไป ต้องเรียนต่อไป ต้องทำความพยายามอยู่เรื่อย ปริญญาที่ได้จึงจะมีประโยชน์ อีก ประการหนึ่งผู้ฉลาด แต่นิสัยอหิงสาดี เป็นผู้ไม่ควรคนอื่นจะไว้วางใจ ถึงจะฉลาดเท่าไร จะได้ปริญญาสัก ๑๐๐ อัน ก็ไม่เป็นประโยชน์แก่คน ต้องพยายามเป็นผู้ที่ซื่อสัตย์สุจริต สมควรที่คนอื่นจะไว้ใจ ดังนั้นวิชาที่เราเรียนไปจึง จะเป็นประโยชน์แก่เรา ยิ่งในทางแพทย์ด้วยแล้วยิ่งสำคัญมาก เมื่อกี้พวกนักเรียนแพทย์ได้กล่าวคำปฏิญาณแล้วว่า จะเป็นแพทย์ที่ดี ขอจงยึดคำปฏิญาณนี้ไปไว้ใจให้มั่นคง และประพฤติตามโดยแท้จริง ดังนี้ ปริญญาที่เราได้รับ จะ เป็นประโยชน์ และเป็นบุญแจไชลาภไทยศมาสู่ตัวได้ดังนี้ อีกประการหนึ่ง ปริญญาของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ นั้นย่อม มีค่าผิดกัน เช่น บางมหาวิทยาลัยก็มีคนนิยมมาก สิ่งทั้งนี้เป็นเพราะศิษย์ที่เรียนออกไปจากมหาวิทยาลัยนั้นไป ประพฤติตัวดี วิชาถูกต้อง ให้เป็นประโยชน์แก่ประชาชน นั้นแหละจึงจะให้มีมหาวิทยาลัยนั้นมีชื่อเสียงที่ดีจริง ถึง แม้ว่าอาจารย์จะสอนดีเท่าไรถ้าศิษย์ที่เรียนอยู่ในมหาวิทยาลัยนั้นออกไปแล้ว ไปประพฤติไม่ดี ไม่พยายามที่จะ ทำการอาชีพให้เป็นประโยชน์แก่คนอื่น จริงๆ แล้วมหาวิทยาลัยก็คงไม่มีชื่อเสียง เช่น มหาวิทยาลัยของเรานี้ก็ เหมือนกัน พวกเจ้าทั้งหลายเรียนจบไปแล้ว ยังจะช่วยเหลือให้ความเจริญของมหาวิทยาลัยได้อีกโดยประพฤตินให้ ดี ให้ขึ้นชื่อนักเรียนที่ได้ปริญญาและประกาศนียบัตรไปจากมหาวิทยาลัยนี้เป็นผู้ที่สามารถจริงๆ ทำการงานได้ จริงๆ และเป็นผู้ที่มีนิสัยอหิงสาดี ทั้งนี้ พวกเจ้าทั้งหลายที่ได้รับปริญญาและประกาศนียบัตรไป พยายามทำอย่าง นี้จริงๆ แล้ว ก็จะทำให้ราคาปริญญาและประกาศนียบัตรของมหาวิทยาลัยนี้มีราคาดีขึ้นทุกที เพราะฉะนั้น ของจ ตั้งใจที่จะปฏิบัติให้เป็นไปตามที่กล่าวมานี้

ในโอกาสนี้ข้าพเจ้าอยากจะขอโอกาสขอบใจท่านผู้ให้อุปการะแก่มหาวิทยาลัยและการศึกษาในประเทศ สยามด้วยประการทั้งปวง และขอขอบใจพวกอาจารย์ที่ได้ตั้งใจสั่งสอนนักเรียน เพื่อบำรุงส่งเสริมฐานะของมหาวิทยาลัย และขอให้พรบรรดาอาจารย์และนักเรียนของมหาวิทยาลัยนี้ทั้งปวง ทั้งนักเรียนเก่าที่ได้เคยเป็นนักเรียนในมหาวิทยาลัย นี้ และนักเรียนใหม่ที่กำลังเล่าเรียนอยู่จงมีความเจริญสุขทั่วกัน.^{๐๐}

การจัดการศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในระยะต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยประกอบด้วย ๔ คณะวิชา คือ คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ และคณะรัฐประศาสนศาสตร์ ต่อมาในปีการศึกษา ๒๔๗๐ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้เริ่มรับนิสิตหญิงเข้าศึกษาในคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์เป็นรุ่นแรก จำนวน ๗ คน

ในช่วงเวลานั้น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาในคณะแพทยศาสตร์จากระดับประกาศนียบัตรเป็นระดับปริญญา โดยขยายเวลาออกเป็น ๖ ปี คือเรียนเตรียมแพทย์ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒ ปี แล้วจึง “ข้ามฟาก” ไปเรียนวิชาแพทย์อีก ๔ ปี ที่โรงพยาบาลศิริราช เริ่มตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๔๖๖ เป็นรุ่นแรก นิสิตคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยรับเฉพาะนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมปีที่ ๘ เท่านั้น และเนื่องจากนโยบายในการแก้ไขการขาดแคลนบุคลากรที่จะเป็นครูของโรงเรียนแพทย์ จึงมีการคัดเลือกนิสิตที่จบชั้นปีที่ ๑ ให้เป็นผู้ช่วย

ตึกเคมี หรือตึกขาว คณะวิทยาศาสตร์ สร้างขึ้นในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยการสนับสนุนของมูลนิธิรอกกีเฟลเลอร์

สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ามหิตลอดุลเดช กรมหลวงสงขลานครินทร์

ในปีการศึกษา ๒๔๗๐ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้เริ่มรับนิสิตหญิงเข้าศึกษาในคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์

พระยาภะรตราชา (ม.ล. ทศทิศ อิศรเสนา) ผู้บัญชาการจู่ฟาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
และคณาจารย์ นิสิต คณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์

อักษรศาสตรบัณฑิตรุ่นแรกที่สำเร็จการศึกษาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘ มีจำนวน ๓๓ คน

สอนเป็นเวลา ๒ ปี โดยแบ่งเวลาเรียนและทำงานในวิชาที่ช่วยสอนอย่างละครึ่งจึงสำเร็จการศึกษา
 ซ้าออกไป ทำให้นิสิตบางท่านใช้เวลาเรียนถึง ๗ ปีแทนที่จะเป็นเป็น ๖ ปี ตามหลักสูตรกำหนด^{๑๑}

อนึ่ง สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ามหิตลอลดลเดช กรมหลวงสงขลานครินทร์ ทรงดำรง
 ตำแหน่งข้าหลวงสำรวจการศึกษาทั่วไป ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๗ ขณะเดียวกันยังทรงเป็นอาจารย์สอนที่
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยทรงสอนวิชาชีววิทยาเกี่ยวกับกายวิภาคศาสตร์ของสัตว์ที่มีกระดูก
 สันหลังแก่นิสิตเตรียมแพทย์ ใน พ.ศ. ๒๔๖๗ – ๒๔๖๘^{๑๒}

ในช่วงเวลานั้น สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ามหิตลอลดลเดช กรมหลวงสงขลานครินทร์
 ทรงเล็งเห็นถึงความสับสนเชิงกระบวนทัศน์ของกิจการมหาวิทยาลัยที่เพิ่งตั้งขึ้นใหม่ จึงทรงนำเสนอ
 แนวทางการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพื่อวางรูปโครงการมหาวิทยาลัยให้เหมาะสมแก่ความต้องการ
 ของประเทศ^{๑๓} โดยทรงนำ “รายงานความเห็นในเรื่องการสำรวจการศึกษา เพื่อประกอบ
 พระราโชบาย เรื่องการตั้งมหาวิทยาลัย” พร้อมด้วย “รายงานความเห็นเรื่องโครงการมหาวิทยาลัย”
 ที่ทรงพระนิพนธ์ขึ้นนั้นประทานแก่พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัต เสนาบดีกระทรวงธรรมการ
 ในขณะนั้น เมื่อวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๑ แต่ในวันที่ ๒๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๒ สมเด็จพระเจ้า
 พี่ยาเธอ เจ้าฟ้ามหิตลอลดลเดช กรมหลวงสงขลานครินทร์ ได้เสด็จทิวศดก่อนที่จะได้ทรงดำเนินการ
 ใดๆ ต่อไป

ใน พ.ศ. ๒๔๗๒ มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน อันมีผลให้
 ความนิยมในการเข้าศึกษาในคณะรัฐศาสตร์ลดน้อยลงมาก เนื่องจากในการกำหนด
 การจัดการสอบเข้ารับราชการพลเรือน ทำให้นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ มีสิทธิสอบ
 เข้ารับราชการในตำแหน่งราชบุรุษ เท่ากับนิสิตที่สำเร็จการศึกษาจากคณะรัฐศาสตร์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งใช้เวลาเล่าเรียนมากกว่า กระทรวงธรรมการจึงขอพระบรมราชานุญาต
 ให้ยกเลิกคณะนี้เมื่อนักเรียนที่เหลืออยู่สำเร็จการศึกษาหมดแล้ว พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
 จึงมีพระบรมราชานุญาต

ต่อมาเมื่อพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัต นำรายงานทั้งสองฉบับดังกล่าวของสมเด็จพระ
 พระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ามหิตลอลดลเดช กรมหลวงสงขลานครินทร์ ขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณา
 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงตั้ง “คณะกรรมการดำรงรูปการจุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย” ขึ้นในวันที่ ๑๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๓ เพื่อร่วมกันพิจารณาแนวทางว่าควรดำเนินการ
 ปรับปรุงแนวทางการจัดการศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยต่อไปในรูปแบบใด ประกอบด้วย

รูปที่ ๑ : พหุศาสตร์ศึกษา

แผนผังประกอบ "รายงานความเห็นเรื่องโครงการมหาวิทยาลัย"
พระราชินีพันปีในสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก

พระเจ้าพี่ยาเธอ
กรมขุนชัยนาทนเรนทร

พระราชวรวงศ์เธอ
กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์

พระเจ้าวรวงศ์เธอ
พระองค์เจ้าจุมภฏพงษ์บริพัตร

พระวรวงศ์เธอ
พระองค์เจ้าธานีนิวัต

พระยามโหสวรรค์
(กอ สมบัติศิริ)

๑. พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมขุนชัยนาทนเรนทร ทรงเป็นประธานกรรมการ
๒. พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ทรงเป็นกรรมการ
๓. พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุมภฏพงษ์บริพัตร ทรงเป็นกรรมการผู้แทนกระทรวงพระคลัง
๔. พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าธานีนิวัต ทรงเป็นกรรมการผู้แทนกระทรวงธรรมการ
๕. อำมาตย์เอก พระยามโหสวรรค์ (กอ สมบัติศิริ) เป็นกรรมการผู้แทนกรรมการรักษาพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน

คณะกรรมการดำรงรูปการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดการประชุมครั้งแรก ในวันที่ ๒๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๔ ณ ตึกบัญชาการ (อาคารมหาจุฬาลงกรณ์ในปัจจุบัน) และดำเนินงานต่อมาโดยไม่ทับซ้อนหน้าที่กับกรรมการที่ปรึกษาของมหาวิทยาลัยที่มีอยู่เดิม มีการประชุมปรึกษาหารือกันหลายครั้งระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๔ ถึง ต้น พ.ศ. ๒๔๗๕ อีกทั้งได้ใช้โครงการพิจารณา เทียบเคียงกับหลักการจัดการศึกษาในต่างประเทศ ประกอบกับพระดำริในรายงานทั้งสองฉบับของสมเด็จพระเจ้า

จดหมายกราบทูลพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ เพื่อเชิญประชุมคณะกรรมการดำริรูปการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พี่ยาเธอ เจ้าฟ้ามหิตลลิตกุลเดช กรมหลวงสงขลานครินทร์ พร้อมด้วย พระดำริในพระเจ้าพี่ยาเธอ กรมขุนชัยนาทนเรนทร เกี่ยวกับการจัดการ ศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ทรงร่างโดยละเอียดไว้ระยะหนึ่ง แล้ว และทรงเสนอต่อพระตีรณสารวิศวรรรม (ตรี ตีรณสาร) เลขานุการ กระทรวงธรรมการ ในวันที่ ๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๔ มาประกอบ การพิจารณา โดยส่วนใหญ่เป็นการพิจารณาในปรัชญาการอุดมศึกษาซึ่ง ประธานกรรมการรับสั่งเรียกว่าเป็น “ฐานของมหาวิทยาลัย”^{๑๔}

อนึ่ง ในช่วงเวลานั้นได้มีการร้องทุกข์ในกรณีการยกเลิกคณะ รัฐประศาสนศาสตร์ จากสมุหเทศาภิบาล และข้าราชการฝ่ายปกครอง จำนวนมากกว่า จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยควรมีการสอนวิชานี้ต่อไป อีกทั้ง กระทรวงมหาดไทยเห็นว่าจะขาดประโยชน์อย่างยิ่ง หากขาดนักปกครอง ที่ผลิตจากคณะรัฐประศาสนศาสตร์ จึงได้มีการประชุมพิจารณาระหว่าง คณะกรรมการดำริรูปการมหาวิทยาลัย ผู้แทนกระทรวงมหาดไทยและผู้แทนกรมการพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน (ก.ร.พ.) โดยที่ ประชุมมีความเห็นพ้องกันว่าควรมีการสอนวิชานี้ต่อไป โดยเปลี่ยนแปลง หลักสูตรการศึกษาและเปลี่ยนแปลงวิธีการรับนิสิต นอกจากนั้นได้เสนอ ให้เปลี่ยนชื่อ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ เป็น “แผนกวิชาข้าราชการ พลเรือน” พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชานุญาต ตามข้อเสนอนี้ โดยให้เป็นแผนกที่ขึ้นตรงต่อผู้บัญชาการจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย ให้ผู้อำนวยการแผนกมีฐานะเท่ากับคณบดี ตั้งแต่วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๔

ในเวลานั้นคณะกรรมการดำริรูปการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ยังมีทัศนคติที่ตัดสินใจดำเนินแนวทางประการใดต่อไป ก็เกิดเหตุการณ์ เปลี่ยนแปลงการปกครอง ในวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕^{๑๕}

การจัดการศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕

หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว ใน พ.ศ. ๒๔๗๖ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้จัดตั้ง คณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ ขึ้น โดยประสานระเบียบการศึกษานิติศาสตร์ จาก “โรงเรียนกฎหมาย” ในกระทรวงยุติธรรม ซึ่งก่อตั้งโดยพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ใน พ.ศ. ๒๔๔๐ และอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ ตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวสืบมา อีกทั้งได้นำ “แผนกข้าราชการพลเรือน” ซึ่งเกิดจากการปรับปรุงหลักสูตรของคณะรัฐศาสตรบัณฑิต ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔ เข้ามารวมด้วย แล้วตั้งเป็น “คณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์” โดยยังคงจัดการเรียนการสอนอยู่ที่โรงเรียนกฎหมาย ณ เจิงสะพานผ่านพิภพลีลาเช่นเดิม^{๑๖}

ต่อมารัฐบาลขณะนั้นได้ก่อตั้ง “มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง” โดยพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง พ.ศ. ๒๔๗๖ ซึ่งได้บัญญัติให้โอนคณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตลอดจนทรัพย์สินและงบประมาณของคณะ ไปขึ้นต่อมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ภายในวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๗ เป็นผลให้คณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งได้ตั้งขึ้นยังไม่ครบ ๑ ปี ต้องสิ้นสภาพลง เพียงไม่นานหลังจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัติ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในขณะนั้นจึงมีเพียง ๓ คณะวิชา คือ คณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล คณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ และคณะวิศวกรรมศาสตร์ (ตามพระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๔๗๗) จวบจนเวลาล่วงมาถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช คณะรัฐศาสตร์จึงได้จัดตั้งขึ้นอีกครั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๑ และจัดตั้งแผนกวิชานิติศาสตร์ขึ้นในคณะรัฐศาสตร์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๔ และพัฒนาหลักสูตรขึ้นจนจัดตั้งเป็นคณะนิติศาสตร์โดยสมบูรณ์ใน พ.ศ. ๒๕๑๕^{๑๗}

พระราชพิธีพระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม วันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕

การเสด็จสวรรคต และการอัญเชิญพระบรมอัฐิ กลับสู่ประเทศไทย

หลังจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสละราชสมบัติ ในวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ แล้ว รัฐบาลได้อัญเชิญ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอานันทมหิดล ขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติ ตามกฎหมายที่ตราว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พ.ศ. ๒๔๖๗ ขณะที่ยังทรงพระเยาว์และประทับอยู่ ณ ประเทศสวีเดนแลนด์ ในขณะที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวยังทรงประทับในประเทศอังกฤษต่อไป พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี ร่วมกับครอบครัวของพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจรัสศักดิ์สุประภาต พระราชบุตรบุญธรรม พระองค์เสด็จสวรรคตในวันที่ ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ ด้วยพระโรคพระหทัยวาย ณ พระตำหนักคอมพ์ตัน ในชนบท หมู่บ้านเวนท์เวอร์ธ ตำบลเวอร์จิเนียวอเตอร์ มณฑลเซอร์เรย์ ประเทศอังกฤษ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี ทรงจัดการถวายพระเพลิงพระบรมศพอย่างเรียบง่ายเป็นการภายใน ในวันที่ ๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๔ ณ ฌาปนสถาน โกลเดอส์กรีน ประเทศอังกฤษ

ล่วงถึงพ.ศ. ๒๔๙๒ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัฐบาลในขณะนั้นได้กราบบังคมทูล สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗ เพื่อขอพระราชทานอัญเชิญพระบรมอัฐิพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว กลับมาประดิษฐานในประเทศไทย สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗ ทรงตอบรับคำกราบบังคมทูลเชิญของรัฐบาล การรับเสด็จพระบรมอัฐิพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวมีขึ้นในวันที่ ๒๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๒ อย่างสมพระเกียรติยศ โดยอัญเชิญพระโกศพระบรมอัฐิขึ้นประดิษฐานพร้อมด้วยพระโกศพระบรมอัฐิสมเด็จพระบรมราชบุรพการี เหนือพระที่นั่งพุดตานถมบรมราชอาสน์ภายใต้ฉัตรพญาลมहाเศวตฉัตร ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง เพื่อการบำเพ็ญพระราชกุศลทักษิณานุปทานพระบรมอัฐิ และในวันที่ ๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๒ มีพระราชพิธีเชิญพระบรมราชสรีรางคารพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ไปบรรจุ ณ พุทธบัลลังก์พระพุทธอังคีรส ในพระอุโบสถ วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม^{๑๔}

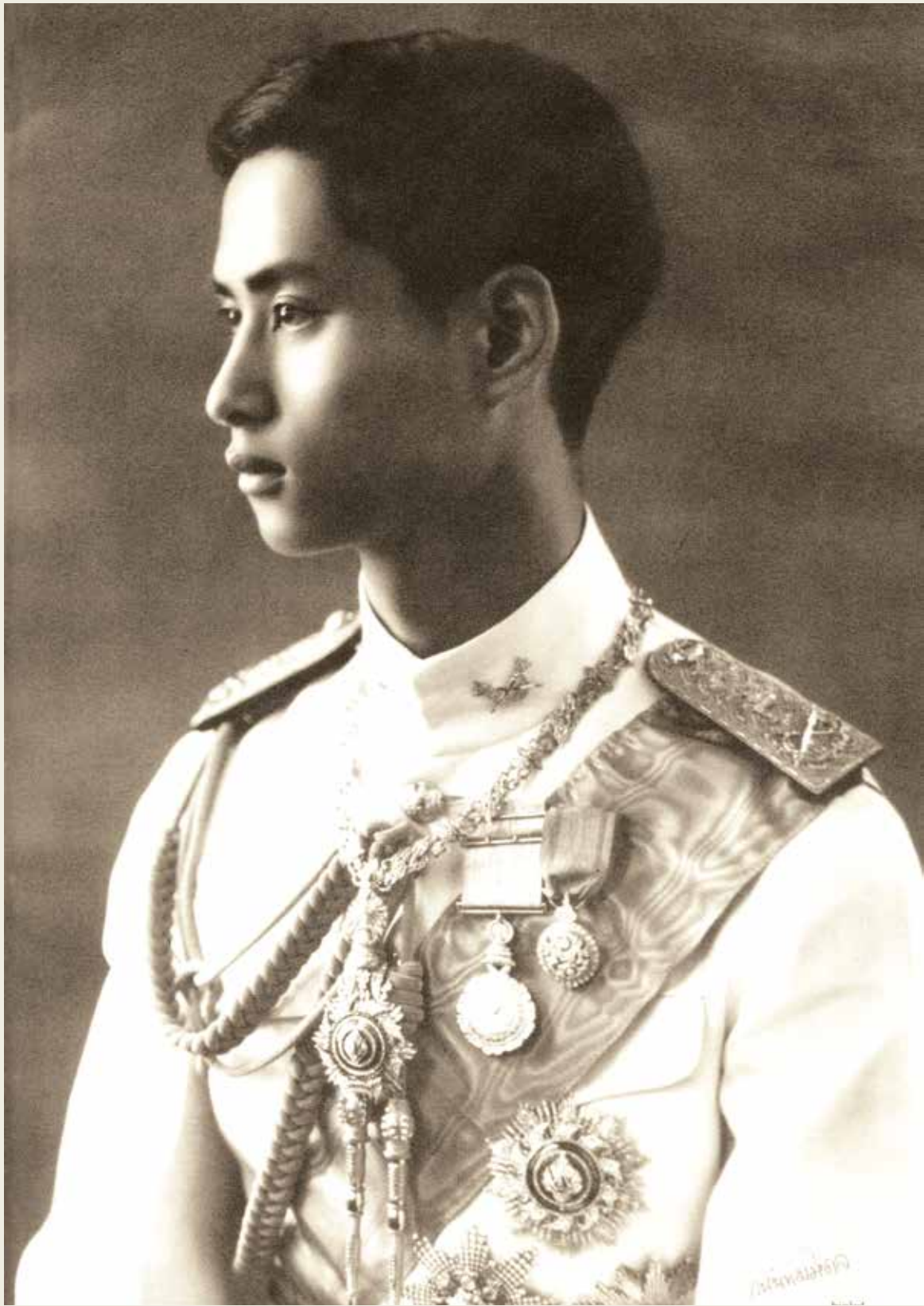
นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในครั้งนั้น มีโอกาสได้สนองพระเดชพระคุณในหน้าที่มหาดเล็กคู่แท้ในรั้วกระบวนอัญเชิญพระบรมอัฐิจากท่าราชวรดิฐมาสู่พระบรมมหาราชวัง แม้ว่าในเช้าวันถัดไปจะเป็นวันสอบ แต่นิสิตจำนวนมากต่างมิได้ย่อท้อที่จะถวายความจงรักภักดี ด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณในองค์พระบรมราชูปถัมภ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ต่อมาสมเด็จพระ

ริ้วขบวนอัญเชิญพระบรมอัฐิ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จากท่าราชวรดิฐ เข้าสู่พระบรมมหาราชวัง วันที่ ๒๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๒

พระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ผู้เกี่ยวข้องในการอัญเชิญพระบรมอัฐิกลับสู่ประเทศไทย รวมทั้งนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ทำหน้าที่มหาดเล็กคู่แท้ในริ้วกระบวนในวันนั้น ได้เข้าเฝ้าทูลละอองพระบาท ณ เบื้องหน้าพระบรมอัฐิพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ประดิษฐาน ณ พระราชบัลลังก์ ภายใต้ฉัตรพญาลมมหาเศวตฉัตรในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย เพื่อรับพระราชทานเสมาอักษรพระบรมนามาภิไธย ปปร. เป็นที่ระลึกโดยทั่วกัน

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ทรงครองราชย์สืบต่อจากสมเด็จพระบรมปิตุลาธิราช ในขณะที่ยังประทับอยู่ ณ ประเทศสวีเดนเมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ เมื่อทรงมีพระชนมายุเพียง ๘ พรรษา เณลิมพระนามว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ในช่วงทศวรรษแรกแห่งรัชสมัย คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ มีพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา เป็นประธาน จึงทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจอันเกี่ยวข้องกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแทนพระองค์จนกว่าจะทรงบรรลุนิติภาวะ

ในช่วงเวลาที่ยังทรงพระเยาว์นั้น สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล พร้อมด้วยสมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา และสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช ได้เสด็จนิวัตประเทศไทยครั้งหนึ่ง และเสด็จนิวัตประเทศไทยอีกครั้งหนึ่งหลังจากทรงบรรลุนิติภาวะแล้ว จึงทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจในฐานะพระมหากษัตริย์ด้วยพระองค์เอง อีกทั้งได้ทรงมีพระมหากษัตริย์คุณแก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในฐานะองค์พระบรมราชูปถัมภ์ ในระยะเวลาอันสั้นยี่งนั้นและยังมีทันได้ทรงประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษก แต่พระราชจริยาวัตร และพระราชกรณียกิจเปี่ยมด้วยพระราชหฤทัยมุ่งมั่นและพระมหากษัตริย์คุณก็ประจักษ์แก่มวลประชาราษฎร์ ให้ยังความจงรักภักดีมิเสื่อมคลายและความอาลัยในพระองค์ตลอดมา

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล
พร้อมด้วยสมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์
และสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช
เสด็จพระราชดำเนินถึงสนามบินดอนเมือง
เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๘

การเสด็จนิวัตครั้งแรก พ.ศ. ๒๔๘๑ – ๒๔๘๒

ในวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๑ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล พร้อมด้วยสมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา และสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช เสด็จนิวัตประเทศไทยในฐานะองค์พระประมุขของชาติเป็นครั้งแรก ยังความปิติยินดีแก่ปวงชนชาวไทยเป็นอย่างยิ่ง ในครั้งนั้นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จประทับอยู่ในประเทศสยามเป็นเวลาประมาณ ๒ เดือน ได้พระราชทานพระราชดำรัสแก่ทวยราษฎร์ความตอนหนึ่งว่า

“ข้าพเจ้ารู้สึกยินดีที่ได้เดินทางกลับสู่ประเทศอันเป็นที่รักของข้าพเจ้า และในอันที่จะได้เห็นบรรดาประชาราษฎร์ของข้าพเจ้าเอง ข้าพเจ้าหวังว่าบรรดาประชาราษฎร์ของข้าพเจ้าคงอยู่เย็นเป็นสุขสบายดีทั่วกัน”

ในการนิวัตพระนครครั้งนั้น สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจหลายประการ เช่น ทรงแสดงพระองค์เป็นพุทธมามกะ ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สถานเสาวภา และเนติบัณฑิตยสภา เป็นต้น และในวันก่อนหน้าที่จะเสด็จพระราชดำเนินกลับไปทรงศึกษาต่อ ณ ประเทศสวีเดนแลนด์ ในวันที่ ๑๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๒ นั้น ทรงมีกระแสพระราชดำรัสผ่านทางวิทยุกระจายเสียงความตอนหนึ่งว่า

“ข้าพเจ้าจะตั้งใจเรียนจนสำเร็จ เพื่อจะได้มาสนองคุณชาติที่รักของเรา ในการที่ข้าพเจ้าจะลาท่านไปนี้ ข้าพเจ้าขออวยพรให้ท่านทั้งหลายมีความสุขความเจริญทั่วกัน”^๑

การเสด็จนิวัตครั้งที่สอง พ.ศ. ๒๔๘๘ – ๒๔๘๙

หลังจากสงครามมหาเอเชียบูรพาสิ้นสุดลง สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล พร้อมด้วยสมเด็จพระราชชนนี และสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เสด็จนิวัตประเทศไทยเป็นครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ โดยเสด็จประทับ ณ พระที่นั่งบรมพิมาน ในพระบรมมหาราชวัง และเนื่องจากทรงบรรลุประชาชนิติภาวะแล้ว จึงทรงบริหารราชการแผ่นดินโดยพระองค์เอง จึงเป็นพระราชภารกิจอันหนักยิ่งในเวลาที่บ้านเมืองกำลังเฟื่องผ่านพ้นภาวะสงครามอันกระทบต่อภาวะ

รถยนต์พระที่นั่งเคลื่อนออกจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อเสด็จพระราชดำเนินครั้งแรก วันที่ ๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๙

เศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก ปัญหาด้านการสาธารณสุข ตลอดจนปัญหาด้านการเมือง ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจนานัปการ ทั้งพระราชพิธี รัฐพิธี เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎร ทอดพระเนตรกิจการของหน่วยงานต่างๆ อันแสดงถึงพระปรีชาญาณในการปกครอง

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลทรงมีกำหนดจะเสด็จพระราชดำเนินกลับไปทรงศึกษาต่อในระดับปริญญาเอก สาขานิติศาสตร์ ณ มหาวิทยาลัยโลซานน์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ในวันที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙ โดยทรงตั้งพระราชหฤทัยว่าจะทรงรีบศึกษาต่อให้สำเร็จโดยเร็ว ด้วยทรงเป็นห่วงเมืองไทยนัก แต่แล้วในวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จสวรรคตด้วยทรงต้องพระแสงปืน ณ พระที่นั่งบรมพิมาน พระบรมมหาราชวัง ยิ่งความวิปโยคใหญ่หลวงให้บังเกิดแก่ปวงพสกนิกร

การเสด็จพระราชดำเนิน ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยครั้งแรก

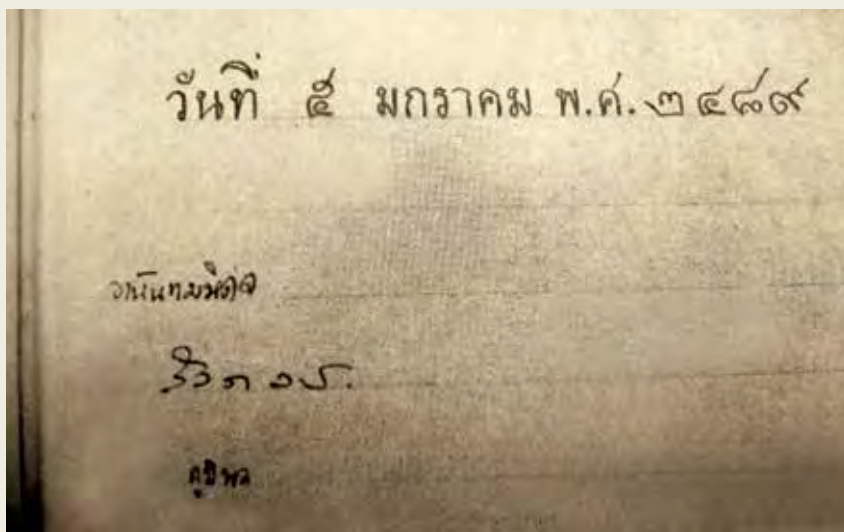
ในระหว่างการเสด็จนิวัตพระนครครั้งที่สอง จนกระทั่งการเสด็จสวรรคตในวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙ รวมเวลาประมาณหกเดือนนั้น สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลได้เสด็จพระราชดำเนินมายังจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยรวม ๔ ครั้ง ด้วยความสนพระราชหฤทัยในการอุดมศึกษาของชาติ และด้วยฐานะองค์พระบรมราชูปถัมภ์แห่งมหาวิทยาลัย

ในวันที่ ๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๙ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จพระราชดำเนินมายังจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นครั้งแรก พร้อมด้วยสมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ และสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เสด็จพระราชดำเนินยังหอประชุม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้คณาจารย์ นิสิต และบุคลากรของมหาวิทยาลัยเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท นายกสิมสรนินิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้กราบบังคมทูลรายงานและถวายชัยมงคล สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลมีพระราชดำรัสตอบ จากนั้นได้เสด็จพระราชดำเนินยังอาคารคณะต่างๆ ของมหาวิทยาลัย ได้แก่ หอสมุดกลางที่คณะอักษรศาสตร์ ณ ตึกบัญชาการ ทอดพระเนตรหุ่นจำลอง

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล
เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วย
สมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์
และสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ
เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช
เสด็จพระราชดำเนินมายัง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
เมื่อวันที่ ๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๙

นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มารอเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล
พร้อมด้วยสมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์
และสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช
เสด็จพระราชดำเนินมายังจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
เมื่อวันที่ ๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๙

พระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล
พระนามาภิไธยสมเด็จพระราชชนนี
และสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ
ในสมุดเยี่ยมของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

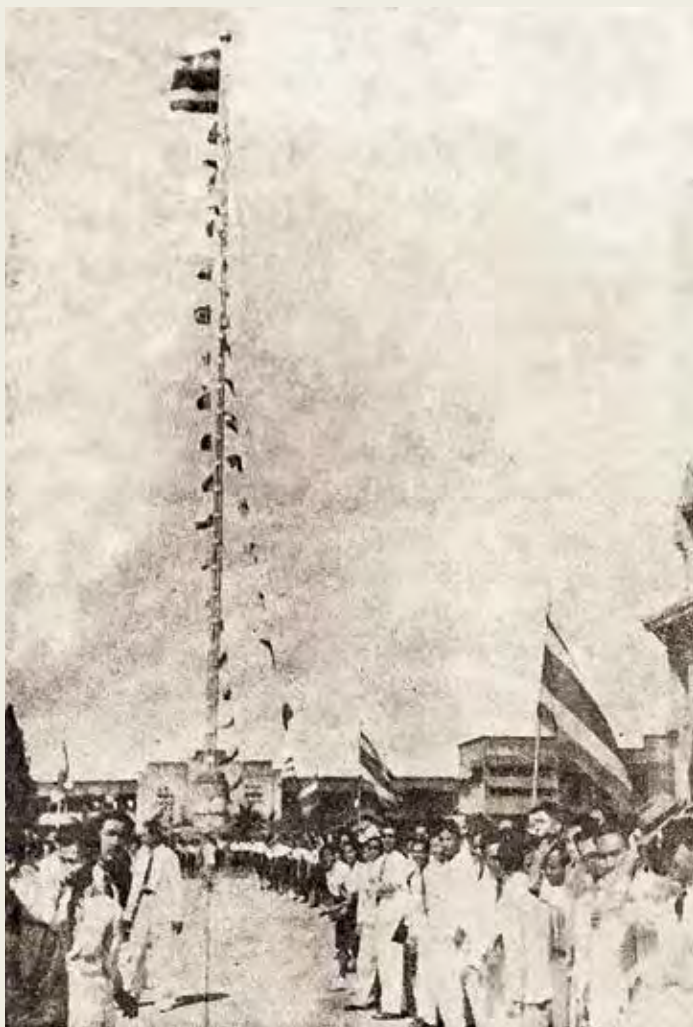

นายกสโมสรนิสิตกราบบังคมทูลพระกรุณา สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ในการเสด็จพระราชดำเนิน ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๙

อาคารของนิสิตคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์^๖ ทอดพระเนตรการแสดงในโรงประลองของนิสิต คณะวิศวกรรมศาสตร์ และทอดพระเนตรการประลองของนิสิตที่ตึกชีววิทยา ตึกฟิสิกส์ และตึกเคมี คณะวิทยาศาสตร์ ก่อนเสด็จพระราชดำเนินกลับ ทรงลงพระปรมาภิไธย พระนามาภิไธย ในสมุดเยี่ยม

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล
เสด็จพระราชดำเนินถึงหอประชุม
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมารอเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล
พร้อมด้วยสมเด็จพระราชชนนี
ศรีสังวาลย์ และสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ
เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช เสด็จ
พระราชดำเนินลงจากตึกบัญชาการ
(อาคารมหาจุฬาลงกรณ์ในปัจจุบัน)

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล
พร้อมด้วยสมเด็จพระราชชนนี
ศรีสังวาลย์ และสมเด็จพระเจ้า
น้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช
เสด็จเสด็จพระราชดำเนินไปยัง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล พระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๑๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๙

การเสด็จพระราชดำเนินในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วันที่ ๑๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๙ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วย สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช มาพระราชทานปริญญาบัตรประจำปีการศึกษา ๒๔๘๗ แก่บัณฑิต ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในครั้งนี้ได้พระราชทานพระบรมราโชวาท แสดงถึงแนวพระราชดำริด้านการศึกษาแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีรายละเอียดดังนี้

(บน) อธิการบดีกราบบังคมทูลพระกรุณารายงานกิจการของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
(ล่าง) คณาจารย์ บัณฑิตและนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่มาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล พระราชทานพระบรมราโชวาท
ผู้สำเร็จการศึกษา ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร
เมื่อวันที่ ๑๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๙

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล พร้อมด้วย สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช
เสด็จพระราชดำเนินออกจากหอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ประทับรถยนต์พระที่นั่ง
เสด็จพระราชดำเนินกลับ

พระบรมราชโองการ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล
ในโอกาสเสด็จพระราชดำเนิน พระราชทานปริญญาบัตร แก่บัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่สำเร็จการศึกษาประจำปีการศึกษา ๒๔๘๗
วันที่ ๑๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๗ เวลา ๑๔.๐๐ น.

ท่านนายกสภามหาวิทยาลัย และสมาชิกแห่งคณะจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทั้งหลาย

ข้าพเจ้ามีความยินดีที่ได้มีโอกาสมาในงานแจกปริญญาบัตร แก่บัณฑิตแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในวันนี้ ข้าพเจ้าได้ฟังรายงานที่นายกสภามหาวิทยาลัย แถลงถึงกิจการต่างๆ ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ ดำเนินมาในรอบปีการศึกษา ๒๔๘๗ ปรากฏว่าการศึกษาของมหาวิทยาลัยนี้ ได้ถูกกระทบกระเทือนเนื่องจากภัย ทางสงคราม ถึงกับทำให้การศึกษาต้องหยุดชงักไปชั่วคราว แต่ก็เป็นที่น่ายินดีที่บัณฑิตของมหาวิทยาลัยนี้ ต่างพากัน อาสาช่วยปฏิบัติราชการอันเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติในยามสงครามอย่างยิ่ง นับว่าเป็นผู้ที่ได้กระทำหน้าที่ เป็นพลเมืองดีของชาติที่สมเกียรติ หวังว่าเมื่อสงครามได้ผ่านพ้นไปแล้วเช่นนี้ ทางมหาวิทยาลัยคงจะได้เร่งรัดการ ศึกษาให้เจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้นต่อไปภายหน้า

ในโอกาสต่อไปนี้ ข้าพเจ้าใคร่จะขอฝากโอวาทแก่บัณฑิตแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย บรรดาผู้ที่สำเร็จ หลักสูตรชั้นปริญญา ซึ่งจะได้พ้นการศึกษาไปประกอบกิจการงานตามวุฒิที่ศึกษาสำเร็จไปนี้ไว้พอเป็นการเตือน สติบ้าง กล่าวคือ สำหรับบัณฑิตที่สำเร็จหลักสูตรซึ่งได้รับปริญญาในวันนี้ อย่าพึงเข้าใจว่า ท่านเรียนจบสิ้นการศึกษา แล้ว การศึกษาย่อมไม่มีที่สิ้นสุด ท่านต้องหมั่นแสวงหาวิชาความรู้เพิ่มเติมไว้ให้ทันสมัยอยู่เสมอ อีกอย่างหนึ่งที่ สำคัญอันควรกล่าว ก็คือ ความประพฤติ เราเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาจากมหาวิทยาลัย ซึ่งนับว่าเป็นสถานที่ศึกษาที่ สูงและมีเกียรติ ย่อมต้องรู้ผิดและชอบแล้วว่าสิ่งใดดี สิ่งใดชั่ว และสิ่งใดควรประพฤติและไม่ควรเพียงใด ตลอดจน กิริยามารยาท เราต้องบังคับใจของเราให้เป็นผู้ที่อยู่ในศีลธรรมอันดีงามเสมอ จึงจะได้ชื่อว่าเป็นนักศึกษาที่ดีของ ชาติ เมื่อเร็วๆ นี้ ข้าพเจ้าก็ได้เคยมาเยี่ยมสำนักศึกษานี้ครั้งหนึ่ง และได้ให้คติเตือนใจไว้บ้างแล้ว ข้าพเจ้าจะไม่ขอ นำมากล่าวซ้ำในที่นี้อีก ขอให้ท่านจงหมั่นรำลึกนึกคิดคำของข้าพเจ้าที่กล่าวไว้นั้น เชื่อว่าคงจะบังเกิดประโยชน์แก่ ท่านในภายหน้า ส่วนผู้ที่ยังกำลังศึกษาอยู่ ก็ขอให้จงหมั่นเพียรอุตสาหะตั้งใจเล่าเรียนให้จงดี ความมุ่งหมาย ย่อมจะสำเร็จสมประสงค์ของท่านในวันหน้า ดังเพื่อนของท่านที่สำเร็จไปนี้

ขอความเจริญรุ่งเรืองจงมีแต่ท่านผู้สำเร็จการศึกษา ซึ่งจะออกไปประกอบกิจการสนองคุณประเทศชาติ กับบัณฑิตผู้ยังศึกษาอยู่ตลอดจนเจ้าหน้าที่ทั้งหลายโดยทั่วกัน

การเสด็จพระราชดำเนินในงานรื่นเริงฉลองปริญญาบัตร ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในวันที่ ๒๐ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๙ เวลาค่ำ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จพระราชดำเนินมายังหอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พร้อมด้วยสมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ และสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช ในงานรื่นเริงฉลองปริญญาบัตรของนิสิต ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อทอดพระเนตรการแสดงละครของนิสิต ประกอบดนตรีซึ่งควบคุมวงโดยพระเจนดุริยางค์ (ปิติ วาทยะกร) โดยมีคณาจารย์ ข้าราชการและนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท และร่วมชมการแสดงเป็นจำนวนมาก ดังมีบันทึกไว้หลังจากการเสด็จสวรรคต ในหนังสือ *ประมวลพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล* ในด้านที่ทรงสัมพันธ์กับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ประพันธ์คำประกอบภาพโดย “สิกสวัสดิ์” ความตอนหนึ่งว่า

“ครั้น ๒๐ เมษายน	พิธีอภิเษกกิจการ
งานฉลองปริญญา	ผอง “จุฬา” บันทิต
โสภิตพิทยาพัฒน์	ร่วมกันจัดแจงการ
งานละครสมโภช	ณ ยามวิโรจน์ราชตรี
ธ ก็ปรานีประพาศ	ประทານวโรกาสเสด็จชม
อภิรมย์ราชฤทัย	สมตั้งใจนิสิต
ที่ประดิษฐ์แสดงถวาย	แลเมื่อรายสังคีต
อันประณีตบรรเลง	ประมวลเพลงศิลปะ
โดยพระเจนดุริยางค์	ดำริวางรูปงาน
ก็พระราชทานเกียรตินิยม	เสด็จชมเขยสดับ
ทรงประทับเป็นประธาน	ณ สถานที่ชุมนุม
หอประชุม “จุฬา”	นับเป็นวาระทำย
อนาถนี้กระลือคล้าย	เคลิบเคลิ้มคราฝัน” ^๕

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล สมเด็จพระราชชนนี และสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เสด็จพระราชดำเนินมาทรงร่วมงานฉลองปริญญาบัตร
ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ ๒๐ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๙

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล สมเด็จพระราชชนนี และสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เสด็จพระราชดำเนินยังโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๙

พระราชปรารภเรื่องการผลิตแพทย์

รุ่งขึ้นหลังจากการเสด็จพระราชดำเนินเยือนจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลได้เสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานปริญญาบัตร มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข ณ โรงพยาบาลศิริราช และทอดพระเนตรกิจการของคณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล ในวันที่ ๒๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๙

ด้วยความที่พระราชหฤทัยใฝ่ในสุขภาพของประชาชนในประเทศหลังจากเพิ่งผ่านพ้นช่วงสงครามมหาเอเชียบูรพาและประสบภาวะความขาดแคลนแพทย์เป็นอย่างมาก สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล จึงมีพระราชปรารภต่อรัฐบาลในขณะนั้นว่า

“ให้มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ผลิตแพทย์เพิ่มมากขึ้น ให้เพียงพอที่จะช่วยเหลือประชาชน”

พระราชปรารภในวันนั้น ส่งผลให้เกิดคณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ขึ้นในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช โดยบุคคลผู้เป็นกำลังสำคัญในการประสานการก่อตั้ง ประกอบด้วย ศาสตราจารย์นายแพทย์เฉลิม พรหมมาส อธิบดีกรมมหาวิทยาลัย ร่วมกับศาสตราจารย์อุปการคุณ พลตรีพระยาดำรงแพทยาคูณ (ชื่น พุทธิแพทย์) ผู้อำนวยการกองบรรเทาทุกข์และอนามัยสภากาชาดไทย พระยาสุนทรพิพิธ (เชย สุนทรพิพิธ) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข และพันโทช่วง เขวงศักดิ์สงคราม อุปนายกผู้อำนวยการสภากาชาดสยาม โดยใช้สถานที่ ณ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภากาชาดสยาม ด้วยเป็นโรงพยาบาลที่มีความพร้อมด้านสถานที่ ครุภัณฑ์ และเคยใช้เป็นสถานฝึกหัดแพทย์ของกรมการแพทย์ทหารบกมาก่อน เพียงแต่ต้องจัดหาครูแพทย์เพิ่มเติม

คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ เมื่อแรกสถาปนาขึ้นสังกัดมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข เริ่มเปิดการเรียนการสอน ในวันที่ ๑๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๐ ต่อมาในพ.ศ. ๒๕๑๐ จึงโอนมาสังกัดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย^๖

การเสด็จพระราชดำเนิน ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยครั้งสุดท้าย

ต่อมาในวันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จพระราชดำเนินมายังจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช ทอดพระเนตรการแสดงสังคีตของวงซิมโฟนีของกรมศิลปากร ร่วมกับหน่วยบันเทิงของทหารเนเทอร์แลนด์ ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”

หลังจากนั้นเพียงแปดวัน สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลก็เสด็จสวรรคตด้วยทรงต้องพระแสงปืน ณ พระที่นั่งบรมพิมาน พระบรมมหาราชวัง โดยมีได้มีผู้ใดคาดคิด ยิ่งความวิปริตใหญ่หลวงมาสู่ปวงชนชาวไทยที่ได้มีโอกาสชื่นชมพระบารมีสมเด็จพระอัฐมรามาธิบดินทรเพียงน้อยวันนัก

นิสิตจุฬาย น้อมรำลึกพระมหากษัตริย์คุณ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพระบรมโกศ

เมื่อสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติสืบต่อจากสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช เป็นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชแล้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เชิญพระบรมศพมาประดิษฐาน ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท พระบรมมหาราชวัง เพื่อทรงบำเพ็ญพระราชกุศลตามโบราณราชประเพณี ท่ามกลางความโศกศัลย์ของอาณาประชาราษฎร์

ในวันที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙ คณาจารย์และนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจำนวนมากพร้อมกันเดินทางไปถวายสักการะพระบรมศพ ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท และเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ที่พระราชทานพระราชวโรกาสให้คณาจารย์และนิสิตเข้าเฝ้าฯ น้อมเกล้าฯ น้อมกระหม่อมถวายดอกไม้เพื่อเป็นกำลังพระราชหฤทัย อีกทั้งบรรดานิสิตยังได้หมั้นเวียนกันไปเฝ้าพระบรมศพ ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท จนถึงวาระถวายพระเพลิงพระบรมศพ

ในวันที่ ๒๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้จัดพิธีบำเพ็ญกุศล ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่ออุทิศกุศลถวายสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพระบรมโกศด้วยความสำนึกในพระมหากษัตริย์คุณในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเป็นล้นพ้น

คณาจารย์ และนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่มาเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

นิสิตทูลเกล้าฯ ถวายดอกไม้แด่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชเสด็จพระราชดำเนินผ่านแถวนิสิตที่มาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

พระราชพิธีเฉลิมพระปรมาภิไธยและถวายนพปฎลมหาเศวตฉัตรแด่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล
ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท วันที่ ๑๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๙

นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วางพวงมาลาถวายสักการะพระบรมศพรัชกาลที่ ๘ บริเวณหน้าพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท วันที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙

ต่อมาในวันที่ ๑๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศเฉลิมพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล เป็น “พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล อดุลยเดชวิมลรามามาธิบดี จักรีนฤพดินทร สยามินทราธิราช พระมหากษัตริย์แห่งประเทศไทย” และทรงยกนพปฎลมหาเศวตฉัตร เพื่อนำขึ้นทางกันพระบรมศพพระบรมเชษฐาธิราช หลังจากนั้นได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงศึกษาต่อ ณ ประเทศสวีตเซอร์แลนด์ ในวันที่ ๑๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๙

นับแต่นั้นมา บรรดานิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก็ยังคงอาลัยระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล จึงได้พร้อมใจกันแต่งกายในชุดนิสิตอย่างไว้ทุกข์ เข้ากราบถวายบังคมพระบรมศพ ซึ่งประดิษฐานอยู่ ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง เป็นเวลาสามปีต่อเนื่องกัน คือในวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๐ พ.ศ. ๒๔๙๑ และ พ.ศ. ๒๔๙๒ ตามลำดับ โดยในวันนั้นสโมสรนิสิตขออนุญาตมหาวิทยาลัยงดการเรียนการสอนครึ่งวัน เพราะนิสิตทั้งหมดกว่าสองพันคนต้องการเข้าร่วมถวายสักการะในวันอันสำคัญดังกล่าวนี้

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานพระราชวโรกาสให้คณาจารย์ และนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่มาถวายสักการะพระบรมศพ เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท บริเวณหน้าพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท วันที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร พระมหากษัตริย์ลำดับที่เก้า แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ทรงครองสิริราชสมบัติโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม สมดังพระปฐมบรมราชโองการเมื่อเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติใน พ.ศ. ๒๔๘๙ ทรงประกอบพระราชกรณียกิจนานัปการ เพื่อการพัฒนาประเทศ ด้วยความเชี่ยวชาญในศาสตร์แขนงต่างๆ ทั้งด้านการแพทย์สาธารณสุข เกษตรกรรม ชลประทาน วิศวกรรมและเทคโนโลยี การพัฒนาที่ดิน การศึกษา คมนาคม ตลอดจนเศรษฐกิจ ด้วยพระปรีชาญาณอันเฉียบแหลม พระวิริยะอุตสาหะ กอปรกับ พระบารมีอันแผ่ไพศาล ตลอดเวลา ๗๐ ปีแห่งการครองราชย์ ทรงประกอบพระราชกรณียกิจทั้งในฐานะประมุขของประเทศ และในฐานะศูนย์รวมจิตใจของอาณาประชาราษฎร์ พระบรมราชูปถัมภ์แผ่ปกพสกนิกรมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน

พระบรมราชูปถัมภ์นั้นแผ่ไพศาล ยิ่งความผาสุกร่มเย็นให้แก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยตลอดช่วงรัชสมัย ด้วยพระมหากรุณาธิคุณนานัปการ ทั้งการเสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมมหาวิทยาลัย การเสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตอย่างต่อเนื่องยาวนาน และการเสด็จพระราชดำเนินมาทรงเป็นประธานในพระราชพิธี ตลอดจนงานพิธีและกิจกรรมต่างๆ ของมหาวิทยาลัย การพระราชทานทุนการศึกษา การพระราชทานแนวพระราชดำริในโครงการศึกษาวิจัยและโครงการพัฒนาต่างๆ เป็นอาทิ ในส่วนพระองค์นั้นก็ทรงพระมหากรุณาแก่นิสิต คณาจารย์และบุคลากรเป็น เอนกประการ ทั้งบัตรพระราชทานพรปีใหม่ กิจกรรมการทรงดนตรี การทรงปลูกต้นจามจุรีพระราชทาน เป็นต้น

พระบรมราชูปถัมภ์แก่มหาวิทยาลัยนั้นจำเริญมาตั้งแต่เมื่อครั้งยังทรงดำรงพระราชฐานันดรเป็น สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช สมเด็จพระราชอนุชาในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลแล้ว โดยที่ได้โดยเสด็จสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชมาเยือนจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยถึงสามครั้งใน พ.ศ. ๒๔๘๙ เพื่อทอดพระเนตรกิจการของมหาวิทยาลัย เพื่อพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิตที่สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตร และเพื่อทอดพระเนตรการแสดงสังคีต ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตามลำดับ^๑

การเสด็จไปทรงศึกษาต่อ ณ ประเทศสวีตเซอร์แลนด์

พ.ศ. ๒๔๘๙

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จขึ้นครองราชสมบัติต่อจากพระบรมเชษฐาธิราชในวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙ เฉลิมพระนามาภิไธยว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช แล้วได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงศึกษาต่อ ณ ประเทศสวีตเซอร์แลนด์ ในวันที่ ๑๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ ในวันนั้นนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยประมาณ ๒,๐๐๐ คน ได้พร้อมใจกันไปส่งเสด็จ ณ สนามบินดอนเมือง นายกลโมสรณินิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายโล่รูปพระเกี้ยว และนิสิตหญิงถวายช่อดอกไม้แด่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระราชชนนี โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงบันทึกเหตุการณ์อันสำคัญนั้นในพระราชนิพนธ์เมื่อข้าพเจ้าจากสยามมาสู่สวีตเซอร์แลนด์ ความตอนหนึ่งว่า

“วันที่ ๑๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ วันนี้ถึงวันที่เราจะต้องจากไปแล้ว ... พอถึงเวลาก็กองจากพระที่นั่งพร้อมกับแม่ ลาพระแก้วมรกตและพระภิกษุสงฆ์ ลาเจ้านายฝ่ายหน้า ลาข้าราชการทั้งไทยและฝรั่ง แล้วก็ไปขึ้นรถยนต์ พอรถแล่นออกไปได้ไม่ถึง ๒๐๐ เมตร มีหญิงคนหนึ่งเข้ามาหยุดรถแล้วส่งกระป๋องให้เราคนละใบ ราชของครักซ์ไม่แน่ใจว่าจะมีอะไรอยู่ในนั้น บางทีจะเป็นลูกกระเบิด เมื่อมาเปิดดูภายหลังปรากฏว่าเป็นทอฟฟี่ที่อร่อยมาก ตามถนนผู้คนช่างมากมายเสียจริงๆ ที่ถนนราชดำเนินกลางราษฎรเข้ามาใกล้จนขีดรถที่เรา นั่ง กลัวเหลือเกินว่าล้อรถของเราจะไปทับแข้งทับขาใครเข้าบ้าง รถแล่นผ่าฝูงคนไปได้อย่างช้าที่สุด ถึงวัดเบญจมบพิตร รถแล่นเร็วขึ้นได้บ้างตามทางที่ผ่านมาได้ยินเสียงใครคนหนึ่งร้องขึ้นมาดังๆ ว่า “อย่าละทิ้งประชาชน” อยากจะร้องบอกเขาลงไปว่า ถ้าประชาชนไม่ “ทิ้ง” ข้าพเจ้าแล้ว ข้าพเจ้าจะ “ละทิ้ง” อย่างไรได้ แต่รถวิ่งเร็วและเลยไปไกลเสียแล้ว

เมื่อมาถึงดอนเมือง เห็นนิสิตมหาวิทยาลัยผู้จงใจมาเพื่อส่งเราให้ถึงที่ ได้รับของที่ระลึกเป็นรูปเครื่องหมายของมหาวิทยาลัย ๑๑.๕๕ นาฬิกา แล้วมีเวลาเหลืออีกเล็กน้อยสำหรับเปลี่ยนเครื่องแต่งตัวที่สโมสรนายทหาร ต่อจากนั้นก็ไปขึ้นเครื่องบินเดินฝ่าฝูงคนซึ่งเฝ้าดูเราอยู่จนวาระสุดท้าย

เมื่อขึ้นมาอยู่บนเครื่องบินแล้วก็ยังมองเห็นราษฎร ได้ยินเสียงไชโยโห่ร้องอวยชัยให้พร แต่เมื่อคนประจำเครื่องบินเริ่มเดินเครื่องทีละเครื่องๆ เสียงเครื่องยนต์ดังสนั่นหวั่นไหวกลบเสียงโห่ร้องก้องกังวาลของประชาชนที่ตั้งอยู่หมด พอถึง ๑๒ นาฬิกา เราก็ออกเดินทางมาบินวนอยู่เหนือพระนครสามรอบ ยังมองเห็นประชาชนแหงนดูเครื่องบินที่ว่อนทุกสายในพระนคร...”^๒

พระมหากษัตริย์ที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชพระราชทานแก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในวันนั้น คือการทรงประดับเข็มพระเกี้ยวที่ฉลองพระองค์เบื้องซ้าย ตามบันทึกของสโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ว่า

ศาสตราจารย์ หม่อมราชวงศ์
สุนชาติ สวัสดิกุล

“...สิ่งที่พวกเราชาวจุฬาฯ ได้รับในวันนี้ก็อย่างหนึ่งก็คือ ความปิติยินดีอย่างสูงสุดที่ได้เห็นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานเกี้ยวแก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยของเรา โดยทรงประดับเข็มพระเกี้ยวเล็กบนฉลองพระองค์เบื้องซ้าย ...”^๓

ในพ.ศ. ๒๔๙๔ หลังจากสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จนิวัตประเทศไทยแล้ว ศาสตราจารย์ หม่อมราชวงศ์สุนชาติ สวัสดิกุล แห่งคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งได้ไปปฏิบัติหน้าที่พระอาจารย์เพื่อถวายพระอักษรภาษาไทย ได้เล่าให้นิตยคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยฟังว่า ในช่วงที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชประทับและทรงศึกษาที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์นั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโล่พระเกี้ยวที่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายไว้บนโต๊ะทรงพระอักษรตลอดเวลา^๔

พระราชหัตถเลขาและบัตรอวยพรปีใหม่ สำหรับหนังสือ “มหาวิทยาลัย”

ในขณะที่ทรงศึกษาต่อ ณ เมืองโลซานน์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๙ ถึง พ.ศ. ๒๔๙๓ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชได้มีพระราชหัตถเลขาพระราชทานแก่บัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เนื่องในการพระราชทานปริญญาบัตรประจำปีการศึกษา ๒๔๘๙ เมื่อวันที่ ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๐ นับเป็นพระราชหัตถเลขาองค์แรกที่พระราชทานแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ความว่า

“นิสิตทั้งหลาย

ขอขอบใจท่านทั้งหลายที่ระลึกถึงฉัน ทั้ง ๆ ที่ฉันอยู่ห่างไกลมาก แม้กระนั้นยังได้มีโอกาสส่งคำอวยพรมายังท่านทั้งหลายในวันปริญญาวันนี้ วันนี้เป็นวันสำคัญสำหรับผู้จะได้ปริญญาเป็นบำเหน็จ เนื่องจากผลงานที่ได้กระทำมา ผู้สำเร็จการศึกษาในวันนี้ กำลังจะก้าวออกจากห้องฟังปาฐกถา ไปสู่ชีวิตอันแท้จริงของตน ๆ ถ้าจะพูดอย่างนักวิทยาศาสตร์ก็กล่าวได้ว่าเป็นการผ่านจากโพเทนเชียลไปสู่คิเนติก เอนเออริ ที่มหาวิทยาลัยท่านทั้งหลายได้ศึกษาวิชาความรู้สำหรับจะไปประกอบการทำงาน เพื่อการครองชีพของท่าน แต่ทุก ๆ คนไม่ควรจะคิดว่า วิทยาการที่ท่านได้ศึกษามาในปีที่แล้ว ๆ มานั้น มีอยู่มากมายอย่างเหลือเฟือ ท่านทั้งหลายจะต้องใช้วิทยาการที่ได้เล่าเรียนมานั้นด้วยการไตร่ตรองอย่างมีเหตุมีผล และยิ่งกว่านั้น แม้ท่านจะได้ออกไปจากมหาวิทยาลัยนี้แล้ว ท่านก็ไม่ควรจะยับยั้งการศึกษาเล่าเรียนไว้เพียงเท่านั้น ควรจะฝึกฝนวิชาความรู้ของท่านให้ทันสมัยอยู่เสมอ เพราะเป็นหนทางที่จะทำให้ท่านช่วยชาติบ้านเมืองได้ดี สำหรับนิสิตที่กำลังศึกษาอยู่จะต้องตั้งหน้าเล่าเรียนให้สุดความสามารถ เพื่อจะได้รับผลตอบแทน คือ ความสุขสำราญ และความภาคภูมิใจในเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว และที่สำคัญยิ่งกว่านั้นก็จะสามารถเข้ารับใช้ชาติบ้านเมืองทั้งทางกำลังจิตใจและกำลังกาย ในการที่จะบูรณปฏิสังขรณ์ความเสื่อมโทรมทั้งหลายที่เนื่องมาแต่ภัยสงคราม ถ้าท่านทั้งหลาย ผู้จะเป็นกำลังของชาติบ้านเมืองใช้สติปัญญา กำลังความคิดร่วมกันทำงานอันยิ่งใหญ่นี้ บ้านเมืองของเราจะได้กลับเข้าสู่สภาพแห่งความสงบสุขดังเดิมเช่นประเทศทั้งหลายอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ในด้านเกี่ยวกับประชาชน ท่านทั้งหลายพึงระมัดระวัง คิดดูให้รอบคอบถึงประโยชน์ตน ประโยชน์ท่านอยู่เสมอ จงทำงานอย่าหยุดยั้ง เพราะงานปลดเปลื้องเราให้หลุดพ้นจากความชั่วร้ายสามประการ คือ ความเหน้อยหน่าย ราคะ และตัณหา นี่เป็นคำกล่าวของวอลแตร์ ท่านทั้งหลายจะต้องได้รับผลคุ้มค่าแรงอันหนักที่ท่านต้องลงไปอย่างแน่ชัด

ในโอกาสแห่งคำอวยพรนี้ ฉันขอแสดงความยินดีต่อผู้ที่ได้รับปริญญาบัตร และผู้ที่สอบไล่ได้ทุกคน สำหรับผู้ที่ยังคงศึกษาเล่าเรียนอยู่นั้น ขอจงตั้งหน้าพากเพียร ท่านจะต้องได้รับผลสำเร็จสมดังที่ได้มุ่งหมายไว้อย่างแน่นอน

ภูมิพลอดุลยเดช” ๕

ต่อมาได้พระราชทานพระราชหัตถเลขา เมื่อวันที่ ๒๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ เพื่อลงในหนังสือมหาวิทยาลัย “ฉบับต้อนรับนิสิตใหม่” สิงหาคม ๒๕๕๐ นับเป็นพระราชหัตถเลขาองค์ที่ ๒ ที่พระราชทานแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ความว่า

บัตรอวยพรปีใหม่พระราชทานแก่นิสิต
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๑

“ฉันได้รับคำขอร้องให้เขียนอะไรสักเรื่องหนึ่งเพื่อลงในหนังสือมหาวิทยาลัย ฉบับต้อนรับนิสิตใหม่ ยินดีที่จะเขียนอะไรให้บ้าง ทั้งๆ ที่ไม่มีเรื่องจะเขียน ถ้าจะเขียนเป็นเชิงให้โอวาทหรือตักเตือนไปก็เกรงบรรดานิสิตทั้งหลายจะไม่ถูกใจและคงเบื่อ เพราะเคยรับการอบรมอยู่เสมอแล้วจากบรรดาผู้ปกครองและครูบาอาจารย์ อีกประการหนึ่งก็เป็นสิ่งธรรมดาที่รู้จักกันอยู่แล้วว่า จะต้องเรียนดี, ทำงานดี, ประพฤติตนดีเพียงใดเพื่อให้เหมาะสมกับที่เป็น นิสิตแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มิฉะนั้นท่านทั้งหลายก็คงไม่บรรลุถึงผลสำเร็จได้ตามปรารถนา ครั้นจะเขียนเรื่องราวที่เกี่ยวกับมหาวิทยาลัยเล่า รู้สึกว่ายังรู้จักไม่ดีพอ ดังนั้นจึงขอเขียนแต่คำให้พรเท่านั้น ขอให้ นิสิตทุก ๆ คนทั้งใหม่และปัจจุบันจงมีความสุขความเจริญ และบรรลุผลสำเร็จในการศึกษาอันจะนำประโยชน์และความเจริญมาสู่ประเทศชาติของเราต่อไปภายหน้า”^๖

นอกจากนี้ ในวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๑ ยังพระราชทานภาพวาดฝีพระหัตถ์ เป็นบัตรอวยพรในวันขึ้นปีใหม่ พระราชทานแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ลงพิมพ์ในหน้า ๑ ของหนังสือมหาวิทยาลัย “ฉบับวันเกิด” ๑ มกราคม ๒๔๙๑^๗

หลังจากเสด็จนิวัตประเทศไทยใน พ.ศ. ๒๔๙๓ เป็นต้นมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชมีพระราชหัตถเลขาพระราชทาน ตามคำกราบบังคมทูลฯ ของนิสิต เพื่อลงพิมพ์ในหนังสือมหาวิทยาลัย ฉบับวันที่ ๒๓ ตุลาคม “ปียมหาราชานุสรณ์” เป็นระยะๆ ต่อเนื่องมาจนถึง พ.ศ. ๒๕๐๗ พระราชหัตถเลขาที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานมานั้น ล้วนมีใจความอันเป็นคติ เป็นสาระและข้อคิดสำหรับนิสิตจุฬาฯ อาทิ พระราชหัตถเลขาที่พระราชทานลงพิมพ์ในหนังสือมหาวิทยาลัยเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๕ มีพระราชปรารภถึงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ การกระทำความดีแต่พอดี พองาม และการตั้งใจเล่าเรียน เพื่อรักษาพระนาม “จุฬาลงกรณ์” ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๙๖ ทรงย้ายเดือนนิสิตในการรักษาวิชาจาสัตย์ ไม่ผิดนัด และเป็นคนตรงต่อเวลา ใน พ.ศ. ๒๔๙๗ ทรงเน้นถึงการเรียนในเวลาเรียน เล่นในเวลาเล่น ยามเรียนจะต้องพากเพียรมาเรียนอย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งจดจำและทบทวนคำสอนของครูอาจารย์ ส่วนการเล่นกีฬาจะต้องมีความสามัคคีและรู้หน้าที่ของตน การจัดงานใดๆ ต้องมีการเตรียมงานอย่างรอบคอบ และใน พ.ศ. ๒๕๐๐ ทรงฝากข้อเตือนใจแก่นิสิตในความมีระเบียบและมีวินัย ทั้งในหมู่คณะและส่วนบุคคลโดยเคร่งครัด

ฉันได้รับคำขอร้องให้เขียนอะไรสักเรื่องหนึ่งเพื่อลงในหนังสือมหาวิทยาลัย ฉบับต้อนรับนิสิตใหม่ ยินดีที่จะเขียนอะไรให้บ้าง ๆ ที่ไม่มีเรื่องจะเขียน ถ้าจะเขียนเป็นเชิงให้อาวาหรือตักเตือนไปก็เกรงบรรดานิสิตทั้งหลายจะไม่ถูกใจและคงเบื่อ เพราะเคยรับการอบรมอยู่เสมอแล้วจากบรรดาผู้ปกครองและครูบาอาจารย์ อีกประการหนึ่งก็เป็นสิ่งธรรมดาที่รู้จักอยู่แล้วว่า จะต้องเรียนดี, ทำงานดี, ประพฤติตนดีเพียงใดเพื่อให้เหมาะสมกับที่เป็นนิสิตแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มิฉะนั้นงานทั้งหลายก็คงไม่บรรลุถึงผลสำเร็จได้ตามความปรารถนา ครั้นจะเขียนเรื่องราวที่เกี่ยวกับมหาวิทยาลัยแล้ว รู้สึกว่ายังไม่รู้จักไม่คู่พอ ดังนั้นจึงขอเขียนแต่คำให้พรเท่านั้น ขอให้ นิสิตทุก ๆ คนทั้งใหม่และปัจจุบันจงมีความสุขความเจริญ และบรรลุผลสำเร็จในการศึกษาอันจะนำประโยชน์และความเจริญมาสู่ประเทศชาติของเราต่อไปภายหน้า.

โกลาน

๒๔ กรกฎาคม ๒๔๘๐

ภูมิพลอดุลยเดช

พระราชหัตถเลขา

ของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

พระราชทานแด่หนังสือพิมพ์ "มหาวิทยาลัย"

โศกที่สไมสรุพศาลงกรณมหาวิทาลัยโศกให้ข้าพเจ้าเขียนข้อความสำหรับหนังสือพิมพ์ "มหาวิทยาลัย" ฉบับนี้เป็นการช่วยส่งเสริมความรู้ ความยินดี และจะชอกอ่าวโศกนี้เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจคิด เลิกน้อย

สำหรับนิสิตที่กำลังศึกษาอยู่ ขณะผ่านทั้งใจโศกความหาวิชาความรู้ไว้โดยสุจริตสามารถ เพื่อเป็นคุณในการที่จะดำเนินการของชีวิตของตน และเพื่อความเจริญของชาติบ้านเมืองต่อไป

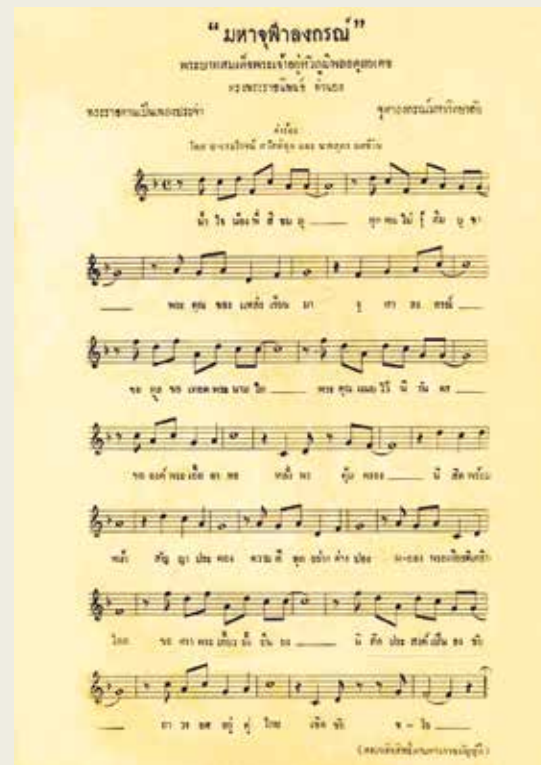
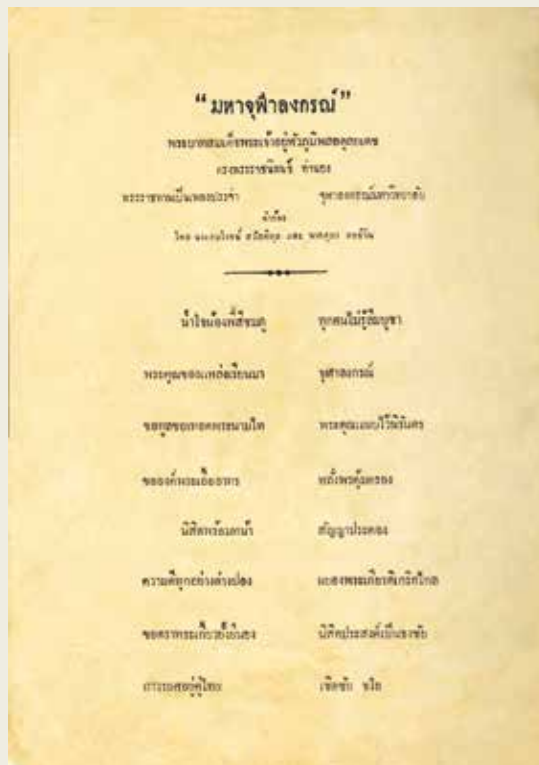
สำหรับนิสิตเก่าที่ศึกษาเสร็จไปแล้ว ขอท่านจงมีมานะ ขยันหมั่นเพียรในการดำเนินงานของตน ไม่ว่าจะทำงานอะไร หากทุกคนปฏิบัติงานด้วยความสุจริตไปควบคู่แล้ว งานนั้นย่อมจะเป็นประโยชน์ส่วนรวมแล้ว เพราะคงจะช่วยชาติบ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้าทั้งนั้น อีกประการหนึ่ง ขอท่านจงบำเพ็ญคุณให้เป็นด้วยมองที่ดีสำหรับนิสิตที่กำลังศึกษาอยู่ด้วยโดยตลอดไป

ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขออวยพรให้ทุกคนมีความสำเร็จและความปรารถนาทุกประการ

ภูมิพลอดุลยเดช

โรตารี่, ๒๗ กันยายน ๒๔๘๐

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมีพระราชหัตถเลขาพระราชทาน ตามคำกราบบังคมทูลฯ ของนิสิต เพื่อลงพิมพ์ในหนังสือมหาวิทยาลัย

โน้ตเพลงมหาจุฬาลงกรณ์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สถานีวิทยุ อ.ส.พระราชวังดุสิตพิมพ์จำหน่ายเพื่อการกุศล เมื่อ พ.ศ.๒๕๔๗ (ภาพจาก หอสมุดดนตรีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙)

เพลงพระราชนิพนธ์

ในระหว่างที่ประทับเพื่อทรงศึกษาอยู่ ณ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์นั้น ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๒ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระราชนิพนธ์เพลง *มหาจุฬาลงกรณ์* พระราชทานเพื่อเป็นเพลงประจำ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตามคำกราบบังคมทูลของศาสตราจารย์ หม่อมราชวงศ์สุนนชาติ สวัสดิกุล ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานโน้ตเพลงดังกล่าวในวันศุกร์ที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๒ โดย ทรงใช้เวลาในการแต่งเพียงห้าวัน นับเป็นเพลงพระราชนิพนธ์ลำดับที่ ๑๑ และเป็นเพลงพระราชนิพนธ์เพลงแรกที่ได้พระราชทานให้แก่สถาบันอุดมศึกษา ในประเทศ

เพลง *มหาจุฬาลงกรณ์* เป็นเพลงพระราชนิพนธ์เพลงแรกที่ใช้ บันไดเสียงชนิด ๕ เสียง (Pentatonic Scale) ที่นิยมใช้กันในประเทศแถบ เอเชีย ต่างไปจากการใช้บันไดเสียงบลูส์ (Blues Scale) และบันไดเสียงชนิด โครแมติก (Chromatic Scale) ที่ทรงใช้ในการพระราชนิพนธ์เพลงอื่นๆ เป็น ส่วนใหญ่ เมื่อได้รับพระราชทานโน้ตเพลงแล้ว จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้มอบหมายให้ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา ภริยาศาสตราจารย์ หม่อมราชวงศ์สุนนชาติ สวัสดิกุล และนายสุภร ผลชีวิน ซึ่งเป็นนิสิตเก่า จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประพันธ์คำร้อง โดยมีพระเจนดุริยางค์ (ปิติ วาทยะกร) ร่วมพิจารณาคำร้องและเล่นเปียโนประกอบการแต่งคำร้อง เมื่อได้ประพันธ์ คำร้องเรียบร้อยแล้ว จึงทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อทรงมีพระราชวินิจฉัย ก่อนที่จะพระราชทานเพลง *มหาจุฬาลงกรณ์* แก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็น เพลงประจำมหาวิทยาลัย อันเป็นมิ่งขวัญของประชาคมจุฬาฯ สืบมา^{๑๑}

ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๙๗ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานโน้ตเพลง *มหาจุฬาลงกรณ์* แก่ นายเทวาประสิทธิ์ พาทยโกศล ปรมาจารย์ทางดนตรีไทยอาวุโส ซึ่งในขณะนั้นเป็นครูประจำชมรมดนตรีไทยของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อเรียบเรียง และปรับปรุงขึ้นเป็นทางปี่พาทย์ในลักษณะของเพลงโหมโรง เรียกชื่อว่าเพลง โหมโรงมหาจุฬาลงกรณ์ ตามพระราชดำริในการอนุรักษ์และ

ท่านผู้หญิงสมโรจน์
สวัสดิกุล ณ อยุธยา

พระเจนดุริยางค์
(ปิติ วาทยะกร)

ริ้วขบวนอัญเชิญพระสุพรรณบัฏ พระราชลัญจกร และดวงพระบรมราชสมภพ ที่ประดิษฐานบนพระราชนางง แห่เชิญจากวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ไปยังพระแท่นมณฑลในพระที่นั่งไพศาลทักษิณ เนื่องในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก เมื่อวันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๔๙๓

เผยแพร่ดนตรีไทยอันเป็นวัฒนธรรมของชาติให้เป็นที่รู้จักอย่างแท้จริงของประชาชน ทั้งด้วยการบันทึกเพลงไทยเดิมเป็นโน้ตเพลงอย่างสากล และการนำเพลงสากลมาเรียบเรียงเป็นแนวเพลงไทย

การเรียบเรียงเพลง *ใหม่โรงมหาจุฬาลงกรณ์* ล่วงไปตามพระบรมราชประสงค์ นายเทวาประสิทธิ์ พาทยโกศล ได้บรรเลงเพลงดังกล่าวด้วยวงปี่พาทย์ถวายเป็นสองครั้งในช่วงปลาย พ.ศ. ๒๔๙๗ เป็นที่พอพระราชหฤทัย และพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เผยแพร่เพลง *ใหม่โรงมหาจุฬาลงกรณ์* แก่ประชาชนทั่วไปได้ นับตั้งแต่นั้นมาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงได้ใช้เพลงดังกล่าวเป็นเพลงประจำมหาวิทยาลัย ในฝ่ายดนตรีไทย ด้วยความรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณและพระปรีชาญาณในการดนตรี ทั้งดนตรีสากลและดนตรีไทย^{๑๑}

นายเทวาประสิทธิ์ พาทยโกศล

พระราชพิธีบรมราชาภิเษก พ.ศ. ๒๔๙๓

ระหว่างวันที่ ๔ ถึงวันที่ ๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๓ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชได้ทรงประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษก เถลิงพระราชมณเฑียร ตามโบราณขัตติยราชประเพณี ณ หมู่พระมหามณเฑียร ในพระบรมมหาราชวัง เถลิงพระปรมาภิไธยตามจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า “พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤพดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร” และได้พระราชทานพระปฐมบรมราชโองการเป็นสัจวาจาว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขของมหาชนชาวสยาม” ในการนี้ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม สถาปนาเฉลิมพระเกียรติยศ สมเด็จพระราชินีสิริกิติ์ พระอัครมเหสี เป็น สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี อีกด้วย ยังความปิติยินดีเป็นที่ยิ่งในหมู่อาณาประชาราษฎร์

นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยปฏิบัติหน้าที่มหาดเล็ก พระตำรวจหลวง และเทวดาคู่แห่ในริ้วขบวนเชิญพระสุพรรณบัฏดวงพระบรมราชสมภพ และพระราชลัญจกร ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก วันที่ ๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๓

นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้รับพระมหากรุณาธิคุณให้เข้าร่วมในการพระราชพิธีอันสำคัญยิ่งในครั้งนั้น โดยรับหน้าที่เป็นเทวดาคู่แห่พระตำรวจหลวง และมหาดเล็ก ในกระบวนแห่พระสุพรรณบัฏพร้อม

ด้วยดวงพระบรมราชสมภพ และพระราชลัญจกรประจำรัชกาลตามโบราณขัตติยราชประเพณี จากพระอุโบสถ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ไปยังพระที่นั่งไพศาลทักษิณ ในหมู่พระมหามณเฑียร เมื่อวันที่ ๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๓ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยตั้งแถวรับเสด็จสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี ซึ่งประทับในรถยนต์พระที่นั่ง เพื่อทอดพระเนตรการพระราชพิธีในครั้งนั้น อีกด้วย^{๑๖}

พิธีพระราชทานปริญญาบัตร

ภายหลังพระราชพิธีบรมราชาภิเษกแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี มาทรงเป็นประธานในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษา ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในวันที่ ๒๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๓ นับเป็นการพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตจุฬาฯ เป็นครั้งแรกในรัชสมัย^{๑๗} ในวันนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชได้พระราชทานพระบรมราโชวาท ความว่า

(บน) พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงฉลอง พระองค์ครุฑรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ เมื่อวันที่ ๒๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๓

(ล่าง) พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานปริญญาบัตร แก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นครั้งแรก ในรัชกาลที่ ๙ เมื่อวันที่ ๒๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๓

“อธิการบดี และสมาชิกแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้าพเจ้ารู้สึกยินดีที่มีโอกาสมางานแจกปริญญาบัตรในวันนี้ และขอใจที่ทางมหาวิทยาลัยให้ปริญญา กิตติมศักดิ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิตอันเป็นปริญญาสูงสุดแก่ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะรักษาเกียรติแห่งปริญญานี้ไว้ ทุกประการ

ตามรายงานที่อธิการบดีได้อ่านมาแล้ว แสดงว่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้เจริญขึ้นมาก ทั้งนี้ เนื่องจาก ผลงานที่บรรดาศาสตราจารย์ อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ทุกๆ คน ได้ร่วมมือกันเป็นอย่างดี จนเป็นที่รู้จักโดยทั่วไปว่า สถานศึกษานี้ก็เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของบ้านเมือง เมื่อพิจารณาจาก “ทุนอุดหนุนการศึกษา” ก็เห็นได้ชัดว่า จำนวนผู้อุปการะให้ทุนแก่มหาวิทยาลัยมีมากอย่างน่าปลื้มใจ

สำหรับผู้สำเร็จการศึกษาได้รับปริญญาและอนุปริญญาในวันนี้ ข้าพเจ้าขอแสดงความยินดีด้วย เพราะ การที่จะบรรลุถึงผลขั้นสุดท้ายของการศึกษา เช่นที่ได้ปฏิบัติมานั้น เป็นสิ่งที่ทำได้ยาก และน่าสรรเสริญ แต่ขอให้นึกอยู่เสมอว่า เมื่อท่านสำเร็จการศึกษาออกไปแล้ว ยังมีคนเป็นจำนวนมากที่เอาใจใส่เฝ้าดูการกระทำของท่านอยู่ ต่อไป ใครทำดีก็ได้รับคำชมเชยและสรรเสริญ ใครทำไม่ดี เขาก็จะพากันติ และพลอยติชมถึงสถานศึกษาของท่าน ด้วย ชื่อมหาวิทยาลัยของท่านคือ “จุฬาลงกรณ์” จะติดตัวท่านไปด้วยเสมอไม่ว่าจะประพศดีหรือประพศชั่ว ฉะนั้น ทุกๆ ครั้งที่ท่านจะกระทำการสิ่งใดลงไปจงคิดแล้วคิดอีก ทบทวนดูทั้งทางได้ทางเสียให้แน่ชัดเสียก่อน “จุฬาลงกรณ์” หาได้เป็นแต่เพียงชื่อของมหาวิทยาลัยนี้เท่านั้นไม่ ยังเป็นนามของผู้พระราชทานกำเนิดของสถานที่ แห่งนี้ด้วย ฉะนั้น จึงเป็นการจำเป็นอย่างยิ่งที่ท่านจะต้องปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับเป็นผู้ที่ได้รับการอบรมสั่งสอน ไปจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนี้

ข้าพเจ้าขออวยพร ให้ท่านทั้งหลายที่มาประชุมอยู่ ณ ที่นี้ จงมีความสุขความเจริญโดยทั่วกัน”^{๑๔}

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้เสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทานปริญญาบัตร แก่บัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นประจำทุกปีสืบเนื่องตั้งแต่ครั้งนั้นเป็นต้นมา พิธีพระราชทาน ปริญญาบัตรประจำปีการศึกษา ๒๕๑๒ ซึ่งจัดขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๑๓ ได้เริ่มขยายเวลาออกไปเป็น ๒ วัน เนื่องจากจำนวนบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษามีจำนวนเพิ่มมากขึ้น และได้ขยายเป็น ๓ วัน ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๘

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทานปริญญาบัตร แก่ผู้สำเร็จ การศึกษา ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมาโดยตลอด

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธร เทพรัตนสุดา กิตติวัฒนาดุสิตโสภาคย์ ได้รับพระราชทานปริญญา อักษรศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยมอันดับหนึ่งเหรียญทอง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระ มหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นในการเสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทาน ปริญญาบัตรด้วยพระองค์เองทุกวัน บางโอกาสสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้โดยเสด็จพระราชดำเนินด้วย นอกจากนี้ใน พ.ศ. ๒๕๓๙ และ พ.ศ. ๒๕๔๑ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยาม บรมราชกุมารี โดยเสด็จพระราชดำเนิน เว้นแต่ใน พ.ศ. ๒๕๒๕ เมื่อทรงพระประชวร จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเสด็จพระราช ดำเนินแทนพระองค์ในการพระราชทานปริญญาบัตรในปีนั้น และ ใน พ.ศ. ๒๕๓๘ ขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ยังทรงพักรักษาพระองค์จากพระโรคพระหทัย ณ พระตำหนัก จิตรลดาภิเษก ยังเป็นเวลาซึ่งสมเด็จพระศรีนครินทราบรม ราชชนนีได้เสด็จพระราชดำเนินเข้าประทับรักษาพระองค์ ณ โรงพยาบาลศิริราช ตั้งแต่วันที่ ๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๘ และเสด็จ สวรรคตในวันที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๘ จึงทรงพระกรุณา โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรม ราชินีนาถ และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ ในปีดังกล่าว

การพระราชทานปริญญาบัตร ในวันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๐ นับเป็นครั้งที่สำคัญที่สุดครั้งหนึ่ง ด้วยเป็นปีที่สมเด็จพระ เจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดา กิตติวัฒนาดุสิตโสภาคย์ ได้รับพระราชทานปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิตเกียรตินิยมอันดับหนึ่ง เหรียญทอง รางวัลคะแนนเยี่ยม สาขาประวัติศาสตร์^{๑๔} หลังจากนั้นสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงศึกษา ต่อจนสำเร็จการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษา บาลี - สันสกฤต จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา ๒๕๒๓ และทรงได้รับพระราชทานปริญญาบัตร ในวันที่ ๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๔ อีกด้วย^{๑๖}

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์
ในการพระราชทานปริญญาบัตร ประจำปีการศึกษา ๒๕๓๗

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานปริญญารัฐศาสตร
ดุขฎิบัณฑิตกิตติมศักดิ์แก่ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ขณะทรงดำรงพระราชอิสริยยศ
เป็น สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานเหรียญรางวัลแก่
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ขณะดำรงพระอิสริยยศเป็น
สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ ซึ่งทรงสำเร็จการศึกษาศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยม
อันดับหนึ่ง (เหรียญทอง) ปีการศึกษา ๒๕๑๙

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานปริญญา
วิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์แก่สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณ
วลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นครั้งสุดท้ายในวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๕๑

ตั้งแต่การเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานปริญญาบัตรครั้งแรกใน พ.ศ. ๒๔๙๓ ถึงการพระราชทานปริญญาบัตรครั้งสุดท้ายใน พ.ศ. ๒๕๕๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานพระบรมราโชวาทแก่บัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รวม ๙๕ องค์ พระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่บัณฑิตในแต่ละปีนั้น ได้ทรงฝากข้อคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นคนดี ขวนขวายหาความรู้ให้ลึกซึ้ง กว้างขวาง เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ ยังความเจริญก้าวหน้าทั้งของตน ส่วนรวม และประเทศชาติ อีกทั้งระลึกถึงพระคุณแห่งสถานศึกษาของตนอยู่เสมอ มีบัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจำนวน ๑๒๘,๙๑๙ คน มีโอกาสครั้งสำคัญในชีวิตที่ได้รับพระราชทานปริญญาบัตรจากพระหัตถ์ นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอันหาที่สุดมิได้ เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงมีพระราชภารกิจยิ่งทวีขึ้น จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มาปฏิบัติพระราชกรณียกิจแทนพระองค์ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๒ จวบจนปัจจุบัน

อนึ่ง ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรเมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๘ ขณะที่ยังมีบัณฑิตคณะวิทยาศาสตร์กำลังรับพระราชทานปริญญาบัตรในวันสุดท้ายของงานพิธีพระราชทานปริญญา

บัตรของปีนั้นได้เกิดเหตุไฟฟ้าดับทั่วประเทศ ส่งผลให้ไฟดับภายในหอประชุมของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยด้วย แม้ว่าพิธีการได้ดำเนินต่อไปโดยไม่ได้หยุดชะงักลงโดยมีระบบไฟฟ้าฉุกเฉินทดแทน แต่แสงสว่างก็ไม่เพียงพอช่างภาพก็ไม่สามารถบันทึกภาพถ่ายที่ระลึกให้แก่บัณฑิต ๘ คนในช่วงเวลานั้นได้ หลังจากเหตุการณ์กลับสู่ปกติ บัณฑิตกลุ่มนั้นกลับไปประจำที่นั่นแล้วสักกระยะหนึ่งก็ได้รับทราบว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเข้าพระราชหฤทัยถึงความรู้สึกเสียใจของบัณฑิตที่ไม่ได้รับการบันทึกภาพ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ตามบัณฑิตขึ้นรับพระราชทานปริญญาบัตรอีกครั้งหนึ่งเพื่อจะมีโอกาสได้ถ่ายภาพเป็นที่ระลึก โดยทางมหาวิทยาลัยได้จัดให้ต่อท้ายแถวบัณฑิตคณะเศรษฐศาสตร์ ยังความปลาบปลื้มปิติแก่บัณฑิตทั้ง ๘ คนที่ได้รับพระราชทานนับเป็นพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อมหาที่สุดมิได้ตลอดมา ตามที่นายตราชู กาญจนสถิตย์ บัณฑิตผู้หนึ่งในแปดคนนั้นได้กล่าวว่า

“...ปริญญาใบนี้จะเป็นสิ่งสูงสุดที่จะคอยเตือนใจให้ผมทำความดีตามพระประสงค์ของในหลวง พระองค์ที่สูงเทียมฟ้า แต่กลับเห็นความรู้สึกของผองธุลีอย่างพวกผม ผมสัญญากับตัวเองในวันนั้นว่า ผมจะเป็นคนดีของสังคม และจะรักในหลวงยิ่งชีวิต...” ^{๑๗}

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานปริญญาบัตรเป็นครั้งที่ ๒ แก่นายตราชู กาญจนสถิตย์ เมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๘

(จากซ้าย) รองศาสตราจารย์ศรีวงศ์ สุมิตร อดีตคณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้กราบบังคมทูลพระกรุณาเบิกบัณฑิตในครั้งนั้น และบัณฑิตคณะวิทยาศาสตร์ทั้ง ๖ ท่านผู้ได้รับพระราชทานพระมหากรุณาธิคุณให้เข้ารับพระราชทานปริญญาบัตร เป็นครั้งที่ ๒ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๘ เข้าเฝ้าฯ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในงานพระราชทานปริญญาบัตร ในวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๙

การทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายปริญญา ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์

ในมงคลวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทานปริญญาบัตร ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นครั้งแรก ในวันที่ ๒๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๙๓ นั้น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายปริญญาบัตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ในฐานะทรงดำรงตำแหน่งพระบรมราชูปถัมภก โอกาสนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม อธิการบดีในขณะนั้น ได้กราบบังคมทูลพระกรุณาทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายปริญญากิตติมศักดิ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต อันเป็นปริญญาชั้นสูงสุดของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พร้อมด้วยฉลองพระองค์ครุยปริญญา รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เพื่อเป็นเกียรติยศแก่มหาวิทยาลัยสืบไป^{๑๘}

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายปริญญา ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช อีก ๑๐ ครั้ง^{๑๙} ได้แก่

- ปริญญาวิศวกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (พ.ศ. ๒๕๒๘)
- ปริญญาศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (พ.ศ. ๒๕๒๙)
- ปริญญานิติศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (พ.ศ. ๒๕๓๐)
- ปริญญาการวางแผนภาคและเมืองดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (พ.ศ. ๒๕๓๑)
- ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (พ.ศ. ๒๕๓๒)
- ปริญญาทันตแพทยศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (พ.ศ. ๒๕๓๔)
- ปริญญานิติศาสตร์ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (พ.ศ. ๒๕๓๖)
- ปริญญาวิทยาศาสตร์ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (พ.ศ. ๒๕๓๗)
- ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (พ.ศ. ๒๕๓๙) และ
- ปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาเทคโนโลยีสารสนเทศ (พ.ศ. ๒๕๔๑)

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงรับการทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายปริญญา ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากศาสตราจารย์ ดร.บุญรอด บิณฑลันต์ นายกสภาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงลงพระปรมาภิไธยในสมุดทะเบียนดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ก่อนเสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานปริญญาบัตร ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การทรงดนตรี

ในวันที่ ๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทานปริญญาบัตร ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ท้ายพระบรมราโชวาท ได้มีพระราชดำรัสแก่ที่ประชุมนิสิตและบัณฑิตในวันนั้น ในตอนท้ายมีความสำคัญว่า พระองค์จักต้องรีบเสด็จพระราชดำเนินกลับโดยมิได้ประทับเสวยพระสุธารสดังเช่นที่เคยเป็นมา เนื่องจากสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ กำลังจะมีพระประสูติกาลสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ พระองค์ที่ ๔ ในวันนั้น

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระราชดำรัสแก่นิสิตที่เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ถวายชัยมงคลเนื่องในการมีพระประสูติกาลสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี วันที่ ๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๐ ณ เวทีลีลาศ สวนอัมพร

“...ที่ประชุมนิสิตได้ให้ร้องถวายพระพรและชื่นชมในพระราชดำรินั้นเป็นอันมาก สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ ประสูติในค่ำวันที่ ๔ กรกฎาคมนั้น และได้ทราบด้วยเหตุที่ประสูติในวันซึ่งพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์นั้นเอง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงมีพระราชประสงค์จะพระราชทานนามให้มีคำว่า “จุฬา” อยู่ในพระนามนั้นด้วย และได้พระราชทานพระนามว่า เจ้าฟ้า “จุฬาภรณ” การที่พระราชทานพระนามสมเด็จพระเจ้าลูกเธอพระองค์นี้ว่า “จุฬาภรณ” นั้น ทำให้นิสิตในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยรู้สึกชื่นชมยินดีที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงระลึกถึงมหาวิทยาลัยนี้ มีพระกรุณาต่อมหาวิทยาลัยนี้ อยู่ จึงได้ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทเพื่อแสดงความชื่นชมยินดี ถวายพระพรแด่สมเด็จพระเจ้าลูกเธอพระองค์นี้

ความทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมกำหนดวันที่ ๖ กันยายน ๒๕๐๐ เป็นวันให้นิสิตเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท แต่เดิมจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้รับ ณ โรงละคร พระที่นั่งอัมพรสถาน แต่เนื่องด้วยจำนวนนิสิตที่จะเข้าเฝ้าฯ มีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกวันจาก ๒๐๐ คน เป็น ๔,๐๐๐ คน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้จัดที่รับรอง ณ บริเวณสถานลีลาศ สวนอัมพร เวลา ๑๖.๓๐ น. ...”^{๒๐}

ในวันที่ ๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๐ คณาจารย์และนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงได้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ณ สถานลีลาศ สวนอัมพร พระราชวังดุสิต เพื่อถวายพระพรแด่สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ ตามคำกราบบังคมทูลของ นายประสิทธิ์ ณรงค์เดช นายกลสโมสร นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ส.จ.ม.) ว่า

“ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้าในนามของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ขอพระราชทานพระราชวโรกาสกราบบังคมทูลพระกรุณาว่า การที่คณะนิสิตในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้มาชุมนุมกันอยู่เป็นจำนวนมาก ณ ที่นี้ ก็เพื่อแสดงความชื่นชมยินดีที่สมเด็จพระบรมราชินีนาถ ประสูติพระราชธิดา ในวันพระราชทานปริญญาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยศกนี้ ซึ่งได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม แจ้งข่าวให้นิสิตทราบก่อนผู้อื่น กับ ยังพระราชทานนามสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าราชธิดาพระองค์ใหม่ว่า “จุฬาภรณ์” การพระราชทานพระนามโดยมีคำว่า “จุฬา” นำหน้านี ทำให้ นิสิตทั้งหลายในมหาวิทยาลัยนี้รู้สึกเป็นพระมหากษัตริย์คุณที่ทรงมีต่อมหาวิทยาลัยเป็นอย่างยิ่ง จึงถือโอกาสพากันมาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท และถวายพระพรแด่สมเด็จพระเจ้าลูกเธอฯ โดยพร้อมเพรียงกัน กับได้นำสิ่งของเล็กๆ น้อยๆ มาทูลเกล้าฯ ถวาย เพื่อเป็นที่ระลึกในการที่ได้มาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทครั้งนี้ด้วย

ข้าพระพุทธเจ้านิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยขอตั้งสัตยาธิษฐานต่อพระพักตร์ว่า จะจงรักภักดีต่อได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทอยู่ตลอดไป ขอคุณพระรัตนตรัยจงดลบันดาลให้ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท สมเด็จพระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอทุกพระองค์จงพระเกษมสำราญ ขอให้ทรงพระเจริญยิ่งๆ เพื่อจะได้เป็นร่วมโพธิ์ทองของชาติและของนิสิตในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนี้

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ”

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงดนตรีพระราชทานแก่นิสิตที่มาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทถวายชัยมงคล ในการพระประสูติกาลสมเด็จพระเจ้าลูกเธอฯ ณ เวทีลีลาศ สวนอัมพร วันที่ ๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๐

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ระหว่างมีพระราชกระแสรับสั่งกับนิสิตในงาน วันทรงดนตรี ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้แทนนิสิต ทูลเกล้าฯ ถวายเงินที่คณาจารย์และนิสิตร่วมกันถวายในงานวันทรงดนตรี เพื่อสมทบทุนมูลนิธิอานันทมหิดล

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมีพระราชดำรัสตอบ ความว่า

“นิสิตทั้งหลาย ข้าพเจ้ามีความยินดีที่ได้เห็นพวกท่านมาอวยพรลูกคนเล็กของข้าพเจ้า ลูกคนนี้ออกจะโชคดีที่มีคนมาอวยพรเป็นจำนวนมาก เมื่อโตขึ้นและรู้คงจะพอใจและภูมิใจมาก ตามธรรมดาพ่อแม่ที่ได้เห็นลูกเติบโตแข็งแรงก็ย่อมปลื้มใจ ยิ่งเห็นคนจำนวนมากมาแสดงความยินดีก็ยิ่งดีใจมากขึ้น ข้าพเจ้าและครอบครัวขอขอบใจพวกท่านพระราชินีก็ดีใจมากและอยากมาแต่เสียใจที่มาไม่ได้เพราะต้องเลี้ยงลูก ตามธรรมดาทุกปีข้าพเจ้าไปแจกปริญญาแจกอยู่นาน แล้วก็ให้โอวาทให้เรียนดี ให้สามัคคีพร้อมเพรียง แต่วันนี้ไม่ต้องพูดแล้ว เพราะการที่ท่านมาชุมนุมกันมากมายเช่นนี้ย่อมแสดงให้เห็นถึงความสามัคคีพร้อมเพรียงอยู่แล้ว

ในโอกาสที่ท่านมาชุมนุมกันวันนี้ พอดีเป็นวันที่มีวงดนตรีของสถานีวิทยุ อ.ส. ซึ่งออกอากาศประจำทุกวันศุกร์ จึงชวนให้อยู่ฟังด้วย ดนตรีวงนี้เล่นอย่างกันเอง เลอะๆ เทอะๆ บางทีควรจะจบก็เล่นต่อไป บางทียังไม่ทันจบก็รีบจบ บางทีมีคนขอเพลงมา ไม่เคยได้ยิน ก็เปิดแผ่นเสียงให้ฟัง ก็เล่นกันไปได้ เล่นอย่างกันเอง อย่างที่นายแมนรัตน์นายวงเขาพูดบ่อยๆ ว่า เป็นกันเองกับผู้ฟังดี วันนี้ขอให้นิสิตเป็นกันเอง ต่อไปนี้ขอแนะนำนายแมนรัตน์ ศรีกรานนท์ นายวงให้ขึ้นมาแนะนำเกี่ยวกับรายการวงดนตรีนี้”

เมื่อจบกระแสพระราชดำรัสแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชได้ทรงดนตรีร่วมกับวงดนตรี อ.ส. วันศุกร์ เริ่มบรรเลงตั้งแต่เวลา ๑๗.๐๐ น. ทูลกระหม่อมทั้งสามพระองค์บนพระที่นั่งอัมพรสถานก็ได้มีพระประสงค์จะฟังเพลงพระราชนิพนธ์ มหาจุฬาลงกรณ์ วงดนตรี อ.ส. จึงได้บรรเลงถวาย และนิสิตทั้ง ๔,๐๐๐ คน เป็นผู้ร้องร่วมกันอย่างสนุกสนาน ในการบรรเลงดนตรีวันนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงแสดงการเดี่ยวแซกโซโฟนพระราชทานแก่นิสิตและผู้ขอพระราชทานมาหลายเพลงโดยไม่ทรงเหน็ดเหนื่อย ยิ่งความปลาบปลื้มยินดีแก่ทุกคนยิ่งนัก และเมื่อการแสดงดนตรีสิ้นสุดลง นิสิตได้ร่วมกันบริจาคเงินโดยเสด็จพระราชกุศลสมทบทุนอานันทมหิดล^{๒๐} เพื่อดำเนินการตามโครงการบำบัดโรคเรื้อรัง “ราชประชาสมาสัย”^{๒๑} ได้จำนวนเงินถึง ๔,๐๐๐ บาทเศษ และนิสิตได้ร้องเพลงสรรเสริญพระบารมีถวายโดยพร้อมเพรียงต่อพระพักตร์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ประทับเป็นประธาน ด้วยความเคารพสักการะโดยแท้จริง เป็นภาพอันตรึงใจผู้ได้พบเห็นในวันนั้นอย่างยิ่ง^{๒๓}

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วย พระราชโอรส พระราชธิดา เสด็จพระราชดำเนินมาในงานวันทรงดนตรี ณ เวทีลีลาศ สวนอัมพร พระราชวังดุสิต เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๓

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระราชดำรัส กับนิสิตที่มาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ในวันทรงดนตรี ณ เวทีลีลาศ สวนอัมพร

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ และพระราชโอรส ธิดา เสด็จพระราชดำเนินเข้าสู่หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในงานวันทรงดนตรี วันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๘

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และศาสตราจารย์ หม่อมราชวงศ์ สุนนชาติ สวัสดิ์กุล ผู้ปฏิบัติหน้าที่เป็นโฆษก

วันทรงดนตรี

ในพ.ศ. ๒๕๐๐ นั้นเอง นักดนตรีในวงดนตรีสโมสรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่เรียกโดยย่อว่า วงดนตรี ส.จ.ม. หรือ C.U. Band ที่ตั้งขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๙๙ ได้มีโอกาสไปบรรเลงออกอากาศที่สถานีวิทยุ อ.ส. และมักมีโอกาสได้เฝ้าชมพระบารมีอยู่เสมอ บางครั้ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชทรงพระมหากรุณาให้นักดนตรีในวง C.U. Band ร่วมบรรเลงกับวงลายคราม ซึ่งเป็นวงดนตรีส่วนพระองค์ด้วย

ต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๐๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมีพระราชกระแสรับสั่งกับนายสันทัด ตันทนนท์ นิสิตคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผู้เป็นหัวหน้าวง C.U. Band ในขณะนั้นว่าจะทรงนำวงดนตรี อ.ส. มาบรรเลงเป็นการส่วนพระองค์ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พระราชทานแก่นิสิตและคณาจารย์ของมหาวิทยาลัย งานวันทรงดนตรีจึงเริ่มขึ้นเป็นครั้งแรกที่หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๑๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๑

ในครั้งนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วย สมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ รวมทั้งสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ ทรงร่วมแสดงดนตรี และพระราชทานพระบรมราโชวาทแก่นิสิต บรรยายภาคอบอุ่นเป็นกันเองและสนุกสนานคล้ายกับการทรงดนตรีที่สวนอัมพรในปีที่ผ่านมา เป็นที่ประทับใจแก่ทุกคน ณ ที่นั้นอย่างยิ่ง ดังที่ศาสตราจารย์ นายแพทย์สรโรจ แสงวิเชียร ได้บันทึกไว้ว่า

“พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาเสด็จฯ มาทรงดนตรีที่หอประชุมจุฬาฯ เราเข้าแถวรับเสด็จ ตั้งแต่ประตูเหล็กถนนพญาไทไปจนถึงบันไดหอประชุม พวกวิศวะนำกราบกับพื้น มีพระราชดำรัสกับนิสิตที่เข้าเฝ้าฯ แล้วทรงดนตรีพระราชทาน ประมาณ ๓ ชั่วโมง เมื่อเสด็จพระราชดำเนินกลับ พวกผู้ชายพากันไปเห็นรถพระที่นั่งตั้งแต่หอประชุมจนถึงถนนพญาไท พวกที่เข็นนี้เบื่อบานมากคุยกันอยู่จนแก่ ภายหลังจึงมีประเพณีการเสด็จฯ ไปทรงดนตรีในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ”^{๒๔}

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงคาร์เนต ร่วมกับวงดนตรี อ.ส. วันศุกร์ ในวันทรงดนตรี ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๒

หลังจากวันทรงดนตรีที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยครั้งแรกแล้ว จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงกราบบังคมทูลเชิญเสด็จพระราชดำเนินทรงดนตรี ในปีต่อๆ มา พระองค์ทรงเลือกวันที่ ๒๐ กันยายนของทุกปีเป็นวันที่เสด็จฯ มาทรงดนตรีที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เนื่องด้วยเป็นวันคล้ายวันพระบรมราชสมภพของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล พระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงดนตรีเป็นประจำทุกปี จนถึง พ.ศ. ๒๕๑๖ มีเพียงบางปีที่วันทรงดนตรีได้เลื่อนไปในช่วงปลายปี คือวันที่ ๒๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๗ และวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๘ และเว้นไป ๑ ปี ใน พ.ศ. ๒๕๐๕ เท่านั้น ด้วยเหตุที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชเสด็จพระราชดำเนินเยือนต่างประเทศ การทรงดนตรีและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่คณาจารย์ บุคลากร และนิสิตในแต่ละครั้งนั้น ทรงเป็นกันเองอย่างยิ่ง อีกทั้งทรงพระมหากรุณาซักถามสนทนาลงในเรื่องราวต่างๆ ด้วยพระมหากรุณาธิคุณตลอดมา

ในวันทรงดนตรีเมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุตา และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ พระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่คณะนิสิตก่อนการทรงดนตรีในวันนั้น มีความตอนหนึ่งว่า

“...ปีนี้พวกที่นั่งอยู่ในที่นั่งอาจไม่ทันนึกว่าเป็นปีที่ ๑๒ แล้ว ที่มีการประชุมกันแบบนี้ครบรอบแล้ว ที่จำได้ดีเพราะว่าผลงาน คือมีบุคคลหนึ่งในที่นี้ที่อายุ ๑๒ ปีแล้ว แล้วก็ขอเดือนความจำหรือบอกว่า ที่เริ่มมีการประชุมอย่างเช่นวันนี้ก็ต่อเนื่องมาจากการเกิดของบุคคลนี้ (คือ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์) แล้วก็เมื่อแจกปริญญาเสร็จแล้ว ก็ได้ประกาศสิ่งที่ไม่เคยประกาศเลย ณ ที่ใด่ว่า เมื่อแจกปริญญาเสร็จแล้วขอหนีกลับบ้าน วันนั้นผู้ที่ได้รับปริญญาก็คงงงพอใช้ แต่ว่าก็กลับบ้านไป แล้วก็คอย แล้วเกิดมีบุคคลผู้นี้เกิดขึ้นมา...” ๒๕

ในวันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุตา ในฐานะนิสิตใหม่ชั้นปีที่ ๑ คณะอักษรศาสตร์ ทรงร่วมขับร้องด้วย และนอกจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะพระราชทาน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พระราชทานพระราชดำรัสแก่ผู้มาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ในวันทรงดนตรี ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๒

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตน์ราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี ในวันทรงดนตรี

สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าชิราลงกรณ บรมจักรยาดิศรสันตติวงศ์ (ต่อมาคือสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน) ทรงดนตรีพระราชทานแก่นิสิต ในวันทรงดนตรี

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดา กิติวัฒนาดุลโสภาคย์ (ต่อมาคือ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี) ทรงขับร้องเพลง พระราชทานแก่นิสิตที่มาเฝ้าทูลละอองพระบาทในวันทรงดนตรี

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ทรงกีตาร์และขับร้องเพลง พระราชทานแก่นิสิตที่มาเฝ้าทูลละอองพระบาทในวันทรงดนตรี

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในงานวันทรงดนตรี ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๖ ซึ่งเป็นครั้งสุดท้าย

พระบรมราชาบาทเช่นทุกครั้งแล้ว ยังทรงมีรับสั่ง “ขออนุญาต” ให้ “องค์นิสิตใหม่” ขาดเรียน เพื่อเสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ ไปทรงร่วมงานพระราชพิธีพระบรมศพสมเด็จพระราชาธิบดีกุสตาฟ ที่ ๖ ออดอล์ฟ (His Majesty King Gustav VI Adolf) แห่งราชอาณาจักรสวีเดน^{๒๖} หนึ่ง วันทรงดนตรีในครั้งนั้น เป็นการแสดงครั้งแรกของวงนักร้องประสานเสียงสโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (C.U. Chorus) ซึ่งเพิ่งตั้งขึ้นในปีนั้น จึงถือว่าวันทรงดนตรีในครั้งนั้นเป็นวันก่อตั้งวง C.U. Chorus สืบมา^{๒๗}

การเสด็จพระราชดำเนินมาทรงดนตรี ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกครั้ง คณาจารย์และนิสิตต่างก็เฝ้ารออย่างใจจดจ่อ ทำให้ภายในหอประชุมแทบไม่มีที่นั่งหรือที่ยืน นิสิตในวง C.U. Band มีโอกาสได้เข้าร่วมบรรเลงดนตรีอย่างใกล้ชิด วันทรงดนตรี จึงเป็นวันที่ชาวจุฬาฯ มีทั้งความสนุกสนาน และซาบซึ้งในพระราชจริยาวัตรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ และได้ชื่นชมพระปรีชาสามารถทางดนตรีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อีกทั้งทุกคนยังได้มีโอกาสโดยเสด็จพระราชกุศลตามพระราชอัธยาศัย และสมทบทุนมูลนิธิอานันทมหิดลเป็นประจำทุกปี^{๒๘}

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงได้เริ่มจัดงาน *วันที่ระลึกวันทรงดนตรี* ขึ้นในวันที่ ๒๐ กันยายนของทุกปี เพื่อแสดงความรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ที่ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงดนตรีพระราชทานแก่ชาวจุฬาฯ ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๐๐ - ๒๕๑๖ ในระยะแรกจัดขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๐ - ๒๕๒๒ แล้วได้ยุติไประยะหนึ่ง จนถึง พ.ศ. ๒๕๔๗ จึงได้จัดขึ้นใหม่ และจัดต่อเนื่องสืบมาจนทุกวันนี้ เพื่อให้นิสิตและบุคลากรรุ่นหลัง ได้รับทราบพระปรีชาสามารถทางดนตรี ได้ร่วมกันบริจาคเงินสมทบทุนมูลนิธิอานันทมหิดล และได้ประจักษ์ในความจงรักภักดีที่ประชาคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชเสมอมา^{๒๙}

การพระราชทานทุนการศึกษา

ทุนภูมิพล เป็นเงินทุนพระราชทานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เพื่อส่งเสริมการศึกษาของนิสิตและนักศึกษา ได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นจำนวน ๑๐๐,๐๐๐ บาท ให้จัดตั้งกองทุนขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๕ เพื่อเก็บดอกผลพระราชทานแก่นักศึกษามหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ที่เรียนดีแต่ขาดแคลนทุนทรัพย์ โดยพระราชทานแก่นักศึกษาคนละ ๒๐๐ บาทต่อเดือน เป็นเวลา ๑ ปี แล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้นำภาพยนตร์ส่วนพระองค์ ไปจัดฉายที่โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมกรุง เมื่อวันที่ ๓ - ๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๕ เก็บเงินค่าเข้าชมได้ ๒๐๐,๐๐๐ บาท พระราชทานเป็นเงินทุนหมุนเวียนเริ่มแรกแก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นจำนวนแห่งละ ๑๐๐,๐๐๐ บาท ในเวลาต่อมาได้พระราชทานพระราชทรัพย์เข้าสมทบในทุนนี้อีก เพื่อให้มีเงินทุนเพียงพอที่จะขยายประโยชน์ได้กว้างขวางยิ่งขึ้น และขยายการพระราชทาน “ทุนภูมิพล” ไปยังมหาวิทยาลัยต่าง ๆ โดยมีการพระราชทานเป็นประจำทุกปีในวันพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัย^{๓๐}

การพระราชทานเงินทุนภูมิพลสำหรับนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย^{๓๑} เริ่มต้นใน พ.ศ. ๒๔๙๖ ในงานพระราชทานปริญญาบัตร ประจำปีการศึกษา ๒๔๙๕ ในช่วงแรกกำหนดเงื่อนไขการพระราชทานทุนเป็นสามประเภท ได้แก่ ประเภทที่ ๑ รางวัลเรียนดีสำหรับนิสิตคณะรัฐศาสตร์ที่ได้คะแนนดีเยี่ยมในการสอบไล่ชั้นปีสุดท้าย ประเภทที่ ๒ รางวัลการประกวดเรียงความสำหรับนิสิตคณะรัฐศาสตร์ และประเภทที่ ๓ เงินอุดหนุนการศึกษาแก่นิสิตที่เรียนดีแต่ขาดแคลนทุนทรัพย์ โดยไม่กำหนดว่าต้องเป็นนิสิตคณะใด ในภายหลังได้มีการพระราชทานเงินทุนเพิ่มเติม และมีการเพิ่มจำนวนเงินทุนและจำนวนทุนประเภทต่าง ๆ เป็นระยะ ๆ ตาม การเปลี่ยนแปลงของสถานะเศรษฐกิจสืบมา

ในปัจจุบัน เงินทุนภูมิพลสำหรับนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แบ่งออกเป็นสามประเภท คือประเภททุนอุดหนุนการศึกษา ประเภทผลการเรียนดีเยี่ยมในการสอบไล่ชั้นปีสุดท้าย และประเภทการประกวดเรียงความซึ่งแบ่งออกเป็นประเภทเรียงความรายบุคคล และประเภทบทความวิชาการรายกลุ่ม สำหรับนิสิตทุกระดับการศึกษา^{๓๒} ผู้ได้รับพระราชทานทุนภูมิพลทุกประเภท จะได้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทเพื่อรับพระราชทานรางวัลเงินทุน ในวันพระราชทานปริญญาบัตรตลอดมาทุกปีนับตั้งแต่ครั้งแรกใน พ.ศ. ๒๔๙๖

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษา และผู้ได้รับพระราชทานทุนภูมิพลของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานทุนภูมิพลแก่นิสิต ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรเมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๑

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานถ้วยรางวัลแก่ผู้ชนะเลิศในการแข่งขันฟุตบอล ประเพณีจุฬาฯ - ธรรมศาสตร์

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินมาทอดพระเนตรการแข่งขันฟุตบอล ประเพณีจุฬาฯ - ธรรมศาสตร์ ณ สนามกีฬาแห่งชาติ

ฟุตบอลประเพณีจุฬาฯ-ธรรมศาสตร์

ประเพณีการแข่งขันฟุตบอลระหว่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกับมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ เริ่มขึ้นครั้งแรกตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๗ จากแนวความคิดของนิสิตนักศึกษา ทั้งสองสถาบันกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเคยเรียนที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยมาด้วยกัน เห็นว่า ควรจัดการแข่งขันฟุตบอลระหว่างสถาบันเป็นประจำทุกปีเพื่อเสริมสร้างความสามัคคี อีกทั้งจะได้ทำตนเป็นประโยชน์คืนสู่สังคม โดยนำรายได้จากผู้ชมที่ช่วยบริจาคไปใช้ เพื่อการกุศลในกรณีต่างๆ งานแข่งขันฟุตบอลประเพณีครั้งแรกจัดขึ้นที่สนามหลวง ส่วนครั้งที่ ๒ - ๔ เปลี่ยนสถานที่ไปจัดที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย หลังจากนั้นจึง ย้ายมาจัดที่สนามศุภชลาศัย กรีฑาสถานแห่งชาติ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๑ ซึ่งเริ่มมีขบวน พาเหรดสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ในระหว่างนั้นมีบางปีที่งดการแข่งขัน เช่น เกิดน้ำท่วม ครั้งใหญ่ ใน พ.ศ. ๒๔๘๕ และอยู่ในภาวะสงครามโลกครั้งที่ ๒ จึงงดไปในช่วง พ.ศ. ๒๔๘๗ - ๒๔๙๑

หลังจากสงครามยุติลงแล้ว งานฟุตบอลประเพณีจุฬาฯ-ธรรมศาสตร์จึงเริ่ม จัดขึ้นอีกตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๒ - ๒๔๙๓ และข้ามมาจัดอีกครั้งใน พ.ศ. ๒๔๙๕^{๓๓} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนินมาทอดพระเนตร และพระราชทานถ้วยรางวัลแก่ทีมชนะเลิศการแข่งขันครั้งแรก ในวันที่ ๒๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๕ ณ กรีฑาสถานแห่งชาติ และได้เสด็จพระราชดำเนินต่อเนื่องมาเป็นประจำ จนถึง พ.ศ. ๒๕๑๕ หลังจากนั้นงานฟุตบอลประเพณีจุฬาฯ - ธรรมศาสตร์ ได้งดการ แข่งขันใน พ.ศ. ๒๕๑๖ - ๒๕๑๘ และ พ.ศ. ๒๕๒๐ การแข่งขันใน พ.ศ. ๒๕๑๙ และ นับจาก พ.ศ. ๒๕๒๑ เป็นต้นมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้องคมนตรีมาปฏิบัติพระราชกรณียกิจแทนพระองค์ เป็นประธาน ในการแข่งขันและมอบถ้วยรางวัลพระราชทานเสมอมา

อนึ่ง เมื่อวันที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๗ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล อดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ มาทอดพระเนตรการแข่งขัน “ฟุตบอลประเพณีจุฬาฯ - ธรรมศาสตร์ กิ่งศตวรรษ” พระราชทานพระราชโองการและ พระราชทานถ้วยรางวัลพระราชทานแก่ทีมชนะเลิศ ณ สนามศุภชลาศัย กรีฑาสถาน แห่งชาติ^{๓๔} เป็นพิเศษในโอกาส ๕๐ ปีของการจัดการแข่งขัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เสด็จพระราชดำเนินมาทรงฟังการอภิปราย เรื่อง “พระพุทธศาสนากับนิสิตในมหาวิทยาลัย” ซึ่งจัดโดยกลุ่มพุทธศาสนาและประเพณี สโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ณ หอประชุมมหาวิทยาลัย ในวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๔

การเสด็จพระราชดำเนินทรงเป็นประธานในกิจกรรมทางวัฒนธรรม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงเป็นประธานในกิจกรรมต่างๆ ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยหลายครั้ง อาทิ การเสด็จพระราชดำเนินมาทรงฟังสัปดาห์หน้าพระที่นั่ง ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในวันที่ ๑๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๑ การเสด็จพระราชดำเนินมาทรงเปิดกิจกรรมการแสดงดนตรี Chamber Music Concert ซึ่งจัดโดยอาจารย์กำธร สนิทวงศ์ ณ ออยุธยา ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๒ การเสด็จพระราชดำเนินมาทรงฟังการได้วาทีหน้าพระที่นั่ง ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๒ การเสด็จพระราชดำเนินมาทรงฟังอภิปราย เรื่อง “พระพุทธศาสนากับนิสิตในมหาวิทยาลัย” ซึ่งจัดโดยกลุ่มพุทธศาสนาและประเพณี สโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ณ หอประชุมมหาวิทยาลัย ในวันที่ ๑๔

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงร่วมการอภิปรายเรื่อง “ปัญหาการใช้คำไทย” จัดโดยชุมนุมภาษาไทย ณ คณะอักษรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๕

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และศาสตราจารย์ หม่อมราชวงศ์สุนนชาติ สวัสดิ์กุล ในการเสด็จพระราชดำเนินมาทรง ร่วมการอภิปราย เรื่อง “ปัญหาการใช้คำไทย” จัดโดยชุมนุมภาษาไทย ณ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๕

กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๔ และการเสด็จพระราชดำเนินมาทรงฟังการได้วาที่ หน้าพระที่นั่งในวันที่ ๒๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๔

การเสด็จพระราชดำเนินครั้งสำคัญครั้งหนึ่ง คือการเสด็จ พระราชดำเนินเป็นการส่วนพระองค์มาทรงร่วมการอภิปรายเรื่อง “ปัญหา การใช้คำไทย” ซึ่งจัดโดยชุมนุมภาษาไทย ณ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๕ ในครั้งนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงร่วมการอภิปราย และ พระราชทานกระแสพระราชดำริเกี่ยวกับ “ปัญหาการใช้คำไทย” กับเหล่า ผู้ทรงคุณวุฒิ อาทิ ศาสตราจารย์ หม่อมราชวงศ์สุนนชาติ สวัสดิ์กุล ประธานชุมนุมภาษาไทย นายเจือ สตะเวทิน ประธานกรรมการดำเนินงาน ในโอกาสที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปกพงศ์ประพันธ์ นายสุกิจ นิมมานเหมินท์ และหม่อมหลวง บุญเหลือ เทพยสุวรรณ เข้าร่วมการอภิปรายด้วย สาระสังเขปประกอบ ด้วย การใช้ภาษา ศัพท์บัญญัติ ความหมายของคำ และปัญหาการใช้คำ ของภาษาไทย พระบรมราชวินิจฉัยเกี่ยวกับการใช้ภาษาไทยในครั้งนั้น แสดงถึงพระปรีชาสามารถ ความสนพระราชหฤทัย และความห่วงใยที่ ทรงมีต่อการใช้ภาษาไทย เป็นที่ประทับใจยิ่งต่อผู้ร่วมประชุมในครั้งนั้น ดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า

“เรามีโชคดีที่มีภาษาของตนเองแต่โบราณกาล จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะรักษาไว้ ปัญหาเฉพาะในด้านรักษาภาษานี้ก็มีหลายประการ อย่างหนึ่งต้องรักษาให้บริสุทธิ์ในทาง ออกเสียง คือ ให้ออกเสียงให้ถูกต้องชัดเจน อีกอย่างหนึ่งต้องรักษาให้บริสุทธิ์ในวิธีใช้ หมายความว่า วิธีใช้คำมาประกอบประโยค นับเป็นปัญหาที่สำคัญ ปัญหาที่สาม คือ ความร่ำรวยในคำของภาษาไทย ซึ่งพวกเรานี้ก็ไม่ร่ำรวยพอ จึงต้องมีการบัญญัติศัพท์ ใหม่มาใช้... สำหรับคำใหม่ที่ตั้งขึ้นมีความจำเป็นในทางวิชาการไม่น้อย แต่บางคำที่ง่าย ๆ ก็ควรมี ควรจะใช้คำเก่า ๆ ที่เรามีอยู่แล้ว ไม่ควรจะมาตั้งศัพท์ใหม่ให้ยุ่งยาก”^{๓๔}

ต้นจามจุรีทรงปลูก

ต้นจามจุรี^{๓๖} เป็นพันธุ์ไม้ที่ผูกพันกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มาตั้งแต่แรกสถาปนา เพราะเป็นต้นไม้ที่มีมากในบริเวณพื้นที่โดยรอบ ท้องทุ่งพญาไท ดังปรากฏหลักฐานในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้มีการปลูกต้นจามจุรีตามแนวถนนในย่านปทุมวัน^{๓๗} และในรัชกาล พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อมีการพัฒนาพื้นที่เป็น โรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยตามลำดับ ก็ได้มีการปลูกต้นจามจุรีตาม แนวถนนในมหาวิทยาลัยต่อเนื่องเรื่อยมา ให้ร่มเงาและสร้างความสดชื่น อยู่เสมอ ชาวจุฬาฯ จึงได้ยึดถือเอาต้นจามจุรีเป็นต้นไม้ประจำมหาวิทยาลัย จนเรียกกันว่า *จามจุรีสีชมพู* หรือ *จามจุรีศรีจุฬาฯ* ทำให้บริเวณ มหาวิทยาลัยร่มครึ้มไปด้วยต้นจามจุรี และตามพื้นดินยังมีกิ่งใบจามจุรี ทับถมอย่างหนาแน่น

ในราว พ.ศ. ๒๔๙๐ หรือหลังจากนั้น ปรากฏการนำกิ่งใบจามจุรีมาทำชำรับน้องใหม่ ตลอดจนการทำ *“มาลัยจามจุรี”* ที่รุ่นพี่มอบให้แก่น้องใหม่ หรือเป็นรางวัลในการแข่งขันกีฬา ยิ่งไปกว่านั้น ชื่อ *“จามจุรี”* ยังได้ใช้เป็นชื่อทีมฟุตบอลของสโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (สจม.) และสโมสรนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (สนจ.) ตลอดจนการนำชื่อและเรื่องราวของต้นจามจุรีมาแต่งเป็นเพลง สำหรับมหาวิทยาลัยอีกหลายเพลง

อย่างไรก็ดี ตั้งแต่ราว พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นต้นมา การสร้างอาคารเรียนเพื่อรองรับการขยายตัวของการศึกษา การเพิ่มคณะวิชาใหม่ๆ ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ส่งผลให้เกิดการโค่นต้นจามจุรีเพื่อใช้พื้นที่ อีกทั้งต้นจามจุรีเป็นไม้ที่สลัดใบและฝัก โรคพืชก็ยิ่งทำให้กิ่งก้านหักหล่นได้ง่าย ทำให้ถนนและคูข้างถนนสกปรก และมหาวิทยาลัยไม่มีนโยบาย ปลูกทดแทนต้นที่ตายไป ทำให้ต้นจามจุรีในบริเวณมหาวิทยาลัยมีจำนวน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงปลูกต้นจามจุรี บริเวณด้านหน้าหอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๕

นิสิตช่วยกันบำรุงรักษาต้นจามจุรี ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงปลูกไว้

ลดลงเป็นอันมาก เมื่อความทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระราชปรารภว่า “จำนวนต้นจามจุรีลดลงมาก” และรับสั่งว่า “จามจุรี มีความผูกพันกับคนแคว้นนี้มาก หากจุฬาฯ ไม่ปลูก (พระองค์) จะเสด็จพระราชดำเนินมา ปลูกต้นจามจุรีเอง”

วันที่ ๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๕ เวลาประมาณ ๑๖.๓๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนินมาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นการ ส่วนพระองค์ พระราชทานต้นจามจุรี ๕ ต้น และทรงปลูกด้วยพระองค์เอง ณ บริเวณหน้า หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทางด้านขวา จำนวน ๓ ต้น ด้านซ้าย จำนวน ๒ ต้น^{๑๔๖}

ในครั้งนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมีพระราชกระแสว่า

“...วันนี้มาปลูกต้นไม้ ไม่มาทำอะไรอย่างอื่น แต่ต้นไม้สำคัญ สำคัญจริงๆ คือว่าทราบดีว่าต้นไม้ชื่อว่าจามจุรี ก้ามปู นี้ก็เป็นสัญลักษณ์ของมหาวิทยาลัยนี้ ก็ได้นำมาทำต้น ทำต้นนี้ได้เลี้ยงตั้งแต่เกิด คือว่าปีที่แล้วได้ไปที่หัวหินแล้วก็ปลูก ต้นไม้ พวกนี้ก็เกิดมาด้วย เมื่อเกิดมาแล้วก็สงสาร ก็ต้องเลี้ยง เลี้ยงจนเติบโต พอควรก็เห็นว่าโตพอแล้ว ควรเข้ามาวิทยาลัยเสียที แล้วก็มหาวิทยาลัยที่เหมาะสม ก็ที่นี่ เพราะว่าเขาเอ็นดูต้นจามจุรี ก็เชื่อว่าต้นไม้ทั้งห้าต้นนี้ นิสิตทั้งหลายคงรักษา ไว้ให้เติบโต ไม่ให้ล้มตาย คือต้นไม้พวกนี้ก็คงจะเป็นความสำคัญสำหรับมหาวิทยาลัย ต่อไป เช่น ต้นก้ามปูนี้มีอยู่อยู่ตั้งแต่สร้างมหาวิทยาลัย คือดอกก็สีชมพู แล้วก็อีก อย่าง ก็อย่าหมั่นใส่เกินไป คือว่าถ้ามันออกดอกแล้วก็ออกดอกอีก ก็อย่ากลัว เกินไป ตรงข้ามน่าจะเตือน คือเตือนใจว่าถึงวาระนี้เราควรจะขยันหมั่นเพียรมากขึ้น ซึ่งก็เชื่อนะ เชื่อว่าทุกคนคงหมั่นเพียรตลอดไป ไม่ใช่ว่าเพียงแต่เวลาต้นไม้เตือน ก็ต้นไม้ทั้งห้าต้นนี้ก็คงอีกเป็นเวลาหลายปีอยู่ที่จะทำหน้าที่เตือนได้ เพราะว่ามันยัง ไม่ได้รับปริญญา อยู่ชะหลายปีก็คงได้ปริญญาไปได้ไม่ใช่น้องใหม่ ก็ต้องพยายาม รักษา ฝากเอาไว้เหมือนฝากผู้ที่ท่านเลี้ยงจนโตพอควรแล้ว อย่าให้ท่านต้องเสียใจ เพราะว่าเหมือนกัน ต้นไม้ก็ตามคนก็ตาม เมื่อเลี้ยงแล้วก็รักและเอ็นดูอยากให้ได้ แล้วนิสิตทั้งหลายก็บอกได้ว่าก็เช่นเดียวกัน อยากให้ดึกก็เอาต้นไม้มาเตือนเท่านั้นเอง...”

ก่อนจบกระแสพระราชดำรัสในวันนั้น มีพระราชกระแสรับสั่งว่า วันนี้ไม่พระราชทานพร เพราะว่า “ฝากต้นไม้ไว้ห้าต้น ให้เป็นเครื่องเตือนใจตลอดกาล”^{๓๙}

จามจุรีพระราชทานทั้ง ๕ ต้น ได้เจริญเติบโตขึ้นตามลำดับ ยืนต้นอย่างแข็งแรงเป็นศรีสง่า และสิริมงคลแก่ชาวจุฬาฯ มาจนถึงปัจจุบัน และได้ยืนยงคู่จุฬาฯ ตลอดไป เตือนใจให้รำลึกถึงพระมหากษัตริย์องค์ที่สุุดมิได้ทราบกาลนาน

การค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับดนตรีไทย

หลังจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้กรมศิลปากรจัดทำโน้ตเพลงไทยตามระบบสากลและจัดพิมพ์ขึ้นด้วยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ ใน พ.ศ. ๒๕๐๕ และทรงสนับสนุนให้มีการจัดตั้งสมาคมดนตรีแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ใน พ.ศ. ๒๕๐๙ แล้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้อาจารย์และนิสิตในชุมนุมวิชาการ คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดทำโครงการค้นคว้าเกี่ยวกับดนตรีไทยตามแนวพระราชดำริ เพื่อวิจัยหาระดับเฉลี่ยมาตรฐานของคลื่นความถี่เสียงในบันไดเสียงของเครื่องดนตรีไทยด้วยกระบวนการทางฟิสิกส์ ในช่วง พ.ศ. ๒๕๑๐ – ๒๕๑๓^{๔๐}

ต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๓๗ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นประธานในการศึกษาค้นคว้าวิจัยเรื่องความถี่ของเสียงดนตรีไทย โดยพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช อันเป็นงานวิจัยสืบเนื่องจากงานวิจัยโดยอาจารย์ และนิสิตในชุมนุมวิชาการ คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยดังกล่าว เพื่อศึกษาวิเคราะห์ระบบบันไดเสียงตามแบบแผนของดนตรีไทย ซึ่งมีรายละเอียดของการแบ่งช่วงความถี่ในบันไดเสียงแตกต่างจากดนตรีตะวันตกให้เกิดความชัดเจนเป็นบรรทัดฐานยิ่งขึ้น จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัย สรุปผลได้ว่าในส่วนที่วงดนตรีไทยสมควรจะยึดระดับความถี่ใดเป็นมาตรฐานนั้นย่อมอยู่ในวิสัยของความเป็นเสรีตามบทบาทของศิลปะนิยม แต่สิ่งที่สังคมดนตรีควรรักษาให้เป็นแบบแผนสืบไปก็คือ ระบบเสียงชนิดแบ่งเท่ากันโดยอัตราส่วนคงที่ของดนตรีไทยตามที่ภูมิปัญญาได้สั่งสมมาตั้งแต่ในอดีต และควรได้รับการสั่งสมและพัฒนาระบบเพื่อการควบคุมและตรวจสอบมิให้เกิดการเสียรูป^{๔๑}

งานราตรีสโมสร “วันจุฬาลงกรณ์”

สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ก่อตั้งขึ้นในวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๙ โดยมีพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปกพงศ์ประพันธ์ ขณะทรงดำรงพระอิสริยยศเป็น พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร ทรงเป็นนายกสมาคมฯ พระองค์แรก และได้รับพระบรมราชานุญาตให้สมาคมอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ ตั้งแต่วันที่ ๑๕ กรกฎาคม ปีเดียวกัน ต่อมาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้คณะกรรมการสมาคมเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท และพระราชทานพระบรมราโชวาทเป็นประจำทุก ๒ ปีที่มีการเปลี่ยนคณะกรรมการบริหารสมาคม สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้เริ่มการจัดงาน “ชมพูปอล” ขึ้นครั้งแรกใน พ.ศ. ๒๔๙๑ โดยขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตใช้เวทีลีลาศสวนอัมพรเป็นสถานที่จัดงาน เพื่อหารายได้สมทบ “ทุนจุฬาสงเคราะห์” ที่ได้จัดตั้งขึ้น และเพื่อเผยแพร่เกียรติคุณของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินมาทรงร่วมงาน “วันจุฬาลงกรณ์”

ในเวลาต่อมา สมาคมฯ ได้ปรับปรุงการจัดงาน “ชมพูปอล” เป็นงาน “วันจุฬาลงกรณ์” โดยจัดขึ้นครั้งแรกในวันที่ ๒๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๕ และได้กราบบังคมทูลเชิญ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินทรงเป็นประธานในงานราตรีสโมสร “วันจุฬาลงกรณ์” พระองค์ทรงพระมหากรุณา เสด็จพระราชดำเนินในงาน “วันจุฬาลงกรณ์” ณ เวทีลีลาศ สวนอัมพรเป็นประจำติดต่อกันจนถึง พ.ศ. ๒๕๑๕ ยกเว้นบางปีที่ทรงมีพระราชกรณียกิจ เช่น ใน พ.ศ. ๒๕๐๖ และพ.ศ. ๒๕๐๗

อนึ่ง ใน พ.ศ. ๒๕๐๖ นายพ่วง สุวรรณรัฐ นายกสมาคมในขณะนั้น ได้นำคณะกรรมการเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ถวายพระพรเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ อันเป็นช่วงที่คณะกรรมการสมาคมกำลังหาเงินทุนเพื่อสร้างอาคารของสมาคม มีรับสั่งถามถึงกิจกรรมที่จะสร้างอาคารสมาคม และได้พระราชทานเงิน ๑,๐๐๐ บาท เพื่อร่วมสมทบทุนในการจัดสร้างด้วย นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณแก่สมาคม เป็นอย่างยิ่ง การก่อสร้างอาคารแล้วเสร็จและเปิดใช้ใน พ.ศ. ๒๕๑๐^{๑๒}

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินมาทรงร่วมงาน “วันจุฬาลงกรณ์”

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนินผ่านถนนิสิตที่มารอเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทในงาน “วันจุฬาลงกรณ์”

อาคารทันตรักษัวิจัย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ (ซึ่งได้โอนย้ายไปจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แต่ยังใช้สถานที่เดิมในบริเวณจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) ได้จัดฉายภาพยนตร์ส่วนพระองค์ ชุดเสด็จฯ เยือนประเทศญี่ปุ่นและสาธารณรัฐจีน ในวันที่ ๘ - ๑๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๖ เพื่อจัดหารายได้ พระราชทานแก่คณะทันตแพทยศาสตร์เป็นทุนเริ่มแรกในการก่อสร้างอาคารหลังใหม่ ด้านถนน อังรีดุนังต์ รวม ๑ ล้านบาทเศษ คณะทันตแพทยศาสตร์ได้จัดของบประมาณสมทบอีก ๔ ล้านบาท สร้างอาคารเรียนปฏิบัติการและวิจัย เป็นพระบรมราชานุสรณ์เฉลิมพระเกียรติ ออกแบบโดย นายอร่าม รัตกุล เสรีเริงฤทธิ์ โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนิน ทรงวางศิลาฤกษ์อาคารซึ่งโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามว่า “อาคารทันตรักษัวิจัย” ในวันที่ ๒๙

การจัดฉายภาพยนตร์ส่วนพระองค์ ชุด เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศญี่ปุ่นและสาธารณรัฐจีน ณ โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมไทย ระหว่างวันที่ ๘ - ๑๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๖

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงเปิดอาคาร "ทันตรักรษวิชัย" ณ คณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ ๑๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๒

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงวางศิลาฤกษ์อาคารเรียนปฏิบัติการและวิจัยของคณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ ๒๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๘

ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๘ เมื่อการก่อสร้างแล้วเสร็จ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณ ทรงประกอบพิธีเปิดอาคารทันตรักรษวิชัย ในวันที่ ๑๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๒ อีกทั้งพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ประดิษฐานอักษรพระปรมาภิไธย "ภ.ป.ร." ไว้ด้านหน้าอาคารด้วย^๓

การฉลองครบรอบ ๕๐ ปี แห่งการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานพระมหากรุณาแก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเสมอมา ใน พ.ศ. ๒๕๑๐ อันเป็นปีที่มีการจัดงานเฉลิมฉลอง ๕๐ ปีแห่งการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงเป็นประธานในพิธีเปิดงานฉลองครบรอบ ๕๐ ปีแห่งการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๐ ได้ทอดพระเนตรการแสดงละคร หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรการแสดงละครการกุศล ในโอกาสเฉลิมฉลอง ๕๐ ปีแห่งการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทีมมหาวิทยาลัยได้จัดขึ้นในวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๐ ณ โรงละครแห่งชาติด้วย

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ
สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี และพระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี
ในรัชกาลที่ ๖ เสด็จพระราชดำเนินมาทอดพระเนตรการแสดงในการฉลอง ๕๐ ปีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๐

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนิน พร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ไปทรงเปิดฝายน้ำล้นที่ชมรมอาสาพัฒนานิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยสร้างขึ้น ณ บ้านโห่ง ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ใน พ.ศ. ๒๕๑๙

ค่ายยุววิศกรบพิธ

ค่ายยุววิศกรบพิธ เป็นโครงการค่ายอาสาพัฒนาเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมของนิสิตชมรมอาสาพัฒนา คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โครงการนี้เริ่มต้นขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๑๒ เมื่อสมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ (สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี) มีรับสั่งให้นิสิตชมรมค่ายอาสาพัฒนา คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ช่วยทำสะพานไม้ให้ประชาชนในนิคมสร้างตนเอง ตำบลอ่าวน้อย อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ใช้เดินทางติดต่อกับตัวอำเภอเมือง ตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช นิสิตชมรมค่ายอาสาพัฒนาได้ออกเดินทางสำรวจ พบว่าเส้นทางดังกล่าวประสบอุทกภัยทำให้ทางขาด จึงได้ตกลงสร้างสะพานไม้ถาวรขึ้นโดยใช้แบบสะพานจากกรมทางหลวง แต่งงบประมาณไม่เพียงพอ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์พร้อมพระราชกระแสรับสั่งว่า

“จงทำตนให้เป็นผู้ใหญ่ และรอบคอบ ทำอะไรอย่าให้บานปลาย”

ต่อมาในการออกค่ายภาคฤดูร้อน พ.ศ. ๒๕๑๔ ชมรมอาสาพัฒนาของนิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์ได้สร้างสะพานแขวน ณ บ้านม่วงชุม ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ โดยได้ติดป้ายชื่อ “ค่ายวิศวะจุฬาฯ โดยพระราชดำริ” เมื่อชมรมอาสาพัฒนาสร้างสะพานแล้วเสร็จชาวบ้านในบริเวณดังกล่าวได้กราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานนามสะพานแขวนนี้จาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และได้รับพระราชทานนามสะพานว่า “สะพานยุววิศกรบพิธ” และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้นายสัญญา ธรรมศักดิ์ องคมนตรีมาประกอบพิธีเปิด

ในปีต่อมา ก็ได้พระราชทานนาม “ยุววิศกรบพิธ” แก่สิ่งก่อสร้างที่ชมรมอาสาพัฒนาได้สร้างขึ้นเพื่อเป็นสาธารณสมบัติตามท้องที่ทุกถ้ำกันดาร จึงเป็นที่มาของนามพระราชทาน “ค่ายยุววิศกรบพิธ” ในเวลาต่อมา

ดังนั้น การพระราชทานนาม “ยุววิศวกรรมพิช ๕” แก่ฝายน้ำล้นที่ชมรม
อาสาพัฒนา นิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สร้าง
ขึ้น ณ บ้านหึ่ง ตำบลอนันต์ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่
ในพ.ศ. ๒๕๑๙ ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จ
พระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดา
ไปทรงประกอบพิธีเปิดฝายน้ำล้นแห่งนี้ และพระราชทานพระบรมราชานุญาต
ให้คณาจารย์และนิสิตได้เข้าฝายอย่างใกล้ชิด

ชมรมอาสาพัฒนาของนิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย ได้จัดโครงการค่ายยุววิศวกรรมเป็นประจำทุกปีสืบมาจนถึง
ปัจจุบัน โดยมีผลงานจัดสร้างสิ่งก่อสร้างถาวร เช่น สะพาน ฝายน้ำล้น
ระบบประปา อาคารเรียน ตลอดจนสาธารณะสมบัติต่างๆ ในท้องที่
ทุรกันดาร เพื่อประโยชน์ของประชาชนทั่วไป^{๔๔} ค่ายยุววิศวกรรมพิช
ใน พ.ศ. ๒๕๕๙ นับเป็นครั้งที่ ๔๔ ได้มีโครงการก่อสร้างหอกรองน้ำและ
ระบบประปา ณ หมู่บ้านไร่ศิลา ต.พิชัย อ.เมือง จ.ลำปาง^{๔๕}

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระราชปฏิสันถาร
กับคณาจารย์ และนิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์ เกี่ยวกับการก่อสร้างฝาย
ภายหลังเสร็จสิ้นพิธีเปิด “ฝายยุววิศวกรรมพิช ๕”

หน่วยทันตกรรมพระราชทาน

ใน พ.ศ. ๒๕๑๓ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
มีพระราชปรารภกับ ศาสตราจารย์ พันโท ทันตแพทย์ สี สิริสิงห ทันตแพทย์
ประจำพระองค์ และอาจารย์ประจำคณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัย
แพทยศาสตร์ ว่า “ฉันต้องการให้หมอช่วยไปดูแลบำบัดทุกข์ให้แก่เด็ก
นักเรียนและประชาชนที่อยู่ห่างไกลหมอ” และพระราชทานคำแนะนำอัน
เป็นที่มาของ “หน่วยทันตกรรมพระราชทาน” ว่า “โรคฟันเป็นโรคของ
ทุกคน การจะให้ราษฎรที่ยากจนที่มีปัญหาเรื่องฟัน หยุดการทำนา ทำไร่
เดินทางไปหาหมอนั้น เป็นสิ่งที่ยากยิ่ง ในทางตรงกันข้ามหากเป็นการให้
บริการเคลื่อนที่ไปสู่ประชาชน ก็จะเป็นการแก้ปัญหาได้ทางหนึ่ง”

ตราสัญลักษณ์หน่วยทันตกรรมพระราชทาน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงเจิมรถหน่วยทันตกรรมพระราชทาน ณ วังไกลกังวล หัวหิน วันที่ ๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๓

การออกหน่วยทันตกรรมพระราชทาน ของคณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชได้พระราชทานรถยนต์ทำฟันเคลื่อนที่คันแรก สำหรับใช้เป็นหน่วยทันตกรรมเคลื่อนที่ส่วนพระองค์ ยามเสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมราษฎร ทรงประกอบพิธีเจิมรถเป็นสิริมงคลเมื่อวันที่ ๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๓ ณ วังไกลกังวล วันต่อมา หน่วยทันตกรรมพระราชทานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เริ่มดำเนินกิจกรรมให้บริการทันตกรรมเคลื่อนที่ตามพระราชดำริครั้งแรก มีทันตแพทย์อาสาสมัครจากคณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (เวลานั้นยังอยู่ในมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์เดิม ซึ่งเพิ่งได้รับพระราชทานชื่อใหม่ว่ามหาวิทยาลัยมหิดล) ผลัดเปลี่ยนกันไปสัปดาห์ละ ๒ คน ร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในท้องถิ่น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยในการเลือกสถานที่แต่ละครั้ง และพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นงบประมาณในการดำเนินงานทั้งหมด

เมื่อคณะทันตแพทยศาสตร์ โอนมาสังกัดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใน พ.ศ. ๒๕๑๕ ก็รับผิดชอบดำเนินการออกหน่วยทันตกรรมพระราชทานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นประจำต่อมา โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ จำนวนมาก นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้จัดตั้งหน่วยทันตกรรมพระราชทานในมหาวิทยาลัยอื่นๆ เพิ่มอีก ๖ แห่ง ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๓๑ - ๒๕๓๓ ได้แก่

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อให้การปฏิบัติงานครอบคลุมทั่วถึงทุกภูมิภาคยิ่งขึ้น

ต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๕๒ ได้มีการจัดตั้งมูลนิธิทันตนวัตกรรม ในพระบรมราชูปถัมภ์ ตามพระราชกระแสรับสั่งของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานคิดค้นและผลิตนวัตกรรม เครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์ ยา และเวชภัณฑ์อื่น ๆ ตลอดจนงานอันเกี่ยวข้องกับงานทันตกรรม เพื่อให้บริการแก่ประชาชน และนำไปสนับสนุนกิจกรรมการบริการประชาชน ของหน่วยทันตกรรมพระราชทาน^{๕๖}

หน่วยทันตกรรมพระราชทานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ปฏิบัติงานให้บริการแก่ประชาชนที่อยู่ห่างไกล และยากจน ทั้งในประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน หรือตามแต่จะมีพระราชกระแสอยู่เป็นประจำ ปัจจุบันการดำเนินงานได้ขยายพื้นที่การให้บริการ รูปแบบกิจกรรมการรักษา และการเผยแพร่ความรู้ด้านทันตกรรมและสุขภาพช่องปาก รวมทั้งการประดิษฐ์อุปกรณ์ทันตกรรมใหม่ ๆ โดยทันตแพทย์และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานร่วมกันพัฒนา เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศ และลักษณะทางกายภาพของผู้รับการรักษาในแต่ละพื้นที่

เงินทุนวิจัยรัชดาภิเษกสมโภช

ในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๒๕ ปี ในวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๔ รัฐบาลในขณะนั้น ดำริให้มีงานเฉลิมฉลองสมโภชเป็นอนุสรณ์การ ดังเคยมีมาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยมีการจัดพระราชพิธีรัชดาภิเษก ในวันที่ ๘ - ๑๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๔

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ร่วมเฉลิมฉลองในโอกาสสำคัญนี้ โดยดำริจัดตั้งทุนการศึกษาและวิจัย อันสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาของมหาวิทยาลัยที่กำหนดให้มีการจัดตั้งมูลนิธิขึ้น เพื่อส่งเสริมการวิจัยในมหาวิทยาลัย จึงได้จัดสรรเงินผลประโยชน์จำนวน ๑๐ ล้านบาท นำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายพระบาทสมเด็จพระ

ตราสัญลักษณ์พระราชพิธีรัชดาภิเษก
๙ มิถุนายน ๒๕๑๔

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในการสวนสนามแสดงแสนยานุภาพของกองทัพไทย เนื่องใน พระราชพิธีรัชดาภิเษก วันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๔

พระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เป็นพระบรมราชานุสรณ์ในโอกาสพระราชพิธีรัชดาภิเษก วันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๔ จากนั้น ได้พระราชทานเงินดังกล่าวเป็นทุนวิจัยแก่คณาจารย์และนิสิตของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยจะจัดสรรดอกผลของเงินทุนนี้สนับสนุนการวิจัยทุกปี เริ่มดำเนินการ ตั้งแต่วันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๔ เป็นต้นมา และเมื่อมหาวิทยาลัยได้กราบบังคมทูลพระกรุณา ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตใช้ชื่อทุนวิจัยนี้ว่า “ทุนวิจัยรัชดาภิเษก รัชกาลที่ ๙” แล้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานชื่อว่า “ทุนวิจัยรัชดาภิเษกสมโภช”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้จัดสรรทุนวิจัยรัชดาภิเษกสมโภชให้คณาจารย์ รวมทั้งนิสิต ระดับปริญญาโทและปริญญาเอก ผู้ที่ได้รับทุนวิจัยรัชดาภิเษกสมโภชจะได้เข้ารับพระราชทานทุนใน พิธีพระราชทานปริญญาบัตร ต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๓๙ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ปรับวิธีและ กระบวนการส่งเสริมสนับสนุนการวิจัย โดยเปลี่ยนเงินทุนวิจัยรัชดาภิเษกสมโภช เป็น “กองทุน รัชดาภิเษกสมโภช” เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมงานวิจัยให้กว้างขวางยิ่งขึ้น อาทิ ทุนพัฒนาอาจารย์ ใหม่ / นักวิจัยใหม่ การสมทบทุนวิจัยจากแหล่งทุนภายนอก การจัดประชุมระดับชาติและนานาชาติ การสนับสนุนการพิมพ์ผลงานวิจัยในวารสารต่างประเทศ^{๔๗}

ตราไปรษณียากรที่ระลึกพระราชพิธี มหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษาครบ ๔ รอบ วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๘

การเฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสมหามงคลสมัยเฉลิม พระชนมพรรษา ๔ รอบ พ.ศ. ๒๕๑๘

ในวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๘ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับสโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย และสมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้จัดงาน นิทรรศการ จัดงานนิสิตอาสาสมัครปฏิบัติงานสำรวจที่ดิน และจัดหาเงินรายได้ขึ้นทูลเกล้าทูล กระหม่อมถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหา มงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ รอบ เพื่อโดยเสด็จพระราชกุศลในโครงการเกษตรกรรม รวมทั้งสิ้น เป็นเงิน ๖๗๑,๖๐๗.๓๓ บาท นอกจากนี้ นิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒ ท่าน ได้ร่วมทูลเกล้า ทูลกระหม่อมถวายที่ดินโดยเสด็จพระราชกุศลในโครงการเกษตรกรรมด้วย ได้แก่ ที่ดินในตำบล หนองพลับ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เนื้อที่ ๔๒๐ ไร่ ของนางสมถวิล สุดลัตย์ (ถาวรนันท์) และที่ดินในอำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก เนื้อที่ ๑๙๗ ไร่ ของนายแพทย์รัชชัย เหราบัตย์^{๔๘}

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานพระเกี้ยวทองคำ ซึ่งสมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ จัดทำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายในโอกาส ๕๐ ปีแห่งการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แก่มหาวิทยาลัย โดยมีจอมพลประภาส จารุเสถียร อธิการบดี เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทรับพระราชทาน

พระเกี้ยวพระราชทาน

ในระยะ ๕๐ ปีแรกแห่งการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้รับพระบรมราชานุญาตให้อัญเชิญพระเกี้ยว ซึ่งเป็นพระบรมราชสัญลักษณ์ประจำรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มาประดิษฐาน ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อมีพิธีการสำคัญของมหาวิทยาลัยอยู่ระยะหนึ่ง^{๑๑} แต่ยังไม่มีการตั้งพระเกี้ยวอันเป็นสัญลักษณ์ที่ประดิษฐานประจำมหาวิทยาลัย มีเพียงธงพระเกี้ยวเป็นของสำคัญอันถือเป็นสัญลักษณ์แห่งมหาวิทยาลัย ในเวลาต่อมาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงได้จัดสร้างพระเกี้ยวขึ้น ๓ องค์ นำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เพื่อพระราชทานแก่มหาวิทยาลัย สำหรับใช้ในพิธีการต่างๆ ตามลำดับ ดังนี้

พ.ศ. ๒๕๑๐ สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้กราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานพระเกี้ยวจากพระบาทสมเด็จพระ

พระเกี้ยวองค์แรกที่มหาวิทยาลัย ได้รับพระราชทานเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๐

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานพระเกี้ยว ซึ่งสมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ จัดสร้างขึ้น ทูลเกล้าฯ ถวาย และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานแก่นายธีรชัย เขมณะศิริ นายกลสโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อใช้ในกิจกรรมของ มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๒๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๒

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระสุหร่าย
ทรงเจิม พระเกี้ยวพระราชทานแก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรประจำปีการศึกษา ๒๕๓๑
เมื่อวันที่ ๑๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๒

พระเกี้ยวที่ได้รับ
พระราชทานเมื่อ
พ.ศ. ๒๕๑๒

พระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีรับสั่งความว่า พระเกี้ยวส่วนพระองค์
เองไม่มี ที่มีเป็นของส่วนพระองค์ของเจ้านายพระองค์อื่น ถ้าจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัยต้องการจริงๆ ต้องศึกษาและจัดทำรูปแบบพระเกี้ยวให้
ถูกต้องเสียก่อนแล้วนำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย เมื่อเห็นว่าเป็นการ
ถูกต้องก็จะทรงรับไว้เป็นของส่วนพระองค์ แล้วจึงจะพระราชทาน สมาคมนิสิตเก่า
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงได้ศึกษาและจำลองรูปแบบ และขนาดจาก
พระเกี้ยวที่ใช้ประดับพระเศียรของพระราชบุตร วัสดุทำด้วยทองคำประดับ
ด้วยเพชรพลอยทั้งองค์วางบนเบาะไหมสีชมพูบนพานกาไหล่ทอง สมาคม
นิสิตเก่า จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายพระเกี้ยว
ทองคำองค์นี้ แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวันที่เสด็จพระราชดำเนิน
พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระ
พระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตน์ราชกัญญา ทรงเป็นประธานในพิธีเปิดงาน
ฉลอง ๕๐ ปี แห่งการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในวันที่ ๒๖
มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๐ และได้พระราชทานแก่มหาวิทยาลัยในวันนั้นเอง
ต่อมาในโอกาสครบรอบ ๖๐ ปี แห่งการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ. ๒๕๒๐ ได้มีการบูรณะซ่อมแซมพระเกี้ยวครั้งใหญ่ รวมทั้งเปลี่ยน
หมอนรององค์พระเกี้ยวจากเดิมทรงสี่เหลี่ยมเป็นทรงกลม และจัดทำฐาน
รองพร้อมกระจกรอบ ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ ณ สำนักบริหารทรัพยากร
มนุษย์ อาคารจามจุรี ๕ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และนำออกใช้ในพิธี
อธิการบดีประธานการ อันเป็นพิธีส่งมอบตำแหน่งระหว่างอธิการบดี
ครั้งแรกใน พ.ศ. ๒๕๔๓ โดยมีนิสิตอัญเชิญพระเกี้ยวนำกระบวนเกียรติยศ
มาประดิษฐานในห้องพิธีการ ณ อาคารมหาจุฬาลงกรณ์ และกระทำเป็น
ประเพณีสืบต่อมา

พ.ศ. ๒๕๑๒ สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใน
พระบรมราชูปถัมภ์ ได้จัดสร้างพระเกี้ยวจำลองขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อม
ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในงาน “วันจุฬาลงกรณ์” ณ เวทีลีลาศ
สวนอัมพร ในวันที่ ๒๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๒ องค์พระเกี้ยวมีขนาดเล็กกว่า
พระเกี้ยวองค์ที่เป็นพระบรมราชสัญลักษณ์ประจำรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระ
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเล็กน้อย ใช้วัสดุและกรรมวิธีตามแบบอย่าง

การทำหัวโขน ปิดทองคำเปลวประดับพลอยสี วางบนเบาะไหมสีชมพูบนพานแว่นฟ้า ภายหลังเมื่อซ่อมแซมได้เปลี่ยนพลอยสีเป็นขาวล้วน ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ ณ ศูนย์สื่อสาร องค์กร อาคารจามจุรี ๑ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำหรับใช้ในกิจกรรมสำคัญของ มหาวิทยาลัย อาทิ งานปียมหาราชานุสรณ์ งานฟุตบอลประเพณีจุฬาฯ - ธรรมศาสตร์ ปฐมนิเทศนิสิตใหม่ ต่อเนื่องมาจนปัจจุบัน

พ.ศ. ๒๕๒๙ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีโครงการจัดสร้างพระเกี้ยวองค์หนึ่ง ในโอกาสครบรอบ ๗๒ ปี แห่งการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงได้กราบบังคม ทูลพระกรุณาขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตนำพระเกี้ยวองค์ที่เป็นพระบรมราช สัตยลักษณ์ประจำรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ปัจจุบันเก็บ รักษาไว้ ณ พิพิธภัณฑวัตถุพระศรีรัตนศาสดาราม) มาเป็นต้นแบบในการจำลองให้มี ขนาดและรูปแบบตรงกันทุกประการ โดยใช้วัสดุทองเหลืองหล่อขึ้นรูปปูนลวดลาย ชูบทองแดง เงิน ทอง และประดับอัญมณี จัดทำโดยช่างของกรมศิลปากร เมื่อแล้วเสร็จ ได้ัญเชิญมาประดิษฐาน ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระสุหร่ายและทรงเจิมพระเกี้ยวพระราชทานแก่มหาวิทยาลัยเป็นปฐมพระราชกิจแห่งพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ประจำปีการศึกษา ๒๕๓๑ เมื่อวันที่ ๑๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๒ และได้ัญเชิญมาประดิษฐานในพิธี พระราชทานปริญญาบัตรต่อมาทุกปี และได้มีการบูรณะครั้งใหญ่ใน พ.ศ. ๒๕๕๗ ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ ณ หอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตึกจักรพงษ์^{๕๐}

พระเกี้ยว ซึ่งมหาวิทยาลัยจัดสร้างขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๒๙

การเฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสมหามงคลสมัย เฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ พ.ศ. ๒๕๓๐

ใน พ.ศ. ๒๕๓๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงเจริญ พระชนมพรรษาครบ ๕ รอบ ประกอบกับเป็นวาระครบ ๗๐ ปี แห่งการสถาปนา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ร่วมเฉลิมฉลองวโรกาสอันเป็น มงคลสมัยนี้ โดยได้จัดสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระปิยมหาราชและสมเด็จพระ มหาธีรราชเจ้า และจัดทำเข็มพระเกี้ยวทองคำ เพื่อทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย

ตราสัญลักษณ์พระราชพิธีมหามงคล
เฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ
๕ ธันวาคม ๒๕๓๐

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระปิยมหาราชและสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ ๒๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๐

พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระปิยมหาราชและสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า

เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระผู้สถาปนามหาวิทยาลัยทั้งสองพระองค์ ประชาคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตลอดจนประชาชนทั่วไป ได้ร่วมใจกันบริจาคทรัพย์เป็นค่าใช้จ่าย ในการสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ตามแบบแผนที่บรรพบุรุษได้เคยสนองพระเดชพระคุณมาแล้ว ในสมัยเมื่อสร้างพระบรมรูปทรงม้า ใน พ.ศ. ๒๔๔๑ นั้น เพื่อสร้างพระบรมรูปหล่อด้วยโลหะสำริด โดยคุณไข่มุกด์ ชูโต เป็นประติมากร ประดิษฐาน ณ แทนฐานที่ออกแบบโดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภิญญู สุวรรณศิริ อาจารย์เผ่า สุวรรณศักดิ์ศรี และอาจารย์กี ขนิษฐานันท์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์ ในวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๐^{๕๑}

เข็มพระเกี่ยวทองคำ

ในวาระที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนินมาทรงเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย เข็มพระเกี่ยวทองคำ ซึ่งมหาวิทยาลัยได้จัดสร้างขึ้น เพื่อร่วมเฉลิมฉลองวโรกาสที่ทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ ๕ รอบในปีนั้น เข็มพระเกี่ยวทองคำนี้มีรูปร่างและขนาดเดียวกับเข็มวิทย์ฐานะซึ่งทำด้วยเงิน โดยมีจารึกว่า “ชาวจุฬาฯ ขอถวายไว้ด้วยความภักดียิ่งชีวิต”^{๕๒}

นายกสโมสรมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ (สจว.) พร้อมด้วยผู้แทนนิสิตจากคณะต่างๆ ได้พร้อมใจกันนำเข็มพระเกี้ยวทองคำชั้นทุลเกล้าฯ ถวาย และกราบบังคมทูลพระกรุณาว่า

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม
เมื่อกว่าสี่สิบปีมาแล้ว ณ วันที่ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท เสด็จพระราชดำเนิน จากประเทศไทยไปสู่ประเทศสวีเดน นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ทูลเกล้า ทูลกระหม่อมถวายพระเกี้ยวเครื่องหมายมหาวิทยาลัยไว้แต่ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว ครั้งหนึ่ง มาบัดนี้เนื่องในการพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ ข้าพระพุทธเจ้าในนามของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทั้งปวง ขอพระราชทานทูลเกล้า ทูลกระหม่อมถวายเข็มพระเกี้ยว เครื่องหมายมหาวิทยาลัย ไว้แต่ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท อีกวาระหนึ่ง เพื่อเป็นที่หมายระลึกว่าจะก็สืบที่ร้อยปีผ่านไปก็ตาม นิสิตจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัยทุกคนจักมั่นคง จงรักภักดีในเบื้องพระยุคลบาทเสมอไปเป็นนิจ ไม่มีวัน เปลี่ยนแปลง
ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงประดับเข็มพระเกี้ยวทองคำที่ฉลองพระองค์เบื้องขวา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงรับเข็มพระเกี้ยวแล้ว มีพระราชกระแสรับสั่งว่า

“เป็นของที่ระลึกที่มีความหมายมาก”

ในปีรุ่งขึ้น เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนินมา ในการพระราชทานปริญญาบัตร ระหว่างวันที่ ๑๔ - ๑๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๑ ได้ทรงประดับ เข็มพระเกี้ยวทองคำทางพระอุระเบื้องขวาของฉลองพระองค์เครื่องแบบปกติจักรี ซึ่งมองเห็นได้ อย่างเด่นชัด และได้ทรงประดับเข็มพระเกี้ยวทองคำนี้ทุกครั้งที่เสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทาน ปริญญาบัตร ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นับแต่นั้นเป็นต้นมา^{๕๓}

เข็มพระเกี้ยวทองคำ ซึ่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทูลเกล้าฯ ถวายในโอกาสพระราชพิธี มหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๐

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทอดพระเนตรนิทรรศการในงาน “จุฬาฯ วิชาการ ‘๓๐” เมื่อวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๐

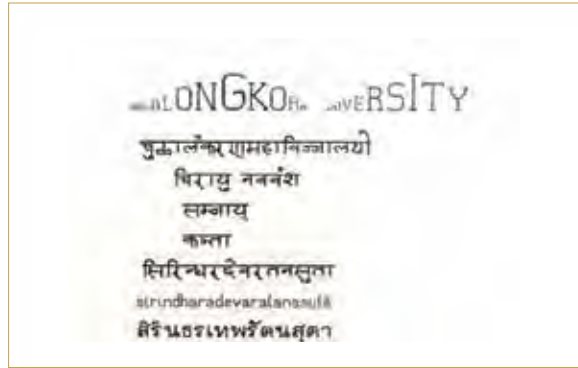
การเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรงานจุฬาฯ วิชาการ พ.ศ. ๒๕๓๐

งานจุฬาฯ วิชาการ จัดริเริ่มขึ้นเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. ๒๕๑๕ โดยองค์การบริหารสโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๐ มหาวิทยาลัยมีมติให้ยกระดับงานจุฬาฯ วิชาการให้เป็นกิจกรรมร่วมระหว่างคณาจารย์และนิสิต โดยมีองค์การบริหารสโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นผู้ประสานงาน งานจุฬาฯ วิชาการในครั้งนั้นจัดในหัวข้อ **“วิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต”** ระหว่างวันที่ ๒๓ – ๒๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๐

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นประธานในพิธีเปิดงาน “จุฬาฯ วิชาการ’๓๐” ณ ศาลาพระเกี้ยว จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๐ ในโอกาสสำคัญครั้งนั้น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้รับพระราชทานพระมหากรุณาธิคุณเป็นพิเศษในการทรงสาธิตผลงานส่วนพระองค์ คือการประดิษฐ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อสร้างตัวอักษรเทวนาครี ที่ทรงศึกษาด้วยพระองค์เองจากพจนานุกรมและตำราภาษาสันสกฤต และจากการสอบถามผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาบาลีสันสกฤต เช่น สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และศาสตราจารย์ หม่อมหลวงจิรายุ นพวงศ์ องค์กรมนตรี

ความสนพระราชหฤทัยในอักษรเทวนาครีนี้ สืบเนื่องมาจากพระราชประสงค์ที่จะทรงศึกษาหลักธรรมแห่งพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง ด้วยมีพระราชดำริว่าพุทธศาสนาเกิดและเผยแพร่มาจากประเทศอินเดีย พระธรรมคำสอนอันลึกซึ้งและยากแก่ความเข้าใจอาจถูกตีความผันแปรบิดเบือนไปได้ ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าลึกถึง “ภาษาแขก” จึงน่าจะได้รับความรู้เกี่ยวกับธรรมะชัดเจนกระจ่างมากขึ้น

อนึ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้ทอดพระเนตรนิทรรศการต่างๆ ในงานจุฬาฯ วิชาการในคราวนั้นอย่างละเอียด โดยเฉพาะนิทรรศการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งผลงานส่วนพระองค์ที่นำมาจัดแสดง เช่น เรือใบ และวิทยุสื่อสาร และการกำจัดน้ำเสีย เป็นต้น โดยที่ได้พระราชทานข้อแนะนำในการปรับปรุงการจัดแสดงอีกด้วย เช่น ทรงแนะนำว่าควรนำแผนผังของเรือที่ทรงจัดสร้างมาแสดงให้เห็นเทคนิคการสร้าง และควรนำแผนที่ เส้าอากาศ และแหล่งพลังงาน (power supply) มาแสดงประกอบนิทรรศการวิทยุสื่อสารที่ทรงสร้างไว้ข้างหน้าที่

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล
อดุลยเดช ทรงแสดงการสาธิตโปรแกรม
อักษาทวนาครีที่ทรงประดิษฐ์ขึ้น
ณ ศาลาพระเกี้ยว จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย

ภาคเหนือ เป็นต้น ทั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชได้เสด็จฯ ทอดพระเนตร
นิทรรศการจุฬาฯ วิชาการครั้งนั้น เป็นเวลาถึงห้าชั่วโมงครึ่ง^{๕๔}

การเฉลิมพระเกียรติเนื่องในมหามงคลสมัย พระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก พ.ศ. ๒๕๓๑

เนื่องในมหามงคลวาระที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงครองสิริราช
สมบัติ นับตั้งแต่วันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙ ถึงวันที่ ๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๑ รวมเป็นเวลา ๔๒ ปี
๒๓ วัน อันยาวนานยิ่งกว่าสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้าแห่งสยาม คือพระบาทสมเด็จพระ
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราช ที่ทรงครองสิริราชสมบัติเป็นเวลายาวนานถึง ๔๒ ปี ๒๒ วัน
แล้วนั้น รัฐบาลและปวงชนชาวไทยได้ร่วมกันเฉลิมฉลองมหามงคลโรกาสดังกล่าว ในพระราชพิธี
รัชมังคลาภิเษก ซึ่งมีขึ้นในวันที่ ๒ - ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๑

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยร่วมเฉลิมฉลองในโอกาสอันสำคัญนี้ ณ งานพระราชทานปริญญาบัตร
ประจำปีการศึกษา ๒๕๓๐ ซึ่งจัดขึ้นในวันที่ ๑๔ - ๑๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๑ โดยในวันที่ ๑๔
กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๑ ศาสตราจารย์ ดร. บุญรอด บิณฑสันต์ นายกสภามหาวิทยาลัย ได้ทูลเกล้า
ทูลกระหม่อมถวายดอกไม้ธูปเทียนเป็นเครื่องราชสักการะในนามประชาคมจุฬาฯ พร้อมกราบบังคม
ทูลถวายชัยมงคล ความว่า

ตราสัญลักษณ์พระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก
๒ กรกฎาคม ๒๕๓๑

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงรับพระมหาสังข์ทักษิณาวรรต ที่นายอนุสรณ์ ธรรมใจ นายกลโมสรนีสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นตัวแทนชาวจุฬาฯ ทูลเกล้าฯ ถวายในโอกาส พระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก เมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๑

“ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

เมื่อสี่สิบสองปีก่อน ในสมัยเมื่อได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทแรกเสด็จขึ้นดำรงฉัตร เป็นพระมหากษัตริย์แห่งสยามประเทศนี้ ชาวจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในครั้งนั้น ต่างรู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นเกล้าล้นกระหม่อมหาที่สุดมิได้ และเชื่อมั่นด้วยใจสุจริตว่า ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรงพระมหากรุณาตัดสินพระราชหฤทัยยอมรับภาระของแผ่นดิน เพราะทรงเห็นแก่ประโยชน์สุขของปวงพสกนิกรเป็นสำคัญยิ่งกว่าประโยชน์สุขส่วนพระองค์ ครั้นมาในกาลบัดนี้ชาวโลกก็ได้ประจักษ์แล้วว่า สิ่งที่ชาวจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเชื่อมั่นนั้นไม่ได้ผิดพลาดไปจากความเป็นจริง กาลเวลาสี่สิบสองปีในรัชกาลปัจจุบันที่ล่วงผ่านมา ได้พิสูจน์ให้คนไทยทั้งปวง ได้ตระหนักแล้วว่า รัชสมัยแห่งได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทเป็นรัชมงคลสมัยของชาติไทยโดยแท้

ด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้น ชาวจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทั้งปวง ทั้งที่ชุมนุมสมโภชอยู่ในอุดมสันนิบาตแห่งนี้ และทั้งที่แยกย้ายกันสนองคุณแผ่นดินอยู่ในที่ต่าง ๆ ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตถวายสังข์จะว่า ข้าพระพุทธเจ้า ผู้เป็นชาวจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกผู้ทุกนาม จักเป็นข้าทูลละอองธุลีพระบาท สอนพระมหากรุณาธิคุณไปจนชั่วชีวิต และเพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งความภักดีของปวงข้าพระพุทธเจ้าในอภิรักษ์จิตมงคลสมัยพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษกนี้ ข้าพระพุทธเจ้าใคร่ขอพระราชทานทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายดอกไม้ธูปเทียนเป็นเครื่องราชสักการะแด่ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ตามราชনীดิอันมีมาในแผ่นดิน ขอพระบรมเดชาภาพอันประมาณมิได้ของได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทจงเป็นประหนึ่งร่วมพิธีรัชมังคลาภิเษกปกเกล้าปกกระหม่อมข้าพระพุทธเจ้าตลอดถึงพสกนิกรไทยทั้งปวง ให้ได้รับความร่มเย็นเป็นสุขสถาพรได้ร่วมพระบารมีตลอดจักรวาลเทอญ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ” ๕๕

เมื่อการพระราชทานปริญญาบัตรในวันแรกนั้นเสร็จสิ้นลงแล้ว เหล่านิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทุกคนจำนวนประมาณ ๑,๖๐๐ คน ได้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ณ บริเวณหน้าหอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อร่วมกันน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายสังข์ทักษิณาวรรตและแผ่นทองคำจารึกถวายชัยมงคลเนื่องในโอกาสจิตสมัยพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก ดุจเดียวกับที่พระยาโบราณราชธานินทร์ (พร เดชะคุปต์) ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายสิ่งของมงคลเช่นเดียวกันนี้แด่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก ณ พระราชวังโบราณ พระนครศรีอยุธยา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐

ในโอกาสนี้ นายอนุสรณ์ ธรรมใจ นายกสิเมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในขณะนั้น เป็นผู้ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายสังข์ทักษิณาวรรต (พระมหาสังข์รัชมงค) แผ่นทองคำจารึกถวายชัยมงคล และกล่าวนำถวายสัตย์ปฏิญาณ ต่อพระพักตร์ ว่า

“ข้าพระพุทธเจ้า

ในนามของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกรุ่นทุกคน ขอพระราชทานถวายสัตย์ปฏิญาณว่า ตราบเท่าที่ยังมีลมหายใจ ข้าพระพุทธเจ้าจักไม่ละทิ้งสถาบันพระมหากษัตริย์ และได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ชีวิตนี้หมายแต่จะพึงพำนักร่วมพระบรมโพธิสมภารสืบไปเป็นนิกาล”

เมื่อทรงรับสังข์ทักษิณาวรรตและแผ่นทองคำจารึกถวายชัยมงคลแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานพระบรมราโชวาทและพระราชทานพร แล้วนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทั้งปวง ณ ที่นั้นได้โบกธงชาติและธงรัชมังคลาภิเษก ถวายพระพร และร้องเพลงสรรเสริญพระบารมีเพื่อส่งเสด็จพระราชดำเนินกลับ^{๕๖}

พระมหาสังข์ทักษิณาวรรต ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทูลเกล้าฯ ถวาย

อักษรพระปรมาภิไธย จ.ป.ร. (จุฬาลงกรณ์ ปรมราชาธิราชา) และ ก.ป.ร. (ภูมิพลอดุลยเดช ปรมราชาธิราชา) พร้อมทั้งแผ่นทองคำจารึกคำถวายชัยมงคล ในพระมหาสังข์ทักษิณาวรรต

การทูลเกล้าทูลกระหม่อม ถวายฉลองพระองค์ครุยพระบรมราชูปถัมภ์

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ประจำปีการศึกษา ๒๕๓๒ เมื่อวันที่ ๑๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๓ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ทูลเกล้าทูลกระหม่อม ถวายฉลองพระองค์ครุยพระบรมราชูปถัมภ์ แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในวาระครบ ๖๐ ปี ในการพระราชทานปริญญาบัตรในประเทศไทย นับตั้งแต่ครั้งที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทานปริญญาบัตรครั้งแรกแห่งกรุงสยาม ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในวันที่ ๒๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๓ และมงคลวโรกาสครบปีที่ ๔๐ แห่งการเสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทานปริญญาบัตร ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

ฉลองพระองค์ครุยพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นฉลองพระองค์ครุยที่มีสำรด (แถบกลางครุย) สีเหลืองทูลเกล้าถวายแด่พระมหากษัตริย์ในพระบรมราชจักรีวงศ์ซึ่งทรงเป็นพระบรมราชูปถัมภ์แห่งมหาวิทยาลัยสืบเนื่องมาตั้งแต่ครั้งที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงสถาปนาโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓ ได้ทรงกำหนดไว้ในระเบียบการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ ความว่า “พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระบรมราชูปถัมภ์แห่งโรงเรียนนี้”

ในการทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายฉลองพระองค์ครุยแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ประจำปีการศึกษา ๒๕๓๒ เมื่อวันที่ ๑๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๓ นั้น ศาสตราจารย์นายแพทย์จรัส สุวรรณเวลา อธิการบดี ได้กราบบังคมทูลพระกรุณา ความว่า

ฉลองพระองค์ครุยพระบรมราชูปถัมภ์

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ในพุทธศักราช ๒๕๓๓ นี้ นับว่าเป็นอุดมมงคลสมัยของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตลอดถึงการอุดมศึกษาของชาติ ด้วยเป็นวาระครบรอบ ๖๐ ปีแห่งการพระราชทานปริญญาบัตรในประเทศไทย โดยปรารภเหตุที่สมเด็จพระบรมปิตุลาธิราช พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระมหากุณาธิคุณเสด็จพระราชดำเนินมาในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรครั้งแรกของกรุงสยาม ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๒๕ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๗๓ และนอกจากนั้น ยังเป็นศุภมงคลวโรกาสครบรอบ ๔๐ ปีที่ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทได้พระราชทานเกียรติยศพิเศษ เสด็จพระราชดำเนินมาในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นครั้งแรกในรัชกาลปัจจุบัน ณ วันที่ ๒๑ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๓๓ และได้พระราชทานพระมหากุณาธิคุณเยี่ยงนั้นสืบมา แม้จำนวนบัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษาในแต่ละปีจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นกว่าแต่ก่อนเป็นอันมาก ด้วยอำนาจแห่งพระมหากรุณาธิคุณ ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทก็ยังทรงพระเมตตาพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์แก่บัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเสมอมามิได้ขาด พระมหากุณาธิคุณเป็นล้นเกล้าล้นกระหม่อมสุดที่จะพรรณนา

ในสมัยเมื่อสมเด็จพระบรมปิตุลาธิราช เสด็จพระราชดำเนินมาในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ประจำปี พุทธศักราช ๒๔๗๓ คือเมื่อหกสิบปีล่วงมาแล้วนั้น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ขอพระราชทานทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายครุฑพระบรมราชูปถัมภ์ เพื่อเชิดชูพระเกียรติยศ และเพื่อเป็นสวัสดิมงคลแก่คณะมหาวิทยาลัยสืบไป

สำหรับในรัชกาลแห่งได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทนี้ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยรู้สึกเป็นพระเดชพระคุณอันล้นพ้นหาที่สุดมิได้ ที่ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทได้ทรงพระเมตตาพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์นานาประการแก่มหาวิทยาลัย ตราบกระทั่งปัจจุบันสมัย พระมหากุณาธิคุณทั้งนี้ย่อมเป็นที่ซาบซึ้งในใจของปวงข้าพระพุทธเจ้าชาวจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยยิ่งนัก เพื่อแสดงความสำนึกดีและบูชาพระมหากุณาธิคุณในอุดมมงคลสมัย ที่ได้กราบบังคมทูลพระกรุณามาข้างต้น กับทั้งเพื่อเฉลิมพระเกียรติยศตามขนบโบราณประเพณี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงเห็นเป็นการสมควรที่จะขอพระราชทานทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายครุฑพระบรมราชูปถัมภ์ เพื่อเป็นสวัสดิมงคลแก่คณะมหาวิทยาลัย กับทั้งขอพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ปกเกล้าปกกระหม่อมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สืบไปเป็นนิกาล

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ^{๕๐๗}

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ท่านผู้หญิงเพ็ชรา เตชะกัมพูช เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท เมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๕๔

การสร้างพระพุทธรูปชินสีห์ ภ.ป.ร. พ.ศ. ๒๕๓๓

ในวาระครบ ๕๐ ปี แห่งการสถาปนาคณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใน พ.ศ. ๒๕๓๓ คณะทันตแพทยศาสตร์ได้จัดสร้างพระพุทธรูปชินสีห์ ภ.ป.ร. เพื่อเป็นสิริมงคลและเพื่อหารายได้สมทบทุนสร้างอาคารอนุสรณ์ ๕๐ ปี คณะทันตแพทยศาสตร์ รวมทั้งจัดตั้งกองทุนสำหรับการพัฒนาการศึกษาด้านทันตแพทยศาสตร์ และโครงการด้านทันตสาธารณสุข พระพุทธรูปชินสีห์ ภ.ป.ร. ที่สร้างขึ้นในครั้งนั้นประกอบด้วย พระบูชา พระกริ่ง และพระผงพิมพ์ โดยจำลองแบบจากพระพุทธรูปชินสีห์ วัดบวรนิเวศวิหาร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานวงจิตรลดา และพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำขึ้นส่วนพระบรมมหาราชวัง ตลอดจนวัสดุต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเนื่องในการรักษาพระบรมมหาราชวังที่ทันตแพทย์ประจำพระองค์ได้เก็บรักษาไว้ มาเป็นมวลสารหลักในการสร้างพระพุทธรูปชินสีห์ ภ.ป.ร. โดยมีพระราชกระแสกับศาสตราจารย์พิเศษ ทันตแพทย์หญิง ท่านผู้หญิงเพ็ชรา เตชะกัมพูชา ว่า

“เท่าใดจึงจะพอ จะทำพระก่องค์ จะได้ทั่วถึงกันหรือ ... ทุกอย่างอยู่ที่ศรัทธา ถึงจะมีหรือไม่มีพระทนต์ก็คงไม่แตกต่างกัน แต่ถ้าศรัทธาก็ยินดีให้ ขอเพียงให้อาจารย์และทันตแพทย์ทุกคนเป็นคนดีต่อไป”

คณะทันตแพทยศาสตร์ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาต ให้อัญเชิญอักษรพระปรมาภิไธย ภ.ป.ร. มาประดิษฐานที่ส่วนฐานองค์พระพุทธรูปชินสีห์ ภ.ป.ร. และสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (สุวฑฺฒนมหาเถร) ทรงพระเมตตาประทานลายพระหัตถ์พระนามย่อ “ญ.ส.ส.” และคติพจน์ “ทนต์โต เสฏฺฐโฐ” ซึ่งแปลว่า “ฝึกตนได้ ประเสริฐ” ประดิษฐานด้านหลังองค์พระ นอกจากนี้ที่ฝาปิดใต้ฐานพระกริ่ง มีรหัสเป็นตราพระเกี้ยว กับตัวเลข ๕๐ ได้พระเกี้ยวตอกกำกับอีกชั้นหนึ่ง

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ทรงเป็นประธานในพิธีทำสารละลายพระบรมมหาราชวัง อัญเชิญมาผสมผสานกับผงพุทธคุณ และนำพระพุทธรูปชินสีห์จากพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ ณ พระอุโบสถ วัดบวรนิเวศวิหาร ในวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๒ ผงพุทธคุณต่างๆ ประกอบด้วยวงจิตรลดา ผงจากสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ได้แก่

พระพุทธรูปชินสีห์ ภ.ป.ร. ด้านหน้า ด้านหลัง และฐานภายในองค์พระ ที่บรรจุแผ่นจารึกถวายพระหัตถ์สมเด็จพระสังฆราช และผงมวลสารพระบรมทนต์ มวลสารจิตรลดา

พระผง พระกริ่ง พระพุทธรูปชินสีห์ ภ.ป.ร. ซึ่งจัดสร้างในคราวเดียวกัน

พระอุโบสถ พระบรมธาตุ พระธาตุ พระบรมราชานุสาวรีย์ พร้อมด้วยพระศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ และต่อมา สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงประกอบพิธีเททองหล่อพระพุทธรูปชินสีห์ ภ.ป.ร. ณ พระอุโบสถ วัดบวรนิเวศวิหาร ในวันที่ ๓๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๓ และมีพิธีมหาพุทธาภิเษก ในวันที่ ๑๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๓ โดยพระเถระผู้ทรงวิทยาคณะจากทั่วทุกภาคของประเทศไทยได้มาร่วมนั่งปรกภิรมย์ภาวนา^{๕๕}

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ทรงประกอบพิธีละลายพระบรมทนต์ เพื่อเป็นมวลสารจัดสร้างพระพุทธรูปชินสีห์ ณ พระอุโบสถ วัดบวรนิเวศวิหาร

พิธีถวายพระพุทธรูปปฏิมาแก้วผลึกเนื่องในมหามงคลวโรกาสพระราชพิธีกาญจนาภิเษก พ.ศ. ๒๕๓๙

ในพ.ศ. ๒๕๓๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงครองสิริราชสมบัติมาครบ ๕๐ ปี นับเป็นรัชสมัยที่ยาวนานที่สุดในประวัติศาสตร์ชาติไทย รัฐบาลและปวงชนชาวไทยจึงพร้อมใจกันเฉลิมฉลองมหามงคลวโรกาสนี้ ในงานพระราชพิธีกาญจนาภิเษกในเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๙ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ดำริจัดสร้างพระพุทธรูปปฏิมาแก้วผลึกขึ้น ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ด้วยหวังว่าพระพุทธรูปองค์นี้จักเป็นที่เคารพบูชาในแผ่นดินสืบไป ดังเช่นที่เคยมีมาในกาลก่อน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแสวงหาหินที่มีคุณภาพดีและมีขนาดใหญ่พอจะสร้างพระพุทธรูปที่มีขนาดพอสมควรแก่การทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายได้จากสาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นหินเขียวหนุมานซึ่งใช้เวลาตกผลึกนานจนเป็นแก้วผลึกสีขาวใสบริสุทธิ์ ปราศจากฝ้าหรือรอยร้าว

ตราสัญลักษณ์พระราชพิธีกาญจนาภิเษก ๙ มิถุนายน ๒๕๓๙

พระพุทธปฏิมาแก้วผลึก

หินเขี้ยวหนุมาน และพระพุทธรูปทองคำ ซึ่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานไว้ และได้นำมาเป็นต้นแบบในการแกะสลักพระพุทธปฏิมาแก้วผลึก

ขบวนเชิญพระพุทธปฏิมา ผ่านแถวของคณาจารย์ นิสิตเก่า นิสิตปัจจุบันที่มาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทในพิธีทูลเกล้าฯ ถวายพระพุทธปฏิมาแก้วผลึก ณ สนามหน้าพระบรมราชานุสาวรีย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภายใน โดยมีดำริเริ่มแรกว่าแบบพระพุทธรูปน่าจะเป็นศิลปะ เชียงแสน เช่นเดียวกับพระพุทธรูปลี้หังค์จำลองซึ่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเชิญด้วยพระองค์เองมาพระราชทานให้เป็นสิริมงคลแก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๐ จึงได้มอบหมายให้ช่างในท้องถิ่นล้านนา แก้วผลึกนี้จัดสร้างเป็นพระพุทธรูปตามคำแนะนำของหม่อมราชวงศ์มิตราภรณ์ เกษมศรี ศิลปินแห่งชาติ ให้เป็นพระพุทธรูปขนาดหน้าตัก ๔ นิ้ว มีฐานทำด้วยงาช้าง องค์พระพุทธรูปทรงเครื่องศิวารมณ์ทำด้วยทองคำบุเงินไว้ภายใน ทรงสังวาลนพเก้า เบื้องบนกันฉัตรสามกษัตริย์ ยังได้ใช้หินส่วนที่เหลือจัดสร้างพระพุทธรูปปฏิมาแก้วผลึกขนาดย่อมลงมาอีกจำนวนหนึ่งด้วย

เมื่อพระพุทธรูปปฏิมาแก้วผลึกทรงเครื่องแล้วเสร็จเป็นองค์งดงามบริบูรณ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้มีพิธีทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อเป็นพระราชสิริ^{๕๙} เนื่องในมหามงคลวาระที่ทรงครองสิริราชสมบัติเป็นปีที่ ๕๐ ณ ลานพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระปิยมหาราชและสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า ต่อท้ายพิธีพระราชทานปริญญาบัตรในวันแรก ในวันที่ ๑๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๔ โดยมีนิสิตและคณาจารย์เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอยู่เต็มพื้นที่เบื้องหน้าลานพิธี^{๖๐} ในวันนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงฉลองพระองค์ครุยอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิตในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร เมื่อเสร็จพิธีแล้วจึงทรงเปลี่ยนเป็นฉลองพระองค์ครุยพระบรมราชูปถัมภกในพิธีทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายพระพุทธรูปปฏิมาแก้วผลึก^{๖๑} เป็นพระมหากษัตริย์คุณพิเศษด้วย

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงรับพระพุทธรูปปฏิมาแก้วผลึก ซึ่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทูลเกล้าถวาย ในโอกาสพระราชพิธีกาญจนาภิเษก เมื่อวันที่ ๑๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๔

คำกราบบังคมทูลของอธิการบดี
ศาสตราจารย์ ดร. เทียนฉาย กีระนันทน์
ในพิธีถวายพระพรชัยมงคลและทูลเกล้าทูลกระหม่อม
ถวายพระพุทธปฏิมาแก้วผลึก
วันพฤหัสบดีที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๙

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้า ศาสตราจารย์เทียนฉาย กีระนันทน์ อธิการบดี พร้อมด้วยคณะจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประกอบด้วยคณาจารย์ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ นิสิตเก่า บัณฑิต และนิสิตปัจจุบัน ที่เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอยู่ในอุดมสันนิบาตแห่งนี้ รู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นเกล้าล้นกระหม่อมหาที่สุดมิได้ ที่ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรงพระเมตตาพระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้ข้าพระพุทธเจ้าทั้งปวงได้เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล และทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายพระพุทธปฏิมาแก้วผลึกในวาระนี้

พุทธศักราช ๒๕๖๙ เป็นมงคลสมัยที่ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรงดำรงราชสมบัติยั่งยืนมาได้ ๕๐ ปี ในโอกาสสำคัญครั้งนี้ ข้าพระพุทธเจ้าได้ดำริเห็นพร้อมกันว่าเป็นโอกาสที่จะได้แสดงความภักดี และความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณให้ปรากฏ แต่ครั้งจะทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายสิ่งของทูลพระขวัญอย่างหนึ่งอย่างใดอันเหมาะสมควรแก่พระเกียรติยศ ก็เป็นการพันปัญหา ด้วยได้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรงดำรงอยู่ในฐานะอันเลิศของแผ่นดิน บรรดาสิ่งที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้เคยทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายมาแล้วในโอกาสต่างๆ หาได้พอเพียงแก่ความรู้สึกที่มีอยู่ในใจของข้าพระพุทธเจ้าทั้งปวงไม่ วโรกาสสำคัญและพิเศษเช่นวันนี้ ข้าพระพุทธเจ้าขอถวายสัตย์ปฏิญาณว่า ชีวีต จิตใจ และกายของข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายถวายแล้วเป็นราชพลีแด่ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท และพร้อมกันนี้ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายได้จัดสร้างพระพุทธปฏิมาแก้วผลึกทูลเกล้าทูลกระหม่อมตามงานประเพณีของปวงชนชาวไทย

นับเนื่องมาแต่พุทธกาลเมื่อสองพันห้าร้อยปีมาแล้ว สมเด็จพระบรมศาสดาผู้เป็นพระโลกนาถของชาวเรา ประทับ ณ ควงไม้พระศรีมหาโพธิ์ ทฬามารมีพระยาวสวัตติเป็นหัวหน้า ยกพลมาแน่นเนื่องประหนึ่งท้องน้ำในพระมหาสมุทร แต่ด้วยพระบารมีธรรมอันล้ำเลิศ สมเด็จพระบรมศาสดาทรงได้ช่วยขำเนะเหนื่อทฬามารโดยเด็ดขาด

ได้ทรงตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และทรงเป็นที่ปองของชาวโลกแม้จนปัจจุบัน ด้วยอำนาจแห่งคำสัตย์ที่กล่าวนี้ ขอได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท จงทรงพระเจริญถาวรสุข สรรพทุกข์ สรรพภัย จงได้แผ่พ่ายแก่พระบารมี ทรงเป็นศรีเมืองบำรุงสยามรัฐสีมาอีกหมื่นปี ทรงเป็นที่พึ่งอันประเสริฐแก่ปวงข้าพระพุทธเจ้าตลอดถึงลูกหลานทุกชั่วชั้นคน

ในวโรกาสนี้ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเบิกศาสตราจารย์เกษม สุวรรณกุล นายกสภาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นำพระพุทธปฏิมาแก้วผลึกที่มหาวิทยาลัยจัดสร้างด้วยความพร้อมเพรียงเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของชาวจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกคน ขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายแด่ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท เพื่อเป็นพระราชสิริสวัสดิ์พิพัฒนามงคล และเป็นทีที่เพิ่มพูนแห่งพระราชกุศลสมภารบารมีสืบไป

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ^{๖๒}

อนึ่ง ในวันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๙ ศาสตราจารย์ ดร. เทียนฉาย กีระนันทน์ ได้มีหนังสือขอขอบคุณ ถึง คณาจารย์ บุคลากร นิสิตเก่าและนิสิตปัจจุบัน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ความตอนหนึ่งว่า

“...หลังจากที่ได้ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายพระพุทธปฏิมาแก้วผลึกแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชดำรัสแก่ศาสตราจารย์ ดร. เกษม สุวรรณกุล นายกสภาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ว่า “ประทับใจเป็นอย่างยิ่ง ปลื้มใจจนไม่ต้องพูดอะไร” และรับสั่งว่า “จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีความเจริญรวดเร็วมาก อาจารย์ทุกคนก็อุทิศตนเพื่องานโดยตลอด ขณะเดียวกันจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก็ทำประโยชน์แก่ชาติอย่างมากด้วย” ผมคิดว่าพระราชดำรัสที่ผมอัญเชิญมาเล่าสู่กันฟังนี้ จะยังความปลาบปลื้มปีติมาสู่คณาจารย์และบุคลากรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยโดยทั่วกัน... ผมขอขอบคุณทุกท่านด้วยความจริงใจ และหวังว่าชาวจุฬาฯ จะจารึกถึงเหล่านี้ไว้ในใจอย่างมิรู้เลือน...”^{๖๓}

การเสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทาน ปริญญาบัตร ในปีสุดท้าย พ.ศ. ๒๕๔๑

พิธีพระราชทานปริญญาบัตร ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประจำปีการศึกษา ๒๕๔๐ ระหว่างวันพฤหัสบดีที่ ๑๖ วันศุกร์ที่ ๑๗ และวันเสาร์ที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้เสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นปีสุดท้าย หลังจากนั้น ยังทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจนานัปการ ด้วยพระราชวิริยอุตสาหะเต็มเปี่ยมเพื่อพสกนิกรทั้งแผ่นดิน แม้วาในขณะที่เดียวกันยังต้องทรงเข้าประทับรักษาพระองค์ ณ โรงพยาบาลศิริราชอยู่เนือง ๆ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ในการพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๒ สืบต่อมา

พระราชจริยาวัตรทุกครั้งที่เสด็จพระราชดำเนินมายังจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในโอกาสต่างๆ รวมทั้งพระราชดำรัส พระบรมราโชวาท และการทรงดนตรีพระราชทาน ดราตริงอยู่ในดวงใจชาวจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มิรู้ลืม แม้เวลาต่อมาพระองค์มิได้เสด็จพระราชดำเนินมาเช่นเคย ชาวจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยยังถวายเป็นความจงรักภักดีด้วยการจัดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติในโอกาสสำคัญทุกวาระ ด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอันหาที่สุดมิได้

พระบรมราโชวาทที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานแก่บัณฑิตในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในวันเสาร์ที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๑ ทรงสรุปย่อเตือนบัณฑิตถึงวิถีคิดและวิถีปฏิบัติตนเมื่อจบการศึกษา เพื่อยังประโยชน์ทั้งแก่ตนและชาติบ้านเมืองอยู่เสมอ ความว่า

พิธีพระราชทานปริญญาบัตร ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประจำปีการศึกษา ๒๕๔๐

“ขอแสดงความยินดีด้วยกับบัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษาทุกระดับทุกคน ที่ได้รับเกียรติและความสำเร็จอันควรแก่การภูมิใจในครั้งนี้

เมื่อสองวันก่อน ข้าพเจ้าได้พูดในที่ประชุมนี้ถึงการรู้จักประมาณตน และการรู้จักประมาณสถานการณ์ ว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่งสำหรับผู้ปรารถนาความสำเร็จและความก้าวหน้าในวันนี้ ใครจะทบทวนให้ท่านได้พิจารณาอีกครั้งหนึ่ง

การรู้จักประมาณตน ได้แก่การรู้จักและยอมรับว่าตนเองมีภูมิปัญญาและความสามารถในด้านไหน เพียงใด และควรจะทำงานด้านไหน อย่างไร การรู้จักประมาณตนนี้ จะทำให้คนเรารู้จักใช้ความรู้ความสามารถที่มีอยู่ได้ถูกต้องเหมาะสมกับงาน และได้ประโยชน์สูงสุดเต็มตามประสิทธิภาพ ทั้งยังทำให้รู้จักขวนขวายศึกษาหาความรู้และเพิ่มพูนประสบการณ์อยู่เสมอ เพื่อปรับปรุงส่งเสริมศักยภาพที่มีอยู่ในตนเองให้ยิ่งสูงขึ้น ส่วนการรู้จักประมาณสถานการณ์นั้น ได้แก่การรู้จักพิจารณาสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น ให้ทราบชัดถึงความเป็นมา และที่เป็นอยู่ รวมทั้งที่คาดว่าจะจะเป็นไปในอนาคต การรู้จักประมาณสถานการณ์นี้ จะทำให้สามารถวางแผนงานและปฏิบัติการได้ถูกต้องตรงกับปัญหาทันแก่สถานการณ์ และความจำเป็น อันจะทำให้งานที่ทำได้ประโยชน์ที่สมบูรณ์คุ้มค่า การรู้จักประมาณตนและรู้จักประมาณสถานการณ์จึงเป็นอุปการะอย่างสำคัญ ที่จะเกื้อกูลให้บุคคลดำเนินชีวิตและกิจการไปได้อย่างราบรื่นและก้าวหน้า โดยเฉพาะในสถานการณ์ปัจจุบัน ที่ประเทศของเรากำลังประสบกับภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจ หากไม่รู้จักประมาณตนประมาณสถานการณ์ให้ดีแล้ว ก็ยากที่จะนำพาตัวนำพาชาติให้ผ่านพ้นและก้าวต่อไปโดยสวัสดิ์ได้

ขออวยพรให้ทุกคนประสบแต่ความสุข ความสำเร็จ และความเจริญรุ่งเรืองทั้งในชีวิตและในหน้าที่การงานตลอดกาลทุกเมื่อไป^{๖๔}

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร มีพระนามเดิมว่า สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณ เป็นพระราชโอรสพระองค์เดียวในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชสมภพ ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ ๒๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๕^๑

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราชโองการประกาศสถาปนา สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณ ขึ้นเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร เมื่อวันที่ ๒๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๒^๒

ตามที่มีประกาศ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤบดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร สวรรคต เมื่อวันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ โดยได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้ง สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เป็นพระรัชทายาทไว้แล้ว ตามกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พ.ศ. ๒๕๖๗

วันที่ ๒๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๙ ประธานรัฐสภาเชิญพระรัชทายาทขึ้นทรงราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ของประชาชนชาวไทยสืบไป ตามบทบัญญัติมาตรา ๒ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. ๒๕๕๗ และมาตรา ๒๓ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐

วันที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จออก ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต พระราชทานพระราชวโรกาสให้ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ นำนายพรเพชร วิชิตชลชัย ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี และนายวีระพล ตั้งสุวรรณ ประธานศาลฎีกา ฝ้าทูลละอองพระบาทกราบบังคมทูลเชิญเสด็จขึ้นทรงราชย์เป็นพระมหากษัตริย์สืบราชสันตติวงศ์ และมีพระราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เฉลิมพระปรมาภิไธยว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร^๓

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ขณะดำรงพระอิสริยยศสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าชิราลงกรณ ทรงดนตรีพระราชทานแก่นิสิตในงานวันทรงดนตรี วันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๘

ตามเสด็จพระราชดำเนินมายังจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร เมื่อครั้งยังทรงดำรงพระอิสริยยศสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอฯ เสด็จพระราชดำเนินโดยเสด็จพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ มายังจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นครั้งแรก ในวันทรงดนตรี ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๘ ในครั้งนั้น ได้ทรงเครื่องดนตรีแซกโซโฟนพระราชทานแก่นิสิตที่มาเฝ้าทูลละอองพระบาทภายในหอประชุมด้วย และเสด็จพระราชดำเนินมาในวันทรงดนตรีอีกครั้งหนึ่งใน พ.ศ. ๒๕๑๐^๕

ในงานฟุตบอลประเพณีจุฬาฯ - ธรรมศาสตร์ ประจำปี ๒๕๑๐ เมื่อวันที่ ๓๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๐ ณ กรีฑาสถานแห่งชาติ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร เมื่อครั้งยังทรงดำรงพระอิสริยยศสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอฯ เสด็จพระราชดำเนินโดยเสด็จพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตน์ราชกัญญา สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดา และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ ทอดพระเนตรการแข่งขันในครั้งนั้น^๕

ต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๑๑ เป็นวาระพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษาครบ ๓ รอบ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดการแสดงละครดีกดำบรรพ์ เรื่อง นางเสือบทประพันธ์ของอาจารย์สมภพ จันทรประภา เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติในวาระมหามงคลดังกล่าว และในวันที่ ๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๑ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร เมื่อครั้งยังทรงดำรงพระอิสริยยศสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอฯ เสด็จพระราชดำเนินมาทอดพระเนตรการแสดง ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย^๖

นอกจากนี้ ใน พ.ศ. ๒๕๐๘ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังได้โดยเสด็จพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมาทรงวางศิลาฤกษ์อาคารทันตรัักษ์วิจัย และเมื่อการก่อสร้างแล้วเสร็จได้เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระบรมชนกาทิราชทรงเปิดอาคารแห่งนี้ในวันที่ ๑๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๒^๗

ทรงยินดีเนื่องในการรับพระราชทานปริญญาบัตรของสมเด็จพระชนิษฐภคินี

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อครั้งยังดำรงพระอิสริยยศเป็น สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดาทรงสำเร็จการศึกษาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา ๒๕๑๙^๘ และทรงเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตร เมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๐^๙ ในโอกาสนี้ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อยังทรงดำรงพระอิสริยยศเป็น สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ตามเสด็จพระราชดำเนินพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์มายังจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เมื่อเสร็จสิ้นการพระราชทานปริญญาบัตรแล้ว สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ตามเสด็จพระราชดำเนินพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พร้อมทั้งพระบรมวงศานุวงศ์และองค์เจ้าฟ้าบัณฑิต ฉายพระบรมฉายาลักษณ์ ณ บันไดนาค อาคารมหาจุฬาลงกรณ์ ซึ่งเป็นธรรมเนียมของบัณฑิตจุฬาฯ ที่นิยมมาบันทึกภาพเมื่อรับพระราชทานปริญญาบัตรในสถานที่แห่งนี้^{๑๐}

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ขณะดำรงพระอิสริยยศสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณ เมื่อครั้งโดยเสด็จพระราชดำเนินรัชกาลที่ ๙ มาทรงเปิดอาคารทันตรัักษ์วิจัย เมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๒

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งยังดำรงพระอิสริยยศ
สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงจุดธูปเทียน
เครื่องทองน้อย ถวายราชสักการะพระบรมราชานุสาวรีย์ รัชกาลที่ ๘
ณ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พระราชกรณียกิจแทนพระองค์

สมาคมศิษย์เก่าแพทย์จุฬาลงกรณ์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภากาชาดไทย ได้จัดสร้าง “พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล” ใน พ.ศ. ๒๕๒๘ เพื่อเฉลิมพระเกียรติคุณให้ปรากฏ ด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่พระองค์ได้พระราชทานพระราชดำริที่จะขยายการศึกษาแพทยศาสตร์ให้กว้างขวาง นำมาสู่การก่อตั้งคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในวาระแรกของการจัดสร้างนั้นพระบรมราชานุสาวรีย์ประดิษฐาน ณ บริเวณลานหน้าอาคารอานันทมหิดล พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงประกอบพิธีเปิดเมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๙ และคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้มีพิธีวางพวงมาลาถวายราชสักการะ ณ พระบรมราชานุสาวรีย์ ในวันคล้ายวันสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล วันที่ ๙ มิถุนายนของทุกปี ซึ่งถือเป็น “วันอานันทมหิดล”

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อยังทรงดำรงพระอิสริยยศเป็น สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์มาทรงวางพวงมาลา ถวายสักการะพระบรมราชานุสาวรีย์ ณ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นครั้งแรก ในวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๐^{๑๑} และเสด็จพระราชดำเนินต่อเนื่องมาจนถึง พ.ศ. ๒๕๔๕^{๑๒} เว้นแต่ใน พ.ศ. ๒๕๓๓ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ และใน พ.ศ. ๒๕๔๐ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งยังดำรง
พระอิสริยยศสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ
สยามมกุฎราชกุมาร ถวายราชสักการะ
พระบรมราชานุสาวรีย์ รัชกาลที่ ๘
ณ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย

ในวาระครบ ๕๐ ปี แห่งการก่อตั้งคณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๓ คณะทันตแพทยศาสตร์ได้เริ่มโครงการจัดสร้างอาคารโรงพยาบาลทางทันตกรรมครบวงจรแห่งแรกในประเทศไทย เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลและเทิดพระเกียรติ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เนื่องในปีอันเป็นมงคลยิ่งที่ทรงมีพระชนมายุ ๙๐ พรรษา พร้อมทั้งจัดสร้างพระรูปหล่อสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เพื่อประดิษฐาน ณ บริเวณโถงชั้น ๒ ของอาคาร ในการก่อสร้างอาคารระหว่าง พ.ศ. ๒๕๓๕ - ๒๕๓๙ นั้น พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามอาคารเป็นสิริมงคลว่า “อาคารสมเด็จพระย่า ๙๓” ณ วาระที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงมีพระชนมายุ ๙๓ พรรษา ใน พ.ศ. ๒๕๓๖ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเมื่อยังทรงดำรงพระอิสริยยศเป็น สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์มาทรงเปิดอาคาร ในวันที่ ๒๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๙^{๑๓}

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานปริญญารัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์แก่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เมื่อยังดำรงพระอิสริยยศสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร
วันที่ ๑๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๐

การทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์

เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติคุณของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ในพระปรีชาสามารถซึ่งเป็นที่ประจักษ์ในด้านต่างๆ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ตั้งแต่เมื่อยังทรงดำรงพระอิสริยยศเป็น สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เริ่มตั้งแต่รัฐศาสตรคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ปีการศึกษา ๒๕๒๙ ดังความตอนหนึ่งในคำประกาศราชสดุดีพระเกียรติคุณ ความว่า

“...โดยที่พันเอก สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงมีพระคุณวุฒิและพระเกียรติคุณดีเด่นด้านการปกครอง เปี่ยมด้วยพระปรีชาสามารถและพระวิริยะอุตสาหะมุ่งมั่นประกอบพระราชกรณียกิจ เพื่อประโยชน์สุขของอาณาประชาราษฎรอยู่เนืองนิจ สภาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงมีมติเป็นเอกฉันท์ ทูลเกล้าฯ ทูลกระหม่อมถวายปริญญารัฐศาสตรคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ เพื่อเฉลิมพระเกียรติให้ปรากฏยั่งยืนอยู่สืบไป”

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร รับพระราชทานปริญญารัฐศาสตรคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ประจำปีการศึกษา ๒๕๒๙ ในวันพฤหัสบดีที่ ๑๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๐^{๑๔}

ต่อมาในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ประจำปีการศึกษา ๒๕๓๘ สภาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้มีมติทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาสาธารณสุขศาสตรคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ด้วยประจักษ์ว่าทรงเอาพระราชหฤทัยใส่ในกิจการของโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเป็นเอกประการ และทรงตระหนักถึงความสำคัญของการสาธารณสุขอันจะนำความผาสุกสวัสดิ์มาสู่ประชาราษฎรในทุกท้องที่ ทั้งยังพระราชทานการสนับสนุนกิจการของโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช รวมไปถึงการสาธารณสุขให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงรับการทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาสาธารณสุขศาสตรคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ณ พระตำหนักนันทบุรี ภายหลังพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ประจำปีการศึกษา ๒๕๓๘^{๑๕}

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฉลองพระองค์ครุย สถาปตยกรรมศาสตรคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อยังดำรง
พระอิสริยยศสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ
สยามมกุฎราชกุมาร ทรงลงพระนามาภิไธย
ในสมุดทะเบียนบัณฑิตกิตติมศักดิ์
ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คุณให้ปรากฏด้วยระลึกว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อยังทรงดำรงพระอิสริยยศเป็น สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงเป็นบุคคลแรกๆ ที่ได้นำวิทยาศาสตร์การกีฬามาทรงใช้ด้วยพระองค์เอง ทั้งยังทรงเผยแพร่เป็นประโยชน์แก่ชนทั่วไปทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังจะเห็นได้จากการที่ทรงมีพระสุขภาพอนามัยที่ดี สมบูรณ์ด้วยพระลักษณะอันสง่างาม ทั้งนี้ ก็ด้วยทรงเน้นความสำคัญของการออกกำลังกาย และการกีฬา ที่ทรงปฏิบัติเป็นแบบอย่าง และทรงแนะนำให้ข้าราชการบริพารรวมถึงประชาชนได้ตระหนักในการรักษาสุขภาพที่ดีไว้ เพื่อมีกำลังกายกำลังใจในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ประจำปีการศึกษา ๒๕๔๗ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ เพื่อเฉลิมพระเกียรติคุณที่ทรงมีพระปรีชาสามารถในเชิงสถาปัตยกรรมอันประจักษ์แล้ว ทั้งในเรื่องการวางแผนผัง การออกแบบ ตกแต่ง การอนุรักษ์ การจัดสร้างและการพัฒนาปรับปรุงอาคารสถานที่ ทรงศึกษาค้นคว้าความรู้เกี่ยวกับสถาปัตยกรรมด้วยพระองค์เอง เมื่อทรงประกอบพระราชกรณียกิจในประเทศและต่างประเทศ ก็ได้ทรงสังเกตสอบถามเรื่องอาคารและสิ่งแวดล้อมในบริเวณแต่ละแห่งอยู่เสมอ เมื่อโปรดเกล้าฯ ให้ดำเนินงานก่อสร้างหรือการบูรณะ จึงทรงสามารถแนะนำผู้ถวายงานทางสถาปัตยกรรมได้ทั้งทางด้าน การออกแบบ การคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอย ตลอดจนการจัดหาวัสดุทดแทนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เป็นต้น สภาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงมีมติทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาสถาปัตยกรรม

ครั้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๑ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้จัดตั้งสำนักวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬาขึ้น ด้วยตระหนักในความจำเป็นของการผลิตบัณฑิตด้านวิทยาศาสตร์การกีฬา โดยพัฒนามาจากภาควิชาพลศึกษาในคณะครุศาสตร์ จนสามารถพัฒนาเป็นคณะวิทยาศาสตร์การกีฬา ในเวลาต่อมา ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ประจำปีการศึกษา ๒๕๔๒ ในวันพฤหัสบดีที่ ๑๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๓^๑ สภาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้มีมติทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิทยาศาสตร์การกีฬา เป็นปฐมวาระนับตั้งแต่การก่อตั้งสำนักวิชานี้ขึ้น เพื่อเฉลิมพระเกียรติ

ศาสตราจารย์บัณฑิตกิตติมศักดิ์ เพื่อสดุดีพระปรีชาสามารถดังกล่าว ในวันพฤหัสบดีที่ ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๘^{๑๗}

ความสนพระราชหฤทัยประการหนึ่งของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อยังทรงดำรงพระอิสริยยศเป็น สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร อันเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปคือเรื่องของอากาศยาน ทรงมีพระปรีชาสามารถในการบังคับอากาศยานหลายชนิด ทั้งอากาศยานทหารและอากาศยานพาณิชย์ ด้วยพระวิริยะอุตสาหะในการศึกษาเรียนรู้ การฝึกฝน ความมีระเบียบวินัยตามกฎของการบิน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการใช้อากาศยาน ไปจนถึงทรงมีความรู้ความเข้าใจในอากาศกลศาสตร์อย่างดีเยี่ยม เมื่อทรงฝึกการบินแต่ละครั้ง ทรงสอบถามและจดบันทึกข้อมูลเพื่อนำมาสอบถามครูการบิน เพื่อประกอบพระราชวินิจฉัย และพัฒนาการบินให้ดียิ่งขึ้น ผนวกกับการที่ทรงนำองค์ความรู้ของอากาศยานทหาร และอากาศยานพาณิชย์มาผสมผสานกัน ทำให้ทรงเชี่ยวชาญในการปฏิบัติ และพระราชทานคำแนะนำในการบังคับอากาศยานแก่ผู้เกี่ยวข้องได้เป็นอย่างดียิ่ง นำมาซึ่งการพัฒนาการบินของชาติ ดังนั้น ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรประจำปีการศึกษา ๒๕๕๑ ในวันพฤหัสบดีที่ ๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๒^{๑๘} สภาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงมีมติทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาวิศวกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิศวกรรมอากาศยาน เพื่อเฉลิมพระเกียรติในพระปรีชาสามารถประการนี้

อนึ่ง สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สนพระราชหฤทัยในศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมตั้งแต่ยังทรงดำรงพระอิสริยยศเป็น สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เมื่อครั้งมีการบูรณะอาคารทรงคุณค่าทั้งทางประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรม อาทิ พระที่นั่งอัมพรสถาน และวังสกุญชัยนั้น นอกจากพระองค์จะทรงคำนึงถึงการออกแบบ ตกแต่ง ให้สอดคล้องกับประโยชน์ใช้สอยแล้ว พระองค์ยังสนพระราชหฤทัยในการจัดภูมิทัศน์โดยรอบบริเวณเพื่อให้เกิดความงดงามและเหมาะสมกับรูปแบบของอาคาร ความงดงามตามธรรมชาติ และเป็นประโยชน์ต่อการใช้งาน ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อทรงประกอบพระราชกรณียกิจต่างๆ ทั้งการพระราชพิธี หรือพิธีการ ก็ได้พระราชทานแนวพระราชดำริและพระราชวินิจฉัยอันก่อประโยชน์ต่อการจัดภูมิทัศน์ในบริเวณ รวมถึงการเลือกใช้วัสดุและการจัดพื้นที่ให้เกิดประโยชน์เต็มที่ต่อการใช้งาน เพื่อให้งานภูมิทัศน์คู่เคียงไปกับการพัฒนาสถาปัตยกรรม ด้วยเหตุดังนี้ ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๓ ในวันพฤหัสบดีที่ ๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๔^{๑๙} จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ แต่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อเชิดชูพระเกียรติยศในวงวิชาการและวิชาชีพภูมิสถาปัตยกรรมศาสตร์สืบไป

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฉลองพระองค์ครุย
สถาปัตยกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์

ถ้วยพระราชทานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สำหรับการแข่งขันฟุตบอลประเพณีจุฬาฯ - ธรรมศาสตร์

“ฟุตบอลประเพณีจุฬาฯ-ธรรมศาสตร์ กิ่งศตวรรษ”

ฟุตบอลประเพณีจุฬาฯ - ธรรมศาสตร์ เป็นกิจกรรมระหว่างสถาบันที่มีมายาวนาน เพื่อเสริมสร้างความสามัคคีผ่านการกีฬา กิจกรรมดังกล่าวได้รับพระราชทานพระมหากษัตริย์คุณจากพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระบรมราชูปถัมภ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยพระราชทานถ้วยรางวัลถาวรแก่ผู้ชนะการแข่งขัน และในบางโอกาสก็เสด็จพระราชดำเนินมาทอดพระเนตรด้วยพระองค์เอง ต่อมาแม้จะมีได้เสด็จพระราชดำเนินด้วยพระองค์เอง ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ผู้แทนพระองค์มาปฏิบัติพระราชกรณียกิจเสมอมา

ใน พ.ศ. ๒๕๓๗ อันเป็นวาระครบ ๕๐ ปีของการจัดงานฟุตบอลประเพณี พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเมื่อยังทรงดำรงพระอิสริยยศเป็น สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์มาทอดพระเนตรการแข่งขัน “ฟุตบอลประเพณีจุฬาฯ - ธรรมศาสตร์ กิ่งศตวรรษ” และพระราชทานถ้วยรางวัลพระราชทานแก่ทีมชนะเลิศ ณ สนามศุภชลาศัย กรีฑาสถานแห่งชาติ ในวันที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๗ โอกาสนั้น ได้พระราชทานพระราโชวาท ความว่า

“การแข่งขันฟุตบอลระหว่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นการแข่งขันกีฬาประเพณีที่สำคัญและยิ่งใหญ่อย่างแท้จริง เพราะเป็นการแข่งขันที่จัดต่อเนื่องกันมาช้านานกว่า ๕๐ ปี และอีกประการหนึ่งเพราะมีจุดประสงค์ที่สูงค่าในอันจะรวมความสามัคคีของบุคคลชั้นสมองของชาติมาเป็นกำลังสร้างสรรค์ความสุขความเจริญอันยั่งยืนให้แก่สังคมและประเทศชาติตลอดกาลยาวนานที่ผ่านมา การแข่งขันกีฬาประเพณีนี้บรรลุผลตามเจตนาดังกล่าวอย่างครบถ้วนเป็นที่ประจักษ์ เห็นได้จากการที่ศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบันของสถาบันทั้งสองได้ร่วมมือ ร่วมความคิดกัน สร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์เป็นความมั่นคงฝากไว้ในชาติบ้านเมืองมากมาย เพราะฉะนั้น จึงมีความยินดีอย่างยิ่งที่ได้มาร่วมกิจกรรมกับชาวจุฬาฯ และธรรมศาสตร์ในวาระนี้ พร้อมกัน ก็ใครขอให้มุ่งใจรักษา กิจกรรมอันเป็นประเพณีอันดีงามนี้ไว้ให้เหนียวแน่นยั่งยืน เพื่อประโยชน์ของตนเองและบ้านเมืองไทยของเรา”^{๒๐}

ทรงยินดีเนื่องในการรับพระราชทาน ปริญญาบัตรของพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าสิริวิณณวรีนารีรัตน์

ในปีการศึกษา ๒๕๔๘ พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าสิริวิณณวรีนารีรัตน์ พระราชธิดาในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเข้าเป็นนิสิต คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเอาพระราชหฤทัยใส่ ท่วงไຍและดูแลในฐานะทรงเป็นผู้ปกครองของ นิสิตอย่างใกล้ชิดมาโดยตลอด นับตั้งแต่เบื้องแรกของการเข้าเป็นนิสิต ในมหาวิทยาลัย เช่น เสด็จพระราชดำเนินมาทรงส่งนิสิตใหม่เข้าตรวจ พระวรกายเพื่อเข้าศึกษา และเสด็จพระราชดำเนินมาทรงร่วมการประชุม ผู้ปกครองนิสิตใหม่ซึ่งคณะศิลปกรรมศาสตร์จัดขึ้น เมื่อวันที่ ๑๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๘

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ในการพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา ๒๕๕๑ ซึ่งพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าสิริวิณณวรีนารีรัตน์ ทรงสำเร็จการศึกษาจากคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และทรงเข้ารับพระราชทานปริญญาบัตรในโอกาสนี้ด้วย

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งยังทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินมาทรงร่วมยินดีกับพระราชธิดาในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๑ วันศุกร์ที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อทรงถวายสักการะพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระปิยมหาราชและสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าแล้ว เสด็จพระราชดำเนินไปประทับทอดพระเนตรพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าสิริวิณณวรีนารีรัตน์ รับพระราชทานปริญญาบัตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง และเหรียญ

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อยังดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงนำพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าสิริวิณณวรีนารีรัตน์ พระราชธิดา มาทรงตรวจพระวรกายและทรงเข้าร่วมประชุมผู้ปกครองนิสิตใหม่ เมื่อวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๔๘

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานปริญญาบัตรแก่พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าสิริวิณณวรีนารีรัตน์ พระราชธิดาในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าสิริวัณณวรีนารีรัตน์ ทูลเกล้าฯ ถวายพวงมาลัยแด่ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วย พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าสิริวัณณวรีนารีรัตน์ ไปยังอาคารมหาจุฬาลงกรณ์

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานช่อดอกไม้แสดงความยินดีแก่ พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าสิริวัณณวรีนารีรัตน์

รางวัล ผ่านทางโทรทัศนวงจรมืด ณ ห้อง ๑๑๑ อาคารมหาจุฬาลงกรณ์ ภายหลังเสร็จสิ้นการพระราชทานปริญญาบัตร เสด็จพระราชดำเนินไป ประทับ ณ พลับพลาถนพระบรมราชานุสาวรีย์ เพื่อทอดพระเนตร พระราชธิดาถวายบังคมพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระปิยมหาราช และสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พระบรมราชานุสาวรีย์สองรัชกาล) ตามประเพณีที่บัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยปฏิบัติ ภายหลังเสร็จสิ้นพิธี พระราชธิดาเข้าเฝ้าทูลละอองพระบาท รับพระราชทานช่อดอกไม้แสดงความยินดี และทรงฉายพระฉายาลักษณ์ร่วมกับผู้บริหาร และคณาจารย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จากนั้น เสด็จพระราชดำเนิน พร้อมด้วยพระราชธิดาไปยังคณะศิลปกรรมศาสตร์ เพื่อทรงฉายพระฉายาลักษณ์ร่วมกับคณาจารย์และบัณฑิตคณะศิลปกรรมศาสตร์ แล้ว เสด็จพระราชดำเนินกลับ^{๒๑}

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงรับของที่ระลึกที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทูลเกล้าฯ ถวาย ในงานเลี้ยงรับรองถวายความยินดีแก่พระเจ้าหลานเธอ บัณฑิตใหม่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยถวายชัยบัณฑิตใหม่

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีความปิติยินดีในการที่พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าสิริวัณณวรีนารีรัตน์ ทรงสำเร็จการศึกษาจากภาควิชาดนตรี คณะศิลปกรรมศาสตร์ ในปีการศึกษา ๒๕๕๑ จึงได้จัดงานเลี้ยงรับรองน้อมถวายความยินดีแก่พระเจ้าหลานเธอ ผู้ทรงเป็นบัณฑิตใหม่ ในวันเสาร์ที่ ๑๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๒

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อยังทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าสิริวัณณวรีนารีรัตน์ และพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าทีปังกรรัศมีโชติ มายังจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อเสด็จพระราชดำเนินถึง ทรงถวายสักการะพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระปิยมหาราชและสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า จากนั้นเสด็จพระราชดำเนินต่อมายังอาคารมหาจุฬาลงกรณ์ ทรงวางพวงมาลัยถวายสักการะพระบรมฉายาลักษณ์สมเด็จพระปิยมหาราช และสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า แล้วทรงร่วมงานเลี้ยงรับรองแสดงความยินดีที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจัดถวาย โอกาสนี้ มหาวิทยาลัยได้ทูลเกล้าฯ ถวายของที่ระลึกเพื่อแสดงความยินดีแก่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระราชธิดาผู้ทรงเป็นบัณฑิตแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยด้วย^{๒๒}

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อยังดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา และพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าสิริวัณณวรีนารีรัตน์

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งยังทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงจักรยาน ถึงจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อยังดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา และพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าสิริวัณณวรีนารีรัตน์ ไปยังพระบรมราชานุสาวรีย์ สมเด็จพระปิยมหาราชและสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งยังทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงจักรยาน ในบริเวณงานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปั่นเพื่อพ่อ BIKE FOR DAD

“ปั่นเพื่อพ่อ” เพื่อถวายเป็นความรักภักดี ความรัก และความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ อันล้ำเกล้า
ล้ำกระหม่อม เกินที่จะสามารถพรรณนา ด้วยความโปร่งใส และบริสุทธิ์ใจ

“ปั่นเพื่อพ่อ” เพื่อรวมพลังความรักและสามัคคี ของคนไทยทั้งชาติ ด้วยร่างกายและจิตใจที่มุ่งมั่น เข้มแข็ง
และแข็งแรง เพื่อเป็นพลังให้ประเทศชาติ

“ปั่นเพื่อพ่อ” ด้วยใจที่สะอาดและโปร่งใสอย่างจริงใจ จะได้บุคคลที่ได้มีรูปแบบ ตลอดจนถึงเป็นการแสดง
ความกตัญญูของลูกที่พึงมีต่อพ่อ..”

พระราชปณิธานของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งยังทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ในการจัดกิจกรรม “ปั่นเพื่อพ่อ BIKE FOR DAD”^{๓๓} เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สมเด็จพระบรมชนกนาถิราช ในโอกาสสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ โดยได้กำหนดเส้นทางปั่นจักรยานจากบริเวณลานพระราชวังดุสิต มาตามถนนราชปรารภ เข้าสู่แยกประตูน้ำ มาเลียขววาที่แยกราชประสงค์ เข้าสู่ถนนปทุมวัน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถนนสีลม เข้าวงเวียนโอเดียน ถนนเยาวราช สะพานสมเด็จพระปกเกล้า ถนนวงเวียนใหญ่ ถนนอรุณอมรินทร์ หอประชุมกองทัพเรือ แยกศิริราช สะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้า สนามหลวง ถนนราชดำเนินนอก มาจบที่ลานพระราชวังดุสิต รวมระยะทางประมาณ ๒๙ กิโลเมตร ทั้งนี้ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้จัดเตรียมพื้นที่ภายในมหาวิทยาลัยเป็นจุดพักที่ ๑ และจัดการรับเสด็จพระราชดำเนิน อย่างสมพระเกียรติ

วันศุกร์ที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อยังทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา และพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าสิริวัณณวรีนารีรัตน์ ทรงปั่นจักรยานในกิจกรรม “ปั่นเพื่อพ่อ BIKE FOR DAD” เข้าสู่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อถวายราชสักการะพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระปิยมหาราชและสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า และประทับพัก โดยมีนายกสภามหาวิทยาลัย อธิการบดี ผู้บริหาร และคณาจารย์และนิสิตเฝ้าทูลละอองพระบาท ณ บริเวณหน้าหอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อีกทั้งมีการบรรเลงดนตรีไทยด้วยวงปี่พาทย์ไม้แข็งเครื่องคู่ โดยนิสิตสาขาวิชาดนตรีไทย ภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ ในบริเวณหน้าสระน้ำจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และตลอดเส้นทางที่ทรงปั่นจักรยานผ่านถนนพญาไท และภายในพื้นที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่เสด็จพระราชดำเนินมาประทับพักในวันนั้นมีนิสิตและบุคลากรมารับเสด็จเป็นจำนวนมาก^{๓๔}

หนึ่งศตวรรษแห่ง
พระบรมราชูปถัมภ์

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕
(๒๔๑๑ - ๒๔๕๓)

พ.ศ. ๒๔๔๒

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ก่อตั้ง
“โรงเรียนฝึกหัดวิชาข้าราชการฝ่ายพลเรือน”
บริเวณตึกยาว ข้างประตูพินานไชยศรี
พระบรมมหาราชวัง
พระยาศุทนต์สุริยศักดิ์
(ม.ร.ว.เปีย มาลากุล
ต่อมาก็คือเจ้าพระยา
พระเสด็จสุเรนทราธิบดี)
เป็นผู้จัดการโรงเรียน

พ.ศ. ๒๔๔๒

พ.ศ. ๒๔๔๕

พ.ศ. ๒๔๕๓

๒๓ ตุลาคม ๒๔๕๓

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
เสด็จสวรรคต ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน
พระราชวังดุสิต

๑ เมษายน ๒๔๕๕

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนนาม
โรงเรียนฝึกหัดวิชาข้าราชการฝ่ายพลเรือน
เป็น “โรงเรียนมหาดเล็ก”
และแต่งตั้ง เจ้าหมื่นศรีสรรักษ์
(ม.ร.ว.จิตร สุกตน์ ต่อมาก็คือพระยาศรีวิรวงศ์)
เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนมหาดเล็ก

(หมายเหตุ : วันที่ ๑ เมษายน เป็นวันขึ้นปีใหม่ในขณะนั้น)

๑ มกราคม ๒๔๕๓

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกโรงเรียน
มหาดเล็ก ขึ้นเป็น “โรงเรียนข้าราชการ
พลเรือนของพระบาทสมเด็จพระ
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว”
และตั้ง “สภากรรณการจัดการ โรงเรียน
ข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระ
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว”
มีพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมหลวงดำรงราชานุภาพ
เป็นสภานายก

๓ ตุลาคม ๒๔๕๓/
พระราชทาน
พระบรมราชานุญาต
ให้ตราระเบียบการ
โรงเรียนข้าราชการ
พลเรือนฯ มีสาระสำคัญ
คือ พระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็น
พระบรมราชูปถัมภ์
ของโรงเรียน

พ.ศ. ๒๔๕๓

พ.ศ. ๒๔๕๖

พ.ศ. ๒๔๕๓

พ.ศ. ๒๔๕๖
เริ่มต้นก่อสร้างตึกบัญชาการ
โรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ
ตามแบบของ เอ็ดเวิร์ด ฮีลีย์
(Edward Healey)
โดย G.Kluzer and Co.

๒๒ เมษายน ๒๔๕๓/
พระราชทานพระบรมราชานุญาต
ให้ใช้ตราประจำชาติ สำหรับ
โรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ

พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ
พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖
(๒๔๕๓ - ๒๔๖๘)

๑๓ พฤษภาคม ๒๔๕๓/
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชกำหนดเพิ่มเติมโรงเรียน
ข้าราชการพลเรือนฯ (ต้นกำเนิดเข็มบัณฑิต หรือเข็มวิทยฐานะ)

๓ มกราคม ๒๔๕๘

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงประกอบพระราชพิธีก่อพระฤกษ์ โรงเรียนข้าราชการพลเรือนของ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (อาคารมหาจุฬาลงกรณ์ ในปัจจุบัน) มีการทูลเกล้าฯ ถวายเข็มบังคับ ๓ แฉก คือ คุรุบัณฑิต รัฐประศาสนบัณฑิต และธรรมศาสตรบัณฑิต

พ.ศ. ๒๔๕๘

๖ เมษายน ๒๔๖๐

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้ง "กรมมหาวิทยาลัย" ขึ้นตรงต่อกระทรวงธรรมการ เพื่อปฏิบัติราชการ โดยตรงในส่วนของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นชัยนาทนเรนทร ทรงดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมมหาวิทยาลัยพระองค์แรก

พ.ศ. ๒๔๖๐

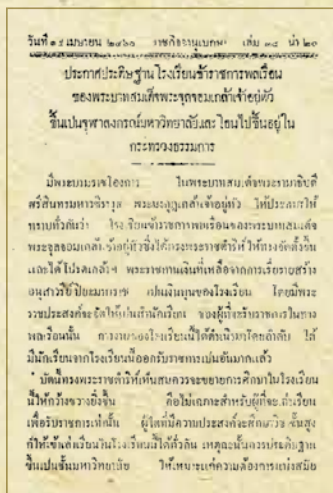
๑๐ ตุลาคม ๒๔๖๕
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ได้รับความช่วยเหลือทางวิชาการ จากมูลนิธิร็อกกีเฟลเลอร์ (The Rockefeller Foundation) โดยสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าฯ กรมขุนสงขลานครินทร์ ทรงประสานงาน กำหนดความร่วมมือ

พ.ศ. ๒๔๖๕

พ.ศ. ๒๔๖๘

๒๖ มีนาคม ๒๔๕๙
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประดิษฐานโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขึ้นเป็น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๔๖๐

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยานุกิจวิสุทธ (สันทัต เทพหัสดิน ณ อยุธยา) เป็นผู้บัญชาการคนแรก

พ.ศ. ๒๔๖๑

สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก กรมขุนเพ็ชรบูรณ์อินทราชัย ทรงเข้าเป็นอาจารย์วิชาภาษาอังกฤษ ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (สมเด็จพระเจ้าฟ้าอาจารย์พระองค์ที่ ๑)

๒๕ พฤศจิกายน ๒๔๖๘
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จสวรรคต ณ พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน พระบรมมหาราชวัง

หนึ่งศตวรรษแห่งพระบรมราชูปถัมภ์

พ.ศ. ๒๔๓๐

อาคารชีววิทยา ๑ และอาคารเคมี ๒
สร้างขึ้นตามสัญญาที่มูลนิธิ
รอกกีเฟลเลอร์แล้วเสร็จ เป็นอาคาร
ปฏิบัติการวิทยาศาสตร์หลังแรก
ของประเทศไทย

พ.ศ. ๒๔๗๐

พ.ศ. ๒๔๓๐

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
เริ่มรับนิสิตหญิงเข้าศึกษา
ในชั้นเตรียมแพทย์
คณะอักษรศาสตร์
และวิทยาศาสตร์

๒๑ มิถุนายน ๒๔๓๐

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และ
สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี
เสด็จพระราชดำเนินมาทรงเยี่ยมคณะแพทยศาสตร์

พ.ศ. ๒๔๗๑

พ.ศ. ๒๔๓๑

สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้าฯ
กรมขุนสงขลานครินทร์ มีพระดำริ
เกี่ยวกับการดำเนินงานมหาวิทยาลัย
ให้ขึ้นตรงต่อพระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว หรืออภิรัฐมนตรี
มีอิสระในการกำหนดนโยบาย
ทั้งวิชาการและการบริหาร

๙ สิงหาคม ๒๔๓๐

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี
พระบรมราชินี เสด็จพระราชดำเนิน
มาทรงเยี่ยมคณะรัฐประศาสนศาสตร์
และคณะวิศวกรรมศาสตร์

๒๔๓/๒

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มีผู้สำเร็จการศึกษาระดับ
บัณฑิต เป็นครั้งแรก คือ
เวทขบัณฑิตจำนวน ๑๘ คน

พ.ศ. ๒๔๗๒

๒๕ ตุลาคม ๒๔๗๓

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี เสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทานปริญญาบัตรแก่ เวชบัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษา เป็นครั้งแรกที่มี พิธีพระราชทานปริญญาบัตรในประเทศไทย

๒ มีนาคม ๒๔๗๓/
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสละราชสมบัติ

พ.ศ. ๒๔๗๓

พ.ศ. ๒๔๗๔

พ.ศ. ๒๔๗๗

๔ กรกฎาคม ๒๔๗๓

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชกำหนด เลือครุยบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๔๗๓

พ.ศ. ๒๔๗๔

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้ง "คณะกรรมการดำริรูปการจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย" มีพระเจ้าพี่ยาเอ กรมขุนชัยนาทนเรนทร เป็นประธานกรรมการ

๑๔ มีนาคม ๒๔๗๔

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี เสด็จพระราชดำเนิน มาพระราชทานปริญญาบัตรแก่ เวชบัณฑิต และประกาศนียบัตร แก่ผู้สำเร็จการศึกษา

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร รัชกาลที่ ๗ (๒๔๖๘ - ๒๔๗๗)

๑๖ เมษายน ๒๔๓๗

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล
คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตรา “พระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๔๓๗” เป็นพระราชบัญญัติฉบับแรก
ในการบริหารจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๔๓๗

พ.ศ. ๒๔๔๑

เริ่มการก่อสร้างหอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
สะพานจุฬาฯ สนามหน้าหอประชุม
และถนนรอบสนาม

พ.ศ. ๒๔๔๑

พ.ศ. ๒๔๔๒

๒๐ ตุลาคม ๒๔๔๒
มีพระราชบัญญัติโอนกรรมสิทธิ์ที่ดิน
อันเป็นทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ตำบล
ปทุมวัน อำเภอปทุมวัน จังหวัดพระนคร
ให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พุทธศักราช
๒๔๔๒ เพื่อมอบกรรมสิทธิ์จากเดิมเป็นของ
พระคลังข้างที่ ให้อยู่ในการดูแล
ของมหาวิทยาลัย

๑๐ ตุลาคม ๒๔๓๗

มีพระบรมราชโองการแต่งตั้ง
ศาสตราจารย์ ดร.เอ. จี. เอลลิส
เป็นอธิการบดีคนแรก ตามพระราชบัญญัติ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๔๓๗

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล
พระอัฐมรามาธิบดินทร รัชกาลที่ ๘
(๒๔๓๗ - ๒๔๘๙)

๕ มกราคม ๒๔๘๙

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล สมเด็จพระราชชนนี และสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนินมาทอดพระเนตรการประลอง และการแสดงเบ็ดเตล็ดของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑ มิถุนายน ๒๔๘๙

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล และสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนินมาทอดพระเนตร การแสดงสังคีต ซิมโฟนีของ กรมศิลปากร ร่วมกับหน่วยบันเทิง ของทหารเนเธอร์แลนด์ ณ หอประชุม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๔๘๙

๑๓ เมษายน ๒๔๘๙

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล และสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทาน ปริญญาบัตรและประกาศนียบัตร แก่ผู้สำเร็จการศึกษา ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๙

จัดตั้งสมาคมนิสิตเก่า จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์

๙ มิถุนายน ๒๔๘๙

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล เสด็จสวรรคต ณ พระที่นั่งบรมพิมาน พระบรมมหาราชวัง

๒๖ มีนาคม ๒๕๑๐

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ มาเป็นองค์ประธานในพิธีเปิดงานฉลอง ๕๐ ปี ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และพระราชทานพระเกี้ยวทองคำ

๑๙ สิงหาคม ๒๔๘๙

นิสิตไปส่งเสด็จฯ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ณ สนามบินดอนเมือง โอกาสนี้ ทูลเกล้าฯ ถวายโล่พระเกี้ยว

๒๑ พฤษภาคม ๒๔๙๓

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตจุฬาฯ เป็นครั้งแรก ในรัชกาล และจุฬาฯ ทูลเกล้าฯ ถวายปริญญารัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ เป็นครั้งแรกในรัชกาล

พ.ศ. ๒๔๘๙

พ.ศ. ๒๔๙๒

พ.ศ. ๒๔๙๓

พ.ศ. ๒๕๐๐

พ.ศ. ๒๕๐๕

พ.ศ. ๒๕๑๐

๒๓ กันยายน ๒๔๙๒

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานพระราชหัตถเลขา ลงพิมพ์ในหนังสือมหาวิทยาลัย เป็นครั้งแรก

๖ กันยายน ๒๕๐๐

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานพระบรมราชโองการให้ นิสิตจุฬาฯ ๓,๐๐๐ กว่าคน เข้าเฝ้าถวาย ขัยมงคลในพระประสูติกาลสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ณ เวทีลีลาศ สวนอัมพร ต้นกำเนิดวันทรงดนตรี

๑๕ มกราคม ๒๕๐๕

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนินมาทรงปลูกต้นจามจุรี ๕ ต้น

๒๙ กรกฎาคม ๒๕๐๕

เสด็จพระราชดำเนินมาทรงร่วมการอภิปรายเรื่อง “ปัญหาการใช้คำไทย” ณ คณะอักษรศาสตร์

๒๒ ตุลาคม ๒๕๑๒
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ภูมิพลอดุลยเดช พร้อมด้วย
สมเด็จพระนางเจ้า
พระบรมราชินีนาถ พระราชทาน
พระเกี้ยวในงานวันจุฬาลงกรณ์

๑๕ กรกฎาคม ๒๕๒๐
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ
และพระบรมวงศานุวงศ์ เสด็จพระราชดำเนินทรง
แสดงความยินดีในโอกาสที่สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ
เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุตา ทรงสำเร็จการศึกษา

พ.ศ.๒๕๑๒ พ.ศ.๒๕๑๕ พ.ศ.๒๕๒๐

๑๐ ธันวาคม ๒๕๑๕
พระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
เสด็จพระราชดำเนิน
ไปทรงเปิดงาน
นิทรรศการทางวิชาการ
ของสโมสรนิสิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๐
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
เสด็จพระราชดำเนินมาทรงเปิดฝายนำล้น
“ยุววิศวกรรมพิศ ๕” บ้านหึ่ง ตำบลออนใต้
อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
รัชกาลที่ ๙
(๒๔๘๙ - ๒๕๕๙)

รัชกาลที่ ๙ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (๒๔๘๙ - ๒๕๕๙)

๑๖ กรกฎาคม ๒๕๓๐

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานปริญญา
รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์แด่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ
สยามมกุฎราชกุมาร และปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์
แด่สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี

พ.ศ. ๒๕๓๐

๑๓ กรกฎาคม ๒๕๓๒

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
ทรงพระสุหร่าย ทรงเจิมพระราชนิพนธ์พระเกี้ยวจำลอง
ในวโรกาสครบรอบ ๗๒ ปีแห่งการสถาปนา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งได้รับพระราชทาน
พระบรมราชานุญาตให้จัดสร้างพระเกี้ยวจำลองขึ้น

พ.ศ. ๒๕๓๒

พ.ศ. ๒๕๓๓

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๓๐

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
เสด็จพระราชดำเนินมาทรงเปิด
พระบรมราชานุสาวรีย์สองรัชกาล
โอกาสนี้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทูลเกล้าฯ
ถวายเข็มพระเกี้ยวทองคำ โอกาสพระราชพิธี
มหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ

๑๔ กรกฎาคม ๒๕๓๑

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
เสด็จพระราชดำเนินมาในการพระราชทานปริญญาบัตร
ประจำปีการศึกษา ๒๕๓๐
ณ โอกาสนี้
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ทูลเกล้าฯ ถวายพระมหาสังข์
ทักษิณาวรรต โอกาสพระราชพิธี
รัชมังคลาภิเษก

๑๒ กรกฎาคม ๒๕๓๓

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
เสด็จพระราชดำเนินมาในการพระราชทาน
ปริญญาบัตร ประจำปีการศึกษา ๒๕๓๒
ในการนี้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ได้ทูลเกล้าฯทูลกระหม่อมถวาย
ครุยพระบรมราชูปถัมภ์

๑๓ กรกฎาคม ๒๕๕๑

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
เสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทาน
ปริญญาบัตรแก่นักศึกษาที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ด้วยพระองค์เองเป็นครั้งสุดท้าย

๑๓ ตุลาคม ๒๕๕๙

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
เสด็จสวรรคต ณ อาคารเฉลิมพระเกียรติ
โรงพยาบาลศิริราช

พ.ศ. ๒๕๓๙

พ.ศ. ๒๕๔๑

พ.ศ. ๒๕๕๙

๑๑ กรกฎาคม ๒๕๓๙

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
พร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินมา
ในการพระราชทานปริญญาบัตร
ประจำปีการศึกษา ๒๕๓๘ ในโอกาสนี้
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทูลเกล้าฯ
ถวายพระพุทธรูปปฏิมาแก้วมณี
เนื่องในวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติ
ครบ ๕๐ ปี

๒๑ - ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๙

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี
พระราชทานปริญญาบัตร
ในพระปรมาภิไธยรัชกาลที่ ๙
เป็นครั้งสุดท้าย

๑ ธันวาคม ๒๕๕๙

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ
บดินทรเทพยวรางกูร
เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ เป็นรัชกาลที่ ๑๐
แห่งพระบรมราชวงศ์จักรี

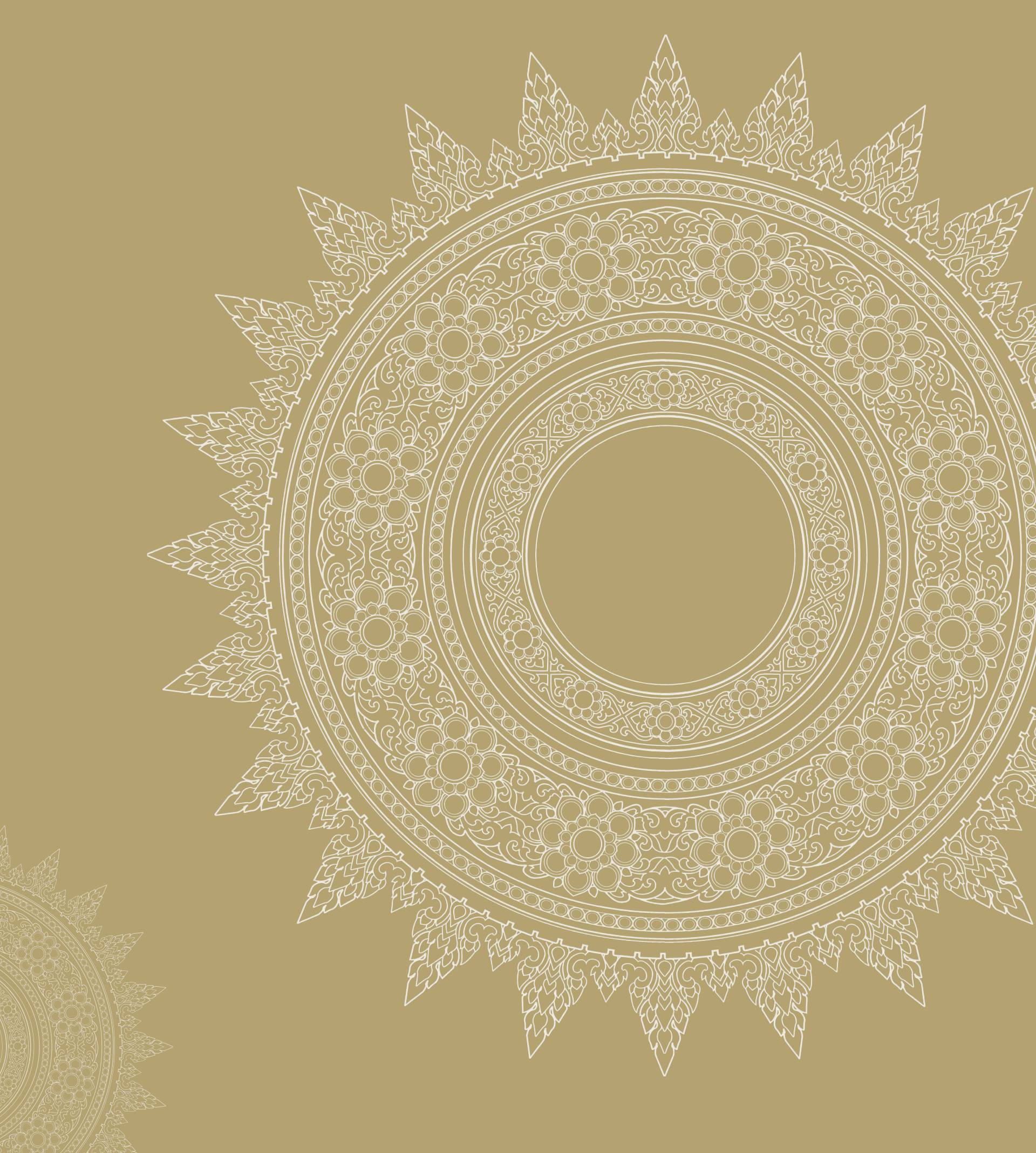

สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ

กว่าศตวรรษที่สถาบันอุดมศึกษาแห่งแรกของไทยยืนหยัดมั่นคง

เจริญก้าวหน้าได้ ด้วยพระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริยาธิราชเจ้าทุกพระองค์
เป็นสิ่งสำคัญที่สุดประการหนึ่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระลึกถึงความข้อนี่เสมอมา
จึงมุ่งใจถวายงานดังปรากฏเป็นโครงการวิชาการ งานวิจัย กิจกรรมและอาคารสถานที่
เพื่อเป็นพยานยืนยันความสำนึกในพระราชกรณีย์นั้น ให้ปรากฏอยู่ตลอดไป

สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

๑ พิธีถวายบังคมพระบรมราชานุสาวรีย์ ณ ลานพระราชวังดุสิต

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินเปิดผ้าคลุมพระบรมราชานุสาวรีย์พระบรมรูปทรงม้า เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๔๐ ปี วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๑ และเมื่อครบ ๑ ปีหลังจากพิธีเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์แล้ว พลศกนิกรร่วมกันจัดงานสมโภชเพื่อแสดงความจงรักภักดี ณ บริเวณลานพระบรมรูปทรงม้าขึ้น ระหว่างวันที่ ๑๕ - ๑๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๑ โดยตั้งใจให้เป็นงานสมโภชประจำปี แต่แล้วเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ ยิ่งความวิปโยคอย่างสุดประมาณแก่เหล่าพลศกนิกรทั้งราชอาณาจักร ในปีแรกหลังการเสด็จสวรรคตนั้น เจ้าพระยายมราช (ปั้น สุขุม) เสนาบดีกระทรวงนครบาลเป็นตัวแทนทวยราษฎร์ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตจัดการถวายบังคมพระบรมรูปทรงม้า ณ ลานพระราชวังดุสิต พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้กระทรวงนครบาลจัดการพิธีวางพวงมาลาถวายบังคมเป็นครั้งแรกในวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๔ ในครั้งนั้นเหล่านักเรียนโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพากันนำธูปเทียนดอกไม้ไปถวายบังคม ณ พระบรมรูปทรงม้าเพื่อน้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณสมเด็จพระปิยมหาราชอันเนื่องมาแต่ครั้งทรงสถาปนาโรงเรียนมหาดเล็ก และเมื่อทางการได้เปลี่ยนวันถวายบังคมเป็นวันที่ ๒๓ ตุลาคมของทุกปีอันเป็นวันคล้ายวันสวรรคต นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๕ เป็นต้นมา นักเรียนโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงได้เปลี่ยนการกระทำพิธีถวายบังคมด้วยธูปเทียนดอกไม้เป็นการวางพวงมาลาเช่นเดียวกัน และได้สืบทอดเป็นประเพณีมาจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้

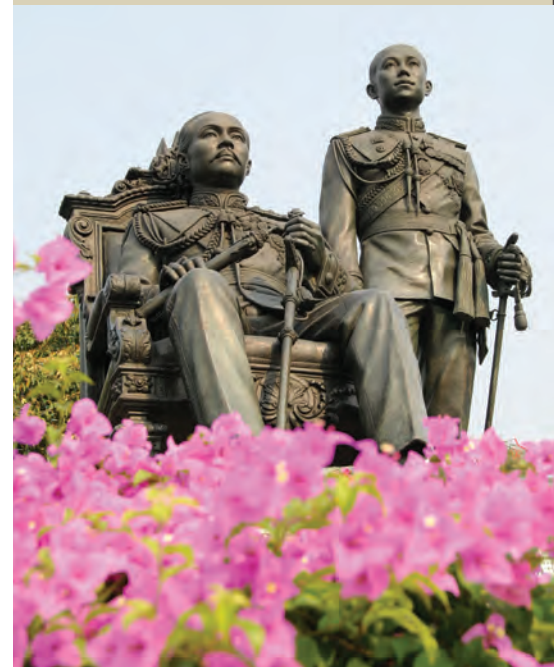
(บน) พระบรมรูปทรงม้า
(ล่าง) นิสิตถวายบังคมพระบรมรูป
ในวันปิยมหาราช

๑ พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระปิยมหาราชและสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจัดสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระปิยมหาราชและสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๓๐ เนื่องในปี่มหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษาครบ ๕ รอบ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และครบรอบ ๗๐ ปีแห่งการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณแห่งสมเด็จพระมหากษัตริยาธิราชเจ้าทั้งสองพระองค์ที่ทรงเล็งเห็นประโยชน์สำคัญของการศึกษา พระราชทานกำเนิดและสถาปนามหาวิทยาลัยโดยประดิษฐานพระบรมราชานุสาวรีย์ขึ้นในภูมิสถานที่เป็นศรีสง่าและมีขวัญแก่มหาวิทยาลัย และได้จัดพิธีบวงสรวงพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระปิยมหาราช และสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า เนื่องในโอกาสครบรอบวันสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๖ มีนาคม เป็นประจำทุกปี ทั้งนี้ มหาวิทยาลัยได้กำหนดให้บัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้พร้อมเพรียงกันถวายราชสักการะพระบรมราชานุสาวรีย์ หลังจากได้รับพระราชทานปริญญาบัตรประจำปี นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๒ เป็นต้นมา อีกทั้งได้เริ่มการจัดพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนเป็นนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ณ พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระปิยมหาราชและสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า หลังจากเสร็จสิ้นพิธีปฐมนิเทศนิสิตใหม่ระดับปริญญาบัณฑิตในหอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทุกต้นปีการศึกษา นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นต้นมา^๑

๑ พระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ ศูนย์เครือข่าย การเรียนรู้เพื่อภูมิภาค จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จังหวัดสระบุรี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยดำเนินการตามนโยบายการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาสู่ภูมิภาคของรัฐบาลตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๘ โดยใช้กลยุทธ์ให้มีมหาวิทยาลัยแกนนำจัดบริการอุดมศึกษาในพื้นที่ภูมิภาคส่วนต่างๆ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้เริ่มดำเนินกิจกรรมวิชาการในพื้นที่จังหวัดน่าน ใน พ.ศ. ๒๕๔๗ มีสำนักงานเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อภูมิภาคเป็นหน่วยงานบริหารจัดการและประสานงานโครงการ ต่อมาได้ยกฐานะขึ้นเป็นศูนย์เครือข่ายการเรียนรู้เพื่อภูมิภาค ใน พ.ศ. ๒๕๕๓ และได้เริ่ม “โครงการพัฒนาที่ดินของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี” ใน พ.ศ. ๒๕๕๐ ดำเนินการปรับปรุงพื้นที่ ตำบลตาลเดี่ยว ตำบลห้วยแข็ง ตำบลขำผักแพว ซึ่งได้รับมอบจากมูลนิธินิสิตเก่าจุฬาฯ และพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมบางส่วนจากกรมป่าไม้ ได้มีการจัดการระบบชลประทาน การวางผังบริเวณกำหนดการใช้พื้นที่เพื่อการเรียนการสอนและการวิจัย มีการสร้างอาคารเอนกประสงค์สำหรับกิจกรรมต่างๆ ตลอดจนที่พักสำหรับคณาจารย์ บุคลากร และนิสิต อนึ่ง ใน พ.ศ. ๒๕๕๖ มหาวิทยาลัยได้ดำริสร้างพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า

พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระปิยมหาราช
และสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า

อาคารสระบุรี ๑
ศูนย์เครือข่ายการเรียนรู้เพื่อภูมิภาค

พระบรมรูปรัชกาลที่ ๕ ณ อาคารสระบุรี ๑

ขุมพระบรมรูปรัชกาลที่ ๕ ณ พระจุฑาธุชราชฐาน

อาคารมหาจุฬาลงกรณ์

เจ้าอยู่หัว ณ บริเวณหน้าอาคารสระบุรี ๑ ศูนย์เครือข่ายการเรียนรู้เพื่อภูมิภาคที่จังหวัดสระบุรี เพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาคมจุฬาฯ รวมถึงประชาชนในพื้นที่ คุณเจริญและคุณหญิงวรรณาสิริวัฒน์ภักดี จึงได้มอบพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวประทับยืนเต็มพระองค์ ขนาดใหญ่กว่าพระองค์จริง หล่อด้วยโลหะนูนต่ำ มหาวิทยาลัยมอบหมายให้ อาจารย์จักรพร สุวรรณนคร อาจารย์ประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ออกแบบขุมเรือนแก้วที่ประดิษฐานพระบรมรูปที่หน้าอาคารสระบุรี ๑ เมื่อการก่อสร้างพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวแล้วเสร็จ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้จัดพิธีบวงสรวงในการประดิษฐานพระบรมรูป ในวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๖^๓ และจัดให้มีพิธีวางพวงมาลาถวายราชสักการะในวันปิยมหาราช วันที่ ๒๓ ตุลาคม ของทุกปี

๑ พิธีวางพวงมาลาถวายสักการะพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ พระจุฑาธุชราชฐาน เกาะสีชัง

ใน พ.ศ. ๒๕๒๑ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้รับมอบหมายจากกรมธนารักษ์ ให้ตั้งสถานีวิจัยวิทยาศาสตร์ทางทะเลและศูนย์ฝึกนิสิตขึ้น ณ ที่ดินบนเกาะสีชัง จังหวัดชลบุรี ซึ่งส่วนหนึ่งเคยเป็นพระจุฑาธุชราชฐาน^๔ พระราชนิเวศน์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มหาวิทยาลัยตระหนักถึงความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่เขตพระราชฐานเดิม จึงได้ร่วมกับกรมศิลปากร ดำเนินการอนุรักษ์และปรับปรุงพื้นที่ดังกล่าวตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๓ โดยมีการสร้างพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นพระบรมรูปประทับนั่งบนพระเก้าอี้ หล่อด้วยโลหะ ขนาดเท่าพระองค์จริง ประดิษฐาน ณ พลับพลาในบริเวณพระราชฐาน และได้จัดพิธีวางพวงมาลาถวายสักการะพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในวันปิยมหาราช วันที่ ๒๓ ตุลาคม ของทุกปี พร้อมกับการถวายราชสักการะพระบรมราชานุสาวรีย์องค์อื่นๆ ได้แก่ พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระปิยมหาราชและสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ ศูนย์เครือข่ายการเรียนรู้เพื่อภูมิภาค จังหวัดสระบุรี^๕

๑ อาคารมหาจุฬาลงกรณ์

อาคารที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในประวัติศาสตร์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คือตึกบัญชาการ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๕๘ ได้เสด็จพระราชดำเนินทรงวางศิลาฤกษ์อาคารหลังนี้ด้วยพระองค์เอง เมื่อวันที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๘ เป็นอาคารโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กที่ทันสมัย แต่มีรูปแบบไทยประยุกต์ตามพระราชนิยม เพื่อ

เป็นหลักชัยของมหาวิทยาลัยที่ได้โปรดเกล้าฯ ให้ประดิษฐานขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๕๙ ทั้งนี้ในภายหลังมหาวิทยาลัยได้ใช้ตึกบัญชาการเป็นที่ทำการของคณะอักษรศาสตร์ โดยมีชื่ออาคารว่า อาคารอักษรศาสตร์ ๑ สืบมาจนถึง พ.ศ. ๒๕๔๐ มหาวิทยาลัยเล็งเห็นความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของอาคารดังกล่าว ได้มีการบูรณะอาคารครั้งใหญ่ให้ถาวรมั่นคงและทันสมัย โดยที่ยังคงสงวนรักษา รูปแบบสถาปัตยกรรมของเดิมไว้อย่างครบถ้วน ใช้เป็นที่จัดการพิธี ห้องประชุมและบรรยายของมหาวิทยาลัย โดยเปลี่ยนนามอาคารเป็น อาคารมหาจุฬาลงกรณ์ เพื่อเป็นเกียรติยานุสรณ์แด่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระผู้ทรงวางรากฐานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย^๑

๑ อาคารพินิตประชานาถ

อาคารพินิตประชานาถเป็นอาคารเรียนรวมสูง ๑๒ ชั้น สร้างขึ้นบนพื้นที่โรงอาหารครูศาสตร์-นิเทศศาสตร์เดิม ตามนโยบายการสร้างอาคารเรียนรวมของมหาวิทยาลัยสำหรับคณะนิติศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ และคณะครุศาสตร์ ออกแบบโดยศาสตราจารย์ ผุสดี ทิพทัส รองศาสตราจารย์ ดร. บัณฑิต จุลาสัย และอาจารย์ชัยบูรณ์ ศิริธนะวัฒน์ เป็นอาคารโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็กสูง ๑๒ ชั้น มีพื้นที่ใช้สอยรวม ๑๐,๔๖๔ ตารางเมตร ประกอบด้วยโรงอาหารรวมที่ชั้นล่าง ออกแบบเป็นห้องโถงโล่ง พร้อมพื้นที่ใช้งานอเนกประสงค์ ชั้นถัดขึ้นไปมีห้องเรียน ห้องบรรยาย ห้องเรียนภาษาอังกฤษ และห้องคอมพิวเตอร์ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (สุวฑฺฒนมหาเถร) เสด็จมาทรงวางศิลาฤกษ์ ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๐

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินมาทรงเปิดอาคารในวันคล้ายวันสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ครบ ๘๗ ปี เมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ อาคารหลังนี้ได้รับชื่ออาคารตามพระนามในพระอิสริยยศของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก่อนที่จะเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ เมื่อทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ กรมขุนพินิตประชานาถ^๒

๑ การสร้างพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราช^๓

เนื่องในโอกาสที่มณฑลกาลบรรจบสมัย ๑๕๐ ปีแห่งวันพระราชสมภพ พ.ศ. ๒๕๔๖ ประกอบกับองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ประกาศยกย่องเฉลิมพระเกียรติว่าทรงเป็นบุคคลสำคัญของโลกทางสาขาการศึกษา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ มานุษยวิทยา การพัฒนาสังคม และการสื่อสาร ในปีเดียวกันนั้น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้จัดสร้าง “พระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราช” เพื่อเป็นที่หมาย

อาคารมหาจุฬาลงกรณ์

อาคารพินิตประชานาถ

พระบรมรูปที่จัดสร้างขึ้นในโอกาส ๑๕๐ ปี พระบรมราชสมภพ

ระลึกแห่งวาระสำคัญนี้ สำหรับชาวจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและประชาชนทั่วไปได้มีโอกาสบูชา เป็นสิริมงคล ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิชัย สิทธิรัตน์ แห่งภาควิชาจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้ออกแบบพระบรมรูปเป็นแบบเต็มพระองค์และแบบครึ่งพระองค์ พระบรมรูปแบบเต็มพระองค์เป็นพระบรมรูปทรงฉลองพระองค์ในชุดจอมทัพ พระหัตถ์ซ้ายทรงจับกระบี่ พระหัตถ์ขวาทรงวางบนโต๊ะสามขา แต่ละขามีหัวช้างแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ในสามฤดูกาลในประเทศไทย บนโต๊ะประดิษฐานพระมาลาและพระคทา บนพระอังสด้านขวาทรงฉลองพระองค์ครุย ส่วนฐานพระบรมรูปมีเครื่องหมายพระเกี้ยวประดับบนแถบเส้นดั่งซ้ายขวาตามแบบเสื้อครุยของบัณฑิตจุฬาฯ ตรงกลางในกรอบมีรูปหญิงชายนั่งถวายนั่งถวายบังคม และรูปเด็กน้อยยืนกลางถือผ้าแพร หมายถึง ความสุข ความเป็นอิสระ และเสรีภาพ ส่วนพระบรมรูปแบบครึ่งพระองค์ ออกแบบตามแบบพระบรมรูปหินอ่อนในพระบรมมหาราชวังที่สร้างขึ้นเมื่อครั้งเสด็จประพาสยุโรป เป็นพระบรมรูปทรงฉลองพระองค์ในชุดจอมทัพและฉลองพระองค์คลุม สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงเททองหล่อพระบรมรูปพระบรมสมเด็จฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ สนามหน้าพระบรมราชานุสาวรีย์สองรัชกาล ในวันที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๕ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้น้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายเงินรายได้จากการบูชาพระบรมรูปเป็นพระราชกุศล โดยนำไปจัดตั้งเป็น กองทุนจุฬาลงกรณ์บรมราชสมภพ ในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

๑ กองทุนจุฬาลงกรณ์บรมราชสมภพ

ในวาระครบ ๑๕๐ ปี แห่งพระบรมราชสมภพ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ใน พ.ศ. ๒๕๔๖ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้จัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนการพัฒนามหาวิทยาลัยไปสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการและการวิจัยในระดับที่ทัดเทียมกับมหาวิทยาลัยชั้นนำของโลก โดยการสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอน การวิจัย และช่วยเหลือสนับสนุนนิสิตที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ เพื่อสืบสานพระราชปณิธานที่ได้ทรงพระราชดำริริเริ่มไว้ด้วยดีให้ยั่งยืนสืบไป สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามกองทุนว่า “กองทุนจุฬาลงกรณ์บรมราชสมภพ” และทรงรับกองทุนไว้ในพระราชูปถัมภ์ และเสด็จพระราชดำเนินทรงเป็นประธานในการประชุมคณะกรรมการบริหารกองทุนซึ่งจัดขึ้นครั้งแรกเมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ ณ อาคารมหาจุฬาลงกรณ์ เพื่อพิจารณาแผนการดำเนินงานกองทุน และพระราชทานพระราชดำริในการบริหารกองทุน และเพื่อเป็นการหารายได้สมทบทุนนี้^๔

การประชุมคณะกรรมการกองทุน
จุฬาลงกรณ์บรมราชสมภพ
เมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๗

๑ การประชุมวิชาการเฉลิมพระเกียรติ เรื่อง พระก่อเกื้อกิจการเพื่อสุขสานต์ แก่ชาวสยาม

หอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจัดงานประชุมวิชาการเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในวาระครบ ๑๖๐ ปี แห่งวันพระบรมราชสมภพ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ระหว่างวันที่ ๑๑ - ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๖ ด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานกำเนิดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และได้ทรงปฏิบัติพระราชภารกิจ ซึ่งก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าของบ้านเมืองและประโยชน์สุขแก่พสกนิกรชาวไทย พร้อมทั้งได้จัดพิมพ์พระบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นหนังสือ “พระก่อเกื้อกิจการ เพื่อสุขสานต์แก่ชาวสยาม” โดยมีวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนมาก ร่วมนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับผลการดำเนินงานของหน่วยราชการและองค์กร ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งขึ้นในรัชสมัยของพระองค์ ทั้งในด้านการศึกษา การแพทย์และสาธารณสุข ด้านการปกครอง การเมืองและสังคม ด้านการป้องกันประเทศ ความมั่นคงและการต่างประเทศ ด้านเศรษฐกิจ การคลัง ด้านการสื่อสารและโทรศัพท์ ด้านการไฟฟ้า ด้านการชลประทาน และด้านศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น^{๑๐}

๑ โครงการจุฬาลงกรณ์ราชบรรณาลัย

เนื่องในโอกาสครบรอบ ๑๐๐ ปี แห่งวันสวรรคตพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว วันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้จัดกิจกรรมน้อมรำลึกในพระปรีชาญาณ และพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่มีต่อปวงชนชาวไทยหลากหลายกิจกรรม กิจกรรมสำคัญประการหนึ่งคือการจัดตั้ง *โครงการจุฬาลงกรณ์ราชบรรณาลัย* ซึ่งเป็นห้องสมุดเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อให้เป็นคลังปัญญาของประเทศชาติ มีข้อมูลที่สำคัญและทรงคุณค่าเกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตลอดจนเรื่องราวในรัชสมัยอย่างครบถ้วนสมบูรณ์แบบ ก่อเกิดประโยชน์ทางการศึกษาค้นคว้าทั้งด้านการเมือง การปกครอง ความสัมพันธ์กับต่างประเทศ ประวัติศาสตร์ การศึกษา การคมนาคม การปฏิรูปสังคม และวิถีชีวิต ฯลฯ มหาวิทยาลัยได้มอบหมายให้สำนักงานวิทยทรัพยากรเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินงานแสวงหารวบรวม อนุรักษ์ และให้บริการทรัพยากรสารสนเทศดังกล่าว เพื่อประโยชน์แก่สาธารณชนต่อไป^{๑๑}

เอกสาร สิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับรัชกาลที่ ๕

ปาฐกถาเสาสหลักษณ์ของแผ่นดิน เรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและเศรษฐกิจ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว วิทยากร ศ. ดร.ผาสุก พงษ์ไพจิตร รศ. ดร.กุลลดา เกษบุญชู-มิตต์ วันที่ ๓๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๔

ปาฐกถาเสาสหลักษณ์ของแผ่นดิน ชุด “หนึ่งศตวรรษสองศตวรรษมหาราชผู้ยิ่งใหญ่” เรื่องการศึกษา วิทยากร ศ.กิตติคุณ สุมน อมรวิวัฒน์ ศ.ดร.ไพฑูริย์ สินลารัตน์ รศ.ดร.กรรณิกา สัจกุล และ อ.สวัสดิ์ จงกล วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๕๔

๑ ปาฐกถาเสาสหลักษณ์ของแผ่นดิน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดปาฐกถา “เสาสหลักษณ์ของแผ่นดิน”^{๑๒} ณ อาคารมหาจุฬาลงกรณ์ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๕๓ - ๒๕๕๗ โดยได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาเป็นปาฐกบรรยายพิเศษในแต่ละหัวข้อที่กำหนด ปาฐกถาเสาสหลักษณ์ของแผ่นดิน ชุดที่ ๓ ระหว่างวันที่ ๖ สิงหาคม - ๒๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ ได้จัดปาฐกถาชุด “ปียมหาราชานุสรณ์” จำนวน ๙ ครั้งในหัวข้อต่างๆ ได้แก่

ก่อนถึงแผ่นดินสมเด็จพระปิยมหาราช

พระราชวังดุสิต

๔๒ ปี แห่งรัชสมัยสมเด็จพระปิยมหาราช

พระราชานิพนธ์ร้อยแก้วในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระราชานิพนธ์นิตราศในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

เอกสารสมัยรัชกาลที่ ๕ ที่ค้นพบในปัจจุบัน

การเจริญพระราชไมตรีกับจักรวรรดิรัสเซียในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

การเสด็จประพาสอินเดียของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในยุโรป ค.ศ. ๑๘๙๗

ในช่วง พ.ศ. ๒๕๕๓ - ๒๕๕๔ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้จัดปาฐกถาเสาสหลักษณ์ของแผ่นดิน ชุด “หนึ่งศตวรรษสองศตวรรษมหาราชผู้ยิ่งใหญ่” คือ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ประกอบด้วยปาฐกถารวม ๑๒ ครั้ง ระหว่างวันที่ ๒๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ - วันที่ ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๔ การปาฐกถาได้กล่าวถึงพระราชกรณียกิจในด้านต่างๆ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว อาทิ การปกครองท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและเศรษฐกิจ กฎหมาย การศึกษา การสื่อสารมวลชน สถาปัตยกรรมพระราชฐานที่ประทับ การสาธารณสุข การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา วรรณกรรมและประวัติศาสตร์โบราณคดี การส่งเสริมวัฒนธรรม การต่างประเทศ รวมถึงข้อมูลและทัศนะของสื่อต่างประเทศที่มีต่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้น ทั้งนี้ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้เผยแพร่วีดิทัศน์ “การปาฐกถาเสาสหลักษณ์ของแผ่นดิน” (Chula’s Social Responsibility) ในเว็บไซต์อีกด้วย

สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

๑ พิธีวางพวงมาลาถวายสักการะพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องในวันสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า

ชาวจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยร่วมพิธีวางพวงมาลาถวายราชสักการะพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระปิยมหาราชและสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า หน้าหอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ พระบรมราชานุสาวรีย์ ณ สวนลุมพินี ในวันสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า เพื่อน้อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระผู้ทรงสถาปนามหาวิทยาลัย ในวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ซึ่งเป็นวันคล้ายวันสวรรคตเป็นประจำทุกปี^{๑๓}

๒ อาคารมหาวชิราวุธ

อาคารมหาวชิราวุธ แต่เดิมเรียกว่า อาคารหอสมุดกลาง สร้างขึ้นตามดำริของจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี และอดีตอธิการบดี เพราะในขณะนั้นหอสมุดกลางของมหาวิทยาลัย ตั้งอยู่ ณ อาคารบัญชาการ (ปัจจุบันคือ อาคารมหาจุฬาลงกรณ์) เป็นเพียงห้องเดียวสำหรับเก็บหนังสือ ไม่มีที่สำหรับนั่งอ่าน ทั้งยังไม่เพียงพอแก่ปริมาณหนังสือซึ่งทวีจำนวนมากขึ้นโดยลำดับ มหาวิทยาลัยจึงมอบหมายให้ ศาสตราจารย์บุญยง นิโครธานนท์ อาจารย์ประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ออกแบบอาคารขึ้นใหม่เพื่อเป็นหอสมุด กำหนดให้ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของอาคารบัญชาการ ให้มีลักษณะสถาปัตยกรรมแบบเดียวกันและมีฉนวนทางเดินเชื่อมถึงกัน โดยเน้นความเป็นศูนย์กลางของบริเวณมหาวิทยาลัยของอาคารหอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ศาสตราจารย์บุญยงได้ออกแบบอาคารหอสมุดกลางเป็นตึกสามชั้น มีชั้นใต้ดินสำหรับเก็บหนังสือ พื้นที่อาคารรวม ๒,๓๙๔ ตารางเมตร งบประมาณราคาก่อสร้างในเบื้องต้น ๑๓,๐๐๐,๐๐๐ บาท จอมพล ป. พิบูลสงครามจึงมีบัญชาให้กระทรวงการคลังจัดสรรงบประมาณให้ติดต่อกันเป็นเวลาสามปี และแบ่งการก่อสร้างออกเป็นสามส่วน ททยอยสร้างทีละส่วน โดยเริ่มก่อสร้างส่วนแรกใน พ.ศ. ๒๔๙๖ เมื่อแล้วเสร็จจึงย้ายหอสมุดกลางมาในวันที่ ๒๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๗ จากนั้นจึงดำเนินการก่อสร้างอาคารส่วนที่เหลือจนเสร็จสมบูรณ์ในเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๙๙ มีพิธีเปิดอาคารหอสมุดกลางในวันที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๐ อาคารหอสมุดกลางมีผังแบบสมมาตรเช่นเดียวกับอาคารบัญชาการ ต่างกัน

พระบรมรูป ณ สวนลุมพินี

พิธีวางพวงมาลา
ในวันสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า
ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสวนลุมพินี

อาคารมหาชิราวุธ

ที่รายละเอียดภายใน เช่น มีพื้นที่ใช้สอยชั้นสามของอาคารอยู่ภายใต้โครงสร้างหลังคา ทำให้หน้าบันของอาคารหอสมุดกลางกรุด้วยหน้าต่างกระจก ต่างจากหน้าบันของอาคารบัญชาการซึ่งก่ออิฐทึบประดับลวดลายปูนปั้น อาคารหลังนี้ออกแบบเพื่อให้เก็บหนังสือได้ประมาณ ๕๐๐,๐๐๐ เล่ม เมื่อแรกสร้างมีห้องอ่านหนังสือ ๖ ห้อง รองรับผู้อ่านได้คราวละประมาณ ๓๕๐ คน มีห้องโสตทัศนศึกษา ห้องสมุดสำหรับแผนกวิชาครุศาสตร์ ห้องเรียนสำหรับแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ วิชาอักษรศาสตร์ วิชาพาณิชยศาสตร์และการบัญชี ภายหลังได้ปรับปรุงให้มีห้องต่างๆ เพิ่มเติม เช่น ห้องสมุดกรมพระจันทบุรีนฤนาถ ห้องวารสาร ห้องหนังสือเกี่ยวกับประเทศไทย ห้องสมุดดนตรี พระราชทาน เป็นอาทิ

ในภายหลังเมื่อหอสมุดกลางมีหนังสือเพิ่มมากขึ้น ให้บริการหลากหลายมากขึ้น ทำให้อาคารมีพื้นที่ใช้สอยไม่เพียงพอแก่ความต้องการ ใน พ.ศ. ๒๕๒๓ มหาวิทยาลัยจึงจัดสร้างอาคารมหาธีรราชานุสรณ์ขึ้น หอสมุดกลางจึงย้ายออกไปจากอาคารเดิม มีการปรับพื้นที่ใช้สอยให้เป็นอาคารบริหารและห้องสมุดของคณะอักษรศาสตร์ เรียกว่าอาคารอักษรศาสตร์ ๒ ต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๔๐ มีการปรับปรุงอาคารครั้งใหญ่ และเปลี่ยนนามอาคารเป็น อาคารมหาชิราวุธ คู่กันกับอาคารบัญชาการเดิม ซึ่งเปลี่ยนนามเป็น อาคารมหาจุฬาลงกรณ์ ในวาระเดียวกัน เพื่อเป็นเกียรติยานุสรณ์เฉลิมพระนามสมเด็จพระมหากษัตริย์ทั้งสองพระองค์ที่ทรงสถาปนาสถานศึกษาแห่งนี้นี้ขึ้น ปัจจุบัน อาคารมหาชิราวุธเป็นที่ตั้งของสำนักคณบดี สำนักงานเลขานุการคณะอักษรศาสตร์ ศูนย์สารนิเทศมนุษยศาสตร์ ศูนย์เรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อให้บัณฑิตสามารถศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจากสื่อโสตทัศนประเภทต่างๆ ห้องพิพิธภัณฑ์ไท-กะได และห้องโครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์^{๑๔}

๑ อาคารมหาธีรราชานุสรณ์

ใน พ.ศ. ๒๕๒๑ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ดำริจัดสร้างอาคารที่ทำการหลังใหม่ของสถาบันวิทยบริการอันเป็นอาคารส่วนกลางของมหาวิทยาลัย สำหรับเป็นศูนย์กลางแห่งความรู้สำหรับนิสิตและประชาชนทั่วไป เพื่อเทิดพระเกียรติและเป็นพระบรมราชานุสรณ์แด่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหากษัตริย์จอมปราชญ์ผู้ทรงสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เนื่องในวาระครบ ๑๐๐ ปี แห่งวันพระราชสมภพในวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๔

อาคารมหาธีรราชานุสรณ์ออกแบบโดย รองศาสตราจารย์ วีระ บุรณากาญจน์ ภายในอาคารประกอบด้วย หอสมุดกลาง ศูนย์โสตทัศนศึกษากลาง และศูนย์เอกสารประเทศไทย การก่อสร้างอาคารเริ่มในวันที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๑ แล้วเสร็จในวันที่ ๑๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๔

ในระหว่างก่อสร้างอาคาร เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๓ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้จัดประกวดตั้งชื่ออาคาร เพื่อให้มีความหมายแสดงถึงความผูกพันที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีอย่างลึกซึ้งต่อจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งพระองค์ทรงเป็นพระผู้สถาปนาขึ้น มีผู้ส่งชื่อเข้าร่วมประกวดกว่า ๕๐๐ ชื่อ สภาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้พิจารณาตัดสินชื่อ อาคารมหาธีรราชานุสรณ์ ของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อรวรรณ ปิณฑิโรวาท คณะนิเทศศาสตร์ เป็นชื่อที่เหมาะสมและได้รับรางวัลชนะเลิศ^๔

นอกจากนี้ใน พ.ศ. ๒๕๒๕ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ดำริจัดสร้างพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สำหรับประดิษฐานภายในบริเวณโถงของอาคารมหาธีรราชานุสรณ์ เพื่อเป็นที่เคารพสักการะและเป็นมิ่งขวัญของมหาวิทยาลัยสืบไป จึงเชิญอาจารย์สนั่น ศิลากรณ์ ประติมากรเอกเป็นผู้ปั้นหล่อพระบรมรูป โดยพิจารณาร่วมกับคณะทำงานของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยว่า ให้อัญเชิญพระบรมรูปหล่อส่วนพระเศียร ฝีมือศาสตราจารย์ ศิลป พีระศรี มาเป็นต้นแบบ และทำการปั้นเพิ่มเติมเป็นพระบรมรูปครึ่งพระองค์ หล่อด้วยโลหะทองสำริด ขนาดเท่าพระองค์จริง ทรงฉลองพระองค์ครุยเนติบัณฑิต พระหัตถ์ขวาทรงถือม้วนกระดาษ ประดิษฐานบนแท่นหินอ่อนสีขาวย และที่ด้านหน้าฐานพระบรมรูปมีแผ่นโลหะจารึกไว้ว่า

เราจำต้องก้าวไปข้างหน้าเสมอ
เราต้องไม่ถอยหลังเป็นอันขาด
แม้แต่หยุดอยู่ที่ก็ไม่ได้
เพราะการหยุด
ก็เสมอด้วยการถอยหลัง

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี
เสด็จทรงเปิดพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ณ วันเสาร์ที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๒๖

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี พระราชธิดาในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาเสด็จมาทรงเปิดอาคารมหาธีรราชานุสรณ์ และพระบรมรูป ณ โถงหน้าอาคารมหาธีรราชานุสรณ์ เมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๖ อันเป็นวาระครบ ๖๖ ปีแห่งการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี เสด็จมาทรงเปิดพระบรมรูปรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๖

อาคารมหาธีรราชานุสรณ์

พระบรมรูปรัชกาลที่ ๖
ณ อาคารมหาธีรราชานุสรณ์

หลังจากการก่อสร้างแล้วเสร็จ อาคารมหาธีรราชานุสรณ์ได้เปิดทำการให้บริการแก่ชาวจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและชุมชนอันเป็นภารกิจความรับผิดชอบต่อสังคม สืบสนองพระบรมราชประสงค์และเฉลิมพระเกียรติพระผู้ทรงสถาปนามหาวิทยาลัย อนึ่ง ในวาระนั้นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้สร้างพระบรมรูปย่อส่วนในรูปแบบเดียวกัน ประดิษฐานบนฐานไม้ทรงหกเหลี่ยม ด้านหน้ามีพระราชลัญจกรประจำพระองค์ คือ พระวชิระ และติดแผ่นจารึกว่า “พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระผู้สถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ครบรอบ ๖๖ ปี ๒๖ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๒๖” สำหรับเป็นวัตถุนุสรณ์สำหรับผู้ร่วมสมทบทุนการสร้างพระบรมรูปด้วย^{๑๖}

คำกราบบังคมทูลรายงานในพิธีเปิดอาคาร “มหาธีรราชานุสรณ์” ของนายกสภาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วันเสาร์ที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๒๖

ขอพระราชทานกราบทูล สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา
สิริโสภาคีพัฒนาวดี ทรงทราบฝ่าพระบาท

ข้าพระพุทธเจ้า นายบุญรอด บินทสันต์ นายกสภาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พร้อมด้วยชาวจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และผู้มีเกียรติที่ได้มาร่วมชุมนุมกัน ณ สถานที่นี้
มีความปลื้มปิติและสำนึกในพระกรุณาธิคุณเป็นที่ยิ่ง ที่มีโอกาสเข้าเฝ้าฝ่าพระบาท
ผู้ทรงเป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของพระผู้ทรงสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อการ
สถาปนานั้นได้เวียนมาครบรอบ ปีที่ ๖๖ ในวันนี้

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพร้อมด้วยพระอัจฉริยภาพ ประกอบ
ด้วยพระปรีชาสามารถในด้านวรรณกรรมและการศึกษา เป็นที่ประจักษ์ ทรงไว้ซึ่งความ
เป็นปราชญ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงพิจารณาเห็นเป็นการเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะเทิด
พระเกียรติ และแสดงสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ โดยตั้งชื่ออาคารหลังนี้ว่าอาคาร
“มหาธีรราชานุสรณ์”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้รวมหอสมุดกลาง หน่วยโสตทัศนศึกษากลาง และหอ
เอกสารประเทศไทย เข้าเป็นหน่วยงานเดียวกัน เรียกว่า สถาบันวิทยบริการ ซึ่งจะดำเนิน
กิจการในอาคาร “มหาธีรราชานุสรณ์” นี้ สถาบันแห่งนี้จะให้บริการแก่ผู้ใฝ่เรียนรู้ทั้งหลาย

เพื่อสนับสนุนส่งเสริมการบุกเบิกแสวงหา รักษาและถ่ายทอดสรรพวิทยาการอันเป็นประโยชน์แก่มนุษย์ อาคารหลังนี้จะดำรงอยู่คู่กับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นสัญลักษณ์ของอุดมคติแห่งความรู้และคุณธรรมตามปณิธานของมหาวิทยาลัยสืบไป

อาคาร “มหาธีรราชานุสรณ์” นี้ ได้รับรางวัลการออกแบบสถาปัตยกรรมดีเด่น ของปี พ.ศ. ๒๕๒๕ ประเภทอาคารด้านการศึกษา จากสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ สถาปนิกผู้ออกแบบก่อสร้าง คือ รองศาสตราจารย์ วีระ บูรณากาญจน์ อนึ่ง สถาปนิกและวิศวกรผู้ร่วมคณะก็เป็นอาจารย์ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำหรับชื่ออาคารนั้น ได้จัดให้มีการประกวดตั้งชื่อ และมีผู้เสนอชื่อเข้าประกวดมาก ประมาณ ๕๐๐ รายชื่อ ผู้ชนะการประกวดซึ่งได้เสนอชื่อ มหาธีรราชานุสรณ์ นี้คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อรรธรณ ปิรันธโสภาท

บัดนี้ ถึงโอกาสอันเหมาะสมแล้ว ข้าพระพุทธเจ้า จึงขอพระราชทานกราบทูลได้ฝ่าพระบาททรงประกอบพิธีเปิดอาคาร “มหาธีรราชานุสรณ์” เพื่อเป็นศิริมงคลแก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สืบไป

ควรมีควรแล้วแต่จะโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม^{๑๑}

๑ อาคารเทพทวาราวดี

ใน พ.ศ. ๒๕๓๙ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้มีโครงการก่อสร้างอาคารเรียนและที่ทำการใหม่สำหรับคณะนิติศาสตร์ เพื่อรองรับการขยายตัวของการเรียนการสอนแทนที่ อาคารนิติศาสตร์ ๑ ซึ่งใช้มาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๗ ออกแบบโดย ศาสตราจารย์ผุสดี ทิพทัส ศาสตราจารย์ ดร. บัณฑิต จุลาสัย และผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรียน ศิริธรรมปิติ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นโครงการก่อสร้างอาคารคู่กับ “อาคารพินิตประชานาถ” ซึ่งเป็นอาคารเรียนรวมสำหรับคณะนิติศาสตร์และคณะนิติศาสตร์ ทำการก่อสร้างระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๙ – ๒๕๔๓ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ใช้พระนามกรมของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งทรงดำรง

อาคารเทพทวาราวดี

พระราชอิสริยยศที่ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ กรมขุนเทพทวาราวดี เป็นนามของ อาคารที่ทำการคณะนิติศาสตร์ ว่า “อาคารเทพทวาราวดี” สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (สุมฺพฺตฺตฺนมหาเถร) ทรงพระกรุณาเสด็จมาทรงวางศิลาฤกษ์ ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๐ และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เสด็จพระราชดำเนินมาทรงเป็นประธานในงาน “ฟ้า จุฬาฯ หน้าดิน” เพื่อหาเงิน สมทบทุนตกแต่งอาคารคณะนิติศาสตร์ เมื่อวันที่ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๓

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี พระราชทาน พระวโรกาสให้คณะผู้บริหารเข้าเฝ้า เมื่อวันที่ ๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๓ เพื่อรับพระราชทานทุน ประเดิมจัดสร้างห้องสมุดในอาคารเทพทวาราวดี พร้อมทั้งพระราชทานนามว่า ห้องระบบสืบค้น ข้อมูล “เพชรรัตน” และพระราชทานแผ่นจารึกสำหรับห้องระบบสืบค้นข้อมูล “เพชรรัตน” ที่ทรงเจิม แล้ว มาประดิษฐานไว้เป็นสวัสดิมงคล เมื่อการก่อสร้างอาคารแล้วเสร็จได้ทรงพระกรุณาเสด็จมา ทอดพระเนตรกิจการของคณะนิติศาสตร์ และห้องระบบสืบค้นข้อมูลในพระนามของพระองค์ เมื่อ วันที่ ๒๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จ พระราชดำเนินมาทรงเปิด อาคารพินิตประชานาถ และ อาคารเทพทวาราวดี ในวันคล้ายวัน สถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ครบ ๘๗ ปี เมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ ต่อมา คณะนิติศาสตร์ได้ปรับปรุง ห้องระบบสืบค้นข้อมูล “เพชรรัตน” เพื่อรองรับการพัฒนาทางวิชาการ และเพื่อเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี จึง ขยายภารกิจและเปลี่ยนนามเป็น “ศูนย์เพชรรัตนนิติทรัพยากร” สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินมาทรงเปิดป้ายนาม “ศูนย์เพชรรัตนนิติทรัพยากร” เมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๘^{๑๘}

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี เสด็จมาทอดพระเนตร อาคารเทพทวาราวดี เมื่อวันที่ ๒๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๗

๑ ปาฐกถา “เสาหลักของแผ่นดิน”^{๑๙}

จัดขึ้น ณ อาคารมหาจุฬาลงกรณ์ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ - ๒๕๕๗ โดยได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิ มาเป็นปาฐกบรรยายพิเศษในแต่ละหัวข้อที่กำหนด ในการจัดปาฐกถาเสาหลักของแผ่นดิน ชุด “หนึ่งศตวรรษสองศักราชผู้ยิ่งใหญ่” รวม ๑๒ ครั้ง ระหว่างวันที่ ๒๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ - ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๔ มีการปาฐกถาครั้งที่ ๕ ในหัวข้อ “การศึกษา” ในวันที่ ๗ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๔ โดยศาสตราจารย์กิตติคุณ สุมน อมรวิวัฒน์ ศาสตราจารย์ ดร. ไพฑูรย์ สินลารัตน์ รองศาสตราจารย์ ดร.กรรณิกา สัจกุล ได้กล่าวถึงการปฏิรูปและพัฒนาทางการศึกษาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และใน พ.ศ. ๒๕๕๖ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้จัดปาฐกถาเสาหลักของแผ่นดิน ชุด “จุฬาฯ ๑๐๐ ปี” เพื่อเป็นการเตรียมการสำหรับการเฉลิมฉลองวาระครบรอบ ๑๐๐ ปี แห่งการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. ๒๕๖๐ จำนวน ๖ ครั้ง ระหว่างวันที่ ๗ มิถุนายน - ๒๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๖ ปาฐกถา ครั้งที่ ๑ ในหัวข้อ “พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัชพล ไชยพร เมื่อวันที่ ๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖ ได้กล่าวโดยละเอียดถึงพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในการที่ทรงสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปาฐกถาครั้งที่ ๑ ในหัวข้อ “พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัชพล ไชยพร เมื่อวันที่ ๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖

พระบรมราชานุสาวรีย์ รัชกาลที่ ๗ ณ รัฐสภา

พิธีวางพวงมาลาในวันพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ รัฐสภา

สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

๑ การถวายราชสักการะพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

ใน พ.ศ. ๒๕๑๗ รัฐสภาได้ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตจัดสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ ลานหน้าอาคารรัฐสภา ๑ ในบริเวณพระราชวังดุสิต เริ่มสร้างขึ้นพร้อมกับอาคารรัฐสภาเมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๗ พระบรมรูปขนาดเท่าครึ่งของพระองค์จริง ฉลองพระองค์พระบรมราชูปถัมภ์ ประทับพระที่นั่งพุดตานกาญจนสิงหาสน์ เฉากษ์วันที่พระราชทานรัฐธรรมนูญ ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น เมื่อการก่อสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์แล้วเสร็จ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนิน พร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๓^๑ และตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๔ เป็นต้นมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชจะเสด็จพระราชดำเนินไปทรงวางพวงดอกไม้ถวายราชสักการะพระบรมราชานุสาวรีย์ แล้วจึงเสด็จพระราชดำเนินไปทรงบำเพ็ญพระราชกุศลฉลองวันพระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม^๒ ในเวลาต่อมา เมื่อทรงมีพระราชภาระมากขึ้น ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๘ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินมาถวายราชสักการะและบำเพ็ญพระราชกุศลแทนพระองค์สืบมา^๒

ใน พ.ศ. ๒๕๔๕ รัฐบาลกำหนดให้วันที่ ๓๐ พฤษภาคม ของทุกปี เนื่องในวันคล้ายวันสวรรคต เป็น “วันพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว” และให้มีพิธีวางพวงมาลาถวายราชสักการะ ณ พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว บริเวณลานหน้าอาคารรัฐสภา ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา เพื่อเฉลิมพระเกียรติและน้อมสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ที่มีต่อปวงชนชาวไทยนานัปการ^๓

ชาวจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยร่วมถวายราชสักการะในพิธีทั้งสอง ณ พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ลานหน้าอาคารรัฐสภา ๑ ต่อเนื่องมาเป็นประจำทุกปี คือ พิธีวางพวงมาลาถวายราชสักการะใน วันพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว วันที่ ๓๐ พฤษภาคม

และพิธีวางพานพุ่มดอกไม้ถวายราชสักการะใน วันพระราชทานรัฐธรรมนูญ วันที่ ๑๐ ธันวาคม ของทุกปี ด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบรมราชูปถัมภ์แห่งมหาวิทยาลัย

อนึ่ง ในวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๖ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ร่วมพิธีวางพานพุ่มดอกไม้ถวายราชสักการะ ในโอกาส วันพระบรมราชสมภพ ครบ ๑๐ รอบปีนักษัตร (๑๒๐ ปี) ซึ่งองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ประกาศเกียรติคุณยกย่องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ทรงเป็นบุคคลสำคัญของโลก ในฐานะที่ทรงมีผลงานดีเด่นด้านการศึกษา วิทยาศาสตร์ วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ และสื่อสารมวลชน เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๖^{๒๔}

๑๑ พระบรมราชูปถัมภ์ในสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗

ในช่วงเวลาที่สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗ เสด็จพระราชดำเนินกลับมาประทับในประเทศไทยเป็นการถาวร พระองค์ได้พระราชทานพระมหากรุณาธิคุณแก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเสมอมา พระราชกรณียกิจแรกที่ทรงปฏิบัติ ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยคือการเสด็จพระราชดำเนินมาในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร พ.ศ. ๒๔๙๓ ซึ่งนับเป็นครั้งแรกในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช หลังจากนั้นได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงร่วมกิจกรรมของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยอีกหลายครั้ง อาทิ การเสด็จพระราชดำเนินมาเยี่ยมชมงานนิทรรศการทางวิชาการของสโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ และเสด็จพระราชดำเนินทรงวางศิลาฤกษ์อาคารอักษรศาสตร์ ๔ ในวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๖

สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗ ทรงก่อตั้ง มูลนิธิประชาธิปไตย โดยพระราชทานทรัพย์สินและเงินทุนเริ่มแรก ในวันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๘ เพื่อสนับสนุนกิจการโรงพยาบาลพระปกเกล้า จังหวัดจันทบุรี วิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จังหวัดจันทบุรี และวิทยาลัยครูจันทบุรี (ปัจจุบันคือ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี) และสมทบทุนประชาธิปไตยบรมราชานุสรณ์ ทุนประชาธิปไตยศักดิ์ดิเดช ทุนการศึกษาต่อในต่างประเทศแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จังหวัดจันทบุรี วิทยาลัยครูจันทบุรี รวมทั้งบริจาคเงินเพื่อการกุศลสาธารณะอื่นๆ ภายหลังเสด็จสวรรคตแล้ว คณะกรรมการของมูลนิธิฯ จึงมีมติเปลี่ยนแปลงชื่อมูลนิธิเป็น มูลนิธิประชาธิปไตย - รำไพพรรณี เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๘ ปัจจุบันที่ทำการมูลนิธิตั้งอยู่ ณ อาคารประชาธิปไตย - รำไพพรรณี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗ เสด็จฯ ทรงวางศิลาฤกษ์อาคารอักษรศาสตร์ ๔ เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๖

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ แทนพระองค์ทรงเปิดอาคารประชาธิปไตย - รำไพพรรณี เมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๗

อาคารประชาธิปไตย - รำไพพรรณี

สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗ เสด็จสวรรคต เมื่อวันที่ ๒๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๗ คณาจารย์และนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ร่วมปฏิบัติหน้าที่สนองพระเดชพระคุณในพระราชพิธีพระบรมศพ ด้วยการจัดนิทรรศการเฉลิมพระเกียรติและนิทรรศการพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ บริเวณพระเมรุมาศ ท้องสนามหลวง^{๒๕}

๑ อาคารประชาธิปไตย - รำไพพรรณี

ใน พ.ศ. ๒๕๓๓ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีโครงการสร้างอาคารใหม่เพื่อรองรับการขยายตัวของการศึกษา ในกรณีนี้ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยสำนักในพระมหากษัตริย์คุณในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗ ที่ทรงมีต่อปวงประชาและชาติไทย พระราชกรณียกิจในฐานะที่ทรงเป็นพระบรมราชูปถัมภ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อีกทั้งใน พ.ศ. ๒๕๓๓ ยังเป็นศุภมงคลสมัยครบรอบ ๖๐ ปี นับแต่เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทานปริญญาบัตรครั้งแรก ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๒๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๓

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานพระบรมราชานุญาตแก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการอัญเชิญพระบรมนามาภิไธยและพระนามาภิไธย ประชาธิปก - รำไพพรรณี เป็นชื่ออาคารเพื่อเฉลิมพระเกียรติและเป็นนามมงคลแก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยสืบไป นอกจากนี้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ ทรงวางศิลาฤกษ์อาคารในวันที่ ๑๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๓ และทรงประกอบพิธีเปิดอาคาร ประชาธิปก - รำไพพรรณี ในวันที่ ๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๗

อาคาร ประชาธิปก - รำไพพรรณี เป็นอาคารสูง ๙ ชั้น ตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่ระหว่างคณะรัฐศาสตร์และคณะเศรษฐศาสตร์ เพื่อใช้พื้นที่เป็นอาคารเรียนรวม ห้องประชุมขนาดใหญ่ พื้นที่เพิ่มเติมของห้องสมุดของคณะรัฐศาสตร์ ห้องสมุดเฉพาะทางด้านสังคมศาสตร์ และเป็นที่ทำกรของสถาบันด้านสังคมศาสตร์ ได้แก่ สถาบันเอเชียศึกษา สถาบันพณิชยนาวิ สถาบันศึกษาความมั่นคงและนานาชาติ สถาบันไทยศึกษา สถาบันประชากรศาสตร์ และสถาบันวิจัยสังคม สร้างขึ้นโดยงบประมาณแผ่นดินกับทั้งได้รับเงินบริจาค ส่วนสำคัญในการก่อสร้างจากมูลนิธิประชาธิปไตย - รำไพพรรณี ร่วมด้วยเงินสมทบจากมูลนิธิจุฬามณี - พันธุ์ทิพย์ ภายในอาคารประดิษฐานพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว หล่อจากแบบของศาสตราจารย์ ศิลป์ พีระศรี และ พระรูปสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗ หล่อจากแบบของนายพอล ดูกูอิง (Paul Ducuing) ศิลปินชาวฝรั่งเศส^{๒๖} โดยอาจารย์นนทิวรรณ จันทนะผะลิน เป็นผู้จำลอง

๑ ปาฐกถาเสาหลักของแผ่นดิน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจัด ปาฐกถา “เสาหลักของแผ่นดิน” ๒๗ เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๕๓ เป็นต้นมา โดยได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาเป็นปาฐกบรรยายพิเศษในแต่ละหัวข้อที่กำหนด ในช่วง พ.ศ. ๒๕๕๖ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้จัดปาฐกถาเสาหลักของแผ่นดิน ชุด “จุฬาฯ ๑๐๐ ปี” เพื่อเป็นการเตรียมการสำหรับการเฉลิมฉลองวาระครบรอบ ๑๐๐ ปี แห่งการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใน พ.ศ. ๒๕๖๐ ในการปาฐกถาจำนวน ๖ ครั้ง ได้จัดปาฐกถา ครั้งที่ ๓ หัวข้อ “พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” ในวันที่ ๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๖ และ ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๗ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยร่วมกับสถาบันพระปกเกล้า ได้จัดปาฐกถาเสาหลักของแผ่นดิน ชุด “๑๒๐ ปี พระบรมราชสมภพ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว” ระหว่างวันที่ ๑๘ เมษายน - ๑๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ เพื่อเฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสครบรอบ ๑๐๐ ปี ในการประกอบพระราชกรณียกิจในประเทศไทยหลังจากเสด็จพระราชดำเนินกลับจากการศึกษา ณ ประเทศอังกฤษ เมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๗ และเฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสวันพระบรมราชสมภพครบรอบ ๑๒๐ ปี วันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๖ และเนื่องในโอกาสที่ประชุมสมัชชาสามัญขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ครั้งที่ ๓๗ ได้ประกาศยกย่องพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นบุคคลสำคัญของโลกในฐานะที่ทรงมีผลงานดีเด่นด้านการศึกษา วิทยาศาสตร์ วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ และสื่อสารมวลชน มีการปาฐกถารวม ๑๐ ครั้ง ว่าด้วยการพระราชทานรัฐธรรมนูญ กฎหมายในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการอ่าน การต่างประเทศ การอนุรักษ์ดนตรีและนาฏศิลป์ในรัชสมัย ภาพยนตร์ทรงถ่าย การเสด็จฯ เยี่ยมราษฎร สถาปัตยกรรมในรัชสมัย และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี เป็นต้น

ปาฐกถาเสาหลักของแผ่นดิน ชุด จุฬาฯ ๑๐๐ ปี “เรื่อง พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” วิทยากร ศ.กิตติคุณ ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ วันศุกร์ที่ ๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๖

อาคารอานันทมหิดล

สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร

๑ อาคารอานันทมหิดล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้เริ่มก่อสร้างอาคารเรียนรวมและปฏิบัติการหลังแรกของ คณะแพทยศาสตร์ ใน พ.ศ. ๒๕๒๕ เป็นอาคารขนาดใหญ่ สูง ๖ ชั้น ชั้นล่างเป็นโถงและสำนักงาน ฝ่ายบริหาร ชั้นบนเป็นห้องเรียนและห้องปฏิบัติการ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินมาทรงวางศิลาฤกษ์ ในวันที่ ๑๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๕ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตเชิญพระปรมาภิไธย “อานันทมหิดล” เป็นชื่ออาคารเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร หลังจากการก่อสร้างอาคารแล้วเสร็จ ใน พ.ศ. ๒๕๒๖ ต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๒๘ ได้มีการจัดสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ประดิษฐาน ณ บริเวณลานหน้าอาคารอานันทมหิดล แล้วเสร็จในปีต่อมา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนินมาทรงเปิดอาคารอานันทมหิดล และพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ในวันที่ ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๙^{๒๘}

๑ พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

ใน พ.ศ. ๒๕๒๘ คณะกรรมการบริหารสมาคมศิษย์เก่าแพทย์จุฬาลงกรณ์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภากาชาดไทย ได้ร่วมกันจัดสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล เพื่อน้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณ เนื่องด้วยพระราชปราชญ์ต่อรัฐบาลเรื่องการผลิตแพทย์ให้เพียงพอแก่ความต้องการของประชาชน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๙ ยังผลให้เกิดคณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ขึ้นในเวลาต่อมา

การจัดสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ครั้งนี้ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้มอบหมายให้ คุณไพบุฑ์ ชูโต เป็นผู้ออกแบบ ปั้นพระบรมรูปหล่อด้วยโลหะทองเหลืองกับทองแดง ขนาดหนึ่งเท่าครึ่งของพระองค์จริง ประทับเหนือพระเก้าอี้ ผืนพระพักตร์ไปทางเบื้องขวาเล็กน้อย ประดิษฐาน ณ

พระบรมราชานุสาวรีย์ รัชกาลที่ ๘
ณ คณะแพทยศาสตร์

ลานหน้าอาคารอานันท์มิตล คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินมาทรงวางศิลาฤกษ์แทนประดิษฐานพระบรมราชานุสาวรีย์ เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๘ และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์มาทรงเททองหล่อพระบรมรูป เมื่อวันที่ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๘^{๒๙}

เมื่อการก่อสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันท์มิตล ณ ลานหน้าอาคารอานันท์มิตล คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แล้วเสร็จ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนินมาทรงเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์พร้อมกับอาคารอานันท์มิตล ในวันที่ ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๙^{๓๐}

๑) พิธีวางพวงมาลาถวายสักการะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันท์มิตล

หลังจากการสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันท์มิตล ณ ลานหน้าอาคารอานันท์มิตล แล้วเสร็จ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ถือเป็นธรรมเนียมในการจัดพิธีวางพวงมาลาถวายสักการะในวันอานันท์มิตล คือวันที่ ๙ มิถุนายน ของทุกปี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พระบรมวงศ์ ได้แก่ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร หรือสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ ทรงวางพวงมาลาถวายราชสักการะเป็นประจำทุกปี นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๙ เป็นต้นมา โดยมีผู้บริหารมหาวิทยาลัย ผู้แทนจากคณะและสถาบันต่างๆ คณาจารย์และนิสิตคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เข้าร่วมในพิธี และมีหน่วยงานเข้าร่วมพิธีเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ^{๓๑}

๒) งานวันอานันท์มิตล และสัปดาห์วันอานันท์มิตล

คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ จัดพิธีบำเพ็ญกุศลเพื่ออุทิศถวายพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันท์มิตล พระอัฐมรามาธิบดินทร ณ อาคารวชิรญาณวงศ์ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ นอกจากนี้ได้จัดการแข่งขันตอบปัญหาวิชาการ ชีววิทยาและวิทยาศาสตร์การแพทย์ ชิงโล่พระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย การจัดงานเสวนาเนื่องในสัปดาห์วันอานันท์มิตล ณ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รวมทั้งกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์เพื่อถวายเป็นพระราชกุศล และจัดทำ เข็มกลัดที่ระลึกวันอานันท์มิตล โดยจัดงานการกุศลและเปิดตัว “เข็มวันอานันท์มิตล” ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๙ ในระยะแรกได้จัดทำเป็นสติ๊กเกอร์แล้วจึง

ลานอานันท์มิตล ณ คณะแพทยศาสตร์

การเสด็จพระราชดำเนินมาทรงวางพวงมาลา ณ พระบรมราชานุสาวรีย์ ในวันอานันท์มิตล

พิธีวางพวงมาลาขององค์กรต่างๆ ในวันอานันท์มิตล

พัฒนารูปแบบอย่างหลากหลายจนกระทั่งเป็นรูปแบบเข้มดั่งในปัจจุบัน เหล่านิติคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นำอกรับบริจาคเพื่อนำรายได้ขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายสมทบทุนมูลนิธิ อานันทมหิดล มูลนิธิสงเคราะห์เด็กสภากาชาดไทย และช่วยเหลือพระภิกษุอาพาธ - ผู้ป่วยยากไร้ ในโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ เป็นประจำทุกปี^{๓๒}

๑ อาคาร อปร

คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีโครงการก่อสร้างอาคารสูง ๑๙ ชั้น มีที่ จอดรถภายในอาคาร แทนที่ตึกพญาภิวิทยาสูง ๓ ชั้นเดิม โดยงบประมาณแผ่นดิน สำหรับเป็นอาคาร เรียนรวมและปฏิบัติการหลังใหม่เพื่อรองรับนิสิตแพทย์ที่เพิ่มขึ้น ให้เป็นอาคารที่มีความพร้อมทั้ง ด้านเทคโนโลยี โสตทัศนูปกรณ์และคอมพิวเตอร์ ตลอดจนระบบการจัดการด้านกายภาพและ สิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพ เริ่มก่อสร้างใน พ.ศ. ๒๕๓๖ ระหว่างการก่อสร้างใน พ.ศ. ๒๕๓๙ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตเชิญอักษรพระปรมาภิไธย “อ.ป.ร.” เป็นชื่ออาคาร เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร อาคารมีลักษณะพิเศษทางสถาปัตยกรรม คือการออกแบบย่อมุมอาคารแต่ละด้านรวม เป็น ๘ มุม ประดับพระปรมาภิไธย “อ.ป.ร.” บนยอดอาคาร อาคารก่อสร้างแล้วเสร็จใน พ.ศ. ๒๕๔๒ เริ่มเปิดใช้อาคารบางส่วนตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๓ จนกระทั่งเปิดใช้เต็มประสิทธิภาพเมื่อต้น พ.ศ. ๒๕๔๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ทรงประกอบ พิธีเปิดอาคาร ในวันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๖ ซึ่งตรงกับวันคล้ายวันพระบรมราชสมภพพระบาท สมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร^{๓๓}

อาคาร อปร
อักษรพระปรมาภิไธย อ.ป.ร. (อานันทมหิดล
บรมราชธิราช) ด้านหน้าของอาคาร อปร

๑ ลานอาเนันทมหิตล

ใน พ.ศ. ๒๕๕๕ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ได้ปรับปรุงด้านกายภาพภายในบริเวณอาคารสถานที่ และพัฒนาภูมิทัศน์บริเวณด้านหน้าอาคาร อปร เป็น ลานอาเนันทมหิตล และพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เชิญพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอาเนันทมหิตล จากที่ตั้งเดิมบริเวณลานหน้าอาคารอาเนันทมหิตล มาประดิษฐาน ณ ลานอาเนันทมหิตล สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินมาทรงวางศิลาฤกษ์แทนประดิษฐานพระบรมราชานุสาวรีย์ ในวันที่ ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕ และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ มาถวายราชสักการะพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาอาเนันทมหิตล พระอัฐมรามาธิบดินทร ณ ลานอาเนันทมหิตล ด้านหน้าอาคาร อปร ในวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖ เป็นต้นมา^{๓๔}

๑ ปาฐกถาเสาหลักของแผ่นดิน

การจัดปาฐกถา “เสาหลักของแผ่นดิน” ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย^{๓๕} ซึ่งเริ่มมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๕๓ เป็นต้นมา ได้จัดปาฐกถาเสาหลักของแผ่นดิน ชุด “จุฬาฯ ๑๐๐ ปี” ขึ้นในช่วง พ.ศ. ๒๕๕๖ เพื่อเป็นการเตรียมการสำหรับการเฉลิมฉลองวาระครบรอบ ๑๐๐ ปี แห่งการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใน พ.ศ. ๒๕๖๐ จำนวน ๖ ครั้ง การจัดปาฐกถา ครั้งที่ ๔ ในวันที่ ๒๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ และนับเป็นครั้งที่ ๙๙ ของการปาฐกถาทุกหัวข้อที่ได้จัดขึ้น ในหัวข้อ “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอาเนันทมหิตล : ยูวกษัตริย์ผู้เป็นที่รัก” โดยศาสตราจารย์ นายแพทย์สมรัตน์ จารุลักษณะนันท์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งได้กล่าวถึงพระราชประวัติตั้งแต่ครั้งทรงพระเยาว์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอาเนันทมหิตล ผู้ทรงมีพระราชดำริให้เกิดการจัดตั้งคณะแพทยศาสตร์ขึ้นอีกครั้งในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รวมถึงการทรงเป็นพระบรมราชูปถัมภกแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การเสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทานปริญญาบัตร อีกทั้งได้กล่าวถึงพระราชกรณียกิจนานัปการอันเป็นประโยชน์ต่อปวงชนชาวไทย และกรณีสวรรคตในมุมมองทางวิชาการด้วย

ลานอาเนันทมหิตล บริเวณคณะแพทยศาสตร์

การปาฐกถาในหัวข้อ “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอาเนันทมหิตล : ยูวกษัตริย์ผู้เป็นที่รัก” โดยศาสตราจารย์ นายแพทย์สมรัตน์ จารุลักษณะนันท์

สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร

๑ การเฉลิมพระเกียรติเนื่องในมหามงคลวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จถวัลยราชสมบัติครบ ๕๐ ปี พ.ศ. ๒๕๓๙

ในมหามงคลวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จถวัลยราชสมบัติครบ ๕๐ ปี พ.ศ. ๒๕๓๙ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ตกแต่งปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณ “ลานจามจรี”^{๓๖} อันเป็นพื้นที่ทรงปลูกจามจรีพระราชทาน ๕ ต้น เมื่อวันที่ ๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๕ นั้น สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินมาทรงเปิด “ลานจามจรี” ในวันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๙ อันเป็นวันครบรอบ ๗๙ ปีแห่งการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในปีถัดมาอันเป็นวาระครบรอบ ๘๐ ปี แห่งการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๔๐ ประชาคมจุฬาฯ ร่วมใจดำเนินรอยตามพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ในการคืนจามจรีสู่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ด้วยโครงการ “จุฬาฯ ๘๐ ปี จามจรี ๘๐ ต้น”^{๓๗} ในวันที่ ๒๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๐ โดยมีคณะผู้บริหาร คณาจารย์ นิสิต และบุคลากรจุฬาฯ ร่วมกันปลูกกล้าจามจรี ๘๐ ต้น เพื่อให้เป็นอุทยานจามจรีอีกครั้งดังเช่นเคยเป็นมาในอดีตในปัจจุบัน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงมีจามจรีรุ่นใหม่เพิ่มพูนขึ้น จนเติบโตใหญ่เขียวขจีแผ่ปกคลุมทั่วพื้นที่เขตการศึกษา และจะยังยั่งยืนต่อไปจากปฐมศตวรรษแห่งการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในวาระนี้ กกล้าจามจรีทั้ง ๘๐ ต้น ดังกล่าวได้นำเข้าร่วมในพิธีปลูกต้นพระศรีมหาโพธิ์^{๓๘} ณ บริเวณลานหน้าอาคารมหาธีรราชานุสรณ์ ในวันเดียวกัน เพื่อเป็นสิริมงคลก่อนการนำไปปลูกด้วย

๑ การเฉลิมพระเกียรติเนื่องในมหามงคลวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ พ.ศ. ๒๕๔๒

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงมีต่อการส่งเสริมการศึกษาและการใช้ภาษาไทยอันเป็นวัฒนธรรมของชาติ จึงดำเนินการเสนอขอให้รัฐบาลจัดตั้ง วันภาษาไทยแห่งชาติ ใน พ.ศ. ๒๕๔๒ และจัดกิจกรรมการประกวดสุนทรพจน์อุดมศึกษาเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ซึ่งรางวัลด้วยพระราชทานพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อรณรงค์ให้สังคมไทยได้เรียนรู้การพูดสุนทรพจน์และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างจริงจังและกว้างขวาง

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ ทรงเปิดลานจามจรี เมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๙

ต้นจามจรีทรงปลูก และลานจามจรี

วันภาษาไทยแห่งชาติ ในมหามงคลวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ใน พ.ศ. ๒๕๔๒ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้มอบหมายให้คณะกรรมการรณรงค์เพื่อภาษาไทย สำนักงานมหาวิทยาลัย ดำเนินการเสนอขอให้รัฐบาลจัดตั้งวันภาษาไทยแห่งชาติ^{๓๔} เพื่อรำลึกถึงวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินมาร่วมอภิปรายกับผู้ทรงคุณวุฒิทางภาษาไทยในการประชุมทางวิชาการ ณ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๕ รัฐบาลได้อนุมัติให้วันที่ ๒๙ กรกฎาคม เป็น “วันภาษาไทยแห่งชาติ” ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็นต้นมา ดังคำประกาศเฉลิมพระเกียรติความว่า

คำประกาศเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวันภาษาไทยแห่งชาติ^{๓๕}

เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงเป็นปราชญ์ และทรงพระปรีชารอบรู้ในเรื่องภาษาไทยอย่างลึกซึ้ง คณะรัฐมนตรีได้มีมติ เมื่อวันที่ ๑๓ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๔๒ กำหนดให้วันที่ ๒๙ กรกฎาคม ของทุกปี เป็นวันภาษาไทยแห่งชาติ เพื่อเป็นที่ระลึกถึงเหตุการณ์สำคัญที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินไปเป็นประธาน และทรงร่วมอภิปรายในการประชุมทางวิชาการของชุมนุมภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๐๕

นับแต่บัดนี้เป็นต้นไป ในวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ของทุกปี ซึ่งเป็นวันภาษาไทยแห่งชาติ ประชาชนชาวไทยจะได้ร่วมกันเฉลิมฉลองวาระพิเศษ เพื่อร่วมกันปลุกจิตสำนึกให้คนไทยทั้งชาติตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของภาษาไทย ตลอดจนร่วมมือกันทำนุบำรุง ส่งเสริม และอนุรักษ์ภาษาไทยซึ่งเป็นภาษาประจำชาติให้คงอยู่คู่ชาติไทยตลอดไป ตามรอยเบื้องพระยุคลบาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจส่งเสริมภาษาไทยนานัปการแล้วด้วยดี และด้วยพระปรีชาญาณล้ำเลิศ

อนึ่งในโอกาสที่มหามงคลสมัยเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ในพุทธศักราช ๒๕๔๒ นี้ ขอพวกเราชาวไทยได้พร้อมใจกันอัญเชิญคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปกป้องที่เราเคารพเลื่อมใส ได้โปรดอภิบาลรักษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ให้ทรงพระเจริญยิ่งยืนนาน เป็นร่มโพธิ์ไทรของพสกนิกรตราบนิตยกาล

การจัดงานวันภาษาไทยแห่งชาติ
ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การประกวดสุนทรพจน์ระดับอุดมศึกษา

ถ้วยพระราชทานแก่ผู้ชนะการประกวด
สุนทรพจน์

ผู้ได้รับรางวัลจากการประกวดสุนทรพจน์

การประกวดสุนทรพจน์อุดมศึกษา เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้ริเริ่มจัดการประกวดสุนทรพจน์อุดมศึกษาเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ขึ้นเมื่อวันที่ ๒๗ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๒ เพื่อร่วมเฉลิมฉลองในมหามงคลวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๒ การประกวดสุนทรพจน์อุดมศึกษาเฉลิมพระเกียรติฯ เป็นกิจกรรมทางวิชาการด้านภาษาไทย เพื่อให้สอดคล้องกับการประกาศใช้วันที่ ๒๙ กรกฎาคม เป็นวันภาษาไทยแห่งชาติ อีกทั้งเสริมสร้างค่านิยมในการแสดงออกและการใช้ภาษาไทยที่ถูกต้องในหมู่เยาวชนไทย ทั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้มีพระบรมราชานุญาตให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจัดทำถ้วยพระราชทานสำหรับรางวัลต่างๆ และดำเนินการจัดประกวด การประกวดสุนทรพจน์อุดมศึกษาเฉลิมพระเกียรติฯ ครั้งที่ ๑ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๓ มีสถาบันการศึกษาส่งตัวแทนเข้าประกวดในครั้งแรกจำนวน ๑๖ สถาบัน ผู้ได้รับรางวัลชนะเลิศได้รับถ้วยรางวัลพระราชทานพร้อมทุนการศึกษา ในวันภาษาไทยแห่งชาติ ๒๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๓ และแสดงสุนทรพจน์ที่ชนะเลิศต่อที่ประชุม ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภายหลังจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ขยายการประกวดสุนทรพจน์อุดมศึกษาเฉลิมพระเกียรติฯ ออกไปยังภูมิภาคโดยได้ส่งมอบไปตามศูนย์ประสานงานภาคต่างๆ มีจำนวนสถาบันอุดมศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้นตามลำดับ เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง และมีส่วนช่วยให้ประชาชนตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของภาษาไทย ตลอดจนร่วมมือกันทำนุบำรุง ส่งเสริม และอนุรักษ์ภาษาไทย ซึ่งเป็นภาษาประจำชาติให้คงอยู่คู่ชาติไทยตลอดไป ตามพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช^{๔๑}

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้จัดการประกวดสุนทรพจน์อุดมศึกษาเฉลิมพระเกียรติฯ เป็นประจำต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันนับเป็นครั้งที่ ๑๗ ประจำปี ๒๕๕๙ ซึ่งถ้วยพระราชทานพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในโอกาสมหามงคลเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติครบ ๗๐ ปี ระหว่างวันที่ ๒๗ สิงหาคม - ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๙ โดยจัดขึ้นใน กรุงเทพมหานคร ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และรอบชิงชนะเลิศ ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตามลำดับ^{๔๒}

๑ การเฉลิมพระเกียรติเนื่องในมหามงคลวโรกาสทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี

ใน พ.ศ. ๒๕๕๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงครองราชสิริสมบัติครบ ๖๐ ปี รัฐบาลและปวงชนชาวไทยร่วมกันเฉลิมฉลองเนื่องในงานพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๙ ในวาระอันเป็นมงคลยิ่งนี้ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ร่วมจัดกิจกรรมสำคัญเพื่อเฉลิมฉลองเป็นอเนกประการ อาทิ โครงการ “**ได้รับพระบารมีพระบรมธรรมิกมหาราชา**” อันเป็นกิจกรรมหลัก พร้อมทั้งโครงการวิจัยเฉลิมพระเกียรติ “**พระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการบริหารจัดการ พระผู้ทรงเป็นแบบอย่างของการพัฒนาระบบราชการไทย**” และโครงการหนังสือเฉลิมพระเกียรติ “**แปลและศึกษาพระไตรปิฎก ฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี**”

โครงการ “**ได้รับพระบารมีพระบรมธรรมิกมหาราชา**” ประกอบด้วย ๓ กิจกรรมหลัก คือนิทรรศการ การประชุมวิชาการ และการจัดพิมพ์หนังสือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้มอบหมายให้หอพระไตรปิฎกนานาชาติ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินโครงการ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินมาทรงเปิดนิทรรศการ “**ได้รับพระบารมีพระบรมธรรมิกมหาราชา**” ซึ่งจัดขึ้น ณ อาคารมหาจุฬาลงกรณ์ระหว่างวันที่ ๙ มิถุนายน - ๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๙ เนื้อหานิทรรศการ ๕ ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ ๑ พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ส่วนที่ ๒ พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชด้านมนุษยศาสตร์ (บทพระราชนิพนธ์ เพลงพระราชนิพนธ์ ดนตรี ภาษา สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม ภาพเขียน) ส่วนที่ ๓ พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชด้านสังคมศาสตร์ (การปกครอง ความมั่นคง การต่างประเทศ เศรษฐกิจ การศึกษา สังคม ศาสนา) ส่วนที่ ๔ พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชด้านวิทยาศาสตร์ (วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การแพทย์ สาธารณสุข เกษตรและสิ่งแวดล้อม) ส่วนที่ ๕ พระราชพิธีบรมราชาภิเษก และเครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์

การจัดประชุมวิชาการ “**ได้รับพระบารมีพระบรมธรรมิกมหาราชา**” เป็นการประชุมทางวิชาการ ๑๕ ครั้ง ระหว่างวันที่ ๑๖ มิถุนายน - ๒๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๙ ได้ประมวลเนื้อหาจากการจัดนิทรรศการและการประชุมวิชาการอันเป็นการระดมพลังความคิดของผู้ทรงคุณวุฒิจากทุกคณะและสถาบันในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รวมทั้งการศึกษาค้นคว้าและสังเคราะห์ข้อมูลเพิ่มเติมโดยคณะกรรมการโครงการฯ มาจัดพิมพ์เป็นหนังสือ “**ได้รับพระบารมีพระบรมธรรมิกมหาราชา**”

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ ทรงเปิดและทอดพระเนตรนิทรรศการ “ได้รับพระบารมีพระบรมธรรมิกมหาราชา”

หนังสือ “ได้ร่มพระบารมี พระบรมธรรมิกมหาราช”

หนังสือ “๙ แผ่นดินของการปฏิรูประบอบราชการ”

หนังสือ “นโม ไตรสรณคัมภ์”

เผยแพร่ในเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๙ เนื้อหาประกอบด้วย ๒ ส่วนหลัก คือภาคที่ ๑ “รากแก้วสู่ความสำเร็จเป็นบรมธรรมิกมหาราช” ประกอบด้วยบทความเกี่ยวกับพระราชประวัติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้แก่ “ชีวิตยุควัยศรัทธา รากแก้วสู่ความเป็นพระมหากษัตริย์บรมธรรมิกมหาราช” “การอบรมเลี้ยงดูองค์ยุวกษัตริย์ของสมเด็จพระบรมราชชนนี” และ “ทศพิธราชธรรม” และภาคที่ ๒ “การพัฒนาในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับหลักนิยาม ๕ ในพระพุทธศาสนา” (พีชนิยาม อุตุนิยาม กรรมนิยาม จิตตนิยาม ธัมมนิยาม) โดยได้เรียบเรียงและบูรณาการพระราชกรณียกิจและแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาจำแนกเทียบกับหลักนิยาม ๕ ในพระพุทธศาสนา^๓

ผลงานวิจัยเฉลิมพระเกียรติ “พระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการบริหารจัดการ พระผู้ทรงเป็นแบบอย่างของการพัฒนาระบบราชการไทย” สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกันศึกษาวิจัยและจัดทำเป็นหนังสือชุดเฉลิมพระเกียรติ ๒ เล่ม ได้แก่ “๙ แผ่นดินของการปฏิรูประบอบราชการ” และ “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระอัจฉริยภาพในการบริหารจัดการ” โดยกล่าวถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้ง ๙ รัชกาลของไทยในมุมมองของระบบราชการ พระปรีชาสามารถ และพระอัจฉริยภาพในด้านต่างๆ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ที่ทำให้ทรงเป็นแบบอย่างในการบริหารจัดการ โดยได้มีการยกพระราชดำรัสหรือพระราชกรณียกิจมาอ้างอิง และวิเคราะห์อธิบายให้เกิดความเข้าใจ^๔

โครงการหนังสือเฉลิมพระเกียรติ “แปลและศึกษาพระไตรปิฎก ฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี” หอพระไตรปิฎกนานาชาติ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้จัดพิมพ์หนังสือ “นโม ไตรสรณคัมภ์” โดยอาจารย์แม่ชีวิมุตติยา (รองศาสตราจารย์ ดร.สุภาพรณ ญ บางช้าง) ที่ได้ค้นคว้าเรียบเรียงจาก คัมภีร์ในพระพุทธศาสนา ๑๒ คัมภีร์ ตามวิธีพระไตรปิฎกศึกษาในระบบพระพุทธศาสนาเถรวาท และทำการแปลใหม่ทั้งหมด เพื่อสืบทอดพระไตรปิฎกและวิธีการศึกษาพระไตรปิฎกในพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืน เป็นประโยชน์ในการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันและในสังคม^๕

๑ การเฉลิมพระเกียรติเนื่องในมหามงคลวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา

๘๐ พรรษา พ.ศ. ๒๕๕๐

ในมหามงคลวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชเจริญพระชนมายุครบ ๘๐ พรรษา ในวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้จัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อเฉลิมฉลองสมโภช ได้แก่

พระกริ่ง ภ.ป.ร.

การสร้างพระกริ่งและพระชัยวัฒน์ ภ.ป.ร. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยสำนักงานนิตินิติเกื้อ สัมพันธ์ และคณะวิทยาศาสตร์ ได้จัดสร้างพระกริ่ง และพระชัยวัฒน์ เนื้อนวโลหะครบสูตรกับทองคำ ซึ่งได้รับพระมหากรุณาธิคุณให้อัญเชิญอักษรพระปรมาภิไธย “ภ.ป.ร.” ประดิษฐานที่องค์พระ คู่กับพระเกี้ยวอันเป็นสัญลักษณ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เนื่องในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ และวาระครบ ๙๐ ปี แห่งการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในวันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเป็นประธานในพิธี เททองหล่อพระกริ่ง และพระชัยวัฒน์ ภ.ป.ร. ณ อาคารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหานิกาย ในวันที่ ๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๐^{๔๖}

โครงการหนังสือชุด “รัตนประทีปแห่งพระไตรปิฎก” โดยหอพระไตรปิฎกนานาชาติ ประกอบด้วยผลงาน ๒ เล่มได้แก่ พระวินัยปิฎก และพระสุตตันตปิฎก ทีมนิยาย เล่ม ๑ พระวินัยปิฎกเป็นการสรุปภาพรวมของพระวินัยปิฎกเชื่อมต่อกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาพร้อมทั้งวิธีการนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมปัจจุบัน ส่วนหนังสือพระสุตตันตปิฎก ทีมนิยาย ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ถ่ายภาพพระไตรปิฎกฉบับทองใหญ่หรือฉบับทองทิพย์ซึ่งพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สังคายนาและจารขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๑ ให้ได้เผยแพร่สู่สาธารณชนเป็นครั้งแรก^{๔๗}

โครงการหนังสือ “สถาปัตยกรรมและงานออกแบบในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช” เป็นหนังสือที่ระลึกในวาระครบรอบ ๗๕ ปี คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในวโรกาสที่พระองค์ทรงมีพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา เพื่อมุ่งเผยแพร่พระอัจฉริยภาพในศาสตร์แห่งสถาปัตยกรรม และงานออกแบบที่เกี่ยวข้อง ผ่านความทรงจำและการบอกเล่าเรื่องราวของคณาจารย์และศิษย์เก่าคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้มีโอกาสร่วมงานออกแบบ และพระราชดำรินในงานออกแบบดังกล่าว ประกอบด้วย งานออกแบบสถาปัตยกรรมและสถาปัตยกรรมภายใน ทั้งแบบไทยประเพณีและไทยร่วมสมัย งานบูรณะ ปรับปรุง ต่อเติม และอนุรักษ์สถาปัตยกรรม งานออกแบบพระบรมราชานุสาวรีย์ พระราชานุสาวรีย์ อนุสาวรีย์ และอนุสรณ์สถาน งานออกแบบวางผัง งานออกแบบภูมิสถาปัตยกรรม โครงการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม และงานเรขศิลป์ ให้ประจักษ์แก่สาธารณชน รวมทั้งเป็นแหล่งข้อมูลที่อำนวยความสะดวกแก่นักวิชาการและผู้สนใจศึกษาค้นคว้าต่อไป^{๔๘}

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ ทรงเททองหล่อพระกริ่ง และพระชัยวัฒน์ ภ.ป.ร. เมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๐

หนังสือชุด “รัตนประทีปแห่งพระไตรปิฎก”

หนังสือ “สถาปัตยกรรมและงานออกแบบในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช”

โครงการ “ร่วมใจปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษาครบ ๗ รอบ ๘๔ พรรษา” ในวันที่ ๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๕

๑ การเฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ พ.ศ. ๒๕๕๔

ในมหามงคลวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๔ พรรษา ในวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ร่วมเฉลิมฉลองในวาระสำคัญครั้งนี้โดยจัดกิจกรรมในด้านต่างๆ ทั้งด้านการพัฒนาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการแพทย์ การจัดพิมพ์หนังสือเผยแพร่พระอัจฉริยภาพในการบริหารจัดการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และการจัดกิจกรรมด้านภาษาโดยการประกวดสุนทรพจน์อุดมศึกษานานาชาติ

โครงการ “ร่วมใจปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษาครบ ๗ รอบ ๘๔ พรรษา”

ในวันที่ ๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๕ เป็นกิจกรรมต่อเนื่องเพื่อสนองพระราชดำริในการพัฒนาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความสมบูรณ์และยั่งยืนเป็นคุณประโยชน์ต่อผืนแผ่นดินไทย ด้วยตระหนักถึงความสำคัญของการปลูกจิตสำนึกให้แก่นิสิตนักศึกษาในการบำเพ็ญประโยชน์ เพื่อสร้างจิตอาสาซึ่งเป็นหนึ่งในคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณาจารย์ บุคลากร นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับชาวจังหวัดสระบุรี และบริษัท โตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด ผู้สนับสนุนพันธุ์กล้าไม้และผู้ร่วมดำเนินการโครงการปลูกป่านิเวศ (Eco Forest) ได้พร้อมกันปลูกต้นไม้จำนวน ๓๘,๔๐๐ ต้น ณ พื้นที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถนนแก่งคอย – บ้านนา อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ขนาดพื้นที่ ๖ ไร่ ตามวิธีปลูกป่านิเวศอันเป็นการปลูกป่าอย่างยั่งยืน เน้นการใช้พันธุ์ไม้ดั้งเดิมในพื้นที่ให้ได้ เป็นแหล่งอนุรักษ์พันธุ์ไม้ดั้งเดิม ประกอบด้วยกล้าไม้ไม้ท้องถิ่น ๕๕ สายพันธุ์ เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านระบบนิเวศของชุมชน และเป็นตัวอย่างการปลูกป่าในเมืองและเป็นทรัพยากรอันมีค่าแก่แผ่นดินต่อไป โดยมีการตรวจติดตามผลและเก็บข้อมูลการเติบโตของต้นไม้ อย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง เป็นเวลาสามปี^{๕๔}

อนึ่ง ใน พ.ศ. ๒๕๕๖ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับบริษัทโตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด สมาคมนิสิตเก่าจุฬาฯ ชาวจังหวัดสระบุรี และโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ได้ร่วมกันจัดโครงการ “ร่วมใจปลูกป่านิเวศเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๖ พรรษา” เป็นโครงการต่อเนื่องโดยมีการปลูกต้นไม้ท้องถิ่น ๕๕ สายพันธุ์ จำนวน ๒๘,๖๐๐ ต้น ณ พื้นที่จุฬาฯ อ.แก่งคอย จ.สระบุรี ในวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๖^{๕๕} ได้จัดกิจกรรมปลูกกล้าไม้วงศ์ไม้อย่างเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว “๕ ธันวาคมหาราช” ในวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๖^{๕๖} โดยใช้กล้าไม้วงศ์ไม้อย่างที่ศูนย์เครือข่ายการเรียนรู้เพื่อภูมิภาคได้เพาะขึ้นภายใต้โครงการวิทยาเพื่อแผ่นดิน

โครงการ “ผ่าตัดด้วยหุ่นยนต์ฟรีแก่ผู้ป่วยยากไร้เฉลิมพระเกียรติ ๘๔ พรรษามหาราช”

คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภากาชาดไทย ได้จัดโครงการผ่าตัดด้วยหุ่นยนต์แก่ผู้ป่วยที่ยากไร้ ๘๔ ราย โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย หุ่นยนต์ผ่าตัด (Robotic Surgery) เป็นเทคโนโลยีที่ทันสมัยที่สุดที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ได้ติดตั้งเป็นเครื่องแรกในประเทศไทย ตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๔ สามารถผ่าตัดรักษาผู้ป่วยได้สะดวกรวดเร็ว ปลอดภัย และใช้ในการผ่าตัดผู้ป่วยได้หลายระบบ แต่ยังมีค่าใช้จ่ายสูง โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ และคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงจัดโครงการนี้เพื่อน้อมเกล้าฯ น้อมกระหม่อมถวายเป็นพระราชกุศลและเอื้อประโยชน์แก่ผู้ป่วยที่ยากไร้ โดยใช้งบประมาณทั้งสิ้น ๒๐ ล้านบาท สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงเปิดโครงการ ณ อาคารจกกลนี วัฒนวงศ์ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภากาชาดไทย ในวันที่ ๑๒ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๔ และทอดพระเนตรการสาธิตหุ่นยนต์ผ่าตัดโดยทีมแพทย์ ทรงซักถามและทรงทดลองบังคับหุ่นยนต์ด้วยพระองค์เอง^{๕๒}

หนังสือ “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระอัจฉริยภาพในการบริหารจัดการ” จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้จัดพิมพ์หนังสือ “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระอัจฉริยภาพในการบริหารจัดการ” โดย ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. ปิยนาด บุนนาค และคณะ นำเสนอพระอัจฉริยภาพในการบริหารจัดการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งทรงเป็นผู้นำแห่งแผ่นดินในการสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่ประเทศชาติ ด้วยพระราชวิสัยทัศน์ที่ก้าวไกลและลึกซึ้งในการปกครองประเทศ เพื่อ “ประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” โดยผ่านการวางแผนอย่างเป็นระบบ ทำให้ทรงเป็นแบบอย่างของการบริหารจัดการ การบูรณาการการทำงาน ทรงเป็นจอมปราชญ์ของแผ่นดินในการจัดการความรู้ การจัดการศึกษาด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ และการบริหารการสื่อสารสร้างความเข้าใจ^{๕๓}

การประกวดสุนทรพจน์อุดมศึกษานานาชาติ เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้จัดการประกวดสุนทรพจน์อุดมศึกษานานาชาติขึ้นเพื่อร่วมเฉลิมฉลองในวโรกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ พ.ศ. ๒๕๕๔ ซึ่งด้วยพระราชทาน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๕ การประกวดครั้งนี้เป็นกิจกรรมพิเศษในโอกาสครบ ๑๒ ปีของการจัดการประกวดสุนทรพจน์อุดมศึกษาเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ซึ่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๒ กิจกรรมพิเศษครั้งนี้กำหนดให้ผู้เข้าร่วมการประกวดเป็นนักศึกษาต่างชาติ ที่กำลัง

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ ทรงเปิดโครงการ “ผ่าตัดด้วยหุ่นยนต์ฟรีแก่ผู้ป่วยยากไร้ เฉลิมพระเกียรติ ๘๔ พรรษามหาราช” เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๔

หนังสือ “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระอัจฉริยภาพในการบริหารจัดการ”

การประกวดสุนทรพจน์อุดมศึกษานานาชาติ

ศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่าในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนในประเทศไทย มีผู้เข้าร่วมการประกวดจำนวน ๒๔ คน จาก ๒๔ สถาบันทั่วประเทศ รวม ๘ สัญชาติ ประกอบด้วย จีน เวียดนาม กัมพูชา ญี่ปุ่น เกาหลี ฟิลิปปินส์ เยอรมัน และอเมริกัน^{๕๔}

๑ การเฉลิมพระเกียรติเนื่องในมหามงคลวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๕ พรรษา พ.ศ. ๒๕๕๕

ในมหามงคลวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๕ พรรษา ในวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ร่วมจัดกิจกรรมในการเฉลิมฉลองอันยิ่งใหญ่อีกวาระหนึ่ง

ปั่นเพื่อพ่อ BIKE FOR DAD สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร มีพระราชดำริให้จัดกิจกรรมการปั่นจักรยาน เพื่อเฉลิมพระเกียรติและถวายความจงรักภักดี ร่วมกับพสกนิกรชาวไทยทั้งประเทศ โดยในวันที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารทรงเป็นประธานนำขบวนจักรยาน พร้อมด้วยพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา และพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าสิริวัณณวรีนารีรัตน์ ทรงปั่นจักรยานระยะทาง ๒๙ กิโลเมตร จากจุดเริ่มต้น ณ ลานพระราชวังดุสิต โดยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้รับเกียรติให้จัดสถานที่ภายในมหาวิทยาลัยเป็นจุดประทับพักที่ ๑

เมื่อขบวนจักรยานมาถึงจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. คุณหญิงสุชาติา กิระนันท์ นายกสภามหาวิทยาลัย และศาสตราจารย์ นายแพทย์ ภิรมย์ กมลรัตนกุล อธิการบดี รับเสด็จ ณ บริเวณหน้าหอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในโอกาสนี้ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา และพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าสิริวัณณวรีนารีรัตน์ ได้ถวายราชสักการะพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระปิยมหาราชและสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า

ตลอดเส้นทางที่ทรงปั่นจักรยานผ่านถนนพญาไทและพื้นที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีนิสิตและบุคลากรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยตั้งแถวรับเสด็จเป็นจำนวนมาก มีการบรรเลงดนตรีไทยด้วยวงปี่พาทย์ไม้แข็งเครื่องคู่โดยนิสิตสาขาวิชาดนตรีไทย ภาควิชาศิลปะดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ ในบริเวณหน้าสระน้ำจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในระหว่างช่วงเวลาก่อนเสด็จพระราชดำเนินมาถึง และเสด็จพระราชดำเนินออกจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย^{๕๕}

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร พร้อมด้วยพระราชธิดา ทรงจักรยานในกิจกรรมปั่นเพื่อพ่อ BIKE FOR DAD มาถึงจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

โครงการอุทยานจุฬาฯ ๑๐๐ ปี เนื่องในวาระครบ ๑ ศตวรรษแห่งการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยใน พ.ศ. ๒๕๖๐ มหาวิทยาลัยได้จัดเตรียมโครงการอุทยานจุฬาฯ ๑๐๐ ปี ตามรอยพระราชปณิธานในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นพื้นที่สำหรับการเรียนรู้ เพื่อจัดการพัฒนาที่ดินเพื่อคืนประโยชน์สูงสุดต่อสังคมส่วนรวม และเป็นของขวัญแก่สังคมโดยมีโครงการปรับปรุงที่ดินผลประโยชน์ส่วนหนึ่งสร้างเป็น “อุทยานจุฬาฯ ๑๐๐ ปี” ที่ออกแบบด้วยแนวคิด “ป่าในเมือง” ให้เป็นต้นแบบสวนสาธารณะระดับชุมชนที่เป็นทั้งพื้นที่นันทนาการของเมืองและเพิ่มพื้นที่น้ำซึมดิน โดยได้น้อมนำแนวพระราชดำริ “พื้นที่แก้มลิง” ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมาเป็นแนวความคิดหลักในการออกแบบการบริหารจัดการน้ำ

พื้นที่โครงการอุทยานจุฬาฯ ๑๐๐ ปี ตั้งอยู่บริเวณใจกลางพื้นที่ผลประโยชน์ของมหาวิทยาลัย ขอบเขตจรดถนนบรรทัดทองด้านหนึ่ง และเขตพื้นที่การศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยฝั่งตะวันตกบริเวณตรงข้ามศูนย์กีฬาอีกด้านหนึ่ง รวมทั้งมีการปรับปรุงเส้นทางชอยจุฬาลงกรณ์ ๕ ให้เป็นถนนจุฬาฯ ๑๐๐ ปี ซึ่งจะเชื่อมระหว่างอุทยานจุฬาฯ ๑๐๐ ปี ไปยังถนนพระราม ๑ และถนนพระราม ๔ เป็นการเชื่อมต่อแนวแกนพื้นที่สีเขียวตามผังแม่บทของมหาวิทยาลัย จากเขตการศึกษาขยายสู่เขตชุมชนในฝั่งตะวันตก

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงปลูกต้นกล้าจามจุรี จำนวน ๖ ต้น ซึ่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเตรียมเพาะไว้จากเมล็ดของต้นจามจุรีพระราชทานที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงปลูกพระราชทานแก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๕ โดยได้จัดพื้นที่เพื่อทรงปลูก ณ พื้นที่เตรียมสร้างอุทยานจุฬาฯ ๑๐๐ ปี ในวันครบรอบ ๙๙ ปี แห่งการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๙^{๕๖} และในวันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ อันเป็นวาระครบ ๑๐๐ ปี แห่งการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้พระราชทานต้นจามจุรี ๙ ต้น และต้นไม้ขนาดพรวนมาปลูกลงในพื้นที่อุทยานจุฬาฯ ๑๐๐ ปี อีกเป็นจำนวน ๑๐๐ ต้นด้วย

๑ ปาฐกถาเสาหลักของแผ่นดิน^{๕๗}

การจัดปาฐกถา “เสาหลักของแผ่นดิน” เริ่มมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๕๓ เป็นต้นมานั้น ในชุดที่ ๔ เป็นปาฐกถาเสาหลักของแผ่นดิน ชุด “เศรษฐกิจพอเพียง” ประกอบด้วยปาฐกถา ๑๕ ครั้ง ระหว่างวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๓ - ๒๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ โดยคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านที่ได้กล่าวถึงความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อวิถีชีวิตและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ มาทรงปลูกต้นจามจุรี ณ อุทยานจุฬาฯ ๑๐๐ ปี เมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๙

ปาฐกถาเสาหลักของแผ่นดิน ชุด “เศรษฐกิจพอเพียง”

ปาฐกถาเสาสหลักของแผ่นดิน
ชุด "เศรษฐกิจพอเพียง"

พิธีเจริญพระพุทธมนต์ และไพชณงคปริตร
เมื่อวันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๙
ก่อนเสด็จสวรรคต

ของสังคม และโครงการในพระราชดำรินพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รวมทั้งโครงการและเทคโนโลยีในด้านต่างๆ อันเกี่ยวโยงและสนับสนุนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ ในช่วง พ.ศ. ๒๕๕๖ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้จัดปาฐกถาเสาสหลักของแผ่นดิน ชุด "จุฬาฯ ๑๐๐ ปี" เพื่อเป็นการเตรียมการสำหรับการเฉลิมฉลองวาระครบรอบ ๑๐๐ ปี แห่งการสถาปนา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใน พ.ศ. ๒๕๖๐ จำนวน ๖ ครั้ง การจัดปาฐกถา ครั้งที่ ๕ ในวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๖ และนับเป็นครั้งที่ ๑๐๐ ของการปาฐกถาทุกหัวข้อที่ได้จัดขึ้น เป็นหัวข้อ "พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" โดย ดร. สุวิญญู รัศมิภุติ ซึ่งได้เล่าหลายเรื่องราวของการเสด็จพระราชดำเนินมาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในฐานะพระบรมราชาูปถัมภก อาทิ การพระราชทานปริญญาบัตรในช่วงแรกๆ การเสด็จทรงดนตรี ต้นจามจุรีที่ทรงปลูกพระราชทาน โครงการยุววิศวกรรมพิตร และรองศาสตราจารย์ ดร. ประพิน มโนมัยพิบูลย์ ได้เล่าประสบการณ์ในวันที่พระองค์เสด็จพระราชดำเนินเป็นการส่วนพระองค์มาทรงร่วมการอภิปรายเรื่อง "ปัญหาการใช้คำไทย" ณ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๕

๑ น้อมเกล้าฯ น้อมกระหม่อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณหาที่สุดมิได้

ในวันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ เวลา ๑๕ นาฬิกา ๕๒ นาที พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เสด็จสวรรคต ณ โรงพยาบาลศิริราช สิริพระชนมพรรษาปีที่ ๘๙ ทรงครองราชสมบัติได้ ๗๐ ปี ยังความวิปโยคโศกศัลย์เหลือประมาณแก่อาณาประชาราษฎร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย น้อมเกล้าฯ น้อมกระหม่อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพระบรมโกศ โดยได้พร้อมเพรียงกันจัดกิจกรรมการถวายบังคมสักการะพระบรมศพ ด้วยสำนึกว่าเป็นสถาบันอุดมศึกษาซึ่งถือกำเนิดขึ้นได้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยมาช้านานจนบรรจบวาระหนึ่งศตวรรษแล้วนี้ เพราะพระบรมราชปณิธานและพระบรมราชาูปถัมภ์ คำจุนสถาบันให้จำเริญมั่นคงเสมอมา ตลอดจนพระบรมวงศานุวงศ์ที่ทรงอุปถัมภ์มหาวิทยาลัยในทางต่างๆ ดังได้ประจักษ์แล้วในรัชสมัยแห่งพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ผู้ทรงเปี่ยมด้วยพระมหากรุณาธิคุณ ทั้งจะยังคงยั่งยืนอยู่ด้วยพระบรมราชาูปถัมภ์แห่งพระมหาจักรีราชสืบต่อไป

๑๐ การถวายสักการะพระบรมศพ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
ณ สนามหน้าศาลาสหทัยสมาคม ในพระบรมมหาราชวัง

ในวันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้จัดงานปียมหาราชาานุสรณ์ อันประกอบด้วยพิธีวางพวงมาลาถวายราชสักการะพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระปิยมหาราชและสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า บริเวณหน้าหอประชุม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และได้ไปร่วมพิธีวางพวงมาลาถวายราชสักการะ ณ พระบรมราชานุสาวรีย์ สมเด็จพระปิยมหาราช ลานพระราชวังดุสิต เพื่อน้อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาท สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว “สมเด็จพระปิยมหาราช” พระผู้พระราชทานกำเนิดจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย

ต่อจากนั้นประชาคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อันประกอบด้วยนายกและกรรมการสภามหาวิทยาลัย ผู้บริหารมหาวิทยาลัย คณาจารย์ บุคลากร และนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน กว่า ๓,๐๐๐ คน ได้พร้อมใจกันตั้งกระบวนเดินจากลานพระราชวังดุสิตไปยังพระบรมมหาราชวัง เพื่อถวายบังคมพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ณ เบื้องหน้าพระบรมรูป ในบริเวณสนามหน้าศาลาสหทัยสมาคม ด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอันหาที่สุดมิได้แห่งองค์พระบรมราชาูปถัมภก ผู้เสด็จสู่สวรรคาลัย แต่ยังคงสถิตในหัวใจชาวจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเหล่าพสกนิกรไทยทั้งปวงตราบนิรันดร^{๕๔}

คณาจารย์ และนิสิตถวายบังคมพระบรมศพ
เบื้องหน้าพระบรมรูป รัชกาลที่ ๙
ณ สนามหน้าศาลาสหทัยสมาคม
พระบรมมหาราชวัง

๑ การพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษา จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๘^{๕๙}

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ ในการพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๘ เมื่อวันที่ ๒๐ - ๒๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ ถือเป็นพิธีพระราชทานปริญญาบัตรบัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยรุ่นสุดท้ายในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในการนี้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานพระราโชวาทแก่บัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ความว่า

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์รัชกาลที่ ๙ ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ในพระปรมาภิไธยรัชกาลที่ ๙ เมื่อวันที่ ๒๐ - ๒๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๙

“พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ข้าพเจ้ามาปฏิบัติพระราชกรณียกิจแทนพระองค์ ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ก่อนจะมีเหตุอันเป็นที่เศร้าเสียใจของคนไทยทั้งชาติ ขอแสดงความชื่นชมกับผู้ที่ทรงคุณวุฒิและบัณฑิตทุกคนที่ได้รับเกียรติและความสำเร็จ

ผู้ที่ได้ศึกษาเล่าเรียนสำเร็จเป็นบัณฑิต ย่อมต้องมีคุณสมบัติสำคัญคือมี “ปัญญา” คำว่าปัญญานั้นแปลว่า ความรู้ทั่ว หรือรอบรู้ เช่น รู้ในหลักวิชาที่ได้เล่าเรียนมา กับรู้ดีรู้ชั่ว รู้เหตุรู้ผล รู้ว่าสิ่งใดควรทำไม่ควรทำ รู้ว่าสิ่งใดเป็นประโยชน์ ไม่เป็นประโยชน์ ตามธรรมดาเมื่อบุคคลได้สำเร็จการศึกษาระดับสูงจนมีปัญญาความรู้ดังที่กล่าว ก็จะได้รับยกย่องว่าเป็นบัณฑิตกันทุกคน แต่ความเป็นบัณฑิตจะมีมากน้อยเพียงใด จะเรียกว่าเป็นบัณฑิตแท้ได้หรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับการประพฤติปฏิบัติของแต่ละคนด้วย คนบางคนมีความรู้ทั่วทุกอย่าง ทั้งความรู้ที่กว้างขวางลึกซึ้งในหลักวิชา และความรู้ชัดว่าสิ่งใดดี สิ่งใดชั่ว แต่เมื่อจะนำความรู้ไปปฏิบัติใช้ ก็อาจจะนำไปใช้ในทางผิด ที่เป็นโทษเสียหายที่เป็นดังนี้ก็เพราะขาดคุณธรรมสำคัญคือ “สติ” ความรู้ตัว อันจะช่วยให้แต่ละคนมีความยั้งคิด ที่จะนำความรู้ไปใช้ในทางที่ถูกต้อง ไม่หลงผิดทำพลาดด้วยความประมาทพลั้งเผลอ ด้วยเหตุนี้การมีปัญญาอย่างเดียวจึงไม่เพียงพอ ต้องมีสติกำกับ ประคับประคองการใช้ปัญญาให้เป็นไปในทางที่ถูกต้องด้วย โบราณท่านจึงเรียกรวมกันว่า สติปัญญา ท่านทั้งหลายต่างก็สำเร็จการศึกษาเป็นบัณฑิตทั่วกันแล้ว หากจะได้ประพฤติปฏิบัติตนอย่างผู้มีสติปัญญา ก็จะได้ชื่อว่าเป็นบัณฑิตแท้อย่างเต็มภาคภูมิ

ขอพระบารมีแห่งพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้คุ้มครองรักษาบัณฑิตทุกคนและทุกท่านที่มาพร้อมในพิธีนี้ ให้มีความสุขสวัสดิ์จงทั่วกัน”

พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

๑. ธงทอง จันทรางศุ. ๒๕๓๐. “สมัยเมื่อเป็นโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ” ใน **๗๐ ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฉบับ กำเนิดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**, หน้า ๑๐ - ๑๓. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

๒. โรงเรียนเสนาธิการทหารบก. ม.ป.ป. “พระบิดา: จอมพลสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ.” สืบค้นเมื่อวันที่ ๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ โรงเรียนเสนาธิการทหารบก: http://cgsc.ac.th/index.php?option=com_content&view=article&id=13&Itemid=103

มณฑลทหารบกที่ ๑๒ ค่ายทหารแห่งแรกของกองทัพบก. ม.ป.ป. “พระประวัติ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ.” สืบค้นเมื่อวันที่ ๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ มณฑลทหารบกที่ ๑๒ ค่ายทหารแห่งแรกของกองทัพบก: http://tmc12th.orgfree.com/index.php?option=com_content&view=article&id=26&Itemid=40

โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า. ๒๕๕๗. “ทำเนียบอดีตนายกวิชาการโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า.” สืบค้นเมื่อวันที่ ๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า: <http://www2.cerma.ac.th/commander/prcommander/index.asp>

๓. จดหมายราชการ: เจ้าหมื่นศรีศรีรักษ์กราบบังคมทูลพระกรุณาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่อง “พระดำริของสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมขุนพิษณุโลกประชานาถ ในการจัดการศึกษาโรงเรียนมหาดเล็ก” ลงวันที่ ๒๖ ธันวาคม รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๙ (พ.ศ. ๒๔๕๓). ใน ธงทอง จันทรางศุ. ๒๕๓๐. **๗๐ ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฉบับ กำเนิดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**, หน้า ๖๓. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

๔. ประกาศตั้งโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. ๒๔๕๔. ใน **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม ๒๗ วันที่ ๑ มกราคม ร.ศ. ๑๒๙ หน้า ๑๒๓.

๕. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนพระบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าดิศกรนุมา กรมหลวงดำรงราชานุภาพ เป็นพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าดิศกรนุมา กรมพระดำรงราชานุภาพ ใน พ.ศ. ๒๔๕๔

พระไพศาลศิลปศาสตร์ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ เป็น พระยาธรรมศักดิ์มนตรี (พ.ศ. ๒๔๕๔) และเป็นเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (พ.ศ. ๒๔๖๐) ตามลำดับ

พระยาวิสุทธสุริยศักดิ์ ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ เป็น เจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี (พ.ศ. ๒๔๕๖).

๖. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาศรีวิวงศ์ (ม.ร.ว. จิตร สุทัศน์) เป็นปลัดทูลฉลองกระทรวงมูรธาธร เมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๗ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พระยาธรรมศักดิ์มนตรี ปลัดทูลฉลองกระทรวงธรรมการ เป็นผู้บัญชาการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สืบต่อมา

๗. ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการประกาศอธิบายความนักเรียนวิชาชั้นอุดมศึกษา ตามความในพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร ร.ศ. ๑๒๔ ลงวันที่ ๔ มีนาคม ร.ศ. ๑๒๗ (พ.ศ. ๒๔๕๒ ตามการนับศักราชแบบปัจจุบัน) ใน **กฎหมายรัชกาลที่ ๕ ร.ศ. ๑๒๗** หน้า ๗๐๘. และมีการประกาศกำหนดนักเรียนวิชาชั้นอุดมศึกษา ตามความในพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร ร.ศ. ๑๒๔ เพื่อให้ นักเรียนวิชาชั้นอุดมศึกษาในโรงเรียนต่างๆ ที่ได้จัดตั้งขึ้นได้รับการยกเว้นการเกณฑ์ทหารตลอดระยะเวลาเรียนภายในอายุ ๓๐ ปี เพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๒ เป็นต้นมา จำนวน ๓ ฉบับ ประกอบด้วย ประกาศกำหนดนักเรียนวิชาชั้นอุดมศึกษา ตามความในพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร ร.ศ. ๑๒๔ ลงวันที่ ๔ มีนาคม ร.ศ. ๑๒๗ ใน **กฎหมายรัชกาลที่ ๕ ร.ศ. ๑๒๗** หน้า ๗๐๐.

“ประกาศกำหนดนักเรียนโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย เป็นนักเรียนวิชาชั้นอุดมศึกษา ตามความในพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร ร.ศ. ๑๒๔.” ลงวันที่ ๑๙ เมษายน ร.ศ. ๑๒๙ ใน **กฎหมายรัชกาลที่ ๕ ร.ศ. ๑๒๙** หน้า ๖.

“ประกาศกำหนดนักเรียนโลหกิจเป็นนักเรียนวิชาชั้นอุดมศึกษา ตามความในพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร ร.ศ. ๑๒๔.” ลงวันที่ ๔ กันยายน ร.ศ. ๑๒๙ ใน **กฎหมายรัชกาลที่ ๕ ร.ศ. ๑๒๙** หน้า ๗๘.

๘. โรงเรียนกฎหมาย ในกระทรวงยุติธรรม (ที่พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหมื่นราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ทรงตั้งขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๔๐ ซึ่งมีการสอบไล่เป็นเนติบัณฑิตซึ่งมีมาตั้งแต่แรกและทรงสอนวิชากฎหมายด้วยพระองค์เองจนถึง พ.ศ. ๒๔๕๓) พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ ประกาศให้ โรงเรียนกฎหมาย เป็นโรงเรียนหลวง สังกัดกระทรวงยุติธรรม เมื่อวันที่ ๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๔ (**กฎหมายรัชกาลที่ ๖ ร.ศ. ๑๓๐** หน้า ๑๐๓) มีเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้จัดการต่อมา โดยย้ายสถานที่เรียนจากในอาคารของกระทรวงยุติธรรม ไปยังอาคารแห่งใหม่ ณ เชียงสะพานผ่านพิภพลีลา และทรงรับไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์.

“ประกาศให้ โรงเรียนกฎหมาย เป็นโรงเรียนหลวง ขึ้นกระทรวงยุติธรรม.” ลงวันที่ ๗ มิถุนายน ร.ศ. ๑๓๐ (พ.ศ. ๒๔๕๔) ใน **กฎหมายรัชกาลที่ ๖ ร.ศ. ๑๓๐** หน้า ๑๐๓. ข

๙. “ประกาศ ให้ นักเรียนกฎหมายซึ่งได้ข้ามขั้นต้นชั้นมัธยมบริบูรณ์แล้ว เป็นนักเรียนชั้นอุดมศึกษา.” ลงวันที่ ๑๑ สิงหาคม ร.ศ. ๑๓๐ (พ.ศ. ๒๔๕๔) ใน **กฎหมายรัชกาลที่ ๖ ร.ศ. ๑๓๐** หน้า ๑๘๘.

๑๐. “ประกาศกำหนดนักเรียนชั้นอุดมศึกษา ตามความในพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร.” ลงวันที่ ๓๐ มกราคม ร.ศ. ๑๓๐ (พ.ศ. ๒๔๕๔ ตามการนับศักราชแบบปัจจุบัน) ใน **กฎหมายรัชกาลที่ ๖ ร.ศ. ๑๓๐** หน้า ๔๔๑.

๑๑. “ประกาศกำหนดนักเรียนชั้นอุดมศึกษา ตามความในพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร.” ลงวันที่ ๑๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๖ ใน **กฎหมายรัชกาลที่ ๖ พ.ศ. ๒๔๕๖** หน้า ๑๘๘.

๑๒. โรงเรียนราชแพทยาลัย ตั้งขึ้นครั้งแรกเป็นโรงเรียนแพทยากรเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๒ ขยายการศึกษาและสถานที่เป็น ราชแพทยาลัย พ.ศ. ๒๔๔๓ เป็นโรงเรียนแรกที่รวมเข้ากับโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในวันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๙ (๒๔๖๐ ตามการนับศักราชแบบปัจจุบัน) แต่ในระยะแรกยังคงใช้สถานที่เดิม คือ โรงเรียนราชพยาบาล.

โรงเรียนยันตรศึกษา เกิดขึ้นด้วยดำริในขั้นแรกในการตั้งโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวว่าจะจัดตั้งเป็นแผนกการเกษตร (เพาะปลูก) ขึ้น ต่อมาจึงมีการโอนโรงเรียนเกษตรธิการ ในกระทรวงเกษตรธิการ ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๑ โดยการรวม ๓ โรงเรียน คือ โรงเรียนการคลอง โรงเรียนแผนกที่ และโรงเรียนการเพาะปลูก มาสังกัดกระทรวงธรรมการ เพื่อจะรวมเข้ากับโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในลำดับต่อไป แต่ขณะนั้นกระทรวงเกษตรธิการยังไม่มีความต้องการผู้สำเร็จวิชาเข้ารับราชการ พระยาธรรมศักดิ์มนตรี ปลัดทูลฉลองกระทรวงธรรมการขณะนั้น จึงสอบถามหน่วยราชการอื่นๆ อาทิ ทหารบก ทหารเรือ กรมรถไฟ กรมชลประทาน ได้ความว่าต้องการนักเรียนที่สำเร็จวิชาช่างกล (วิศวกรรม) จำนวนมาก ซึ่งเรียกในเวลานั้นว่ายันตรศึกษา จึงตั้งโรงเรียนยันตรศึกษาขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๕๔ และมอบหมายให้หลวงอนุชิตยัตถการ จากกรมแผนที่ทหารบกมาเป็นผู้อำนวยการ มีการวางหลักสูตรและหาอาจารย์เพิ่มเติม เริ่มสอนนักเรียนชุดแรกซึ่งโอนมาจากโรงเรียนเกษตรธิการ ในแผนกการคลองเดิม ประมาณ ๓๐-๔๐ คน ตั้งแต่วันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๖ ในระยะแรกได้ใช้สถานที่เรียนเดิมของโรงเรียนเกษตรธิการ ณ วังพระทรมัน ส่วนโรงเรียนแผนที่ ย้ายไปสังกัดกรมเสนาธิการทหาร กระทรวงกลาโหม และใน พ.ศ. ๒๔๖๐ พระยาธรรมศักดิ์มนตรีกับพระยาเทพศาสตร์สถิตย์ได้ร่วมกันก่อตั้งโรงเรียนสอนการเกษตรขึ้นใหม่ ในกระทรวงเกษตรธิการ ในนามโรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรม อันเป็นที่มาของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ในเวลาต่อมา.

- โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ ตั้งขึ้นครั้งแรกตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๕ และวิวัฒนาการเป็น โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ฝั่งตะวันตก ที่บ้านสมเด็จพระเจ้าพระยา (ฝั่งธนบุรี) ใน พ.ศ. ๒๔๔๙ ไดโอนมาสมทบเป็นแผนกวิชาครูศึกษา ในโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ใน พ.ศ. ๒๔๕๖ แต่ยังคงอยู่ที่เดิม จนถึง พ.ศ. ๒๔๕๘ จึงย้ายมาใช้สถานที่เรียน ณ วังประทุมวัน ร่วมกับโรงเรียนย่นตรีศึกษา (และภายหลังกระทรวงธรรมการได้มีการตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูขึ้นใหม่ในที่ดั้งเดิม ณ บ้านสมเด็จพระเจ้าพระยา).
๑๓. “บันทึกความตกลง ว่าด้วย การคิดจัดการโรงเรียนข้าราชการพลเรือน ตามความตกลงของที่ประชุมสภากรรมการ ในเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๕๖”. ใน ธงทอง จันทรางศุ. ๒๕๓๐. **๗๐ ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฉบับ กำเนิดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**, หน้า ๗๓ - ๗๔. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
๑๔. เอกสารชุดเรื่อง “ตราสำหรับตำแหน่งโรงเรียนข้าราชการพลเรือน” ลงวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ร.ศ. ๑๓๑ - ๒๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๗. ใน ธงทอง จันทรางศุ. ๒๕๓๐. **๗๐ ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฉบับ กำเนิดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**, หน้า ๖๕ - ๗๒. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
๑๕. เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี. ๒๔๘๑. “จดหมายถึงบรรณาธิการหนังสือ “มหาวิทยาลัย” จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ลงวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๑.” ใน ธงทอง จันทรางศุ. ๒๕๓๐. **๗๐ ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฉบับ กำเนิดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**, หน้า ๑๐๗ - ๑๐๘. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พฤศจิกายน ๒๕๓๐. (เปลี่ยนการสะกดคำตามแบบแผนปัจจุบัน)
๑๖. หนังสือราชการ: สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ กราบบังคมทูลพระกรุณาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่อง “กิจการของโรงเรียนข้าราชการพลเรือน” ลงวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๕๗. ใน ธงทอง จันทรางศุ. ๒๕๓๐. **๗๐ ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฉบับ กำเนิดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**, หน้า ๑๐๔ - ๑๐๖. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
๑๗. พระยวิสุทธสุริยศักดิ์ ได้เสนอร่าง “ระเบียบการโรงเรียนข้าราชการพลเรือน ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งจัดเป็นมหาวิทยาลัย” เสนอต่อ พระยาศรีวิวงศ์ ผู้บัญชาการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในวันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ ร.ศ. ๑๓๑ (พ.ศ. ๒๔๕๖ ตามการนับศักราชแบบปัจจุบัน) ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาต ให้ตราไว้เป็นระเบียบต่อไปได้ เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๗ และได้จัดพิมพ์ในวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๕๗ ในสมัยที่พระยาศรีวิวงศ์มนตรี ปลัดทูลฉลองกระทรวงธรรมการเข้ารับตำแหน่งผู้บัญชาการโรงเรียนฯ อีกตำแหน่งหนึ่ง.
๑๘. “ระเบียบการของโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ฉบับที่จัดพิมพ์ ใน พ.ศ. ๒๔๕๗.” ใน **จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๔๕๙ - ๒๕๐๙**, หน้า ๒๔ - ๒๖. พิมพ์เป็นที่ระลึกในวันครบห้าสิบปีของการสถาปนา ๒๖ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๑๐. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- ต่อมามีการประกาศแก่ “ระเบียบการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ” โดยได้แก้ไขคำว่า “เนติบัณฑิต” สำหรับบัณฑิตในแผนกวิชากฎหมายของโรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ เป็น “ธรรมศาสตร์บัณฑิต” เพื่อมิให้พ้องกับคำว่า เนติบัณฑิต ของเนติบัณฑิตยสภา.
- “ประกาศกระทรวงธรรมการโรงเรียนข้าราชการพลเรือน ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว” ลงวันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๘ ใน **ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๒** วันที่ ๑๗ ตุลาคม น้ ๓๒๑. ใน **กฎหมายรัชกาลที่ ๖ พ.ศ. ๒๔๕๘** น้ ๓๐๓. ใน ธงทอง จันทรางศุ. ขัณฑ์ ไชยพร. ๒๕๕๓. **ปัญญาธิราชและอัฐราช กับการศึกษา**, หน้า ๗๕. พิมพ์ฉลองพระเดชพระคุณในโอกาสครบรอบ ๑๐๐ ปี นับแต่วันเสวยราชย์สมบัติ ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
๑๙. “พระราชกำหนด เข็มข้าราชการพลเรือน.” ลงวันที่ ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๗. ใน **จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๔๕๙ - ๒๕๐๙**, หน้า ๒๒ - ๒๓. พิมพ์เป็นที่ระลึกในวันครบห้าสิบปีของการสถาปนา ๒๖ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๑๐. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
๒๐. “บันทึกความตกลง ว่าด้วย การคิดจัดการโรงเรียนข้าราชการพลเรือน ตามความตกลงของที่ประชุมสภากรรมการ ในเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๕๖”. ใน ธงทอง จันทรางศุ. ๒๕๓๐. **๗๐ ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฉบับ กำเนิดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**, หน้า ๗๓ - ๗๔. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
๒๑. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๑๐. “ประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.” ใน **ประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๔๕๙ - ๒๕๐๙**, หน้า ๓๐ - ๓๗. พิมพ์เป็นที่ระลึกในวันครบห้าสิบปีของการสถาปนา ๒๖ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๑๐. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
๒๒. **ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๒** วันที่ ๒๓ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๘ น้ ๒๕๗๕.
๒๓. **ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๒** วันที่ ๒๓ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๘ น้ ๒๕๗๓.
๒๔. หนังสือราชการ: พระยาศรีธรรมศักดิ์มนตรี กราบบังคมทูลพระกรุณาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว “รวมโรงเรียนข้าราชการพลเรือนกับโรงเรียนแพทยาลัยขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยกับทั้งตั้งกรมมหาวิทยาลัยขึ้นในกระทรวงธรรมการ” ลงวันที่ ๒๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๙ (พ.ศ. ๒๔๖๐ ตามการนับศักราชแบบปัจจุบัน). ใน ธงทอง จันทรางศุ. ๒๕๓๐. **๗๐ ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฉบับ กำเนิดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**, หน้า ๑๑๘ - ๑๒๖. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
๒๕. “ประกาศกระทรวงธรรมการ รวมโรงเรียนราชแพทยาลัยเข้ากับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” ลงวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๐.
- “ประกาศกระทรวงธรรมการ ตั้งกรมมหาวิทยาลัย” ลงวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๐.
- “ประกาศตั้งอธิบดีกรมมหาวิทยาลัย และตั้งผู้บัญชาการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” ลงวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๐. ใน **ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๔** วันที่ ๑๕ น้ ๒๐ - ๒๒. ในกฎหมายรัชกาลที่ ๖ พ.ศ. ๒๔๖๐ น้ ๑๘ - ๒๐.
๒๖. **ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๔** วันที่ ๑๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๙ น้ ๒๐. ใน **กฎหมายรัชกาลที่ ๖ พ.ศ. ๒๔๖๐** น้ ๑๖.
๒๗. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๑๐. “ประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.” ใน **ประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๔๕๙ - ๒๕๐๙**, หน้า ๓๗. พิมพ์เป็นที่ระลึกในวันครบห้าสิบปีของการสถาปนา ๒๖ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๑๐. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- ธงทอง จันทรางศุ. ๒๕๓๐. **๗๐ ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฉบับ กำเนิดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสนาะจิตร์ สุวรรณโพธิศรี. ๒๕๐๓. “พระยาอนุกิจวิจิตร (สันตติ เทพหัสดิน ณ อยุธยา).” ใน **ประวัติศิริ**, หน้า ๑๑๘. ครุสภาจัดพิมพ์ในวันครู ๑๖ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๓. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ครุสภา.
- คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ม.ป.ป. “**ประวัติคณะ**.” สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: http://www.polsci.chula.ac.th/?page_id=42
- คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ม.ป.ป. “ประวัติคณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.” ๑๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://www.eng.chula.ac.th/node/13>
- คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ม.ป.ป. “ประวัติความเป็นมา.” สืบค้นเมื่อวันที่ ๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย <http://www.arts.chula.ac.th/O6about/history1.html>
- คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ม.ป.ป. “ประวัติคณะ.” สืบค้นเมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://web.sc.chula.ac.th/about.php>

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ม.ป.ป. “ประวัติ.” สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://portal.edu.chula.ac.th/edu52/view.php?Page=1237461899331784>

๒๘. Professor Dr. Aller Gustin Ellis, M.D. (1868 – 1953)

๒๙. สวัสดิ์ จงกล. ๒๕๓๕. “สายธารพระมหากษัตริย์คุณ.” ใน **สาระที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**, หน้า ๕. กรุงเทพฯ : หอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติราชธาน. ม.ป.ป. “สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก กรมขุนเพ็ชรบูรณ์อินทราชัย.” สืบค้นเมื่อวันที่ ๓๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติราชธาน เกษะสิทธิ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://phrachudadhuj.com/chudadhuj.html>

๓๐. กระทรวงสาธารณสุข. ม.ป.ป. “ประวัติกระทรวงสาธารณสุข.” สืบค้นเมื่อวันที่ สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ กระทรวงสาธารณสุข ประวัติกระทรวงสาธารณสุข: <https://www.moph.go.th/index.php/about/moph>

คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล. ม.ป.ป. “ประวัติของมหาวิทยาลัยมหิดลโดยสังเขป.” สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์

คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล: <http://med.mahidol.ac.th/aboutus/Mahidolth>

หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยรังสิต. ม.ป.ป. “สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ารังสิตประยูรศักดิ์ กรมพระยาชัยนาทนเรนทร.” สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยรังสิต: http://library.rsu.ac.th/archives/rsudata_princerangsit.html#2

สถาบันพระบรมราชชนก. ม.ป.ป. “สมเด็จพระเจ้าบรมราชชนก.” สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ สถาบันพระบรมราชชนก: <http://www.pi.ac.th/group/80/สมเด็จพระบรมราชชนก>

๓๑. สวัสดิ์ จงกล. ๒๕๓๕. “สายธารพระมหากษัตริย์คุณ.” ใน **สาระที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**, หน้า ๕. กรุงเทพฯ : หอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข. ๒๕๕๖. “พระราชประวัติ สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก.” ใน **สองทศวรรษสถาบันพระบรมราชชนก ตามรอยพระบิดา ผลัดและพัฒนาภารกิจด้านสุขภาพ**, หน้า ๒๒ – ๓๐. นนทบุรี : สถาบันพระบรมราชชนก.

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

๑. “ประกาศเลื่อนพระนามกรม สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนสงขลานครินทร์ ขึ้นเป็น สมเด็จพระเจ้าพี่ยามหลวง.” ใน **ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๖** หน้า ๑๙๘ – ๑๐๔ วันที่ ๑๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๒.

๒. “พระราชดำรัสตอบพระบรมวงศานุวงศ์และข้าทูลละอองธุลีพระบาทฝ่ายหน้า ในวันคล้ายวันพระบรมราชสมภพ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๐.” ใน **ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๔** วันที่ ๔ มีนาคม ๒๔๗๐ หน้า ๓๘๕๖.

๓. เอกสารจดหมายเหตุ: “คำกราบบังคมทูลของเสนาบดี.” หอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จ ๑๔ ก่อตั้งที่ ๑ แผ่นที่ ๑๐ แผ่นที่ ๘.

๔. สุด แสงวิเชียร. ๒๕๓๐. “แพทย์จุฬาลงกรณ์ (พ.ศ. ๒๔๖๗).” ใน **๗๐ ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฉบับรำลึกอดีต**, หน้า ๒๒. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

๕. สรรใจ แสงวิเชียร. ๒๕๕๗. “สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี.” ใน การปาฐกถาเสนาบดีของแผ่นดิน ชุด “๑๒๐ ปี พระบรมราชสมภพ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว” (วีดิทัศน์) วันศุกร์ที่ ๑๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ ณ ห้อง ๑๐๕ อาคารมหาจุฬาลงกรณ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ในเว็บไซต์ ปาฐกถาเสนาบดีของแผ่นดิน Chula's Social Responsibility: http://www.cca.chula.ac.th/lecture_series/

๖. Professor Dr. Aller Gustin Ellis, M.D. (1868 – 1953).

๗. เอกสารจดหมายเหตุ: “หนังสือกระทรวงธรรมการ ที่ ๖๐/๑๔๑๘๗ เรียบ มหาเสวกตรีพระยาเทวาธิราช สมุหพระราชพิธี.” ลงวันที่ ๑๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๓. ใน หอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จ ๑๕ ก่อตั้งที่ ๑ แผ่นที่ ๑๒ แผ่นที่ ๑๑.

๘. เอกสารจดหมายเหตุ: “แจ้งความ.” วันที่ ๑๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๓. ใน หอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จ ๑๕ ก่อตั้งที่ ๑ แผ่นที่ ๔ แผ่นที่ ๒๙. ;

เอกสารจดหมายเหตุ: “รายพระนามและพระนามผู้ที่ได้รับเชิญในงานพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.” วันที่ ๒๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๓. ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จ ๑๔ ก่อตั้งที่ ๑ แผ่นที่ ๖ แผ่นที่ ๑๗ – ๒๒.

๙. หอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๓๕. พระบรมราชโองการในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า ๓. กรุงเทพฯ: หอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

๑๐. หอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๓๕. พระบรมราชโองการในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า ๑. กรุงเทพฯ: หอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

๑๑. สุด แสงวิเชียร. ๒๕๓๐. “แพทย์จุฬาลงกรณ์ (พ.ศ. ๒๔๖๗).” ใน **๗๐ ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฉบับรำลึกอดีต**, หน้า ๒๐ - ๒๒. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

๑๒. หอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๓. “สมเด็จพระเจ้าฟ้าอาจารย์.” ใน เล่าเรื่องจุฬาลงกรณ์. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๙. ในเว็บไซต์ หอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://www.memocent.chula.ac.th/history>

๑๓. เอกสารจดหมายเหตุ: “หนังสือกระทรวงศึกษาธิการ ที่ ๔/๔๘๔ เรียบ มหาเสวกเอกเจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการ.” ลงวันที่ ๒๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๗. ใน หอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จ ๒๒.๑ แผ่นที่ ๗ แผ่นที่ ๒.

๑๔. เอกสารจดหมายเหตุ: “รายงานการประชุมกรรมการดำรงอุปการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ครั้งที่ ๑.” วันที่ ๒๗ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๗๔. ใน หอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จ ๒๑.๑ แผ่นที่ ๗ แผ่นที่ ๓.

๑๕. ธงทอง จันทรางศุ. ๒๕๓๐. "จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเมื่อแรกสถาปนา." ใน **๗๐ ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฉบับ กำเนิดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐. ;คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ม.ป.ป. "ประวัติคณะ." สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: http://www.polsci.chula.ac.th/?page_id=42
- ภาควิชาปรัชญาและศาสนา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ม.ป.ป. "ความเป็นมา." สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://pioneer.netserv.chula.ac.th/~lsarode/story.htm>
๑๖. "ประกาศโอนโรงเรียนกฎหมายไปขึ้นแก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย." ใน ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๐ หน้า ๑๔๔ - ๑๔๖ วันที่ ๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๖.
- "ประกาศตั้งคณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย." ใน ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๒๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๖.
๑๗. "ประกาศโอนโรงเรียนกฎหมายไปขึ้นแก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย." ใน ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๐ หน้า ๑๔๔ - ๑๔๖ วันที่ ๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๖.
- คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ม.ป.ป. "ประวัติการก่อตั้งคณะนิติศาสตร์." สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย: <http://www.law.chula.ac.th/home/page.aspx?id=8>

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ม.ป.ป. "ประวัติคณะ." สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: http://www.polsci.chula.ac.th/?page_id=42 ;มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ม.ป.ป. "ประวัติมหาวิทยาลัย." สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: <https://www.tu.ac.th/index.php/th/408-th-th/teach/280-his> ;"พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง พ.ศ. ๒๔๗๖." ใน ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๐ หน้า ๑๐๐๗ - ๑๐๒๖ วันที่ ๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๖.

"พระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๔๗๗." ใน ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๒ หน้า ๘๒ - ๙๖ วันที่ ๒๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๗.

๑๘. ศิริณ โจนสโรช. ๒๕๕๖. "พระราชประวัติพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว." ใน **๑๒๐ ปี ผ่านฟ้าประชาธิปไตย**, หน้า ๒๙ - ๓๘. นนทบุรี: สำนักบรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สำนักราชเลขาธิการ. ข่าวในพระราชสำนัก วันที่ ๒๔ - ๒๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๒.

สำนักราชเลขาธิการ. ข่าวในพระราชสำนัก วันที่ ๗ และ ๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๒.

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร

๑. สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม. ๒๕๕๙. "พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร." ใน **พระเกียรติคุณแห่งราชสกุลมหิดล** (ชุดหนังสืออิเล็กทรอนิกส์), สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๙. ในเว็บไซต์ สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม: http://www.ocac.go.th/document/article/article_6070.pdf
๒. สำนักราชเลขาธิการ. ข่าวในพระราชสำนัก. พ.ศ. ๒๔๘๘ - ๒๔๘๙.
- สวัสดิ์ จงกล. ๒๕๓๙. "พระมหากษัตริย์คุณสถิตเหนือเกล้าฯ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฉบับ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๓๙ ปิยมหาราชานูสรณ์, หน้า ๖๔. กรุงเทพฯ: องค์การบริหารสโมสรนิสิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จากการเสด็จพระราชดำเนินในครั้งนั้น ต่อมา นิสิตคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ยังได้รับพระบรมราชานุญาตให้เข้าเฝ้าฯ เพื่อนำหุ่นจำลองอาคารชั้นสูงเกล้าทูลกระหม่อมถวายด้วย. ใน สวัสดิ์ จงกล. ๒๕๓๙. "พระมหากษัตริย์คุณสถิตเหนือเกล้าฯ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฉบับ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๓๙ ปิยมหาราชานูสรณ์, หน้า ๗๖. กรุงเทพฯ: องค์การบริหารสโมสรนิสิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
๓. หอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๓๔. พระบรมราชาบาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า ๕. กรุงเทพฯ: หอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
๔. สำนักราชเลขาธิการ. ข่าวในพระราชสำนัก. วันเสาร์ที่ ๒๐ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๙.
๕. ลีกลัด. ๒๔๘๙. "คำประพันธ์ประกอบภาพ." ใน **ประมวลพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลในด้านที่ทรงสัมพันธ์กับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประกอบภาพผนวกการเสด็จประพาสสถานที่ต่างๆ**. สมลักษณ์ สุขยางค์ และแท้ ประกาศวุฒิสาร (รวบรวมภาพ). พระนคร: ไทยพานิช (สาขา).
๖. คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๔๐. **๕๐ ปี แพทย์จุฬาลงกรณ์: จุฬาลงกรณ์แพทยานูสรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๐ - ๒๕๔๐ ประวัติและวิวัฒนาการ**, หน้า ๒๔ - ๒๗. กรุงเทพฯ: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์.
- นิสิต สีละวงศ์. ๒๕๒๔. **ประวัติและความเป็นมา คณะแพทยศาสตร์ จุฬาฯ**, หน้า. กรุงเทพฯ: สมาคมศิษย์เก่าแพทย์จุฬาลงกรณ์.
- คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๔๖. **อานันทฯ แพทย์ลัย: ที่ระลึกในการเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดอาคาร อปร. คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กันยายน ๒๕๔๖, หน้า ๓๗ - ๔๐**. กรุงเทพฯ: คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
๗. สำนักราชเลขาธิการ. ข่าวในพระราชสำนัก. พ.ศ. ๒๔๘๘ - ๒๔๘๙.
- สวัสดิ์ จงกล. ๒๕๓๙. "พระมหากษัตริย์คุณสถิตเหนือเกล้าฯ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฉบับ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๓๙ ปิยมหาราชานูสรณ์, หน้า ๖๔. กรุงเทพฯ: องค์การบริหารสโมสรนิสิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
๘. ม.จ. ศุภวรรรณดิศ ดิศกุล และคณะ. ๒๔๙๓. **อัฐมรามาธิบดินทร ประมวลพระบรมฉายาลักษณ์ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล สยามินทราธิราช**. ฉบับพิมพ์ทูลเกล้าฯ ถวาย เพื่อพระราชทานในงานถวายพระเพลิงพระบรมศพ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล สยามินทราธิราช ณ พระเมรุมาศท้องสนามหลวง วันที่ ๒๙ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๓๓. พระนคร: สหอุปกรณ์การพิมพ์.
- สมลักษณ์ สุขยางค์ และคณะ. ๒๔๘๙. **ประมวลพระบรมฉายาลักษณ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลในด้านที่ทรงสัมพันธ์กับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประกอบภาพผนวกการเสด็จประพาสสถานที่ต่างๆ**. พระนคร: ไทยพานิช (สาขา).

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร

๑. องค์การบริหารสโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๓๙. **มหาวิทยาลัย ฉบับ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๓๙ ปิยมหาราชานุสรณ์**, หน้า ๖๔. กรุงเทพฯ: องค์การบริหารสโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
 ๒. พระราชนิพนธ์ เรื่อง "เมื่อข้าพเจ้าจากสยามมาสู่สวีเดน" โดยพระบรมราชานุญาตพิเศษเฉพาะ "วงวรรณคดี" ฉบับเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๙๐. เผยแพร่ซ้ำใน ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา. ๒๕๙๐. "พระราชนิพนธ์เรื่องเมื่อข้าพเจ้าจากสยามมาสู่สวีเดน" ใน **วัฒนธรรมไทย ๓๓**. (ธันวาคม ๒๕๓๘): ๑๒ - ๑๘. และ "พระราชนิพนธ์เรื่อง เมื่อข้าพเจ้าจากสยามมาสู่สวีเดน" ในเว็บไซต์ https://download.clib.psu.ac.th/datawebclib/exhonline/THAI_king/page10.html
 ๓. สวัสดิ์ จงกล. ๒๕๓๙. "เมื่อเสด็จขึ้นเถลิงถวัลยสิริราชสมบัติ." ใน **มหาวิทยาลัย ฉบับ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๓๙ ปิยมหาราชานุสรณ์**, หน้า ๖๕. กรุงเทพฯ: องค์การบริหารสโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
 ๔. สุชิน ประสงค์บัณฑิต. ๒๕๔๙. "เรื่องเล่า...เล่าเรื่อง ในหลวงกับจุฬา." ใน **จามจรี. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒** (กรกฎาคม - ตุลาคม ๒๕๔๙). กรุงเทพฯ: สำนักงานนิสิตเก่าสัมพันธ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
 ๕. "พระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เนื่องในวันรับปริญญา ๑๒ เมษายน ๒๕๙๐." ใน **นวมินทร์ มหาราช ๘ สถิตเหนือเกล้าชาวจุฬา**. จัดพิมพ์เนื่องในวโรกาสวันมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการจัดงาน "คืนสู่เหย้าชาวจุฬา".
 ๖. "พระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช." ใน **มหาวิทยาลัย ฉบับต้อนรับนิสิตใหม่ สิงหาคม ๒๕๙๐**. พระนคร : สโมสรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
 ๗. "พระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช." ใน **มหาวิทยาลัย ฉบับวันเกิด ๑ มกราคม ๒๕๙๑**. พระนคร : สโมสรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
 ๘. สุชิน ประสงค์บัณฑิต. ๒๕๔๙. "เรื่องเล่า...เล่าเรื่องในหลวงกับจุฬา." ใน **จามจรี. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒** (กรกฎาคม-ตุลาคม ๒๕๔๙). กรุงเทพฯ : สำนักงานนิสิตเก่าสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บริษัท สยามกลการ จำกัด. ๒๕๒๒. **เพลงพระราชนิพนธ์ พร้อมประวัติ**. จัดพิมพ์ทูลเกล้าฯ ถวาย โดย บริษัท สยามกลการ จำกัด. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิมพ์เนต.
- "พระอัจฉริยภาพทางดนตรีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว." ใน พระราชประวัติของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๙. ในเว็บไซต์หอสมุดดนตรีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ และห้องสมุดดนตรีทุลกระหม่อมสิริธร: http://www.kingramamusic.org/th/article/7_พระอัจฉริยภาพทางดนตรีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
๙. ในเวลาต่อมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชนิพนธ์ทำนองเพลงประจํามหาวิทยาลัย พระราชทานแก่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ใน พ.ศ. ๒๕๐๖ และ พ.ศ. ๒๕๐๙ ตามลำดับ.
 ๑๐. ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิ์กุล ณ อยุธยา. ๒๕๓๙. "เพลงประจําวิทยาลัยและทรงดนตรีส่วนพระองค์พระราชทาน." ใน **มหาวิทยาลัย ฉบับ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๓๙ ปิยมหาราชานุสรณ์**, หน้า ๗๑. กรุงเทพฯ: องค์การบริหารสโมสรนิสิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
 ๑๑. ศูนย์การสื่อสารนานาชาติแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๙. "เพลงใหม่โรงมหาจุฬาลงกรณ์." ใน **จุฬายานุกรม**. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๙. ใน
- เว็บไซต์ จุฬายานุกรม สำนักบริหารงานศิลปวัฒนธรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://www.chulapedia.chula.ac.th/index.php/เพลงใหม่โรงมหาจุฬาลงกรณ์>
๑๒. ลมูล อติพยัคฆ์. ๒๕๓๐. **สมเด็จพระภูมิพลมหาราช**: ที่ระลึกในพระราชวโรกาสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมายุครบ ๖๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๓๐. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา.
 ๑๓. หลังจากการเสด็จฯ ไปพระราชทานปริญญาบัตรแก่นักศึกษามหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ ณ ศิริราชพยาบาล ในวันที่ ๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๙๓ และพระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานปริญญาบัตรแก่นักศึกษามหาวิทยาลัยที่ก่อตั้งขึ้นแล้วในขณะนั้นอีก ๒ แห่ง คือ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในวันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๙๓ และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในวันที่ ๒๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๙๓ อนึ่ง ในการเสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทานปริญญาบัตร ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในครั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ผู้แทนบัณฑิตรุ่นปีการศึกษา ๒๕๙๓ ซึ่งเป็นการพระราชทานปริญญาบัตรครั้งแรกในรัชสมัยของพระองค์ ได้เข้าเฝ้าฯ เพื่อแสดงความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ ในวันที่ ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๓ ด้วย
- "ข่าว พิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นักศึกษามหาวิทยาลัย ปีการศึกษา ๒๕๓๒." ใน **จุฬาสัมพันธ์. ปีที่ ๓๓ ฉบับที่ ๘** (จันทร์ที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๓๓): ๔. กรุงเทพฯ: สำนักงานสารนิเทศจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
๑๔. หอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๓๙. **พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ: หอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
 ๑๕. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระบรมราชโองการ สถาปนาพระอิสริยยศที่ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุดา กิติวัฒนาดุลโสภาคย์ ตามจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า "สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร รัชสิริมาถนาถราชปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี" ในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๐. ใน "พระราชพิธีสถาปนาพระอิสริยยศที่." ใน พระราชประวัติ. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๙. ในเว็บไซต์ กองราชเลขาธิการในพระองค์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี <http://www.sirindhorn.net/Royal-Title.php>
 ๑๖. "พระราชประวัติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี." ใน พระราชประวัติ. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๙. ในเว็บไซต์ กองราชเลขาธิการในพระองค์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี <http://www.sirindhorn.net/HRH-biography.php>
- สวัสดิ์ จงกล. ม.ป.ป. "สมเด็จพระเจ้าฟ้าอาจารย์." ในเว็บไซต์ หอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://www.memocent.chula.ac.th/history/สมเด็จพระเจ้าฟ้าอาจารย์/>
๑๗. ดร.กาญจนา สนิท. ๒๕๕๔. บันทึก. (วันที่ ๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๔) ใน facebook ของ Trachoo Kanchanasalitya: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=2264419248905&set=a.1099323522240.2017300.1201210877&type=3&theater>
 ๑๘. ดร.กาญจนา สนิท. ๒๕๕๔. บันทึก. (วันที่ ๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๔) ใน facebook ของ Trachoo Kanchanasalitya: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=2264419248905&set=a.1099323522240.2017300.1201210877&type=3&theater>
- ธงทอง จันทรางศุ. ๒๕๕๙. บันทึก. (วันที่ ๒๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๙) ใน facebook ของ Tongthong Chandransu: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10207700623466166&set=a.2126218447597.2107367.1609996469&type=3&theater>
๑๙. หอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๓๔. "พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา ๒๕๓๒ วันที่ ๒๑ พฤษภาคม

พ.ศ. ๒๔๙๓." ในพระบรมราชโองการในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
กรุงเทพฯ: หอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

๒๐. สตรีบัณฑิต งานพระราชทานปริญญาบัตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย:

ปีการศึกษา ๒๔๙๒ วันที่ ๒๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๓;

ปีการศึกษา ๒๕๒๗ วันพฤหัสบดีที่ ๓๑ ตุลาคม วันศุกร์ที่ ๑ และวันเสาร์ที่ ๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๘;

ปีการศึกษา ๒๕๒๘ วันพฤหัสบดีที่ ๑๐ วันศุกร์ที่ ๑๑ และวันเสาร์ที่ ๑๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๙;

ปีการศึกษา ๒๕๒๙ วันพฤหัสบดีที่ ๑๖ วันศุกร์ที่ ๑๗ และวันเสาร์ที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๐;

ปีการศึกษา ๒๕๓๐ วันพฤหัสบดีที่ ๑๔ วันศุกร์ที่ ๑๕ และวันเสาร์ที่ ๑๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๑;

ปีการศึกษา ๒๕๓๑ วันพฤหัสบดีที่ ๑๓ วันศุกร์ที่ ๑๔ และวันเสาร์ที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๒;

ปีการศึกษา ๒๕๓๓ วันพฤหัสบดีที่ ๑ วันศุกร์ที่ ๒ และวันเสาร์ที่ ๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๔;

ปีการศึกษา ๒๕๓๕ วันพฤหัสบดีที่ ๘ วันศุกร์ที่ ๙ และวันเสาร์ที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๖;

ปีการศึกษา ๒๕๓๖ วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ วันศุกร์ที่ ๑๓ และวันเสาร์ที่ ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๗;

ปีการศึกษา ๒๕๓๘ วันพฤหัสบดีที่ ๑๑ วันศุกร์ที่ ๑๒ และวันเสาร์ที่ ๑๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๙;

ปีการศึกษา ๒๕๔๐ วันพฤหัสบดีที่ ๑๖ วันศุกร์ที่ ๑๗ และวันเสาร์ที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๑.

๒๑. ม.ร.ว. สุขุมชาติ สวัสดิ์กุล. ๒๕๐๐. "บันทึก เรื่อง นิสิตเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทถวายพระพรสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณฯ เมื่อวันที่ ๖ กันยายน ๒๕๐๐." ใน **มหาวิทยาลัย ฉบับปฐมหาราชานุสรณ์ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๐๐**, หน้า ๘. พระนคร : สโมสรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

๒๒. พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ตั้งมูลนิธิอานันทมหิดลขึ้น เพื่อเป็นพระบรมราชานุสรณ์ในพระมหากษัตริย์องค์ที่สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ได้พระราชทานแก่พระองค์ตลอดมา อนึ่ง โดยที่สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงศึกษาวิชาแพทยศาสตร์ เพื่อทรงนำวิชาการนั้นกลับมาทำประโยชน์แก่ประชาชนชาวไทยและประเทศชาติ อีกทั้งได้ทรงจัดและพระราชทานทุนแก่นักศึกษาแพทย์ ให้ได้ศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ กอปรกับพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ก็ทรงสนพระราชหฤทัยส่งเสริมกิจการแพทย์ของไทย และได้พระราชทานพระราชปราชญ์ในการเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานปริญญาบัตร และอนุปริญญาบัตรแก่ผู้จบหลักสูตร แพทย์พยาบาล ณ ศิริราชพยาบาล เมื่อเดือนเมษายน พุทธศักราช ๒๔๘๙ ว่าต้องพระราชประสงค์ให้มีการผลิตแพทย์เพิ่มมากขึ้น เพื่อให้เพียงพอที่จะช่วยเหลือประชาชน อันเป็นผลให้เกิดคณะแพทยศาสตร์ขึ้น ณ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงสนพระราชหฤทัยในสวัสดิภาพ และความเป็นอยู่ของพลกนิกร ทรงตระหนักว่าราชอาณาจักรต้องมีผู้เชี่ยวชาญในวิชาการขั้นสูง จึงควรส่งเสริมและสนับสนุนผู้ที่ไม่ใจในการศึกษา ที่ได้แสดงความสามารถอย่างยอดเยี่ยม ให้ได้มีโอกาสไปศึกษาวิชาการขั้นสูงบางวิชา ณ ต่างประเทศ โดยทรงหวังในพระราชหฤทัยว่า เมื่อสำเร็จการศึกษากลับมาแล้ว จะได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในวิชาการที่ศึกษามา

ด้วยพระราชดำริตามนัยที่กล่าวนี้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ทดลองดำเนินการไปก่อนด้วย "ทุนอานันทมหิดล" เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๘ และมีพระบรมราชวินิจฉัยให้เปลี่ยนสภาพจาก "ทุน" เป็น "มูลนิธิ" ชื่อว่า มูลนิธิอานันทมหิดล ในวันที่ ๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๒ โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นทุนเริ่มแรก จำนวน ๒๐,๐๐๐ บาท เป็นการจัดตั้งมูลนิธิ การพระราชทานทุนอานันทมหิดลแก่นักศึกษาวิชาแพทยศาสตร์เป็นประเดิม ตั้งแต่วันที่ ๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๒ และนักศึกษาแผนกวิทยาศาสตร์ วันที่ ๒๕ กันยายน ปีเดียวกัน ต่อมาจึงได้จัดตั้งการพระราชทานทุนแก่นักศึกษาในสาขาวิชาอื่นเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ในปัจจุบันการพระราชทานทุนสนับสนุนการศึกษา ๘ แผนกวิชา คือ แผนกแพทยศาสตร์ ใน พ.ศ. ๒๕๐๒ และแผนกวิทยาศาสตร์ ซึ่งขณะนั้นรวมสาขาวิชาวิศวกรรมศาสตร์ด้วย ใน พ.ศ. ๒๕๐๒ (และเปลี่ยนชื่อทุนเป็น แผนกวิทยาศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์ ใน พ.ศ. ๒๕๑๔) แผนกเกษตรศาสตร์ ใน พ.ศ. ๒๕๐๔ แผนกธรรมศาสตร์ ใน พ.ศ. ๒๕๐๖ แผนกอักษรศาสตร์ ใน พ.ศ. ๒๕๐๖ แผนกทันตแพทยศาสตร์ ใน พ.ศ. ๒๕๓๕ แผนกสัตวแพทยศาสตร์ ใน พ.ศ. ๒๕๓๗ และแผนกวิศวกรรมศาสตร์ ใน พ.ศ. ๒๕๔๑ (เดิมรวมอยู่กับแผนกวิทยาศาสตร์) โดยมีคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละสาขาสรรหาผู้สมควรได้รับพระราชทานทุน แผนกละ ๑ ทุนต่อปี ฯลฯ ใน มูลนิธิอานันทมหิดล. ม.ป.ป. "ความเป็นมา." และ "สาขาที่พระราชทานทุน." สืบค้นเมื่อวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐. ในเว็บไซต์ มูลนิธิอานันทมหิดล: <http://www.anandamahidolfoundation.org/>

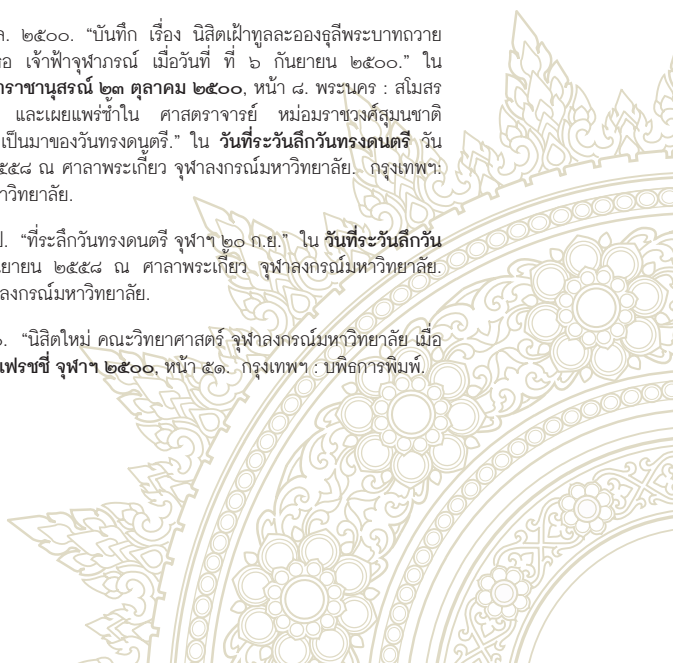
๒๓. นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ได้เข้าเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในงานทรงดนตรี ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน ในวันที่ ๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ ได้ร่วมกันบริจาคเงินโดยเสด็จพระราชกุศลสมทบทุนอานันทมหิดล เพื่อดำเนินการตามโครงการบำบัดโรคเรื้อนได้จำนวนเงินถึง ๔,๐๐๐ บาทเศษ และทุกครั้งที่พระองค์เสด็จพระราชดำเนินมาทรงดนตรีเป็นการส่วนพระองค์ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เหล่าชาวจุฬาฯ ได้ร่วมกันทูลเกล้าฯ ถวายเงินโดยเสด็จพระราชกุศลตามพระราชอัธยาศัย และสมทบทุนมูลนิธิอานันทมหิดลตลอดงานงาน "วันระลึกวันทรงดนตรี" ที่จัดเป็นประจำทุกปีในปัจจุบัน ก็ได้มีกรรมการสมทบทุนมูลนิธิอานันทมหิดลสืบมา ใน **ม.ร.ว. สุขุมชาติ สวัสดิ์กุล. ๒๕๐๐**. "บันทึก เรื่อง นิสิตเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทถวายพระพรสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณฯ เมื่อวันที่ ๖ กันยายน ๒๕๐๐." ใน **มหาวิทยาลัย ฉบับปฐมหาราชานุสรณ์ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๐๐**, หน้า ๘. พระนคร : สโมสรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ;

"เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานพระราชดำริการควบคุมโรคเรื้อนตามแนวทางสากลอย่างเป็นระบบให้แก่กระทรวงสาธารณสุข และให้เป็นโครงการในพระราชดำริลำดับที่ ๒ ต่อจากโครงการเวชพาหน์ ในปีต่อมาได้พระราชทานพระราชทรัพย์จากกองทุนอานันทมหิดล สำหรับก่อสร้างอาคารฝึกอบรมและวิจัย พระราชทานนาม "ราชประชานุเคราะห์" ให้เป็นชื่อของสถาบันและมูลนิธิ ในวันที่เสด็จพระราชดำเนินไปทรงวางศิลาฤกษ์อาคารดังกล่าว ในวันที่ ๑๖ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๑". ใน **จรรยา ปิยะวารภรณ์. ๒๕๕๒**. "ราชประชานุเคราะห์ ๕๐ ปี แห่งการสนองพระราชปณิธาน." (บทความพิเศษ) ใน **ควบคุมโรค. ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๓** (กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๕๒): ๑๕๑ - ๑๕๓. <http://www.rdpb.go.th/RDPB/Upload/Document/ราชประชานุเคราะห์%20๕๐%20ปีแห่งการสนองพระราช.pdf>

๒๔. ม.ร.ว. สุขุมชาติ สวัสดิ์กุล. ๒๕๐๐. "บันทึก เรื่อง นิสิตเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทถวายพระพรสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณฯ เมื่อวันที่ ๖ กันยายน ๒๕๐๐." ใน **มหาวิทยาลัย ฉบับปฐมหาราชานุสรณ์ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๐๐**, หน้า ๘. พระนคร : สโมสรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. และเผยแพร่ไว้ใน **ศาลาจารึก หม่อมราชวงศ์สุขุมชาติ สวัสดิ์กุล. ๒๕๐๐**. "ความเป็นมาของวันทรงดนตรี." ใน **วันระลึกวันทรงดนตรี** วันอาทิตย์ที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๕๘ ณ ศาลาพระเกี้ยว จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สันทัด ต้นพันนทน์. ม.ป.ป. "ที่ระลึกวันทรงดนตรี จุฬาฯ ๒๐ ก.ย." ใน **วันระลึกวันทรงดนตรี** วันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๕๘ ณ ศาลาพระเกี้ยว จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

๒๕. สรรใจ แสงวิเชียร. ๒๕๕๐. "นิสิตใหม่ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐." ใน **๕๐ ปี เฟรชชี จุฬาฯ ๒๕๐๐**, หน้า ๕๑. กรุงเทพฯ : บัณฑิตการพิมพ์.

๒๖. ศูนย์บริหารกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๕. พระบรมราโชวาทในวันทรงดนตรี: พ.ศ. ๒๕๑๒. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๙. ในเว็บไซต์ ศูนย์บริหารกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://www.cca.chula.ac.th/protocol/images/stories/kornunrhicun-cu/royal-guidance/พระบรมราโชวาทเสด็จทรงดนตรี20ก.ย.12.pdf>
๒๗. ศูนย์บริหารกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๕. พระบรมราโชวาทในวันทรงดนตรี: พ.ศ. ๒๕๑๖. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๙. ในเว็บไซต์ ศูนย์บริหารกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://www.cca.chula.ac.th/protocol/images/stories/kornunrhicun-cu/royal-guidance/พระบรมราโชวาทเสด็จทรงดนตรี20ก.ย.16.pdf>
๒๘. ชมรมนักร้องประสานเสียง สโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๗. "ประวัติชมรมฯ." สืบค้นเมื่อวันที่ ๓๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๙. ในเว็บไซต์ CU CHORUS ชมรมนักร้องประสานเสียงสโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: http://cuchorus.clubs.chula.ac.th/wp/?page_id=2
๒๙. นอกจากการเสด็จพระราชดำเนินมาทรงดนตรีที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๐ หลังจากนั้น พระองค์ยังพระราชทานพระมหากุณาธิคุณ ในการเสด็จฯ ไปทรงดนตรีเป็นการส่วนพระองค์ ตามคำกราบบังคมทูลเชิญของมหาวิทยาลัยอื่นๆ ได้แก่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรทวิโรฒ แต่หลังจากปี พ.ศ. ๒๕๑๖ แล้ว พระองค์ทรงมีพระราชภารกิจเพิ่มขึ้น จึงไม่ได้เสด็จฯ มาทรงดนตรีที่มหาวิทยาลัยได้อีก
๓๐. สวัสดิ์ จงกล. ๒๕๔๐. "วันทรงดนตรีส่วนพระองค์ อยู่ยั้งยืนยงไม่ได้หรือ." ใน **จามจุรี ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๓** (พฤศจิกายน ๒๕๔๐ – กุมภาพันธ์ ๒๕๔๑)
- ภิรมย์ กมลรัตนกุล. ๒๕๕๘. "สารจากอธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย." ใน **วันที่ระลึกวันทรงดนตรี** วันอาทิตย์ที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๕๘ ณ ศาลาพระเกียรติ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- "จุดประสงค์ของการจัดงานวันที่ระลึกวันทรงดนตรี." ใน **วันที่ระลึกวันทรงดนตรี** วันอาทิตย์ที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๕๘ ณ ศาลาพระเกียรติ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สุรพล สุดารา. ๒๕๕๘. "CU Band กับเรื่องประทับใจ." ใน **วันที่ระลึกวันทรงดนตรี** วันอาทิตย์ที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๕๘ ณ ศาลาพระเกียรติ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ทวีรัก เจริญสุข. ๒๕๕๘. "บันทึกบางส่วนเกี่ยวกับวันทรงดนตรี." ใน **วันที่ระลึกวันทรงดนตรี** วันอาทิตย์ที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๕๘ ณ ศาลาพระเกียรติ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- บุษกร กาญจนจารี. ๒๕๕๘. "ความทรงจำ ว่าด้วย วันทรงดนตรี." ใน **วันที่ระลึกวันทรงดนตรี** วันอาทิตย์ที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๕๘ ณ ศาลาพระเกียรติ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
๓๑. สำนักราชเลขาธิการ. "ทุนการศึกษาจากน้ำพระราชหฤทัย." ใน แนวพระราชดำริเกี่ยวกับการศึกษา. (หนังสืออิเล็กทรอนิกส์) สืบค้นเมื่อวันที่ ๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๙. ในเว็บไซต์ "สุขพอที่พอให้" สำนักราชเลขาธิการ ในพระบรมมหาราชวัง โครงการพัฒนาสื่อมัลติมีเดียขยายผลองค์ความรู้แนวพระราชดำริสู่เยาวชน: http://www.sukphor.com/ebook/ebook_study/
- จิระนันท์ อนันต์ไทย ร่วมกับ สม.สมท.ภอ.รมน.(เรียบเรียง) ๒๕๕๗. ทุนมูลนิธิ " ภูมิพล." (บทความรายการสยามานุสัถย์ออกอากาศวันเสาร์ ที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๗)
- สำนักบริหารกิจการนิสิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๘. "ทุนรางวัลเรียนดี." ใน ทุนการศึกษา. สืบค้นเมื่อวันที่ ๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๙. ในเว็บไซต์ สำนักบริหารกิจการนิสิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
๓๒. รวบรวม-เรียบเรียงจาก "การพระราชทานทุนภูมิพล." ใน พิธีพระราชทานปริญญาบัตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (สูจิบัตร) ประจำปีการศึกษา ๒๕๐๖ – ๒๕๕๘.
๓๓. ผลงานเรียงความที่ได้รับรางวัลระหว่างช่วงปิดการศึกษา พ.ศ. ๒๕๑๐ – ๒๕๓๔ ได้รับการจัดพิมพ์เป็นหนังสือแจกในงานกฐินพระราชทานของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ส่วนปีต่อๆ มา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้จัดพิมพ์รวมเล่มไว้เป็นชุดทุกๆ จนถึงปัจจุบัน.
๓๔. เกษม จันทร์น้อย. ๒๕๔๘. "ประวัติความเป็นมางานฟุตบอลประเพณีจุฬา-ธรรมศาสตร์." ใน **จามจุรี ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓** (พฤศจิกายน ๒๕๔๘ – กุมภาพันธ์ ๒๕๔๙): ๒๔, ๒๖. กรุงเทพฯ : สำนักงานนิสิตเก่าสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
๓๕. สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์. ๒๕๕๗. "ฟุตบอลประเพณีจุฬา-ธรรมศาสตร์." สืบค้นเมื่อวันที่ ๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๙. ในเว็บไซต์ สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์: <http://www.cuaa.chula.ac.th/activities/cu-tu-football>
๓๖. สำนักราชเลขาธิการ. ข่าวในพระราชสำนัก. พ.ศ. ๒๕๔๕ – ๒๕๕๐.
๓๗. คณะอักษรศาสตร์ ได้จัดพิมพ์ "บันทึกการเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานกระแสพระราชดำริ เรื่อง ปัญหาการใช้คำไทย" ในการประชุมทางวิชาการ ครั้งที่ ๑๒/๒๕๐๕ เมื่อ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๐๕ ซึ่งจัด ณ ห้องประชุมอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ขึ้นไว้เป็นที่ระลึก โดยจัดพิมพ์ครั้งที่ ๑ เนื่องในงานวัน "กรมสมเด็จพระปรมานุชิตฯ" เมื่อวันที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๕ และได้จัดพิมพ์เพิ่มอีกหลายครั้ง และการเสด็จพระราชดำเนินมาทรงร่วมอภิเษกของชุมนุมภาษาไทยครั้งนั้น เป็นที่มาในการเสนอขอให้รัฐบาลจัดตั้งวันที่ ๒๙ กรกฎาคม เป็น "วันภาษาไทยแห่งชาติ" เพื่อเฉลิมพระเกียรติเนื่องในมหามงคลวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๒.
- ชุมนุมภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๔๒. บันทึกการเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานกระแสพระราชดำริ เรื่อง ปัญหาการใช้คำไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพฯ: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
๓๘. ต้นจามจุรี หรือกิ่งก้ามกราม ก้ามปู ฉำฉา หรือชื่อสามัญภาษาอังกฤษว่า Rain Tree, East Indian Walnut, Monkey Pod (ชื่อวิทยาศาสตร์ว่า Samanea saman (Jacq.) Merr. อยู่ในวงศ์ LEGUMINOSAE)
๓๙. พระราชหัตถเลขาส่วนพระองค์ของสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงเจ้าพระยามหาเสนา (ปิ่น สุชุม) กับประวัติเจ้าพระยามหาเสนา หน้า ๑๗๓. จัดพิมพ์ใน **งานพระราชทานเพลิงศพเจ้าพระยามหาเสนา (ปิ่น สุชุม)** ๑๐ เมษายน ๒๔๘๒. พระนคร: โรงพิมพ์บำรุงธรรม.
๔๐. สวัสดิ์ จงกล. ๒๕๕๓. "จามจุรีพระราชทาน กิ่งก้ามกรามพระราชดำริ." ใน **จามจุรี ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑** (มกราคม – เมษายน ๒๕๕๓): ๔๗ – ๕๐. กรุงเทพฯ : สำนักงานนิสิตเก่าสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สวัสดิ์ จงกล. ๒๕๕๒. "จามจุรีพระราชทาน." สืบค้นเมื่อวันที่ ๘ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๙. ในเว็บไซต์ หอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://www.memohall.chula.ac.th/article>
- สุชิน ประสงค์บัณฑิต. ๒๕๔๙. "เรื่องเล่า...เล่าเรื่องในหลวงกับจุฬาฯ." ใน **จามจุรี ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒** (กรกฎาคม - ตุลาคม ๒๕๔๙): ๔๔. กรุงเทพฯ : สำนักงานนิสิตเก่าสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทวีศักดิ์ บุญเกิด, ปริชญานุช กลิ่นรัตน์, สร้อยนา ญาณวัฒน์. ๒๕๕๘. "จามจุรีกับชาวจุฬาฯ." ใน **พรรณไม้ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**, หน้า ๑๐๕-๑๐๗. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
๔๑. พระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในวันทรงปลูกต้นจามจุรี ๕ ต้น ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๕.
๔๒. สวัสดิ์ จงกล. ๒๕๓๙. "พระมหากุณาธิคุณสถิตเหนือเกล้าชาวจุฬาฯ." ใน **มหาวิทยาลัย**

ฉบับ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๓๙ "ปียมหาราชูปถัมภ์", หน้า ๘๒ - ๘๓. กรุงเทพฯ: องค์การบริหารสโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

๔๓. ชุมชมวิชาการ คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๑๐. โครงการค้นคว้าเกี่ยวกับดนตรีไทย. พระนคร : ชุมชมวิชาการ คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

๔๔. สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และคณะ. ๒๕๓๗. **ความถี่ของเสียงดนตรีไทย** : การศึกษาค้นคว้าวิจัย โดยพระราชดำรินิพนธ์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว.

๔๕. "สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์." ใน **จามจรี. ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑** (มกราคม - เมษายน ๒๕๕๓): ๗๐ - ๗๔. กรุงเทพฯ : สำนักงานนิสิตเก่าสัมพันธ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

๔๖. คณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ม.ป.ป. "ประวัติความเป็นมา." สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙. ในเว็บไซต์ คณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://www.dent.chula.ac.th/index.php/cu-dent/history>

๔๗. มานะ ศรียุทธศักดิ์, ศิริมา ปัญญาเมธีกุล. ๒๕๕๔. "งานนิทรรศการวิชาการทางวิศวกรรม." ใน **ช่างพูด: วารสารข่าวและความรู้**. (กรกฎาคม - สิงหาคม ๒๕๕๔): ๕ - ๗. กรุงเทพฯ: จากคณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชมรมค่ายอาสาพัฒนา คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ม.ป.ป. "ประวัติความเป็นมาของค่ายวิศวกรรมพิพิธ (Voluntary Engineering Student Camp - VESC)." ในเว็บไซต์ ชมรมค่ายอาสาพัฒนา คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://www.vesc.eng.chula.ac.th/index.php?r=site/about>

พิสุทธิ พันธุ์เทียน. ๒๕๕๖. "ประติมากรรมปูนปั้นเล่าเรื่อง ๑๐๐ ปี วิชาฯ จุฬาฯ." (คำบรรยายภาพปูนปั้น เรื่องราวความเป็นวิชาฯ จุฬาฯ) สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙. ในเว็บไซต์ อินทานีย์ วารสารวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: http://intaniamagazine.com/frontends/news_detail/15 (๑๓ มิถุนายน ๒๕๕๖).

การประปานครหลวง. ๒๕๕๙. "กปน. สนับสนุนค่ายอาสา วิศวกรรมสร้างระบบประปาที่ลำปาง." ในเว็บไซต์ การประปานครหลวง: http://www.mwa.co.th/ewT_news.php?id=24397&filename=index (๑๘ เมษายน ๒๕๕๙).

"พระราชกรณียกิจด้านการศึกษาทางช่างและวิศวกรรมศาสตร์." สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙. ในเว็บไซต์ เราชรักพระเจ้าอยู่หัว: <http://www.เรารักพระเจ้าอยู่หัว.com/content/index.php?page=content&type=view&cat=18&id=212>

๔๘. กิจกรรมนิสิต คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๙. "ค่ายวิศวกรรมพิพิธ ๔๔." สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙. ใน facebook page กิจกรรมนิสิต คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=1267417373317337&id=858015854257493 (๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๙).

๔๙. หน่วยทันตกรรมพระราชทาน และมูลนิธิทันตนวัตกรรม ในพระบรมราชูปถัมภ์. ม.ป.ป. "ประวัติความเป็นมาหน่วยทันตกรรมพระราชทาน." สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙. ในเว็บไซต์ หน่วยทันตกรรมพระราชทาน และมูลนิธิทันตนวัตกรรม ในพระบรมราชูปถัมภ์: [http://transferdent-in-found.makewebeasy.com/customize-ประวัติความเป็นมา\(หน่วยทันตกรรมพระราชทาน\)-66831-1.html](http://transferdent-in-found.makewebeasy.com/customize-ประวัติความเป็นมา(หน่วยทันตกรรมพระราชทาน)-66831-1.html)

หน่วยทันตกรรมพระราชทาน และมูลนิธิทันตนวัตกรรม ในพระบรมราชูปถัมภ์. ม.ป.ป. "ประวัติความเป็นมา มูลนิธิทันตนวัตกรรม ในพระบรมราชูปถัมภ์." สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙. ในเว็บไซต์ หน่วยทันตกรรมพระราชทาน และมูลนิธิทันตนวัตกรรม ในพระบรมราชูปถัมภ์: [http://transferdent-in-found.makewebeasy.com/customize-ประวัติความเป็นมา\(มูลนิธิ\)-66835-1.html](http://transferdent-in-found.makewebeasy.com/customize-ประวัติความเป็นมา(มูลนิธิ)-66835-1.html)

เพ็ชรา เตชะกัมพูช. ๒๕๕๘. "ในหลวงกับงานทันตกรรม." สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙. ในเว็บไซต์ หน่วยทันตกรรมพระราชทาน และมูลนิธิทันตนวัตกรรม ในพระบรมราชูปถัมภ์: <http://transferdent-in-found.makewebeasy.com/customize-ในหลวงกับงานทันตกรรม-66832-1.html>

หน่วยทันตกรรมพระราชทานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. ๒๕๕๔. "หน่วยทันตกรรมพระราชทาน." ใน ๔๐ ปี **หน่วยทันตกรรมพระราชทาน**. หนังสือเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔. หน้า ๑๘ - ๒๐. พิมพ์ครั้งแรก ตุลาคม กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

หน่วยทันตกรรมพระราชทานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. ๒๕๕๔. "หน่วยทันตกรรมพระราชทานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย." ใน ๔๐ ปี **หน่วยทันตกรรมพระราชทาน**. หนังสือเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔. หน้า ๖๗ - ๖๙ พิมพ์ครั้งแรก ตุลาคม ๒๕๕๔. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

๕๐. วิจิตร ศรีสอาน. ๒๕๕๘. "ประวัติความเป็นมาของเงินทุนวิจัยรัชดาภิเษกสมโภช." ใน คลังสารสนเทศดิจิทัล ศ. ดร. วิจิตร ศรีสอาน. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙. ในเว็บไซต์ คลังสารสนเทศดิจิทัล มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช: <http://digitallib.stou.ac.th/handle/6625047444/1255>

"คำกราบบังคมทูลของอธิการบดี ศาสตราจารย์เทียนฉาย กีระนันทน์ รายงานกิจการของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย." ใน งานพระราชทานปริญญาบัตร ปีการศึกษา ๒๕๕๐. (สูจิบัตร) กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักบริหารวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๙. "ทุนวิจัยภายใน." สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙. ในเว็บไซต์ สำนักบริหารวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: http://www.research.chula.ac.th/index.php?option=com_content&view=article&id=8&Itemid=108

๕๑. "สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์." ใน **จามจรี. ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑** (มกราคม - เมษายน ๒๕๕๓): ๗๐ - ๗๔. กรุงเทพฯ : สำนักงานนิสิตเก่าสัมพันธ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

"คำกราบบังคมทูล ของศาสตราจารย์เดิมศักดิ์ กฤษณามระ อธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รายงานกิจการของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย." ใน งานพระราชทานปริญญาบัตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประจำปีการศึกษา ๒๕๑๘. (สูจิบัตร) กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

๕๒. พระเกียรติยศนี้ปัจจุบันประดิษฐาน ณ คลังพระมหาสมปิต ในพระบรมมหาราชวัง

๕๓. สวัสดิ์ จงกล. ๒๕๓๙. "พระเกียรติยศพระราชทาน." ใน **มหาวิทยาลัย ฉบับ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๓๙ "ปียมหาราชูปถัมภ์"**, หน้า ๑๙๕ - ๑๙๖. กรุงเทพฯ : องค์การบริหารสโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สวัสดิ์ จงกล. ๒๕๔๖. "พระเกียรติยศชาวจุฬาฯ." ใน **พระเกียรติ จุลมณเฑียร สิริมงคลสูงสุดของชาวจุฬาฯ**. จัดทำเนื่องในโอกาสเฉลิมฉลองศุภวารสารครบ ๑๕๐ ปีแห่งวันพระราชสมภพในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (เอกสารวิชาการฉบับที่ ๑๒๕๔๖ ของหอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

ก่าณ ลินฮวนนท์. ๒๕๔๐. "นิตยสารจามจรีในอดีต." ใน **จามจรี. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒** (กรกฎาคม - ตุลาคม ๒๕๔๐): ๖๑. กรุงเทพฯ : สำนักงานนิสิตเก่าสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประเสริฐ รั้งยางกูร. ๒๕๕๒. "บันทึก เรื่องประวัติพระเกียรติยศของคณาจารย์ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช." (สำเนาจากเอกสารลายมือต้นฉบับ. ๑๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๒).

หอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน). ๒๕๑๐. “พระราชกรณียกิจ ๒๖ มีนาคม พ.ศ.๒๕๑๐.” (วีดิทัศน์ชุดพระราชกรณียกิจ) สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙. ในเว็บไซต์หอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน): <https://youtu.be/Rs3OLQEaCcQ> (๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๖).

ศูนย์บริหารกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ม.ป.ป. “พิธีอภิศารปติประธานการ.” สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙. ในเว็บไซต์ ศูนย์บริหารกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://www.cca.chula.ac.th/protocol/president-ceremony.html>

“พิธีอภิศารปติประธานการ ในโอกาสที่มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้ง รองศาสตราจารย์ ดร. อังชัย สุมิตร เป็นอธิการบดี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๓๐ มีนาคม ๒๕๕๓.” (เอกสาร)

สุรพล วิรุฬห์รักษ์. ๒๕๔๘. “พระเกียรติที่ไข่น้ำในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.” ใน **จามจุรี. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓** (พฤศจิกายน ๒๕๔๘ – กุมภาพันธ์ ๒๕๔๙): ๓๘ – ๔๑. กรุงเทพฯ : สำนักงานนิสิตเก่าสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

“คำกราบบังคมทูลของนายกสภาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ศาสตราจารย์ ดร. บุญรอด บินทสันต์ ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ประจำปีการศึกษา ๒๕๓๑ วันพฤหัสบดีที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๓๒.” ใน พิธีพระราชทานปริญญาบัตร ประจำปีการศึกษา ๒๕๓๑. (สูจิบัตร). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กลุ่มภารกิจสารนิเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ม.ป.ป. “การเยี่ยมชมพระเกี้ยวจำลอง.” ใน รายละเอียดการบริการกลุ่มภารกิจสารนิเทศ. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙. ในเว็บไซต์ กลุ่มภารกิจสารนิเทศ ศูนย์สื่อสารองค์กร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: http://www.pr.chula.ac.th/index.php?option=com_content&view=category&id=11&Itemid=18 (๑๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๗).

๕๔. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๓๐. สูจิบัตรเนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์สองรัชกาล ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันจันทร์ที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๓๐. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

๕๕. ธงทอง จันทรางศุ. ๒๕๔๙. “ความทรงจำมีลิ้มเลียน.” ใน **จามจุรี. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒** (กรกฎาคม - ตุลาคม ๒๕๔๙). กรุงเทพฯ : สำนักงานนิสิตเก่าสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ;

“คำกราบบังคมทูลเกล้าฯ ถวายเข็มพระเกี้ยว แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว.” ใน **จุฬาลงกรณ์. ปีที่ ๓๐ ฉบับที่ ๒๘** (จันทร์ที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๓๐): ๗. พระนคร: สำนักงานสารนิเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

๕๖. ธงทอง จันทรางศุ. ๒๕๔๙. “ความทรงจำมีลิ้มเลียน.” ใน **จามจุรี. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒** (กรกฎาคม - ตุลาคม ๒๕๔๙). กรุงเทพฯ : สำนักงานนิสิตเก่าสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

๕๗. “พระมหากษัตริย์นักคิดนักปฏิบัติของปวงชนชาวไทย.” (หัวข้อย่อย ด้านคอมพิวเตอร์) ใน พระเจ้าอยู่หัวของประชาชน. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙. ในเว็บไซต์โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี: http://www.rspg.or.th/special_articles/royal/king-1/kingbio5.htm ;

มานะ ศรียุทธศักดิ์, ศิริมา ปัญญาเมธีกุล. ๒๕๕๔. “งานนิทรรศการวิชาการทางวิศวกรรม.” ใน **ข้างพุด: วารสารข่าวและความรู้ จากคณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**. (กรกฎาคม - สิงหาคม ๒๕๕๔): ๕ – ๗. กรุงเทพฯ: จากคณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักหอสมุดและศูนย์สารสนเทศวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กรมวิทยาศาสตร์บริการ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. ม.ป.ป. “ในหลวงกับคอมพิวเตอร์.” ใน พระบิดาแห่งเทคโนโลยีของไทย ฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙. ในเว็บไซต์ สำนักหอสมุดและศูนย์สารสนเทศวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

กรมวิทยาศาสตร์บริการ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี: <http://siweb.dss.go.th/sci60/team6/data/page8.htm>

นกดล มณีวัต. ๒๕๕๒. “ทรงออกแบบ ส.ค.ส. ด้วยคอมพิวเตอร์.” ใน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับคอมพิวเตอร์. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙. ในเว็บไซต์ SiamSouth.com: <http://www.siamsouth.com/smf/index.php?action=printpage;topic=36855.0> (๙ มกราคม ๒๕๕๒)

สวัสดิ์ จงกล. ๒๕๓๙. “พระมหากษัตริย์คุณสถิตเหนือเกล้าชาวจุฬา.” ใน **มหาวิทยาลัย ฉบับ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๓๙ “ปียมหาราชานุสรณ์”**, หน้า ๘๖. กรุงเทพฯ : องค์การบริหารสโมสรนิสิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

๕๘. ศาสตราจารย์ ดร. บุญรอด บินทสันต์. ๒๕๓๑. “คำกราบบังคมทูลถวายชัยมงคล เนื่องในวโรกาสพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก วันพฤหัสบดีที่ ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๑ ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ใน พิธีพระราชทานปริญญาบัตร ประจำปีการศึกษา ๒๕๓๐. วันพฤหัสบดีที่ ๑๔ วันศุกร์ที่ ๑๕ และวันเสาร์ที่ ๑๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๑. (สูจิบัตร) กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

๕๙. หอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๓๒. **และรูปเล่าเรื่อง : หนังสือที่ระลึกในวโรกาสครบรอบเจ็ดสิบสองปีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**. ภาพที่ ๖๖.

“นิสิตจุฬาฯ ถวายความจงรักภักดี.” ใน **จุฬาลงกรณ์. ปีที่ ๓๑ ฉบับที่ ๒๑** (จันทร์ที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๓๑): ๒๓. พระนคร: สำนักงานสารนิเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

๖๐. “คำกราบบังคมทูลของ ศาสตราจารย์นายแพทย์จรัส สุวรรณเวลา อธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในวโรกาสทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายฉลองพระองค์ครุยแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ประจำปีการศึกษา ๒๕๓๒ วันที่ ๑๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๓.” ใน พิธีพระราชทานปริญญาบัตร ประจำปีการศึกษา ๒๕๓๒. วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ วันศุกร์ที่ ๑๓ และวันเสาร์ที่ ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๓. (สูจิบัตร) กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

๖๑. เพ็ชรา เตชะกัมพูช. ๒๕๕๔. “พระประจักษ์วิชาชีพ พระพุทธชินสีห์ ภ.ป.ร. ใน ๔๐ ปี หน่วยทันตกรรมพระราชทาน เล่มที่ ๒ “พระมหากษัตริย์คุณด้านทันตสาธารณสุข. เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔. หน้า ๖๔ – ๗๙. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินตติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

๖๒. จดหมายราชการ: ศาสตราจารย์ ดร. เทียนฉาย กิระนันท์ อธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถึงราชเลขาธิการ ที่ ทม ๐๓๐๑/๕๙๓๑. วันที่ ๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๙. เรื่อง “ขอพระราชทานเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทถวายพระพรชัยมงคล และทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายพระแก้ว.” ใน **จุฬาลงกรณ์. ปีที่ ๓๙ ฉบับพิเศษ** (จันทร์ที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๓๙). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

๖๓. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ม.ป.ป. “จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทูลเกล้าฯ ถวายพระพุทธรูปปฏิมาแก้วมณีแก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว.” สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙. ในเว็บไซต์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: http://203.172.205.25/ftp/intranet/ChulalongkornUniversityHistory/history/crystal_th.html

๖๔. จดหมายราชการ: ศาสตราจารย์ ดร. เทียนฉาย กิระนันท์ อธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถึงราชเลขาธิการ ที่ ทม ๐๓๐๑/๖๙๗๑. วันที่ ๑๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๙. เรื่อง “ขอส่งร่างกำหนดการเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทถวายพระพรชัยมงคล และทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายพระพุทธรูปปฏิมาแก้วมณี. และ จดหมายราชการ: หม่อมหลวงพิระพงษ์ เกษมศรี ราชเลขาธิการ ถึง ศาสตราจารย์ ดร. เทียนฉาย กิระนันท์ อธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ รล ๐๐๐๗/๑๑๐๙๗ เรื่อง “พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้เข้าเฝ้าฯ ทูลเกล้าทูลกระหม่อม ถวายพระพุทธรูปปฏิมาแก้วมณี.” ใน **จุฬาลงกรณ์. ปีที่ ๓๙ ฉบับพิเศษ** (จันทร์ที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๓๙). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

๖๕. “คำกราบบังคมทูลของอภิมหาราช คาสตราจารย์ ดร. เทียนฉาย กิระนันท์ ในพิธีถวายพระพรชัยมงคลและทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายพระพุทธรูปมาแก้วมณี ณ ลานพระบรมราชานุสาวรีย์สองรัชกาล วันพฤหัสบดีที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๓๙.”, หน้า ๑๐. ใน **จุฬาสัมพันธ์. ปีที่ ๓๙ ฉบับพิเศษ** (จันทร์ที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๓๙). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

๖๖. “หนังสือขอบคุณ ของ คาสตราจารย์ ดร. เทียนฉาย กิระนันท์ ถึง คณาจารย์ บุคลากร นิสิตเก่าและนิสิตปัจจุบัน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.” วันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๙, หน้า ๒๗. ใน **จุฬาสัมพันธ์. ปีที่ ๓๙ ฉบับพิเศษ** (จันทร์ที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๓๙). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร

๑. กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม. ๒๕๕๘. **จดหมายเหตุเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๕๕**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม.
๒. “ประกาศสถาปนาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร.” ใน **ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘๙** ตอน ๒๐๐ วันที่ ๒๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ ฉบับพิเศษ หน้า ๑.
๓. “ประกาศสำนักนิติบัญญัติแห่งชาติ เรื่อง อัญเชิญองค์พระรัชทายาทขึ้นทรงราชย์เป็นพระมหากษัตริย์.” ใน **ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๓** ตอนที่ ๑๐๒ ก วันที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ หน้า ๑.
๔. ทวีรัก เจริญสุข. ๒๕๕๘. “บันทึกบางส่วนเกี่ยวกับวันทรงดนตรี.” ใน **วันที่ระลึกวันทรงดนตรี** วันอาทิตย์ที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๕๘ ณ ศาลาพระเกียรติ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า ๓๑ - ๓๓. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ;
สำนักราชเลขาธิการ. ข่าวในพระราชสำนัก. วันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๐.
๕. สำนักราชเลขาธิการ. ข่าวในพระราชสำนัก. วันที่ ๓๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๐.
๖. สำนักราชเลขาธิการ. ข่าวในพระราชสำนัก. วันที่ ๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๑.
๗. คณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ม.ป.ป. “ประวัติความเป็นมา.” สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙. ในเว็บไซต์ คณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://www.dent.chula.ac.th/index.php/cu-dent/history> ;
สำนักราชเลขาธิการ. ข่าวในพระราชสำนัก. วันที่ ๑๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๒.
๘. สัจจิบุตร งานพระราชทานปริญญาบัตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: ปีการศึกษา ๒๕๑๙ วันพฤหัสบดีที่ ๑๔ วันศุกร์ที่ ๑๕ และวันเสาร์ที่ ๑๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๐
๙. สำนักราชเลขาธิการ. ข่าวในพระราชสำนัก. วันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๐.
๑๐. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๒๘. **รอยพระบาทหยาดสายงาจักริ**. กรุงเทพฯ: ด้านสุทธา.
๑๑. คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๔๖. “พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทรฯ อนุสรณ์สถานแห่งพระมหากรุณาธิคุณต่อแพทย์จุฬาฯ.” ใน อานันทฯ แพทย์ลึกลับ: **ที่ระลึกในการเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดอาคาร อปร คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กันยายน ๒๕๔๖**, หน้า ๖๘ - ๗๒. กรุงเทพฯ: คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๔๐. “๙ มิถุนายน วันอานันทมหิดล.” ใน **๕๐ ปี แพทย์จุฬาลงกรณ์: จุฬาลงกรณ์แพทยานุสรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๐ - ๒๕๔๐** ประวัติและวิวัฒนาการ โดย คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า ๑๖๙. กรุงเทพฯ: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์.

พิธีการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๙. “พิธีวางพวงมาลาถวายสักการะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล เนื่องในวันอานันทมหิดล.” สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๙. ในเว็บไซต์ ศูนย์บริหารกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://www.cca.chula.ac.th/protocol/ceremony-sacred/78-homage-rama-viii.html>

- สำนักราชเลขาธิการ. ข่าวในพระราชสำนัก. วันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๐.
๑๒. สำนักราชเลขาธิการ. ข่าวในพระราชสำนัก. วันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๑ - ๒๕๕๙.
๑๓. “อาคารสมเด็จพระเจ้า ๙๓.” ใน ข้อมูลอาคาร. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๐. ในเว็บไซต์ สำนักบริหารระบบกายภาพ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://www.prm.chula.ac.th/den.html>
- คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๗. **ประวัติความเป็นมา**: พ.ศ. ๒๕๓๓, สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๐. ในเว็บไซต์ คณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://www.dent.chula.ac.th/index.php/cu-dent/history>
๑๔. สัจจิบุตร งานพระราชทานปริญญาบัตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: ปีการศึกษา ๒๕๒๙ วันพฤหัสบดีที่ ๑๖ วันศุกร์ที่ ๑๗ และวันเสาร์ที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๙.
๑๕. สัจจิบุตร งานพระราชทานปริญญาบัตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: ปีการศึกษา ๒๕๓๘ วันพฤหัสบดีที่ ๑๑ วันศุกร์ที่ ๑๒ และวันเสาร์ที่ ๑๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๙.
๑๖. สัจจิบุตร งานพระราชทานปริญญาบัตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: ปีการศึกษา ๒๕๔๒ วันพฤหัสบดีที่ ๑๓ วันศุกร์ที่ ๑๔ และวันเสาร์ที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๓.
๑๗. สัจจิบุตร งานพระราชทานปริญญาบัตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: ปีการศึกษา ๒๕๔๗ วันพฤหัสบดีที่ ๑๔ วันศุกร์ที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๘.
๑๘. สัจจิบุตร งานพระราชทานปริญญาบัตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: ปีการศึกษา ๒๕๕๑ วันพฤหัสบดีที่ ๙ วันศุกร์ที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๒.
๑๙. สัจจิบุตร งานพระราชทานปริญญาบัตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: ปีการศึกษา ๒๕๕๓ วันพฤหัสบดีที่ ๗ วันศุกร์ที่ ๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๔.
๒๐. สำนักราชเลขาธิการ. ข่าวในพระราชสำนัก. วันที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๗.
๒๑. “พิธีพระราชทานปริญญาบัตร ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๑.” ใน **เกียรติภูมิจุฬาฯ** (วันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๒): ๑. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภานิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. และเผยแพร่ในเว็บไซต์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://www.chula.ac.th/th/archive/periodical/cudignity-15-กค-52>
๒๒. สัจจิบุตร งานพระราชทานปริญญาบัตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: ปีการศึกษา ๒๕๕๑ วันพฤหัสบดีที่ ๙ วันศุกร์ที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๒.

๒๒. สำนักราชเลขาธิการ. ข่าวในพระราชสำนัก. วันที่ ๑๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๒.
๒๓. โครงการปั่นเพื่อพ่อ. ๒๕๕๘. “เกี่ยวกับกิจกรรม ปั่นเพื่อพ่อ BIKE FOR DAD.” สืบค้นเมื่อวันที่ ๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ ปั่นเพื่อพ่อ BIKE FOR DAD: <https://www.bikefordad2015.com/about.php>
๒๔. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๘. “ภาพกิจกรรม ปั่นจักรยานเฉลิมพระเกียรติ “ปั่นเพื่อพ่อ” Bike For dad ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.” ใน ข่าวสาร. สืบค้นเมื่อวันที่ ๙

พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://www.chula.ac.th/th/archive/34555>

จุฬาลัมพันธ์ ฉบับพิเศษ Bike for Dad. ปีที่ ๕๙ (วันที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙): ๑ - ๑๒. กรุงเทพฯ: กลุ่มภารกิจสารนิเทศ ศูนย์สื่อสารองค์กร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. และเผยแพร่ในเว็บไซต์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://www.chula.ac.th/th/archive/periodical/จุฬาลัมพันธ์-ฉบับพิเศษ-bike-for>

สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ

๑. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๓๐. สื่อบัตรเนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์สองรัชกาล ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. วันจันทร์ที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๓๐.
- พิธีการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๕. “พิธีบวงสรวงเนื่องในโอกาสครบวันสถาปนา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.” สืบค้นเมื่อวันที่ ๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ ศูนย์บริหารกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://www.cca.chula.ac.th/protocol/sac-rificial-ceremony/57-cu26.html>
๒. ศูนย์เครือข่ายการเรียนรู้เพื่อภูมิภาค จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๖. “ประวัติความเป็นมา.” สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๙ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๐, ในเว็บไซต์ ศูนย์เครือข่ายการเรียนรู้เพื่อภูมิภาค Center of Learning Network for the Region (CLNR): http://www.olnr.chula.ac.th/page1_1_n.html#P
๓. พิธีการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๕. “พิธีบวงสรวงในการประดิษฐานพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ พื้นที่จุฬาฯ จังหวัดสระบุรี.” สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ ศูนย์บริหารกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://www.cca.chula.ac.th/protocol/sacrificial-ceremony/320-saraburi-cu3.html>
๔. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๗. “พิพิธภัณฑ์พระจุฬาราชราชฐาน.” สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ พิพิธภัณฑ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://www.chula.ac.th/th/archive/museum/3629>
๕. พิธีการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๕. “พิธีวางพวงมาลาถวายสักการะพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องในวันปิยมหาราช.” สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ ศูนย์บริหารกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://www.cca.chula.ac.th/protocol/ceremony-sacred/217-homageramav.html>
- พิพิธภัณฑ์พระจุฬาราชราชฐาน. ๒๕๕๑. “กิจกรรมวันปิยมหาราช.” สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ พิพิธภัณฑ์พระจุฬาราชราชฐาน เกาะสีชัง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://phrachudadhu.com/activity1.htm>
๖. พิธีกร โฟวาทอง. ๒๕๕๗. **ปฐมศตวรรษ จุฬาฯ สถาปัตยกรรม. เล่ม ๑.** กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
๗. สำนักบริหารระบบกายภาพ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๖. “พินิตประชานาถ.” สืบค้นเมื่อวันที่ ๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ สำนักบริหารระบบกายภาพ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://www.prm.chula.ac.th/cen51.html>
- คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อาคารเทพทวาราวดี ในเว็บไซต์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://www.law.chula.ac.th/home/view.aspx?id=8>
๘. ศูนย์บริหารกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๕. “เอกสารโครงการจัดสร้าง พระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราช.” สืบค้นเมื่อวันที่ ๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ ศูนย์บริหารกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://www.cca.chula.ac.th/center/component/content/frontpage/frontpage.html?start=45>, http://www.cca.chula.ac.th/center/images/stories/news/pdf_file/cca_prabromcoop.pdf
๙. สิรินครราชบรรณานุกรม. ๒๕๕๘. “ทุนและมูลนิธิ: กองทุนจุฬาลงกรณ์บรมราชสมภพ.” สืบค้นเมื่อวันที่ ๗ กันยายน ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ สิรินครราชบรรณานุกรม ศูนย์บริหารกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://www.csr.chula.ac.th/60year-1/2015-01-29-06-53-28/fund/315-fund-chulalongkorn-borom-rat-som-phap.html>
๑๐. หอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๖. “งานประชุมวิชาการเฉลิมพระเกียรติ เรื่อง พระก่อก่อกิจการเพื่อสุขภาพดีแก่ชาวสยาม.” ข่าวประชาสัมพันธ์, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๖. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ หอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://www.memocent.chula.ac.th/news/dd/>
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๖. “งานประชุมวิชาการเฉลิมพระเกียรติ เรื่อง พระก่อก่อกิจการเพื่อสุขภาพดีแก่ชาวสยาม.” ข่าวสาร, ๒๙ ตุลาคม ๒๕๕๖. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://www.chula.ac.th/th/archive/2345>
๑๑. สำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๙. “เกี่ยวกับเรา: โครงการจุฬาลงกรณ์ราชบรรณาลัย.” สืบค้นเมื่อวันที่ ๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ โครงการจุฬาลงกรณ์ราชบรรณาลัย แหล่งรวมข้อมูลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร. ๕): <http://rama5.flexiplan.co.th/th/about>
๑๒. วรพล สงวนศักดิ์ภักดี. ๒๕๕๙. “ปฏิทินปาฐกถา.” สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๐, ในเว็บไซต์ ปาฐกถาเสถหลักของแผ่นดิน Chula's Social Responsibility: http://www.cca.chula.ac.th/lecture_series/calendar.html
- วรพล สงวนศักดิ์ภักดี. ๒๕๕๙. “วितิตัน: ปาฐกถาเสถหลักของแผ่นดิน.” สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๐, ในเว็บไซต์ ปาฐกถาเสถหลักของแผ่นดิน Chula's Social Responsibility: http://www.cca.chula.ac.th/lecture_series/
๑๓. พิธีการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๕. “พิธีวางพวงมาลาถวายสักการะพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องในวันมหาธีรราชเจ้า.” สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ ศูนย์บริหารกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://www.cca.chula.ac.th/protocol/ceremony-sacred/79-homage-rama-vi.html>
๑๔. สำนักบริหารระบบกายภาพ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๖. “อาคารมหาชิราวุธ.” สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ สำนักบริหารระบบกายภาพ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://www.prm.chula.ac.th/art.html>

- คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ม.ป.ป. "ห้องแดนเทวาลัย." สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://www.arts.chula.ac.th/06about/tour.html>
๑๕. สำนักบริหารระบบกายภาพ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๖. "อาคารมหาธีรราชานุสรณ์." สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ สำนักบริหารระบบกายภาพ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://www.prm.chula.ac.th/ins04.html>
- มูลนิธิเพชรรัตน - สุวทนา. "พระกรณียกิจ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี." สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ มูลนิธิเพชรรัตน - สุวทนา: http://www.bejaratana-suvadhana.org/beja_page007.html
- สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๒๖. "ประวัติความเป็นมา." ใน **สถาบันวิทยบริการ**. จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกในพิธีเปิดอาคารมหาธีรราชานุสรณ์ และประดิษฐานพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๖. กรุงเทพฯ: สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๒๖. "พิธีเปิดอาคารมหาธีรราชานุสรณ์." ใน **วิทยบริการ ปีที่ ๕** (กันยายน ๒๕๒๖). กรุงเทพฯ : สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
๑๖. ระเบียบสังคม. ๒๕๕๙. "มหาธีรราชานุสรณ์ ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" ใน **วารสารฐานุสรณ์ ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๑** (๑ มกราคม ๒๕๕๙): ๔๐ - ๔๕. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพระบรมราชูปถัมภ์.
๑๗. สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๒๖. "พิธีเปิดอาคารมหาธีรราชานุสรณ์." ใน **วิทยบริการ ปีที่ ๕** (กันยายน ๒๕๒๖). กรุงเทพฯ : สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
๑๘. คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๘. "ประวัติก่อตั้ง." สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙, ใน เว็บไซต์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://www.law.chula.ac.th/home/view.aspx?id=8>
๑๙. วรพล สงวนศักดิ์ภักดี. ๒๕๕๔. "ปฏิทินปาฐกถา." สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๐, ในเว็บไซต์ ปาฐกถาเสาสถึกของแผ่นดิน Chula's Social Responsibility: http://www.cca.chula.ac.th/lecture_series/calendar.html
- วรพล สงวนศักดิ์ภักดี. ๒๕๕๔. "วิถีทัศน์: ปาฐกถาเสาสถึกของแผ่นดิน." สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๐, ในเว็บไซต์ ปาฐกถาเสาสถึกของแผ่นดิน Chula's Social Responsibility: http://www.cca.chula.ac.th/lecture_series/
๒๐. สำนักราชเลขาธิการ. ข่าวในพระราชสำนัก วันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๓.
๒๑. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ. ๒๕๓๗. "วันรัฐธรรมนูญ" ใน ข้อมูลวันสำคัญโครงการปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย และแนวทางในการจัดกิจกรรม "เรารักวัฒนธรรมไทย". กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, อ้างอิงใน เว็บไซต์ ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ: <http://www.moe.go.th/main2/p-day29.htm>
๒๒. สำนักราชเลขาธิการ. ข่าวในพระราชสำนัก วันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ - วันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๕๕๙.
๒๓. "ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง วันพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว." ใน **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม ๑๑๙ ตอน ๔๗ ง วันที่ ๑๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๕ หน้า ๑๑.
๒๔. สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. ๒๕๕๖. "การฉลองบุคคลสำคัญและเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์." สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ: http://www.bic.moe.go.th/newth/index.php?option=com_k2&view=itemlist&task=category&id=187:great-personnalities&Itemid=294
๒๕. มูลนิธิประชาธิปไตย-รำไพพรรณี. ม.ป.ป. "พระราชประวัติสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี." สืบค้นเมื่อวันที่ ๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์มูลนิธิประชาธิปไตย-รำไพพรรณี <http://www.rama7.chula.ac.th/history.html> ;
- สำนักราชเลขาธิการ. ข่าวในพระราชสำนัก. วันที่ ๒๔ พฤษภาคม - ๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๙๒.
๒๖. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๓๗. อาคารประชาธิปไตย-รำไพพรรณี. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ในพิธีเปิดอาคารประชาธิปไตย-รำไพพรรณี ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันพฤหัสบดีที่ ๔ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๓๗. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
๒๗. วรพล สงวนศักดิ์ภักดี. ๒๕๕๔. "ปฏิทินปาฐกถา." สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๐, ในเว็บไซต์ ปาฐกถาเสาสถึกของแผ่นดิน Chula's Social Responsibility: http://www.cca.chula.ac.th/lecture_series/calendar.html
- วรพล สงวนศักดิ์ภักดี. ๒๕๕๔. "วิถีทัศน์: ปาฐกถาเสาสถึกของแผ่นดิน." สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๐, ในเว็บไซต์ ปาฐกถาเสาสถึกของแผ่นดิน Chula's Social Responsibility: http://www.cca.chula.ac.th/lecture_series/
๒๘. คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๖. "ประวัติ ตึกอานันทมหิดล." ใน **อานันทา แพทย์าลัย** : ที่ระลึกในการเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดอาคาร อปร คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กันยายน ๒๕๕๖, หน้า ๗๓ - ๗๕. กรุงเทพฯ : คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
๒๙. ในวันนั้นยังได้มีการหล่อพระบรมรูปจำลองขนาดเล็กสำหรับสักการบูชา จำนวน ๒๐๐ องค์ เพื่อนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ และสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้าทิวตะวัน โดยที่พระบรมรูปจำลองส่วนหนึ่งได้นำออกเผยแพร่แก่ศิษย์เก่าและผู้สนใจได้มีโอกาสสบูชารายได้สมทบเป็นค่าใช้จ่ายในการสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์.
๓๐. คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๖. "พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลพระเจ้าอยู่หัวอัฐมรามาธิบดินทรฯ อานุสรณ์สถานแห่งพระมหากษัตริย์คุณต่อแพทย์จุฬาฯ." ใน **อานันทา แพทย์าลัย** : ที่ระลึกในการเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดอาคาร อปร คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กันยายน ๒๕๕๖, หน้า ๖๘ - ๗๒. กรุงเทพฯ : คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
๓๑. คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๐. "๙ มิถุนายน วันอานันทมหิดล." ใน **๕๐ ปี แพทย์จุฬาลงกรณ์: จุฬาลงกรณ์แพทย์านุสรณ์ พ.ศ. ๒๔๙๐ - ๒๕๔๐** ประวัติและวิวัฒนาการ โดย คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า ๑๖๙. กรุงเทพฯ: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์.
๓๒. พิธีการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๙. "พิธีวางพวงมาลาถวายสักการะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล เนื่องในวันอานันทมหิดล." สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ ศูนย์บริหารกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://www.cca.chula.ac.th/protocol/ceremony-sacred/78-homage-rama-viii.html>
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๘. "งาน "น้ำใจ...สร้างกุศล" งานเปิดตัว "เพิ่มวันอานันทมหิดล" ปี ๒๕๕๘." ใน ข่าวสาร. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย <http://www.chula.ac.th/th/archive/23232>
- คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๙. "รายละเอียดการสมัครเข้าร่วมการแข่งขันตอบปัญหาวิชาการชีววิทยาและวิทยาศาสตร์การแพทย์ ประจำปี พ.ศ.๒๕๕๙." สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ Docchula: <http://anandayquiz.docchula.com/assets/quiz-detail.pdf> ;

ไทยรัฐออนไลน์. ๒๕๕๖. “นิสิตแพทย์จุฬาฯ ขวนสร้างกุศลวันอานันท์มหิดล.” ใน ข่าวไทยรัฐออนไลน์ (วันหยุดสัปดาห์ที่ ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๖). สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ ไทยรัฐออนไลน์: <http://www.thairath.co.th/content/344371>

๓๓. คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๖. “อาคาร อปร คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.” ใน **อานันท์หา แพทย์าลัย**: ที่ระลึกในการเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดอาคาร อปร คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กันยายน ๒๕๕๖, หน้า ๘๐ – ๑๒๙. กรุงเทพฯ : คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

๓๔. สำนักข่าวเลขาธิการ. ข่าวในพระราชสำนัก. วันที่ ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕ และวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๖.

๓๕. วรพล สงวนศักดิ์ภักดี. ๒๕๕๔. “ปฏิทินปาฐกถา.” สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๐, ในเว็บไซต์ ปาฐกถาเสถหลักของแผ่นดิน Chula's Social Responsibility: http://www.cca.chula.ac.th/lecture_series/calendar.html

วรพล สงวนศักดิ์ภักดี. ๒๕๕๔. “วีดิทัศน์: ปาฐกถาเสถหลักของแผ่นดิน.” สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๐, ในเว็บไซต์ ปาฐกถาเสถหลักของแผ่นดิน Chula's Social Responsibility: http://www.cca.chula.ac.th/lecture_series/

๓๖. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๘. “ตันจามจุรี.” ในเว็บไซต์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: http://www.chula.ac.th/about/symbol/symbol_chamjuree

ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. “อุทยานจามจุรี: จุฬาฯ ๘๐ ปี จามจุรี ๘๐ ต้น และพระศรีมหาโพธิ์.” ใน **จามจุรี ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒** (กรกฎาคม - ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๐): ๕๔ - ๕๘. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

๓๗. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๘. “ตันจามจุรี.” ในเว็บไซต์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: http://www.chula.ac.th/about/symbol/symbol_chamjuree

ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. “อุทยานจามจุรี: จุฬาฯ ๘๐ ปี จามจุรี ๘๐ ต้น และพระศรีมหาโพธิ์.” ใน **จามจุรี ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒** (กรกฎาคม - ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๐): ๕๔ - ๕๘. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

๓๘. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้รับมอบหน่อต้นพระศรีมหาโพธิ์ จากตำบลพุทธคยา ประเทศอินเดีย จากนายวิชัย วรรณสิน เอกอัครราชทูต ณ กรุงนิวเดลี ประเทศอินเดีย เมื่อวันที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๙ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก โปรดให้สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (นิยม ฐานิสฺสโร ป.ธ. ๙) เจ้าคณะใหญ่หนกลาง กรรมการมหาเถรสมาคม วัดชนะสงคราม กรุงเทพมหานคร เป็นประธานในพิธีปลูกต้นพระศรีมหาโพธิ์ วันศุกร์ที่ ๒๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๐ เวลา ๑๕.๐๐ น. ในวาระ ๘๐ ปีแห่งการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในโอกาสที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้นำกล้าจามจุรี ๘๐ ต้น เข้าร่วมในพิธีเพื่อเป็นสิริมงคลของโครงการ “จุฬาฯ ๘๐ ปี จามจุรี ๘๐ ต้น” ซึ่งจัดขึ้นวันเดียวกันด้วย. (ข้อมูลจาก ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. “อุทยานจามจุรี: จุฬาฯ ๘๐ ปี จามจุรี ๘๐ ต้น และพระศรีมหาโพธิ์.” ใน **จามจุรี ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒** (กรกฎาคม - ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๐): ๕๔ - ๕๘.

๓๙. ชุมชนภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๔๒. **บันทึกการเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานกระแสพระราชดำริ เรื่อง ปัญหาการใช้คำไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กันยายน ๒๕๔๒.

๔๐. ชุมชนภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๔๒. **บันทึกการเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานกระแสพระราชดำริ เรื่อง ปัญหาการใช้คำไทย**, หน้า ๕๔. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กันยายน ๒๕๔๒.

๔๑. อำนวย สุวรรณธาดา. ๒๕๕๘. “ความเป็นมา เป็นอยู่ และเป็นไป การประกวดสุนทรพจน์อุดมศึกษาเฉลิมพระเกียรติฯ.” ใน การประกวดสุนทรพจน์อุดมศึกษาเฉลิมพระเกียรติ. สืบค้นเมื่อวันที่ ๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์: <http://www.cuaa.chula.ac.th/activities/speech-contest>

๔๒. สมาคมนิสิตเก่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๙. “การประกวดสุนทรพจน์อุดมศึกษาเฉลิมพระเกียรติฯ ประจำปี ๒๕๕๙.” ใน ข่าวสาร. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๐, ในเว็บไซต์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: http://www.cuar.chula.ac.th/data/downloadfile/news_pra.pdf

๔๓. คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ม.ป.ป. “นิทรรศการและหนังสือ “ได้ร่วมพระบารมีพระบรมมหาราชวัง”.” ใน โครงการ “ได้ร่วมพระบารมีพระบรมมหาราชวัง”.” สืบค้นเมื่อวันที่ ๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ หอพระไตรปิฎกนานาชาติ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: http://www.arts.chula.ac.th/tipitaka/0801%20king_exh.htm ;

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๐. ได้ร่วมพระบารมีพระบรมมหาราชวัง: เฉลิมพระเกียรติในวโรกาสมหามงคลฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๙. เอกสารรายละเอียดโครงการ “ได้ร่วมพระบารมีพระบรมมหาราชวัง”.” สืบค้นเมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ สำนักบริหารวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://www.academic.chula.ac.th/thaiver/ประชุมวิชาการ.pdf>

๔๔. คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. ๒๕๕๙. “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระอัจฉริยภาพในการบริหารจัดการ: ผลงานวิจัยเฉลิมพระเกียรติคุณสำคัญ ของสำนักงาน ก.พ.ร. และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.” สืบค้นเมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.): http://opdc.go.th/oldweb/thai/E_Newsletter/dec_2006/e-newsletter/develop/The%20King.htm ;

ปิยนาด บุนนาค (หัวหน้าโครงการวิจัย). ๒๕๕๙. **พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว : พระอัจฉริยภาพในการบริหารจัดการ**. จัดพิมพ์เนื่องในวาระแห่งมหามงคลสมัยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ใน พ.ศ. ๒๕๕๙. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.

ปิยนาด บุนนาค (หัวหน้าโครงการวิจัย). ๒๕๕๙. **๙ แผ่นดินของการปฏิรูประบบราชการ**. จัดพิมพ์เนื่องในวาระแห่งมหามงคลสมัยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ใน พ.ศ. ๒๕๕๙. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.

๔๕. แมชีวิมุตติยา (สุภาพรรณ ณ บางช้าง). ๒๕๕๙. **นิมิต ไตรสรณคณ**. ใน โครงการแปลและศึกษาพระไตรปิฎกฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี. กรุงเทพฯ: หอพระไตรปิฎกนานาชาติ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หอพระไตรปิฎกนานาชาติ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ม.ป.ป. “ผลงานวิจัยและหนังสือของหอพระไตรปิฎกนานาชาติ.” ใน จากแก้วแห่งปัญญา. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ หอพระไตรปิฎกนานาชาติ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://www.arts.chula.ac.th/tipitaka/04%20root.htm#2>

๔๖. ศูนย์พัฒนาฯ และนิสิตเก่าสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๐. “การจัดสร้างพระกริ่งและพระชัยวัฒน์ ก.ป.ร. ในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ และ ๙๐ ปี แห่งการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.” สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๙, ใน เว็บไซต์ ศูนย์พัฒนาฯ และนิสิตเก่าสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: http://www.cuar.chula.ac.th/data/downloadfile/news_pra.pdf และ <http://www.cuar.chula.ac.th/data/Praking.html> ;

สำนักงานนิสิตเก่าสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๓. “ขอเชิญเข้าบูชาพระกริ่งและพระชัยวัฒน์ ก.ป.ร.” ใน **จามจุรี ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑** (มกราคม - เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๓). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

๔๗. หอพระไตรปิฎกนานาชาติ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ม.ป.ป. "ผลงานวิจัยและหนังสือของหอพระไตรปิฎกนานาชาติ." ใน รากแก้วแห่งปัญญา. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ หอพระไตรปิฎกนานาชาติ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://www.arts.chula.ac.th/tipitaka/04%20root.htm#1>
๔๘. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๑. "สารจากอธิการบดี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย." และ "สารบัญ." ใน **สถาปัตยกรรมและงานออกแบบ ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช**. กรุงเทพฯ: ไลยเซ็น.
๔๙. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, บริษัท โตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด. "บันทึกความร่วมมือโครงการปลูกป่าไม้เศรษฐกิจ ระหว่าง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับ บริษัท โตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด ในวันที่ ๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๕" (MOU โครงการปลูกป่าไม้เศรษฐกิจ ๒๕๕๕) ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๕
- บริษัท โตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย. ๒๕๕๖. "Toyota, จุฬาฯ และเครือข่ายอาสาสมัครสิ่งแวดล้อม ร่วมปลูกป่าชุมชนอย่างยั่งยืน เพิ่มพื้นที่สีเขียวในเมืองสระบุรี." สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๐, ในเว็บไซต์ มอเตอร์ทริเวีย: <http://www.motortrivia.com/section-bizzes-news-08/1591-toyota-chula-eco-forest/toyota-chula-eco-forest.html>
๕๐. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๖. "โครงการ"ร่วมใจปลูกป่าไม้เศรษฐกิจเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว." ใน ข่าวสาร. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๐, ในเว็บไซต์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://www.chula.ac.th/archive/2069>
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๖. "โครงการร่วมใจปลูกป่าไม้เศรษฐกิจสระบุรี." ใน ข้อมูลเหตุการณ์. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๐, ในเว็บไซต์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: http://www.chula.ac.th/calendar/index.php/calendar/view/13-20131130?refer_date=1385744400
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. "โครงการร่วมใจปลูกป่าไม้เศรษฐกิจเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว." ใน **จุฬาสัมพันธ์ ปีที่ ๕๖ ฉบับที่ ๔๖** (วันจันทร์ที่ ๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๖). สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๐, ในเว็บไซต์ ศูนย์เครือข่ายการเรียนรู้เพื่อภูมิภาค จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: http://www.olnr.chula.ac.th/cu_s161256.pdf
๕๑. ศูนย์เครือข่ายการเรียนรู้เพื่อภูมิภาค จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๖. "กิจกรรมปลูกกล้าไม้วงศ์ไม้ยางเฉลิมพระเกียรติ." สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๐, ในเว็บไซต์ ศูนย์เครือข่ายการเรียนรู้เพื่อภูมิภาค จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: http://www.olnr.chula.ac.th/page3_56.html#P
๕๒. สภากาชาดไทย. ๒๕๕๘. "ทอพระเนตรการทำงานของหุ่นยนต์ผ่าตัด เทคโนโลยีขั้นสูงเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้ป่วย." ใน **กาชาดสัมพันธ์ ฉบับพิเศษ เฉลิมพระเกียรติ ๖๐ พรรษา องค์อุปถัมภ์ผู้อำนวยการสภากาชาดไทย** (วันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๘): ๔๑. สืบค้นเมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ สภากาชาดไทย: https://www.redcross.or.th/sites/default/ebook/trcsnewsletter_sp_02-3-58.pdf
- ศูนย์ประชาสัมพันธ์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๔. "พิธีเปิดโครงการ"จุฬาฯ ผ่าตัดด้วยหุ่นยนต์ เฉลิมพระเกียรติ ๘๔ พรรษา มหาราช" การผ่าตัดด้วยหุ่นยนต์ (Robotic Surgery) ... ! ฟรี ! ๘๔ ราย !." ใน **Spotlight ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๔๓** (วันจันทร์ที่ ๑๙
- เดือนกันยายน ๒๕๕๔): ๑ - ๔. สืบค้นเมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://pr.md.chula.ac.th/spotlight/year3/03-43.pdf>
๕๓. ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๔. "๘๔ พรรษามหาราช จุฬาฯ จัดพิมพ์หนังสือเทิดพระเกียรติ "พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระอัจฉริยภาพในการบริหารจัดการ"." ใน ข่าวและกิจกรรม. สืบค้นเมื่อวันที่ ๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://www.chulabook.com/news.asp?newsid=170>
๕๔. ศูนย์ประชาสัมพันธ์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๕. "ประกวดสุนทรพจน์อุดมศึกษานานาชาติ." ใน ข่าวประชาสัมพันธ์. สืบค้นเมื่อวันที่ ๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ อาร์วายทีไนน์: <http://www.rty9.com/s/prg/1340890>
๕๕. โครงการปั่นเพื่อพ่อ. ๒๕๕๘. "เกี่ยวกับกิจกรรม ปั่นเพื่อพ่อ BIKE FOR DAD." สืบค้นเมื่อวันที่ ๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ ปั่นเพื่อพ่อ BIKE FOR DAD: <https://www.bikefordad2015.com/about.php>
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๘. "ภาพกิจกรรม ปั่นจักรยานเฉลิมพระเกียรติ "ปั่นเพื่อพ่อ" Bike For dad ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย." ใน ข่าวสาร. สืบค้นเมื่อวันที่ ๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://www.chula.ac.th/th/archive/34555>
๕๖. สำนักบริหารระบบกายภาพ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๙. "อุทยานจุฬาฯ ๑๐๐ ปี เนื่องในวันครบรอบ ๙๙ ปี แห่งการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๙." (เอกสารต้นฉบับโปสเตอร์นิทรรศการ และแผ่นพับ). กรุงเทพฯ: สำนักบริหารระบบกายภาพ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, มีนาคม ๒๕๕๙.
๕๗. วรพล สงวนศักดิ์ภักดี. ๒๕๕๔. "ปฏิทินปาฐกถา." สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๐, ในเว็บไซต์ ปาฐกถาเสาสถิตของแผ่นดิน Chula's Social Responsibility: http://www.cca.chula.ac.th/lecture_series/calendar.html
- วรพล สงวนศักดิ์ภักดี. ๒๕๕๔. "วาทิตัน: ปาฐกถาเสาสถิตของแผ่นดิน." สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๐, ในเว็บไซต์ ปาฐกถาเสาสถิตของแผ่นดิน Chula's Social Responsibility: http://www.cca.chula.ac.th/lecture_series/
๕๘. สำนักบริหารกิจการนิสิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๙. "พิธีวางพวงมาลาเนื่องในวันปิยมหาราชและถวายบังคมสักการะพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๙." สืบค้นเมื่อวันที่ ๓๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ สำนักบริหารกิจการนิสิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: http://www.sa.chula.ac.th/act_gallery/โครงการปิยมหาราชกิสด/
๕๙. ศูนย์บริหารกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๙. "พิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๘ วันที่ ๒๐-๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๙." สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙, ในเว็บไซต์ ศูนย์บริหารกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: <http://www.cca.chula.ac.th/center/component/content/article/105.html> และ <https://www.youtube.com/watch?v=ZUSYNQSBvbc>

บรมราชูปถัมภ์ภานุสร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์ ดร. บัณฑิต เอื้ออาภรณ์
รองศาสตราจารย์ ดร. บุญไชย สถิตมั่นในธรรม

อธิการบดี
รองอธิการบดี

คณะผู้จัดทำ

บรรณาธิการ
รองบรรณาธิการ

เรียบเรียงเนื้อหา รวบรวมข้อมูล
เรียบเรียงเนื้อหา รวบรวมข้อมูลและภาพ
รวบรวมข้อมูลและภาพ

ชื่อหนังสือและประพันธ์อาเศียรวาท
ออกแบบ แต่งภาพ จัดทำต้นฉบับพิมพ์

ประดิษฐ์ลายไทย

ถ่ายภาพ

ประสานงาน

ศาสตราจารย์เลอสม สถาปิตานนท์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พีรศรี โปวาทอง
อาจารย์ ดร. เทพี จรัสจุงเกียรติ
นางสาวดนยา บุญโสภณ
ว่าที่ร้อยตรีปฏิวัติ สุขประกอบ
นายชัยชาญ ปรางค์ประทานพร
นายศิวัช สุตาเดช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพจน์ อัครวิรุฬการ
นางสาวกัญญา อรุณษะนันท์
นายจิรวัดมน เครือสุคนธ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์พงศกร ยิ้มสวัสดิ์
นางสาวศิริมาพูน เอี่ยมอำไพ
นายณัฐพนธ์ โพธิ์ประทีป
นายสมบุญรณ์ พัฒนปริชาเสถียร
นางสาวพิมพ์ลักษณ์ สิริวัชรารธร
นางสมฤดี สังข์ดิษฐ์

เชื้อเพื่อข้อมูลและภาพ

สำนักราชเลขาธิการ
สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร
หอสมุดดนตรีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙
สำนักบริหารศิลปวัฒนธรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
หอประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
สถาบันวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
กลุ่มงานภารกิจสารสนเทศ ศูนย์สื่อสารองค์กร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พิมพ์ครั้งแรก: มีนาคม ๒๕๖๐

สงวนลิขสิทธิ์ © พ.ศ. ๒๕๖๐ โดยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ห้ามทำซ้ำ ดัดแปลง ไม่ว่าจะทั้งหมดหรือบางส่วน ไม่ว่าโดยวิธีการใด
เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากเจ้าของลิขสิทธิ์ที่ปรากฏข้างต้น

Copyright © 2016 Chulalongkorn University
All rights reserved. No part of this publication may be reproduced or
transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical,
including photocopy, recording or any other information storage and
retrieval system, without prior permission in writing from the publisher.

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ ๑๐๓๓๐
โทรศัพท์ ๐-๒๒๑๘-๓๕๔๙-๕๐, ๐-๒๒๑๘-๓๕๖๓
โทรสาร ๐-๒๒๑๘-๓๕๕๑, ๐-๒๒๑๘-๓๖๑๒
www.cuprint@chula.ac.th
cuprint@hotmail.com

ข้อมูลทางบรรณานุกรม
บรมราชูปถัมภ์ภานุสร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๐
252 หน้า : ภาพประกอบ.
1. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย I. ชื่อเรื่อง

ISBN

๑๐๐ ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๒๖ มีนาคม ๒๕๖๐

9 786164 071384